

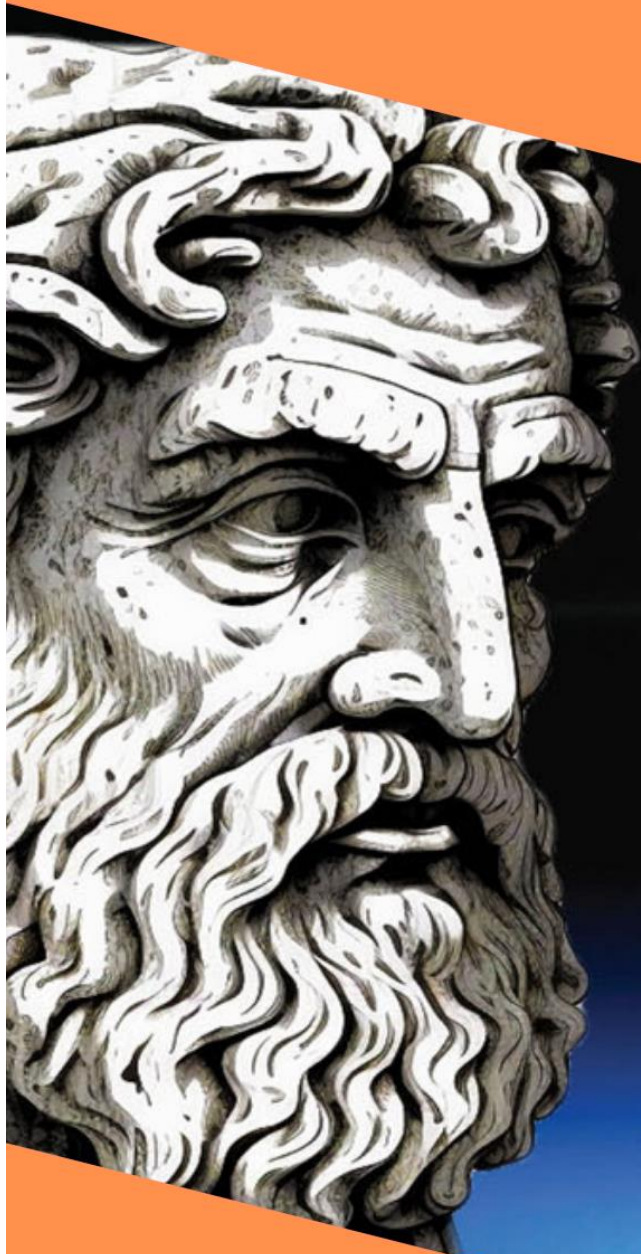
วารสาร

รัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ

Journal of Wisdom Political Science and Multidisciplinary Science

ISSN 2730-2970 (Print)

ISSN 2985-1351 (Online)

ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2568

Vol. 8 No. 3 May - June 2025

วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ

Journal of Wisdom the Political Science and Multi-Disciplinary Sciences

กำหนดการเผยแพร่

วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นช่องทางการเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ของคณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปในแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผลงานในเชิงบูรณาการหลักรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมศาสตร์ บริหารธุรกิจ บริหารการศึกษา พระพุทธศาสนาปรัชญา และนิติศาสตร์ ตลอดจนบทความวิชาการที่น่าสนใจ องค์กรความรู้ใหม่ และประเด็นที่อยู่ในความสนใจของสังคม กำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ เป็นราย 2 เดือน ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ฉบับที่ 2 เดือนมีนาคม-เมษายน ฉบับที่ 3 เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม และฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

บรรณาธิการ

ผศ.(พิเศษ) พล.ต.ท.ดร.สันฐาน ชยนนท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

กองบรรณาธิการ

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.โชติ บดีรัฐ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรสุพรรณบุรี

ผศ.ดร.ตระกูล ชำนาญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรสุพรรณบุรี

รศ.ศิริโรจน์ ภาคสุวรรณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ดร.กิตติวรรณ กัลยาณมิตร

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ดร.สันติรัฐ จักรภัทรวงศ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

เลขานุการ : นางสาวกุลธิดา อุ่นจิต ศิลปกรรม : นายลิขิต เกิดมงคล

บรรณาธิการวารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ

890/269 ถนน พระราม 3 แขวงบางโพงพาง เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร 10120

<http://so1.tci-thaiko.org/index.php/WPSMS/index>

E-mail : sunthan.chayanon@gmail.com

ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ

พระเมธาวินัยรส (สุเทพ ปวิสโก), รศ.ดร.
รศ.ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ
รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม
ผศ.พ.ต.ท.ดร.ไวพจน์ กุลาชัย
ดร.ทิมมพร พันลึกเดช
พ.ต.อ.ดร.สุริยะ ประกายสาธก
ดร.จักรวาล สุขไมตรี
เสาวภา ไพทยวัฒน์
ผศ.ดร.บารมีบุญ แสงจันทร์
ดร.สีปาสวัสดิ์ วุฒิวริชษฐ์
ดร.กิตติวรรณ กัลยานมิตร
ดร.ธวัชดา สุวรรณรัตน์
ดร.สันหนัญ จักรภัทรวงค์
ผศ.ดร.องค์อร สงวนญาติ
ผศ.ดร.จิรัฐ ขนชม
พล.ต.ต.ดร.ปรีดา สดาวร
พล.ต.ต.ดร.คมสัน สุขมาก
พ.ต.อ.ดร.ฤทธิชัย ช่างคำ
ดร.ณัฏกพัฒน์ หอมวิจิตรกุล
นางสาวจิตภา บัวใหญ่รักษา
ดร.สิปปมรงค์ กาญจนางค์ไพศาล
รศ.ดร.รัฐบุรุษ คุ่มทรัพย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยชินวัตร
มหาวิทยาลัยชินวัตร

บทบรรณาธิการ

วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการฉบับนี้ เป็นวารสาร ปีที่ 8 ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม 2568 ที่ได้รับรองคุณภาพวารสารจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) เพื่อรักษาคุณภาพของบทความ ให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากลกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์เพื่อคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุดเพื่อควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการสำหรับเนื้อหาของวารสารฉบับนี้ถือได้ว่ามีความโดดเด่นที่เน้นกระบวนการวิจัยที่เข้มข้นประกอบไปด้วยจำนวนบทความทั้ง 15 บทความ โดยภาพรวมหลักเป็นการพัฒนาจากงานวิจัยที่ศึกษากรณีเฉพาะ (Case Study) ที่แต่ละบทความได้เน้นกระบวนการวิจัยเชิงลึกในหลายรูปแบบทั้งในรูปแบบของการสนทนากลุ่มการสอบถามและการสัมภาษณ์ประกอบกับบทความส่วนใหญ่แสดงถึงการทำงานร่วมกันของผู้นิพนธ์ในลักษณะที่ทีมงานทำให้บทความมีความละเอียดรอบคอบถี่ถ้วนมีการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะได้อย่างสมบูรณ์น่าสนใจขอขอบคุณคณาจารย์นักศึกษและผู้สนใจทั่วไปทุกท่านที่ให้ความสนใจร่วมส่งบทความเผยแพร่ในวารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการและขอขอบคุณกองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา กลั่นกรองบทความทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) พลตำรวจโท ดร.สันธาน ชยนนท์

บรรณาธิการ

สารบัญ (Content)

	หน้า
กองบรรณาธิการ	ก
ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ	ข
บทบรรณาธิการ	ค
การตั้งคำ THE Active Ingredients of Fresh Cannabis and Alternative Medicine Kriangsak Phramphun	1
BUDDHISM CULTURE TOURISM ROUTES TO PROMOTE DUNHUANG CULTURE DEVELOPMENT; SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW Ping Qin, Phuvanart Rattananungsikul	22
Perspectives and Opinions on the Application of ChatGPT for English Writing of Thai University Students in Bangkok Teeradet Chuenpraphanusorn, Prakit Bhulapatha, Ongorn Snguanay	44
แนวทางการแก้ไขปัญหาคาความยากจนในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร Jidapa jantasiri	57
แนวทางที่เหมาะสมเพื่อป้องกันผลกระทบจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการกระทำความผิด เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 นายพิพิชญ์ พิศรูป	74
Sustainable Supply Chain Management in Industrial Businesses in the Eastern Region เขมจินันท์ เทิดทูนการค้า	85
ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ ศุภัชฌา แจ่มใส	105
ผู้นำท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ ว่าที่ร.ต.หญิงภากรอันณ์ อัจกลับ, จักรวาล สุขไมตรี, กิรติวรรณ กลยาณมิตร	122
สมรรถนะที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ศักดิ์ดา เกิดการ	139
อิทธิพลของอัตราแบ่งชำระเศรษฐกิจถดถอย ปัจจัยเฉพาะธนาคาร และปัจจัยเศรษฐกิจมหภาคที่มีต่อ อัตราการ เติบโตของสินเชื่อของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยช่วงก่อนและหลัง พระราชกำหนดให้ ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ประกอบการธุรกิจที่ได้รับผลกระทบ จากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ปลายฟ้า ศิริวรรณาท, พรพรรณ นันทแพทย์	153
ความคาดหวังและความพึงพอใจที่มีต่อการใช้บริการร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ของผู้บริโภคกลุ่มเจนเอเรชันวาย ริญญาภัทร์ เขจรนันท์	178
แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนรา กรณีศึกษา ชุมชนกาแลตาแป ชุมชนกาแล ป่าแย และชุมชนตลาดเก่า สันติกร มะ, บาร์มี หลงยาหน่าย, อิบรอฮิม สารีมาแซ, สีตียายาร์ หามะ, ชูไวยะห์ สะมะแอ, นัสริน มะระะ, มูฮัม มัดอ์ฟนันท์ บินเกอร์เดร์	194
ผลของนวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าต่อการบรรเทาอาการขาเท้าของผู้ป่วยโรคเบาหวานในผู้สูงอายุด้วย แนวคิดการมีส่วนร่วม วิณา จันทรสมโภชน์, ณิชชาธร ชื่นนุกข์ม, อัญวีณ์ วงศ์สุดาสิทธิ์, สุวรรณภา โตดิเทพย์	207

แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองของ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร
ธนวรรณ มุทาณาการ

หน้า
224

Active Ingredients of Fresh Cannabis and Alternative Medicine

Kriangsak Phramphun¹

Received: May 24, 2025. Revised: September 15, 2025. Accepted:
October 27, 2025

Abstract

The Ministry of Public Health of Thailand officially removed cannabis from the Category 5 Narcotics list on June 9, 2022, reclassifying it as a controlled herbal plant. Cannabis can now be utilized, particularly through the extraction of THC and CBD in concentrations not exceeding 0.2% by weight. Currently, cannabis is used in medical treatments, research studies, and various product developments, with the stipulation that all extracts must be produced domestically. Cannabis has also been incorporated into alternative medicine practices to treat symptoms and diseases that have not responded adequately to conventional medical treatments. Cannabis contains two major active compounds: THC and CBD. THC has been used for its anti-cancer, antiemetic, appetite-stimulating, and pain-relieving effects. Specifically, THC exhibits anti-tumor activity in brain tumors. Meanwhile, CBD has been incorporated into medications such as nabilone, a cannabinoid drug used to alleviate nausea and vomiting caused by chemotherapy. Additionally, CBD has been found to reduce tremors and improve mobility in Parkinson's disease patients. However, prolonged regular use of these substances can lead to tolerance, requiring increased dosages to achieve the same therapeutic effect, potentially resulting in dependency. Fresh cannabis primarily contains the acidic forms of these compounds: THCA and CBDA. The "A" denotes the natural acidic form. Over time, or when exposed to heat,

¹ Ast.prof. Dr. Program in Cannabis and Herbal Sciences for Local Development Graduate School Payap University E-mail: kriangsak.pr@gmail.com

these acidic phytocannabinoids undergo decarboxylation, converting into their neutral counterparts. THCA and CBDA are mainly found in the fresh flowers and leaves of the cannabis plant. THCA (tetrahydrocannabinolic acid) is a naturally occurring cannabinoid that is non-psychoactive when consumed in its unprocessed form. Studies conducted abroad on patients who had not improved with conventional treatments showed that switching to fresh cannabis juice could alleviate and even cure certain diseases, such as systemic lupus erythematosus (SLE), brain tumors, and rheumatoid arthritis. Nevertheless, the use of fresh cannabis requires caution. To ensure safety, cannabis must be cultivated without the use of any chemical substances, as contamination could pose significant health risks. Cannabis is known for its high capacity to absorb heavy metals from the soil. Consequently, fresh cannabis may be contaminated, particularly with heavy metals such as lead (Pb), cadmium (Cd), arsenic (As), and mercury (Hg), which tend to accumulate in the leaves and flowers. Excessive intake of THCA and CBDA contaminated with these substances could adversely affect health and potentially lead to the development of various diseases.

Keywords: Active ingredients of fresh cannabis; THCA; Alternative medicine

Introduction

1. Background and Significance

Currently, cannabis has gained increasing acceptance for various uses, following the Ministry of Public Health's authorization for the utilization of THC and CBD extracts with concentrations not exceeding 0.2% by weight (Ministry of Public Health, 2022). These extracts are permitted for medical purposes, research, and the production of various products, such as pharmaceuticals, food, and cosmetics, provided that they are derived from cannabis cultivated within Thailand. Cannabis contains significant compounds known as cannabinoids, with THC (tetrahydrocannabinol) being the psychoactive component (BNH Hospital, 2022). When administered in appropriate amounts, THC can induce

relaxation and reduce stress; however, excessive intake may lead to dizziness, palpitations, hallucinations, and drug resistance. On the other hand, CBD (cannabidiol) exhibits opposing effects it does not cause intoxication or addiction but rather helps reduce inflammation, pain, seizures, and may possess anti-cancer properties. Although cannabis offers medical benefits, its use must be under the supervision of a physician, especially among high-risk groups such as young children, pregnant women, and breastfeeding mothers (Phyathai Hospital, 2022). Today, cannabis is utilized in various forms such as sprays, oils, capsules, and food products. In modern medicine, THC was discovered first, followed by CBD. Although both compounds are structurally very similar, they produce different effects. THC and CBD share the same molecular formula -comprising 21 carbon atoms, 30 hydrogen atoms, and 2 oxygen atoms (Eloise Theisen, 2024) yet they differ in their atomic arrangements (Department of Mental Health, 2019). Nevertheless, cannabis consumption should be carefully moderated, as excessive use may result in long-term adverse health effects (Sikarin Hospital, 2022).

Fresh cannabis contains two primary compounds. THCA (tetrahydrocannabinolic acid) and CBDA (cannabidiolic acid), which exist in their natural acidic forms and do not exhibit direct psychoactive effects. However, when cannabis is stored for extended periods or exposed to heat, THCA is converted into THC (Figure 1, p. 4), a compound that possesses psychoactive properties. This transformation process is known as decarboxylation. THCA, or tetrahydrocannabinolic acid, is a naturally occurring cannabinoid (Figure 2, p. 4) that is abundant in fresh cannabis and is non-psychoactive (Kariuki, 2023). Similarly, CBDA undergoes decarboxylation to form CBD when exposed to heat, which is known for its anti-inflammatory, anti-nausea, and antidepressant properties. Consumption of fresh cannabis should start with a low dosage and be gradually adjusted, as the concentrations of THCA and CBDA may fluctuate, making dosage control challenging. THCA has minimal psychoactive effects because of the presence of a carboxylic acid group (COOH) attached to its molecular structure (Figure 2, p. 4), and thus it is

not classified as a narcotic. It is recommended that consumers begin with a small amount and incrementally increase the dose until an individually appropriate level is identified (Kariuki, 2023). CBDA acts by inhibiting enzymes proteins capable of accelerating biochemical reactions within living cells resulting in reduced inflammation, nausea, and depression (Kongchai, 2022). Moreover, it is essential to be cautious of potential contamination with chemical residues, heavy metals, and fungi that may occur during cultivation and harvesting.

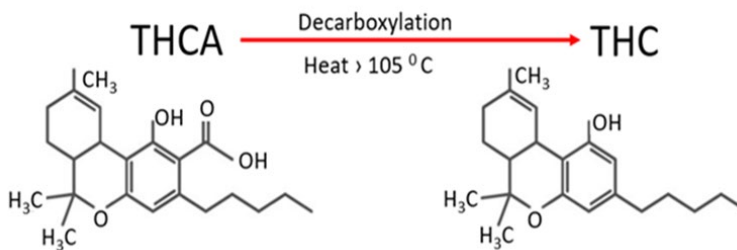

Figure 1 Illustrates the heat that induces decarboxylation.

Source : <https://sensiseeds.com/en/blog/raw-cannabis-juice-what-are-the-benefits-how-does-it-work/>

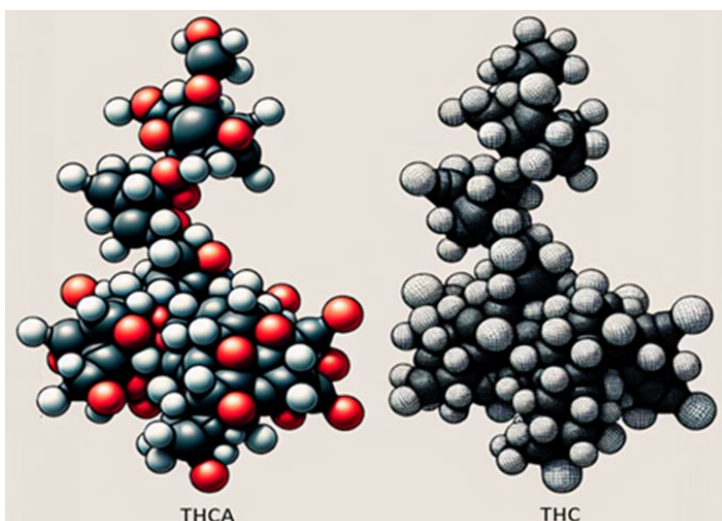

Figure 2 The red carboxylic acid group (COOH) is attached to the molecular structure of THCA but is absent from the structure of THC.

References : <https://floredispensary.com/thc-vs-thca/>

Table 1 Key Compounds and Their Beneficial Properties for Human Health Found in THCA and CBDA

Order number		Active Substance	Properties and Health Benefits	Potential impacts
1		Vitamin C	Essential for the immune system and acts as an antioxidant. Enhances iron absorption, supports tissue repair, and promotes tissue growth.	Allergic reaction
2		Vitamin K	Supports blood clotting and stimulates proteins that prevent calcium accumulation in arteries.	Allergic reaction
3		Calcium	Involved in the formation of bones and teeth, increases bone mass density, and strengthens bones.	Allergic reaction
4		Iron	Essential for the production of red blood cells, facilitates oxygen transport to various organs, supports hormone production, strengthens immunity, and aids sleep.	Allergic reaction

Order number		Active Substance	Properties and Health Benefits	Potential impacts
5		Potassium	Regulates muscle contraction (including cardiac muscles), maintains fluid and acid-base balance, and controls blood pressure in patients with chronic kidney disease.	Allergic reaction
6		Zinc	Supports DNA and protein synthesis, enhances immune and metabolic function, promotes wound healing and tissue repair, supports cell growth, and is involved in taste, smell, and prevention of mental health disorders.	Allergic reaction
7		Folic Acid / Vitamin B9	Crucial for DNA synthesis, essential for reproductive cell formation, fertilization, and pregnancy.	Allergic reaction
8		Carotenoids	Precursors of vitamin A; also function as antioxidants, enhance immunity, inhibit mutagenesis, prevent tumor formation, and provide anti-cancer effects.	Allergic reaction
9		Selenium	Essential for normal sperm production, contributes to hair and nail health,	Allergic reaction

Order number		Active Substance	Properties and Health Benefits	Potential impacts
			supports immune and thyroid function, and helps delay aging.	
10		Beta-carotene	Plays a significant role in maintaining health, boosting immune function, acting as an antioxidant, and promoting eye and skin health.	Allergic reaction
11		Limonene	Exhibits antibacterial properties, aids in weight loss, prevents cancer, and treats bronchitis.	Allergic reaction
12		Anthocyanin	Prevents platelet aggregation and helps protect against chronic diseases such as cancer, diabetes, and cardiovascular disease.	Allergic reaction
13		Terpenes	Provide characteristic aromas, promote relaxation, relieve stress, exhibit anti-inflammatory and analgesic effects, help alleviate depression, anxiety, insomnia, enhance immunity, and have antibacterial, antimicrobial, and antioxidant properties.	Allergic reaction
14		Dietary Fiber	Found in plant-based foods such as vegetables,	Allergic reaction

Order number		Active Substance	Properties and Health Benefits	Potential impacts
			fruits, grains, and seeds; indigestible by gastric and intestinal enzymes. Although it provides no energy, it offers various health benefits.	
15		Cannabinoid	A group of compounds found in cannabis plants; two medically recognized types are Tetrahydrocannabinol (THC) and Cannabidiol (CBD), both being fat-soluble substances.	Allergic reaction

Source: Thai Traditional Medicine Institute Apai Phubet. The Use of Cannabis in Food. 2021.

2. Fresh Cannabis: Nutritional Value and Process of Extracting Fresh Cannabis Juice

Fresh cannabis or raw cannabis contains essential nutrients beneficial to health, such as vitamin C, which helps strengthen the immune system, vitamin K, which aids in blood clotting, dietary fiber, which supports the digestive system, and calcium, which strengthens bones. Additionally, it contains iron, which helps in the production of hemoglobin, potassium, which regulates blood pressure, and zinc, which supports the immune system (Table 1, page 5). Other important nutrients include folate (vitamin B9) which is essential for cell production and DNA synthesis (Chanwej Tanthikalyaporn, 2022) carotenoids and beta carotene, which act as antioxidants, support eye health, and improve skin, and are also anticancer agents. Selenium helps prevent and slow down aging

(Pathama Thepchaishri, 2022). Limonene and anthocyanins have antibacterial properties, reduce the risk of chronic diseases, and terpenes help relax, reduce inflammation, and have antimicrobial effects. Fresh cannabis also contains beneficial fatty acids, including omega-3 and omega-6, which support brain health, the cardiovascular system, and reduce fat buildup in blood vessels. The cannabinoids in fresh cannabis, THCA and CBDA, have potential anti-inflammatory effects, help reduce symptoms of depression, stress, and promote better sleep. Zinc, as a crucial nutrient, supports DNA synthesis (deoxyribonucleic acid) and protein production, enhances immune system and metabolic functions, aids in wound healing or repair of inflamed tissues, contributes to cell growth development, and supports the sense of taste and smell. It also plays a role in preventing mental health disorders such as depression and anorexia nervosa, a condition where individuals perceive themselves as overweight and attempt to achieve an abnormally low body weight due to an overwhelming fear of gaining weight, despite their actual weight being below healthy standards (Sutthiphong Treerat, 2021)

Preparation of Fresh Cannabis Juice and Appropriate Dosage To prepare fresh cannabis juice, the leaves and flowers should be washed with clean reverse osmosis (RO) water and then soaked in cold water for 5 minutes. If using other types of water, contaminants such as pesticides or acaricides should be checked. Cultivating cannabis with chemicals is not recommended for making fresh cannabis juice. The appropriate dosage of cannabinoid compounds is as follows: CBDA (Cannabidiolic Acid) should be 10-50 mg/day (up to 100 mg for chronic conditions, and 200+ mg should be consulted with a doctor), while THCA (Tetrahydrocannabinolic Acid) should be 2.5-5 mg per dose. It is advisable to start with a low dose and gradually increase carefully. Leaves and flowers contain varying concentrations of cannabinoids, with buds being more concentrated. The selection should align with the intended use. The cultivation and harvesting processes should be optimized for continuous consumption. Seeds should be planted or cuttings should be taken daily. A greenhouse setup can be used for consistent production

year-round. High-quality cannabis flowers should have milky trichomes; amber-colored trichomes indicate a decline in quality. When extracting large amounts of juice, the machine should be paused periodically to prevent heat buildup, which may cause a decarboxylation process. Fresh cannabis juice has a potent taste and should be mixed with fruit juice, yogurt, or herbs such as garlic and turmeric. According to Dr. Courtney's recommendations, a daily intake of 250-500 mg of phytocannabinoids is ideal. Mixing fresh cannabis juice with carrot, broccoli, or beetroot can enhance its benefits. Supplementing with hemp seed oil may reduce the risk of heart disease and diabetes (Alchimia, 2014).

Fresh Cannabis Juice and Preparation Method Consuming fresh cannabis juice without heat treatment is the best method to obtain complete nutrients. The juice can be extracted using a juicer or blender, which helps reduce the loss of cannabinoids. Juicing is suitable for extracting large quantities, while blending helps preserve the essential compounds more effectively. If fresh cannabis is exposed to light or heat, a process of decarboxylation occurs, converting THCA into THC, which has psychoactive effects. The temperature and duration significantly affect this process, such as 100°C for 3 hours or 200°C for just 1-2 seconds. For a fresh cannabis juice recipe, the ingredients can be adjusted according to preference. A suggested formula includes: 5 bunches of spinach, 1 piece of fresh ginger, 10 large cannabis leaves (or 12 medium-sized leaves), 2-3 fresh cannabis buds, half a cucumber, 2 mint leaves, 1 apple, and half a lime. Blend these ingredients with cold water and drink immediately to preserve maximum nutritional value. It can also be mixed with other fruit juices, such as carrot juice, using a ratio of 9 parts fruit juice to 1 part cannabis juice (Erik Collado Vidal Wit, 2024)

Alternative Medicine and the Benefits of Fresh Cannabis Juice Research on THCA in fresh cannabis juice has found various medical benefits, such as alleviating neurological symptoms, reducing seizures, muscle spasms, and symptoms of epilepsy, multiple sclerosis (MS), Parkinson's disease, Alzheimer's disease, and Huntington's disease (Elena Schmidt, 2023) It also reduces inflammation and relieves pain, aiding

patients with Crohn's disease, an inflammatory bowel disease (IBD). Furthermore, it helps slow the progression of cancer cells, particularly prostate cancer, and improves memory. The compounds CBDA and THCA may help reduce the risk of Alzheimer's by inhibiting the accumulation of beta-amyloid plaques and tau proteins (Juyong Kim et al., 2023) Regarding medical cannabis and its treatment of insomnia, Canada has approved medical cannabis use since 2001 for individuals with sleep disorders. Research from Hybrid Pharm, Ottawa, found that 87% of patients with insomnia experienced an impact on their quality of life, with 39% able to reduce or stop using prescription sleep medications. Furthermore, 71% reported improved sleep, and 21% reported manageable side effects. The use of low doses of THCA helps promote easier sleep and reduces sleep onset latency (National Library of Medicine, 2022)

Research continues to monitor the effects of cannabis on various medical conditions, particularly fresh cannabis juice with high THCA content (Thai Traditional Medicine Innovation Center, 2022), to assess its ongoing efficacy and safety. Fresh cannabis juice in alternative medicine contains high levels of cannabinoids in acid forms, such as THCA, CBDA, and CBGA, which exhibit antioxidant, anti-inflammatory properties, and neuroprotective effects without causing psychoactive effects (Manager Online, 2023). These compounds help relieve pain, nausea, seizures, and promote bone health, as well as support the immune system and reduce chronic fatigue. When consuming fresh cannabis juice, it is recommended to start with a small amount. If cannabis flowers are used, begin with 1-3 milligrams per day and gradually increase to 10-15 grams per day. If only leaves are used, up to 30 grams per day can be consumed (Panthep Phuapongpan, 2023) It is best to mix it with fruits and vegetables, such as lemon juice, yogurt, or spices, to enhance flavor, and blend with ice to prevent degradation of the active compounds. The recommended consumption is 60-100 milliliters per serving, 5-6 times a day (Patpong Kesombun, 2022).

3. Case Study from a Sample Group Using Fresh Cannabis Juice for Disease Treatment

Dr. William L. Courtney, from California, USA, is a pioneer of the concept of consuming fresh cannabis juice for medical treatment. He is a cannabis expert and psychiatrist with a background in microbiology, forensic science, and toxicology, having earned his degrees from the University of Michigan. He holds a medical degree from Wayne State University. Currently, Dr. Courtney is a member of several cannabis medical organizations, including the American Academy of Cannabinoid Medicine and the International Association of Cannabis as Medicine. He also teaches clinical cannabis courses. His notable research involves the use of fresh cannabis juice in patients who did not respond to conventional medical treatments. He administered 250-500 milligrams of phytocannabinoids daily in the form of non-psychoactive acids, considered essential nutrients in medical treatment. Dr. Courtney has shared his expertise on medical cannabis through research publications, lectures, and international conferences (Pattpong Kasomboon, 2022), including at institutions such as the Institute of Molecular Psychiatry in Bonn and the Hebrew University of Jerusalem. He is also the founder of a medical research laboratory in California and serves as the Vice President of the Association Luxembourgeoise des Méthodes Préventives. Below is a case study of successful use of fresh cannabis juice in disease treatment, which serves as evidence of the potential of alternative medicine.

The case study of Kristen Perkuski, the wife of Dr. Courtney, who suffers from SLE (Systemic Lupus Erythematosus), an autoimmune disease that causes inflammation in various organs, is as follows. She was undergoing treatment with over 40 conventional medications daily, but her condition worsened. When traditional treatments proved ineffective, she turned to alternative medicine, starting with dry cannabis in capsule form, later switching to fresh cannabis mixed with vegetables and fruits. This treatment led to continuous improvement in her condition. She experienced increased focus, alertness, easier breathing, and no longer felt muscle or bone pain. Although her primary doctor was initially skeptical, he eventually acknowledged the surprising effectiveness of this treatment. Previously, Kristen had been diagnosed as unable to have

children, but after her recovery, she was able to give birth to a healthy daughter. Both Kristen and her daughter are in good health today. Kristen believes that cannabis saved her life and is determined to share her story to help others facing similar challenges (Alchimia, 2014)

A case study of a 2-year-old girl named Amber, who was diagnosed with terminal brain cancer, showed that she had only a 10% chance of survival, even after undergoing surgery, radiation therapy, and chemotherapy. However, the tumor continued to grow. Doctors recommended that her family take her home to care for her during the final stages of her life. Nevertheless, after Amber regularly consumed fresh cannabis leaf juice, her parents observed a reduction in the size of the tumor. They continued to administer 2-3 milliliters daily. After one month, the tumor significantly shrank. The National Cancer Institute has begun to acknowledge that cannabinoids possess anti-tumor properties. It is believed that cannabis may have medical benefits, and further research should be conducted to explore the potential of fresh cannabis juice in treating other diseases (Alchimia, 2014)

Case Study of Ms. Katie Mash She was diagnosed with rheumatoid arthritis, which made physical movement extremely difficult and painful. She was advised to try drinking fresh cannabis juice and began researching the topic, eventually discovering the research of Dr. William Courtney. After she started consuming a daily smoothie made with fresh cannabis juice, her symptoms gradually improved. She was able to reduce her reliance on conventional medication, and after 10 months, she completely stopped taking medication. The results became evident after just three days of consuming fresh cannabis juice, but continuous consumption for 4 to 8 weeks is necessary to achieve full results. This is because phytocannabinoids accumulate in the body's fat tissues, similar to fat-soluble vitamins (Alchimia, 2014).

A case study of Ms. Ray-Jay, a 28-year-old woman from Australia diagnosed with Crohn's disease, which causes chronic inflammation in the digestive tract, from the stomach to the anus. Symptoms include diarrhea, abdominal pain, and intestinal narrowing leading to bowel perforation,

significantly impacting both her work and mental well-being. Despite receiving conventional medical treatment for many years, her condition showed no improvement, and she lost 25 kilograms within a few months. As a result, she turned to fresh cannabis juice. After consuming it for 2-3 weeks, her symptoms, such as nausea, diarrhea, and bloating, significantly improved. While not a complete cure, the results were clearly noticeable. She and her husband grew their own cannabis without using chemicals to ensure the safety of consumption (Siobhan Wend, 2018)

The study of a sample group of four patients demonstrates that fresh cannabis juice can help alleviate symptoms of illness and may aid in recovery due to its compounds, which possess therapeutic and disease-preventing properties. Cannabis contains more than 568 types of molecules (Melissa M. Lewis, 2017) that can help regulate the physiology of cells within the cannabinoid system, with THCA being a primary component (Seattle Met, 2024), and it does not have any psychoactive effects. The consumption of THCA without heat treatment can be done in doses as high as 200-1,000 milligrams (Alchimia, 2014). In contrast, THC, which has undergone heat treatment, has psychoactive effects and should be consumed in limited amounts. Cannabinoids in fresh cannabis, such as THCA and CBDA, help reduce inflammation, alleviate spasms, and may help prevent cancer. THCA plays a crucial role in treating prostate cancer and Parkinson's disease, while CBDA helps counteract tumor cell mutations and reduce nausea. Fresh cannabis, when not heated, reduces psychoactive effects, allowing it to be consumed in larger quantities without undesirable side effects. Research confirms that cannabis can be used to treat and prevent a variety of diseases without causing psychoactive effects when used in its natural form. These cannabinoids act as nutrients that help regulate cell functions in the body.

4. Alternative Medicine and the Use of Fresh Cannabis Juice and Proper Dosage

Alternative medicine using fresh cannabis and cannabis juice is gaining increasing attention, particularly in the use of cannabidiol (CBD), which has beneficial properties for treating or alleviating symptoms of various conditions, such as neurological disorders, epilepsy, and muscle spasms. The current use of medical cannabis focuses primarily on CBD and THC, compounds that are crucial in treating various medical conditions. The difference between traditional medical cannabis use and alternative methods lies in the use of fresh, unprocessed cannabis, such as cannabis juice made from fresh plants. This approach utilizes the cannabinoids and other compounds found in the plant that can provide benefits to the body in various forms. Using fresh cannabis is advantageous because it avoids the need for temperature adjustments or chemical processes that may lead to the loss of the active properties within the plant. The use of CBD from cannabis offers several benefits, such as higher antioxidant properties than vitamin E, and it is helpful in preventing conditions related to alcohol consumption, radiation exposure, and central nervous system disorders. However, selecting the appropriate cannabis strain with varying concentrations of CBD is an important factor in decision-making. The ideal ratio must be determined based on body weight and the amount an individual can tolerate. Storing fresh cannabis in the form of juice also requires careful attention to temperature and proper storage to maintain the quality of its compounds, ensuring its long-term usability and effectiveness in treating or alleviating symptoms. Research and experimentation on the use of cannabis and fresh cannabis juice in medical treatments remain vital. It is essential to understand the potential impacts and benefits of using cannabis in various conditions, as well as to develop effective guidelines for using cannabis to improve health outcomes.

The patient treatment process begins with consuming fresh cannabis water in a dosage of 1-3 milligrams to test for allergic reactions or psychoactive effects. If no adverse effects are observed, the dosage of cannabis water is gradually increased, starting with 10-15 grams of cannabis flowers per day or approximately 30 grams of fresh leaves per day,

assuming sufficient production. Drinking cannabis water multiple times a day will enhance its effectiveness, as the body eliminates it within 50 minutes after absorption. It is recommended to divide 300 milliliters of cannabis water into five doses of 60 milliliters every 3-4 hours (Alchimia, 2014). The cannabis water should be stored in the refrigerator and shaken before drinking to ensure even distribution of fatty acids. Patients with kidney or gallbladder conditions should exercise caution, as cannabis water carries potential risks. It is not recommended for use in treating hypercalcemia or high blood oxygen levels. Individuals taking blood thinners or consuming grapefruit or pomegranate juice should consult a doctor before starting fresh cannabis water, as the vitamin K in cannabis leaves may interfere with the action of certain medications. The effects of fresh cannabis water may be noticeable within 3 days or 2-3 weeks, depending on the individual. Continuous consumption for 4-8 weeks (Patpong Kasemsuboon, 2022) allows for the gradual accumulation of phytocannabinoids in body fat tissues, leading to therapeutic results.

A study published in the PubMed Central (PMC) database found that consuming fresh cannabis leaves poses less risk to lung health, the nervous system, and the brain when compared to smoking or vaping cannabis. This is due to the chemical process, such as decarboxylation, which increases the concentration of THC, CBD, and CBG, potentially leading to side effects if consumed in large quantities. Moderate consumption of fresh cannabis leaves provides more nutritional benefits than smoking, as it promotes appetite and offers advantages from the natural compounds in the cannabis leaves and flowers. However, cannabis used to treat certain conditions should be administered after the digestive system is cleared, as food in the stomach can slow down and reduce the absorption of cannabis effects. When used in food or beverages, attention should be paid to the THC content (not exceeding 0.2% by law), and the amount of THC per 100 milliliters or per serving should be specified, along with quality assurance through GC-MS techniques and certification from the Food and Drug Administration (Chanvetch Tantikalyaporn, 2022)

The research by J. Pharmak published in the British Journal of Pharmacology in 2017 found that THCA exhibits neuroprotective effects in an in vivo model and may serve as a therapeutic option for Huntington's disease, as well as other neurodegenerative and inflammatory disorders, particularly Alzheimer's and Parkinson's diseases. Additionally, THCA has anticonvulsant properties and helps alleviate symptoms of nausea, vomiting, and loss of appetite. However, the researchers noted that the instability of THCA could pose a challenge in drug development. The study also demonstrated that THCA has anticancer properties, limiting tumor growth, and is associated with CB1 and CB2 receptors (Lydia Kariyuki, 2023)

Heating cannabis with low heat in an oven at temperatures of 110-120°C for 30-60 minutes results in decarboxylation without damaging cannabinoids, flavonoids, and terpenoids. Studies have shown that this process can decarboxylate THCA by up to 70%, or as little as 30% in some cases. At a temperature of 85°C, THC begins to degrade into CBN during decarboxylation. Recent evidence suggests that cannabinoid acids, such as THCA, may offer greater biological benefits than their decarboxylated counterparts. THCA may help in the treatment of Huntington's disease, metabolic disorders, and other neurodegenerative conditions. Terpenoids and flavonoids may enhance blood circulation in the brain and assist in alleviating various diseases such as Alzheimer's, as well as having antimicrobial and anti-inflammatory properties. While they do not have psychoactive effects, they may induce sedative effects. The drawback of consuming fresh cannabis is the variability of cannabinoid acids in the leaves, making it difficult to determine the exact amount, particularly in the absence of precise testing. CBD is beneficial in reducing inflammation, nausea, stress, increasing appetite, alleviating pain, and may have anti-cancer properties.

THCA (Tetrahydrocannabinolic Acid) in fresh cannabis is a potent antioxidant, along with essential minerals such as Vitamin C, Vitamin K, calcium, iron, potassium, and zinc, which support the immune system, blood clotting, bone formation, oxygen transport, and the maintenance of water and acid-base balance in the body. Additionally, it helps reduce

blood pressure in patients with chronic kidney disease. Vitamin B9 contributes to cell formation and DNA synthesis, while antioxidants such as carotenoids, selenium, and beta-carotene promote eye health and skin condition. Anthocyanins protect against chronic diseases such as cancer and diabetes, while terpenes help with relaxation and stress relief. THCA and CBDA reduce inflammation, alleviate pain, protect brain cells, aid in bone formation, and assist in the treatment of Parkinson's disease, as well as prevent the degeneration of dopamine-producing neurons.

5. Summary of Fresh Cannabis and Alternative Medicine

A study of Dr. William L. Courtney's treatment process, who applies alternative medicine to treat patients who have not recovered with conventional methods, reveals that he uses fresh cannabis juice from the leaves and flowers mixed with various herbs. This has led to relief and eventual recovery in patients. The use of fresh cannabis juice as a treatment alternative has gained attention because the juice is not subjected to heat, preserving the THCA and CBDA compounds, which have anti-inflammatory properties, alleviate pain, and promote healing, without causing psychoactive effects. Many scholars and researchers believe that THCA and CBDA may help with immune system disorders, such as rheumatoid arthritis, and neurodegenerative diseases like Parkinson's and Alzheimer's, as well as alleviate nausea and vomiting in cancer patients undergoing chemotherapy. However, caution must be exercised when using fresh cannabis due to the potential for contamination with chemicals or fungi. Additionally, there is a lack of sufficient clinical research on the safety and efficacy of this treatment. Thus, the use of fresh cannabis should be under the supervision of a doctor or expert, with appropriate dosage, and in strict adherence to applicable laws. Further research will be needed to confirm the efficacy and safety of fresh cannabis in the future. Nonetheless, more scientific evidence should be studied before it is widely adopted in alternative medicine.

References

- Alchimia. (2014). **Dr. Courtney's raw cannabis juice**. Retrieved from <https://www.alchimiaweb.com/blogen/dr-courtneysraw-cannabis-juice/>.
- Abhaiphubejhr Institute of Thai Traditional Medicine. (2021). **The use of cannabis in food**. Retrieved from <https://www.facebook.com/abhthaimed/photos/a2330835043868020/2867412960210223/?type=3>
- BNH Hospital. (2022). **MEDICAL CANNABIS "Medical cannabis"**. Retrieved from https://www.bnhhospital.com/th/medical_cannabis
- Balue Kongchai. (2022). **What extracts are found in hemp and cannabis?** Baramee Laboratories: Bangkok.
- Chanwech Tantisathienkul. (2022). **Do you know? How does cannabis affect your health?** PathLab Company: Bangkok.
- Department of Mental Health. (2019). **What are CBD and THC in cannabis plants?** Retrieved from <https://dmh.go.th/news/view.asp?id=2264>
- Elena SchmidtJuly. (2023). **THCA Guide: Effects, Benefits, and Products**. Published online <https://www.acslab.com/cannabinoids/thca-flower-Effects-benefits#:~:text=For%20instance%2C%20THCA%20displays%20some,Reducing%20pain%20and%20inflammation>
- Erik Collado Vidal Wit. (2024). **Cannabis Juice**. Retrieved from <https://www.growbarato.net/blog/en/cannabis-juice/>
- Juyong Kim, Pilju Choi, Young-Tae Park, Taejung Kim, Jungyeob Ham and Jin-Chul Kim (2023). **The Cannabinoids, CBDA and THCA, Rescue Memory Deficits and Reduce Amyloid-Beta and Tau Pathology in an Alzheimer's Disease-like Mouse Model**. National Library of Medicine. Published online <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10095267/>

- Lydia Kariyuki. (2023). **What is THCA?** Retrieved from <https://www.mycannabis.com/th/what-is-thca/>
- Melissa M.Lewis. (2017). **Chemical Profiling of Medical Cannabis Extracts**. National Library of Medicine National Center for Biotechnology Information. Published online <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6044620/>
- Ministry of Public Health. (2022). **MOPH prepares to address the impact of improper use of "cannabis" and emphasizes! No sales to 3 groups**. Retrieved from <https://www.hfocus.org/content/2022/06/25266>
- Manager Online. (2023). **How to consume "cannabis" to reduce the risks of diabetes and cancer**. Retrieved from <https://mgronline.com/goodhealth/detail/9660000037726>
- National Library of Medicine. (2022). **Cannabis use in patients with insomnia and sleep disorders: Retrospective chart review. Department of Pharmacy, Children's Hospital of Eastern Ontario, Ottawa**. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9067069/>
- Phyathai Hospital. (2022). **CBD, an extract from cannabis, an option for alleviating symptoms and pain**. Retrieved from <https://www.phyathai.com/th/article/cbd-cannabidio-ptn>
- Patthama Thepchaisee. (2022). **Selenium (Selenium) mineral**. Pharmaceutical Department, BNH Hospital: Bangkok.
- Panthep Phuapongphan. (2023). **How to consume "cannabis" to reduce the risks of diabetes and cancer**. Retrieved from <https://mgronline.com/goodhealth/detail/9660000037726>
- Patpong Ketsombun. (2022). **Eating fresh cannabis to treat diseases without causing intoxication**. Manager Online. Retrieved from <https://mgronline.com/qol/detail/9650000110686>
- _____. (2022). **Benefits of eating fresh cannabis**. Manager Online. Retrieved from <https://mgronline.com/qol/detail/9650000110641>

- Seattle Met. (2024). **What is THCA Flower and How Does it Differ from Marijuana?** Published online
<https://www.seattlemet.com/discover/thc-delta/what-is-thca-flower/#:~:text=You%20see%2C%20THCA%20stands%20for,decarboxylation%2C%20which%20means%20applying%20heat.>
- Siobhan Wend. (2018). **Marijuana juice is the next big health trend.** Published Online <https://nypost.com/2018/05/04/marijuana-juice-is-the-next-big-health-trend/>
- Sutthipong Tree-rat. (2021). ***Anorexia: What is it, and what causes it? Examine those around you to see if it applies. Retrieved from***<https://www.rattinan.com/anorexia/>
- Srita Pinmanee. (2022). **Terpenes and their benefits.** Thai Hemp Association. Retrieved from <https://thaha.org/terpenes/>
- Surachet Rujiratsawarang and Natlada Limothai. (2022). **Medical cannabis and Parkinson's disease.** Retrieved from <https://cimjournal.com/confer-update/cannabis-parkinson/>
- Sikarin Hospital. (2022). **Excessive cannabis consumption risks health impacts.** Sikarin Public Company Limited: Bangkok.
- Thai Traditional Medicine Innovation Center. (2022). **The use of cannabis in food.** Department of Thai Traditional Medicine and Alternative Medicine, Ministry of Public Health: Nonthaburi.
- Witawat Jantakran. (2021). **Basic concepts about cancer formation.** Department of Pathology, Chao Fa Petcharat Building, Phramongkutklao Medical College: Bangkok.

BUDDHISM CULTURE TOURISM ROUTES TO PROMOTE DUNHUANG CULTURE DEVELOPMENT; SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW

QIN PING¹ and Phuvanart Rattanaungsikul¹

Received: May 24, 2025. Revised: September 15, 2025. Accepted:
October 27, 2025

Abstract

Many cultural heritage sites face challenges in preserving historical significance while promoting tourism to drive economic growth. Dunhuang, a notable cultural hub, confronts similar issues as it seeks to attract tourism while protecting its valuable Buddhist heritage. This literature review examines the key factors contributing to the successful integration of Buddhist culture in tourism development to support cultural tourism in Dunhuang. Focusing on studies published between 2016 and 2023, the review explores various practical strategies, such as cultural preservation initiatives, infrastructure improvements, and community engagement programs, which have supported sustainable tourism and heritage conservation. Experts emphasize the importance of preserving cultural authenticity while enhancing the tourist experience, noting that investments in infrastructure, especially in transportation, accommodation, and preservation technology, are essential for sustainable tourism growth. Furthermore, collaborative efforts, including government policy support and community involvement, are critical in balancing cultural preservation and tourism development. This study highlights the importance of a well-rounded approach, where

¹ Silpakorn university, Email: qping1208@gmail.com
Corresponding Email: drphuvanart@gmail.com

preservation, infrastructure, and community engagement collectively enhance Dunhuang's cultural tourism experience.

Key words: Cultural Heritage, Buddhism, Tourism, Dunhuang, Cultural Tourism

Introduction

The Dunhuang Caves are renowned globally for their architectural features, murals, painted sculptures, and the extensive collection of ancient Buddhist manuscripts. The Dunhuang Caves in present-day Gansu Province, China, consist of grottos and sanctuaries carved into the cliff face (Zhang, 2023). Historically, they were located at a significant cultural exchange site along the Silk Road. The Mogao Caves, the West Thousand Buddha Caves, the Yulin Caves, and the rooms that served as living quarters for monks and storehouses for Buddhist cultural relics collectively constitute what is commonly referred to as the Dunhuang Caves. These approximately 735 caves, encompassing nearly 45,000 square meters of murals and more than 2,000 color sculptures, served as a significant repository of Buddhist art from the 4th to the 14th centuries (Zhang, 2023). They served as a focal point for social interaction, facilitating the exchange and interaction of diverse cultures. The Dunhuang Caves are a significant monument, documenting the relationships between Buddhism and the adjacent societies of China and Central Asia. This paper will analyze the history of the Dunhuang Caves from two perspectives: the artistic evolution of the caves and the social interactions within them.

According to Ruan (2023), the art of the Dunhuang Caves represents a cohesive artistic expression that includes caves, painted sculptures, and murals, which work together to depict elaborate and detailed scenes. The various caves fulfill distinct purposes, such as the Zen Caves, designated for meditation, the Central Pagoda Caves, utilized for both worship and meditation, the Temple Caves, characterized by Inverted bucket-shaped roofs, the Buddhist Altar Caves, for worship and enshrinement, and the

Grand Buddha Caves, intended for paying respect to Buddha. The sculptures, characterized by vivid paint, depict figures including the Buddha, Bodhisattvas, Disciples, Heavenly Kings, and Guardians. Additionally, the murals can be classified into several categories, such as representations of Sakyamuni, ancient Chinese Immortals, and illustrations of sutras, significant Buddhist historical events, and decorative paintings, forming a comprehensive collection of knowledge (Lin, 2019).

The artistic development of the Dunhuang Caves can be categorized into four main stages corresponding to Chinese dynastic periods: the Northern Dynasties (439-581), the Sui (581-681) and Tang (618-907) dynasties, the interval from the Five Dynasties (907-979) to the Song dynasty (960-1279), and the phase from the Western Xia (1038-1227) to the Yuan dynasty (1271-1368) (Zhang, 2023). The initial construction of the Dunhuang Caves occurred during the Northern Dynasties period. By the end of the last millennium, monks were disseminating Mahayana Buddhism (dàshèng in Chinese) from its origin in India into Han China, moving northward and eastward. During this time, the kingdoms comprising the Northern Liang state (420-439) experienced a gradual dissemination of Buddhist art from the Western Regions to Dunhuang, coinciding with the initial construction of caves in the area. The murals, painted sculptures, and architectural style of the earliest caves exhibit distinct features of Buddhist art from the Western Regions, characterized by figures that are high-nosed, big-eyed, and robust (Sørensen, 2023). The murals primarily utilized the technique of stereoscopic blending from the Western Regions, exhibiting a straightforward and dignified style.

In the Northern Wei dynasty (439-534), the native style of the Dunhuang region began to develop, indicating early signs of localization and Sinicization. Subsequently, the influence of central China became evident. The Western Wei (535-556) and Northern Zhou (557-581) dynasties facilitated stylistic and cultural exchanges among China's northern, southern, and western regions. The influence of Chinese culture from the

north, south, and west, along with the local culture of Dunhuang, was further integrated into the caves. Consequently, from their early history, the Dunhuang Caves art exhibited cultural integration features, which resulted from the dissemination of Buddhism and trade along various Silk Routes.

The Sui and Tang dynasties represented a peak in artistic expression at Dunhuang, showcasing a notable secularization of Chinese Buddhism through diverse artistic themes, impressive scenes, and vibrant colours (Lin, 2019). At this stage, character modelling, colour blending, and line drawing have been developed into refined skills. During the Tang Dynasty, the art style of the Dunhuang Caves was significantly shaped by central Chinese culture, resulting in imposing, generous, ethereal, and free characteristics. During the Mid-Tang dynasty, the Dunhuang region was under the control of the Tubo Kingdom, a minority regime that experienced conflicts with the Tang dynasty (Chen & Wang, 2020). This period saw a transformation in the style of mural paintings, which became more delicate and incorporated a wider range of exotic colours. During the late Tang dynasty, the unrest in central China led to a re-influence on the art of Dunhuang Caves, which integrates central Chinese elements with foreign and local cultures. Therefore, the secularization of mural and painted sculpture art was heightened, yet remained subject to certain constraints.

The Dunhuang grottoes, with a history exceeding a thousand years, offer a historical overview of Chinese Buddhist art and reflect the interactions among Buddhism, art, and society in China. Buddhism, which originated in Central Asia, made its way into China, an extensive and populous nation characterized by its cultural diversity and established religions such as Confucianism and Taoism, according to Leach & Mina (2022). Buddhism's inherent inclusiveness, combined with the traditional Chinese capacity to assimilate foreign cultures, initiated a process of secularization from its inception. In a manner akin to Europe's revival of the "humanism" of

ancient Greece during the Renaissance, the Dunhuang caves similarly illustrate the progression of religious art towards a more humanistic expression. Consequently, the Buddhist art of Dunhuang adhered to a trajectory of "moving away from the ethereal and remote realm disconnected from human emotions and physicality, and returning to the tangible world rich with human feelings and meaning," through which Buddhism underwent a process of secularization in China. The caves thus provide a clear record of the process of secularization as it interacted with Chinese society over a thousand years (Leng Lu, 2019).

The Dunhuang Caves illustrate the social and cultural exchanges that occurred through the interaction of Buddhism with society. They also highlight the relationships among local Buddhist monks, Chinese dynastic governments, and various groups involved in the transportation of goods and ideas along the Silk Road, which played a significant role in the secularization of Chinese Buddhism (Chen & Wang, 2020). The Mogao Caves at the site were initially constructed as residences and places of worship by monks. Subsequently, dynasties like Northern Liang, Northern Wei, and Northern Zhou utilized state initiatives to advance the development of the caves. Subsequently, the Dunhuang Caves were constructed not only by Buddhist monks but also by princes, nobles, and commoners, becoming a significant aspect of the social life of the Dunhuang community.

From a social perspective, the characteristics of Dunhuang Caves art, across various periods, mirrored the distinct stages of secularization within Chinese Buddhism (Du, 2024). The Sixteen Kingdoms and Northern Dynasty marked the initial phase of Buddhism's localization and Sinicization in China. This period demonstrated the integration of the distinctive expressive style from the Western Regions with elements from local or Central China, alongside the sacred interpretation of Buddhism. Buddhism experienced significant growth during the Sui and Tang Dynasties, leading to various branches, including Tibetan Buddhism and Zen Buddhism.

Chinese Buddhism interacted with rulers and integrated into people's daily lives, leading to a more rapid and innovative secularization influenced by Han culture (Peng, 2023). The prosperous and elegant atmosphere of the Tang dynasty is reflected in the art of the Dunhuang Caves from this period. The artworks exhibited increased diversity and vibrancy, incorporating legendary figures and substituting the initial mystique of Buddhism with more terrestrial representations such as emperors and ordinary individuals. During the Song and Yuan dynasties, the influence of Buddhism expanded significantly and became increasingly integrated into the daily lives of ordinary individuals. The murals and sculptures in the caves exhibited the vibrant color and texture characteristic of traditional Chinese painting, alongside the dignified, refined, and graceful style associated with Buddhist art (Peng, 2023).

Ultimately, due to the secularization of Buddhism, the Dunhuang Caves also served a social function. The caves, as a significant aspect of Buddhist culture, were constructed to fulfill the religious needs of the general populace, divert attention from social conflicts, and encourage dedication to the government and its rulers (Shen & Wang, 2024). The Dunhuang Caves served the political interests of rulers, who reinforced their authority by advocating Buddhism as a cohesive belief system in China. The development of Dunhuang Buddhist art addressed the spiritual needs of the people. It aligned with the political and economic interests of the emperor, while also serving the religious objective of utilizing politics to strengthen its social standing.

Buddhism is a significant world religion that originated in the sixth century B.C.E. based on the teachings of Siddhartha Gautama in the Indian subcontinent. It subsequently spread to various regions of Asia, including China, Korea, and Japan, and eventually to the Western world. Buddhism instructs individuals to attain nirvana by following the path outlined by the Buddha. With appropriate practice, knowledge, and meditation, enlightenment is attainable for all individuals (Agarwal, 2015). Buddhism is

a nontheistic religious movement that encompasses the philosophy of the proper way to live as established by the Buddha, who is regarded as enlightened. Buddhism emphasizes individual spiritual growth and the achievement of profound understanding regarding the fundamental nature of existence. Buddhists view him as an enlightened instructor who aimed to liberate other beings from suffering. His teachings address ignorance through the comprehension of the law of dependent origination, which is the fundamental cause of suffering (de Rooij & Koczan, 2015).

Buddhists visit four significant sites (Lumbini, Bodhgaya, Sarnath, and Kushinagar), along with other shrines, as part of a pilgrimage aimed at gaining religious merit and achieving a favorable rebirth, motivated by their devotion to the teachings of the Buddha. Tourists from diverse backgrounds are drawn to Buddhist heritages, as the teachings of the Buddha—emphasizing compassion, non-violence, peaceful coexistence, and fraternity—hold significant relevance in the contemporary chaotic world. Dignitaries such as former US Secretary General Ban Ki-moon, Bhutanese queen mother Ashi Wangchuk, and Nobel peace laureate Aung San Suu Kyi, among others, have expressed in the visitors' book of the Lumbini Development Trust, "The dream of my life has come true while being in Lumbini, the holy birthplace of Lord Buddha," during their visit to Lumbini. Millions of devotees are eager to fulfill their lifelong aspiration of visiting significant Buddhist pilgrimage sites mentioned by the Buddha.

The study of cultural tourism and economic development has received significant attention for examining the factors that affect the promotion and development of cultural heritage sites, such as Dunhuang. Significant research in this field has been carried out by Shen & Wang, (2024), Zhang (2023), Lin (2019), and Ruan, (2023). The systematic literature review (SLR) approach has seen limited adoption. This research aims to fill a methodological gap by thoroughly reviewing existing literature on the factors influencing the development of cultural tourism, with a specific

focus on tourism routes related to Buddhist culture. This review utilizes a clear and systematic SLR technique, adhering to the guidelines established by Denyer and Tranfield (2019).

REVIEW METHODOLOGY

A comprehensive assessment was undertaken to examine the efficacy of tourism initiatives in promoting cultural heritage preservation and sustainable tourism development through Buddhist culture tourism routes, specifically in Dunhuang, between 2016 and 2023. Systematic reviews are essential in cultural policy discussions, enabling policymakers to thoroughly understand strategic approaches based on the most relevant and rigorous research. These reviews are a valuable foundation for shaping effective policy (Davis et al., 2014). Moreover, systematic reviews strengthen the credibility of evidence-based decision-making for policymakers (Dacombe, 2018). This study's systematic literature review (SLR) followed the phases outlined by Davis et al. (2014), which include formulating research questions, identifying study types, conducting a comprehensive search for relevant studies, evaluating studies based on specific criteria, analyzing and synthesizing the selected studies, and, ultimately, presenting findings that can guide policy and development strategies. The following phases are explained in detail:

Stage 1: Research Questions

- i. What is the role of Buddhist cultural tourism routes in promoting the preservation and appreciation of Dunhuang's cultural heritage?
- ii. What are the key factors and best practices for successfully integrating Buddhist culture in tourism development to support cultural tourism in Dunhuang?

Stage 2: Types of Studies

The inclusion criteria for this systematic literature review focused on selecting studies that specifically examine tourism initiatives, such as cultural heritage preservation, infrastructure investments, and community

engagement, that effectively promote sustainable tourism and cultural development through Buddhist culture tourism routes in Dunhuang. Only studies conducted within the context of Dunhuang or similar cultural heritage sites and published in peer-reviewed journals were considered to ensure relevance and academic rigor. To maintain consistency, only studies published in English were included. Additionally, the review was limited to studies published within the last 8 years (2016–2023) to capture the most recent research and trends in the field. The selected studies were critically evaluated based on their relevance to the research questions, methodological rigor, and the strength of their findings. Only studies that met all inclusion criteria and provided substantial insights into the effectiveness of tourism initiatives for sustainable cultural tourism in Dunhuang were included in the final analysis.

Stage 3: Extended Search

A systematic methodology was employed to conduct a literature review on tourism initiatives effective in promoting cultural heritage preservation and sustainable tourism development through Buddhist culture tourism routes in Dunhuang from 2016 to 2023. Various academic databases, including Google Scholar, Science Direct, Taylor and Francis, Web of Science, Emerald, Sage Publications, JSTOR, Wiley Online Library, and Springer, were utilized to identify relevant articles. Boolean operators were used alongside the following search strings to retrieve pertinent literature:

- **Str1:** ("Buddhism tourism" OR "Cultural tourism routes") AND ("Policy measures" OR "Cultural heritage preservation" OR "Tourism initiatives") AND ("Sustainable tourism" OR "Tourism development") AND ("Dunhuang" OR "Buddhist sites")
- **Str2:** ("Buddhism tourism" OR "Cultural tourism routes") AND ("Infrastructure investments" OR "Community engagement" OR "Tourism strategies") AND ("Sustainable tourism" OR "Tourism development") AND ("Dunhuang" OR "Cultural heritage sites")

- **Str3:** ("Buddhism tourism" OR "Cultural tourism routes") AND ("Heritage conservation" OR "Cultural preservation" OR "Tourism policies") AND ("Sustainable tourism" OR "Tourism development") AND ("Dunhuang" OR "Cultural sites")

This approach enabled a comprehensive review of studies relevant to understanding the role of Buddhist culture tourism routes in fostering cultural development and sustainable tourism in Dunhuang.

Stage 4: Screening

Four hundred and fifty-eight articles were found matching the criteria. One hundred three duplicates were culled from those articles before reviewing 355 titles and abstracts, of which 345 were rejected. The studies were reviewed, and 10 were included in the review after the full texts were examined. The data in Table 1 were downloaded, and a comprehensive evaluation of the eligibility of the full text of the remaining records was carried out. Following the eligibility assessment, 10 results were obtained for the studies.

Articles identified through Google Scholar,
the Science Direct, Taylor and Francis, Web
of Science, Emerald, Sage Publications,
JSTOR, Wiley Online Library and Springer
(n=458)

Exclude 103 duplicates

355 articles were screened for
eligibility

149 articles were excluded
because they were not in the
context of Buddhism, culture
tourism, or tourism in
Dunhuang, and the full text was
not available.

196 articles were excluded
because they were not
within the years of interest
and they were peer not
reviewed.

10 articles qualified and
were included in the
analysis

Table 1: Papers in the review

Author	Title	Journal
Xu, L., Zhang, J., & Nie, Z. (2022)	Role of cultural tendency and involvement in heritage tourism experience: developing a cultural tourism tendency-involvement-experience (TIE) model.	Land
Srisuwan, N. (2016)	The potential of Theravada Buddhism to enhance cultural tourism in Pattaya, Thailand	
Rai, H. D. (2020).	Buddhism and tourism: A study of Lumbini, Nepal.	Journal of Tourism and Hospitality Education
Gilli, M., & Ferrari, S. (2017)	Marginal places and tourism: the role of Buddhist centers in Italy.	Journal of tourism and cultural change
Kalaya, P., Waiapha, Y., Chaoprayoon, P., & Suksumret, M. M. (2018)	A Community's Buddhist Arts Conservation-based Voluntourism Management: A New Innovation Arousing Community's Conservational Participation.	International Journal of Environmental Research and Public Health

Xiaoping, Z. (2020)	On the origin and presentation of images of traveling Buddhist monks on pilgrimage for sutras with tame tigers in the Dunhuang Mogao Grottoes	Chinese Studies in History
Santa, E. D., & Tiatco, A. (2019)	Tourism, heritage and cultural performance: Developing a modality of heritage tourism.	Tourism Management Perspectives
Joo, D., Tasci, A. D., Woosnam, K. M., Maruyama, N. U., Hollas, C. R., & Aleshinloye, K. D. (2018)	Contact, emotional solidarity, and social distance explain residents' attitudes towards domestic tourists.	Tourism Management
Fan, D. X., Qiu, H., Jenkins, C. L., & Lau, C. (2023)	Towards a better tourist-host relationship: the role of social contact between tourists' perceived cultural distance and travel attitude.	Theoretical Advancement in Social Impacts Assessment of Tourism Research

FINDINGS AND DISCUSSION

This section will discuss the findings based on the research objectives.

Q1: What is the role of Buddhist cultural tourism routes in promoting the preservation and appreciation of Dunhuang's cultural heritage?

Heritage tourism has gained popularity, as many tourists seek a significant connection with history (Xu et al., 2022). Heritage tourism fundamentally revolves around the perceptions that tourists hold regarding heritage sites.

Consequently, the concept of quality in heritage tourism is primarily examined through the lens of the tourists' experience (Xu et al., 2022). The behaviors and experiences of tourists can inform heritage conservation and development. Throughout the years, research on heritage tourism has yielded a variety of focused studies on various subjects, including heritage tourists, heritage experiences, and the stages of experience within heritage tourism. Recent studies have indicated that internal factors and the co-creation process among tourists significantly impact heritage experiences and protection. This validates the influence of tourist initiatives on the tourism experience and heritage management. Heritage encompasses a combination of meanings that reflect various cultural values (Light, 2017), and the inclination of tourists towards different cultures can influence the tourism experience. Nonetheless, research on the various cultural meanings of heritage as experienced by tourists is limited. Furthermore, the equilibrium between developing and preserving heritage remains an ongoing subject of discussion. Thus, recognizing tourists' preferences in heritage culture and implementing focused tourism development can harmonize heritage conservation with development efforts.

In cultural tourism research, cultural contact is frequently employed as a metric to assess tourists' inclination towards the culture of a specific destination (Fan et al., 2023). Cultural contact is a term utilized by archaeologists to describe the interactions between groups of people who engage with another culture over varying durations, including days, years, decades, centuries, or even millennia. Cultural contact refers to a prolonged, direct interaction between individuals from societies with distinct identities. In the tourism literature, cultural contact assesses the intent and extent of the experiences that tourists pursue when they travel to engage with a different culture (Sánchez-Sánchez et al., 2021). Furthermore, it encompasses the inclination of tourists to engage with foreign cultures and the aspiration to regulate that engagement. Previous

research on cultural tourism indicates that cultural tendencies influence the specific behaviours of tourists at cultural tourism sites. For instance, it affects the desire for authentic experiences and the extent of tourists' engagement in tourism (Joo et al., 2018). It influences the tourism experience, assists tourists in creating cultural memories of the destination, and fosters place attachments. Furthermore, a comprehensive understanding of the destination's culture and active engagement in the lives of residents can enhance the authenticity and memorability of the experience for tourists. The historical culture accessible and created in heritage tourism destinations is a significant cultural form that tourists encounter.

Srisuwan (2016) conducted a study to examine the potential for developing tourism centered on the cultural heritage of Theravada Buddhism in Pattaya, a city located in Eastern Thailand, to complement the existing tourism industry in the area. The study seeks to create a strategy for implementing Theravada Buddhism cultural tourism that can be integrated into the Pattaya tourism plan, which currently does not focus on promoting cultural or religious tourism. Prior studies indicate that cultural tourism related to Theravada Buddhism may be able to draw international visitors and stimulate economic development. Religious tourism represents a sustainable and non-commercial approach to tourism development that can potentially preserve local identity. Theravada Buddhism represents a form of cultural capital that can enhance the value of various tourism destinations in Thailand, such as Pattaya. The findings indicate that the advancement of Theravada Buddhism cultural tourism could yield beneficial social and economic impacts on Pattaya. This development would provide an additional source of income for Pattaya's tourism industry; however, the income is expected to be modest compared to existing forms of tourism, such as entertainment, due to the incompatibility of Buddhism with excessively commercial development.

Q2: What are the key factors for successfully integrating Buddhist culture into tourism development to support cultural tourism in Dunhuang?

Since the establishment of the People's Republic of China in 1949, Dunhuang has been recognized as a traditional agricultural county. Subsequently, Dunhuang was identified as one of the initial cities to open to global tourism (Kalaya et al., 2018) through the state. In the early 1900s, the discovery of the Library Cave of Mogao Grottoes had a significant global impact. Subsequently, numerous cultural relics were dispersed to various Western countries, including Dunhuang Manuscripts and Documents from Mogao Grottoes. This led to an increased interest in Dunhuang, driven by the significance of the Mogao Grottoes.

Consequently, before the global opening of Dunhuang tourism, the Mogao Grottoes and the field of Dunhuangology had significantly broadened their reach beyond national boundaries. Since the entry of inbound tourists to Dunhuang in 1979, the region has experienced a significant influx of international visitors interested in its unique Buddhist art treasures, with a notable number of arrivals from Japan (Liu et al., 2022). A scholar from the Dunhuang Academy stated: "The primary attraction for the increase in inbound tourists is the Mogao Grottoes, which boasts a unique and remarkable historical continuity spanning over 1600 years. The significance of this cultural heritage is unparalleled globally." Japanese individuals exhibit a notable affection and attachment to the Mogao Grottoes. Dunhuang is regarded as a cultural homeland, and visiting Dunhuang is vital for root-seeking tourism. Tourists remark that the grand statues, elegant apsaras, remarkable murals, and exquisitely arranged caisson ceilings of the Mogao Grottoes, along with the sacred aspects of Buddhism, the secular life, the challenges faced by ancient silk traders, and the opulence of the Western Regions' palaces from a thousand years ago were all vividly evident in the Mogao Grottoes. The BBC of the UK, NHK TV of Japan, and CCTV of China collaborated to produce the documentary "Silk

Road," highlighting Dunhuang as a significant node, which in turn generated considerable global interest (Chen & Wang, 2020). The Mogao Grottoes were inscribed on the UNESCO World Cultural Heritage List 1987. The film "Dunhuang," a co-production between China and Japan, premiered in 1988. The international events have significantly established and enhanced the global presence of Dunhuang.

Localized reforms of institutions, industries, and related services are implemented through urban globalization. In 1979, the city government established the Foreign Affairs Office to serve foreign guests effectively. This office, along with its branch, the China International Travel Agency, and the Dunhuang Hotel, is responsible for the reception and hospitality of foreign visitors. An office director of the Dunhuang Tourism Board (0928B2) stated: "At that time, the tourism industry in Dunhuang was primarily viewed as a diplomatic matter, with foreign tourists comprising the majority of visitors. Consequently, the Dunhuang Tourism Board evolved from the former Foreign Affairs Office." A resident (1005A2) stated, "Since the opening of Dunhuang's tourism to the world in the 1980s, an increasing number of foreigners have visited due to the Mogao Grottoes and its Library Cave." We were interested in learning more about foreigners. It was not until the mid-1980s that encounters with foreigners became common, and they gradually adapted to their presence.

A study by Xiaoping (2020) indicates that the depiction of "traveling Buddhist monks on pilgrimage for sutras with tame tigers" found in the Mogao Grottoes emerged from a blend of cultural and religious influences during the Tang and Song dynasties. It was not based on the events of the pilgrimage of Xuanzang, as is commonly assumed in scholarly discussions. The fundamental principles present in the images go beyond their outward characteristics. The evolution of Esoteric Buddhism and the occurrence of traveling monks during various periods, along with their integration into Central Plains folk culture, infused the images with influences from both exoteric and esoteric Buddhist traditions and local

beliefs. Additionally, the depiction of "traveling Buddhist monks on pilgrimage for sutras accompanied by tame tigers" illustrated the beliefs associated with Ratnasambhava tathāgata, which were widespread in the Dunhuang region during the Tang and Song dynasties. The metaphorical representations of iconic monks in these images convey a variety of religious beliefs.

CONCLUSION

The role of Buddhist cultural tourism routes in promoting the preservation and appreciation of Dunhuang's cultural heritage is multi-faceted. Buddhist cultural tourism not only attracts visitors to heritage sites but also enhances the significance of these sites through a deeper cultural and historical connection. As more tourists seek meaningful experiences linked to heritage, the quality of their engagement becomes central to the preservation efforts. Research suggests that tourists' behavior, perceptions, and interactions with heritage sites contribute to heritage conservation by fostering a sense of respect and attachment to cultural values, thus supporting sustainable tourism initiatives. The desire for authentic experiences, informed by tourists' cultural tendencies and engagement with local customs, drives them to appreciate the nuanced history and meaning embedded in heritage sites. This approach creates a balanced environment where cultural preservation and tourism development coexist, fostering a respectful relationship between tourists and local culture.

Additionally, developing Buddhist cultural tourism routes, as seen in examples like Pattaya's Theravada Buddhism tourism, can bolster local economies and contribute to sustainable development by focusing on cultural values rather than commercial interests. By engaging tourists with authentic religious and cultural elements, destinations like Dunhuang can offer unique and enriching experiences that strengthen cultural heritage. Furthermore, the approach aids in preserving local identities, as religious

and cultural tourism aligns more closely with conservation goals than conventional tourism forms. Consequently, Buddhist cultural tourism routes enhance heritage sites' economic potential and provide visitors with meaningful cultural insights, reinforcing the intrinsic value of preserving and appreciating Dunhuang's heritage.

The successful integration of Buddhist culture in tourism development to support cultural tourism in Dunhuang hinges on various factors, including preserving unique Buddhist heritage, strategic globalization efforts, and collaboration with international stakeholders. The rich history of the Mogao Grottoes, from the discovery of the Library Cave to its designation as a UNESCO World Heritage site, has attracted global attention and underscored Dunhuang's cultural significance. The Mogao Grottoes' portrayal in documentaries, co-produced films, and international tourism events has solidified Dunhuang's global cultural identity. Further, the government's establishment of local infrastructure and services specifically geared toward international visitors has enhanced the accessibility and appeal of Dunhuang as a destination. Additionally, the portrayal of Buddhist cultural symbols, such as the depictions of traveling Buddhist monks on pilgrimage, showcases Dunhuang's unique fusion of religious and cultural beliefs. Integrating local and Buddhist traditions in these artworks appeals to culturally curious tourists, encouraging engagement with Dunhuang's heritage. Overall, this multi-faceted approach, combining preservation with international outreach and cultural interpretation, has been key to fostering a sustainable model of Buddhist cultural tourism in Dunhuang.

References

- Chen, H., & Wang, Q. E. (2020). Dunhuang on the Silk Road: A hub of Eurasian cultural exchange—Introduction. **Chinese Studies in History**, 53(3), 187-191.

- Du, R. (2024). The cultural heritage of secular music and dance in the Dunhuang Mogao Caves: AN ARTS EDUCATION PERSPECTIVE. **Arts Educa**, 38.
- Fan, D. X., Qiu, H., Jenkins, C. L., & Lau, C. (2023). Towards a better tourist-host relationship: the role of social contact between tourists' perceived cultural distance and travel attitude. **In Theoretical Advancement in Social Impacts Assessment of Tourism Research** (pp. 15-39). Routledge.
- Gilli, M., & Ferrari, S. (2017). Marginal places and tourism: the role of Buddhist centers in Italy. **Journal of tourism and cultural change**, 15(5), 422-438.
- Joo, D., Tasci, A. D., Woosnam, K. M., Maruyama, N. U., Hollas, C. R., & Aleshinloye, K. D. (2018). Contact, emotional solidarity, and social distance explain residents' attitudes towards domestic tourists. **Tourism Management**, 64, 245–257.
- Kalaya, P., Waiapha, Y., Chaoprayoon, P., & Suksumret, M. M. (2018). A Community's Buddhist Arts Conservation-based Voluntourism Management: A New Innovation Arousing Community's Conservational Participation. **Journal of Urban Culture Research**, 17(1), 32-53.
- Leach, S., & Mina, F. (2022). A Focus on Dunhuang. **In Sinological Development Charitable Foundation: Five-Year Compendium (2016-2020)** (pp. 3–6). The Chinese University of Hong Kong Press.
- Leng Lu (冷璐). (2019). A Psychological Perspective of Dunhuang Education: Heart, Soul, and Our Lives. **The Dunhuang Grottoes and Global Education: Philosophical, Spiritual, Scientific, and Aesthetic Insights**, 187–207.
- Light, D. (2017). Progress in dark tourism and thanatourism research: An uneasy relationship with heritage tourism. **Tourism management**, 61, 275-301.

- Lin, J. (2019). Enlightenment from body-spirit integration: Dunhuang's Buddhist cultivation pathways and educational implications. **The Dunhuang Grottos and global education: Philosophical, spiritual, scientific, and aesthetic insights**, 113–131.
- Liu, Q., Yang, Y., Meng, Q., Man, S., & Wang, Y. (2022). The multiple cooperative mechanisms and globalization path of small inland cities in China: A showcase study of Dunhuang, China—**International Journal of Environmental Research and Public Health**, **19**(18), 11241.
- Miao, Y. (2022, December). The Role of Dunhuang Culture in the Context of “One Belt, One Road”. In **2022, the 5th International Conference on Humanities Education and Social Sciences (ICHESS 2022)** (pp. 2566-2575). Atlantis Press.
- Peng, B. (2023). Aesthetic Expressions and Visual Experiences in Dunhuang Mural Paintings in Cultural and Creative Brands. **Transactions on Social Science, Education and Humanities Research**, **1**, 148–150.
- Rai, H. D. (2020). Buddhism and tourism: A study of Lumbini, Nepal. **Journal of Tourism and Hospitality Education**, **10**, 22–52.
- Ruan, Y. (2023). Exploring the symbolism and cultural importance of Dunhuang lotus motifs. **International Journal of Education and Humanities**, **10**(3), 22–24.
- Sánchez-Sánchez, M. D., De-Pablos-Heredero, C., & Montes-Botella, J. L. (2021). A behaviour model for cultural tourism: destination loyalty. **Economic research-Ekonomska istraživanja**, **34**(1), 2729-2746.
- Santa, E. D., & Tiatco, A. (2019). Tourism, heritage and cultural performance: Developing a modality of heritage tourism. **Tourism Management Perspectives**, **31**, 301–309.

- Shen, H., & Wang, S. (2024). Traditional Chinese Ideology and Material Culture: An Archaeological Exploration of Historical Perspectives and Artefacts. **Mediterranean Archaeology and Archaeometry**, 24(3), 237-252.
- Sørensen, H. H. (2023). On the Presence and Influence of Daoism in the Buddhist Material from Dunhuang. **Buddhism in Central Asia III**, 145.
- Srisuwan, N. (2016). **The potential of Theravada Buddhism to enhance cultural tourism in Pattaya, Thailand** (Doctoral dissertation, CQUniversity).
- Xiaoping, Z. (2020). On the origin and presentation of images of traveling Buddhist monks on pilgrimage for sutras with tame tigers in the Dunhuang Mogao Grottoes. **Chinese Studies in History**, 53(3), 261–280.
- Xu Di (许笛) xudi@ hawaii. Edu. (2019). West Meets East: The Interplay of Unity and Diversity—The Relevance of Dunhuang for Education and Life Today. **The Dunhuang Grottoes and Global Education: Philosophical, Spiritual, Scientific, and Aesthetic Insights**, 89–111.
- Xu, L., Zhang, J., & Nie, Z. (2022). Role of cultural tendency and involvement in heritage tourism experience: developing a cultural tourism tendency–involvement–experience (TIE) model. **Land**, 11(3), 370.
- Zhang, X. (2023). The Dunhuang Caves: Showcasing the Artistic Development and Social Interactions of Chinese Buddhism between the 4th and the 14th Centuries. **Journal of Education, Humanities and Social Sciences**, 21, 266–279.

Perspectives and Opinions on the Application of ChatGPT for English Writing of Thai University Students in Bangkok

Teeradet Chuenpraphanusorn,^{1*} Ongorn Snguanyat¹, Prakrit Bhulapatha¹, Suttasinee Kespratoom¹, Kulisara Naksomsong¹, Jarupa Yimlamai¹, and Nutchra Tavornbud¹

Received: April 17, 2025. Revised: August 15, 2025. Accepted: October 27, 2025

Abstract

This research explores 1) the perspectives and opinions of Thai university students in Bangkok regarding the use of ChatGPT for improving their English writing skills. 2) to compare the perspectives and opinions of Thai university students in Bangkok regarding the use of ChatGPT. The quantitative research was done with a sample of 400 university students. The questionnaire's reliability is 0.89. The statistics used for analysis were mean, percentage, standard deviation, t-test, and one-way ANOVA.

The results found that: 1) 62.75 % of respondents were female, 34.70 % were between the ages of 28-32, 59.90% had a master's degree, and 30.25% had experience using ChatGPT between 7 -12 months. 2) Overall, the opinions were at a very high level of agreement, with a mean of 4.40. When considering each item, Perspectives and Opinions on the application of ChatGPT in English Writing; Using ChatGPT to translate Thai sentences into English was at a very high level of agreement ($\bar{x}$ = 4.65), Improved and checking Grammar was at a very high level of agreement ($\bar{x}$ =4.53) and improve Vocabulary was at a very high level of agreement ($\bar{x}$ = 4.49). 3) In hypothesis testing, the students of different genders had

¹ Suan Dusit University

statistically significant differences in perspectives and opinions on the Application of ChatGPT in English Writing at the level of .05. ($t=5.87$, $p=.000$). Students of various ages and levels of education have perspectives and opinions with statistically significant differences at the level of .05. ($F=9.75$, $p=.000$). Students have different experiences using ChatGPT and show statistically significant differences at the .05 level. ($F=10.43$, $p=.000$).

Keywords: Opinions, ChatGPT, English Writing

Background of Study

It is well known in educational circles that English plays a crucial role in various contexts, but the most prominent is in interactions between countries, which are often driven by economic interests. However, English also shows linguistic, ideological, socio-cultural, political, and educational meanings. The role of English has therefore pushed itself to become an international language. (Manchoroen, 2024)

However, English has been developed to be more complex and to reach a wide range of communicators around the world quickly and promptly, to the point that it can respond to the communication needs of people worldwide. This has resulted in the classification of English into two main parts: 1) native speakers of English and 2) non-native speakers of English. (Chuenpraphanusorn, Snguyat & Bhulapatna, 2022)

As Rose (2020) and Crystal (2003) argued, English is an important international language used to exchange information, technology, and new knowledge. More than 80 % of the world's population uses this language to communicate in various situations.

For the context of English communication for Thai people, Methedham (2024) stated that from the past until the 21st century, the English teaching circle in Thailand still firmly adheres to the concept or idea of teaching English as a foreign language (English as a Foreign Language or EFL). Although in the past few years there has been a trend to change English to be a second language (English as a Second Language or ESL) of the country, it has not been successful because the meaning

and value of the word ESL are tied to the history of countries and territories that were once colonies of England. This issue is too fragile for many Thais to accept.

In addition, BBC New (2024) detailed that in the 2018 report of the English language proficiency ranking agency, Education First (EF), headquartered in Switzerland, which was released on October 30, it was stated that Thailand was ranked 64 out of 88 countries worldwide that do not use English as a primary language, and scored only 48.54 out of 100 points. Tee (2021) noted that, among ASEAN countries, Thailand ranked 6th out of 8 surveyed, in the following order: Singapore, Philippines, Malaysia, Vietnam, Indonesia, Thailand, Myanmar, and Cambodia.

In addition, at the same year, the Ministry of Education of Thailand announced the standard of the English of Thai students with a Bachelor's degree, Master degree and Doctoral degree must have an appropriate communicative skill beyond the new social context, especially in the listening, speaking, reading and writing in advance both of the structure and contents, especially in academic writing.

However, problems arise because Thai students are not familiar with writing academic papers and conducting research in English, which leads to many obstacles. But at the same time, the evolution of English communication has advanced, so some agencies have developed new language tools for researching knowledge.

In recent years, the use of artificial intelligence (AI) in education has gained significant traction, particularly in the realm of language learning. ChatGPT, an AI language model developed by OpenAI, has been widely adopted as an educational tool for language learners.

Recent studies have explored the use of AI tools in language education. According to studies by Heffernan et al. (2020), AI systems such as ChatGPT can aid language learners by providing personalized feedback and enhancing their learning experience. The ability of AI to generate contextually relevant sentences and offer corrections has been shown to improve both grammar and writing fluency.

For Thai university students in Bangkok, where English is taught extensively as a foreign language, ChatGPT offers an opportunity to enhance writing skills, provide instant feedback, and support independent learning. However, the effectiveness of ChatGPT in improving English writing skills depends on students' attitudes, understanding, and the challenges they face when using this AI tool.

Therefore, the researchers interested in studying the benefits, precautions and limitations of the technology of using ChatGPT as a tool to facilitate the creation of academic articles and research writing in English for Thai university students in Bangkok. This report seeks to inform educators and policymakers about the potential role of AI in language learning, that ChatGPT is useful and what are the precautions to use to create awareness among university students in writing academic works in the future.

Objectives of Research

1. To analyze the perspectives and opinions of Thai students in Bangkok regarding the use of ChatGPT for improving their English writing skills.
- 2) To compare the perspectives and opinions of Thai students in Bangkok regarding the use of ChatGPT for improving their English writing skills.

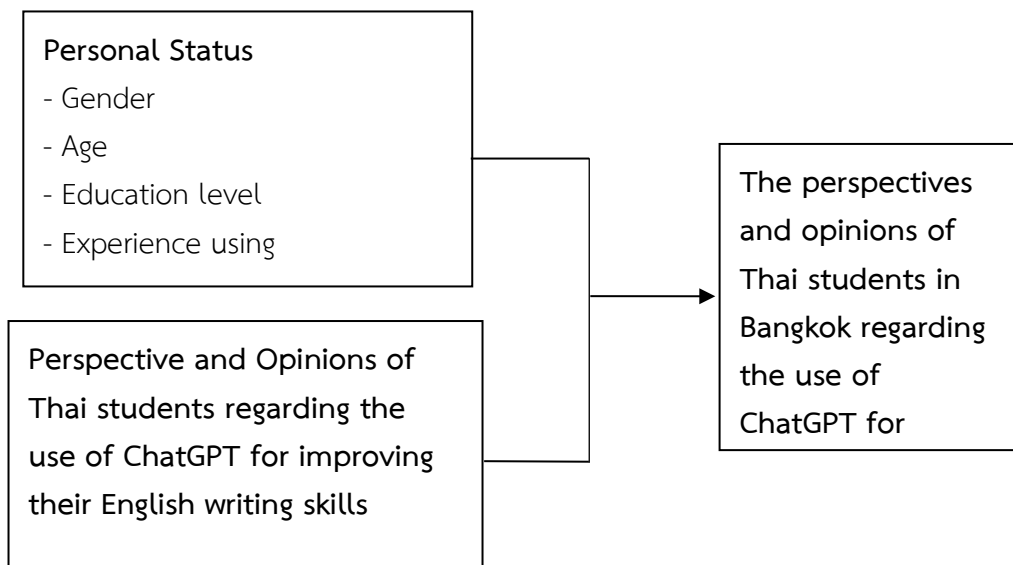
Hypothesis

The respondent, who differs in personal status, will have differed in perspectives and opinions on using ChatGPT for improving their English writing skills.

Conceptual Framework

Independent Variables

Dependent Variable

Methodology

1. Population and Sampling

The population in this research is a Bachelor degree student, Master degree student and Doctoral degree student in Bangkok, which is not an exact number. Therefore, the researcher calculated the sample size using W.G. Cochran's formula (Cochran, 1963) at a confidence level of 95%, with the proportion of the population of 0.05. So, the size of the group that collects data is 385 people and to prevent errors in data collection, **a total of 400 people were sampled.**

2 Research instruments and instrument quality control

The instruments used in this research were questionnaires presented to 3 experts with knowledge and expertise in English Teaching to check the content validity. The IOC value obtained from the content validity check by the experts was over 0.5, which means that the questions

are valid in terms of content and were adjusted according to the experts' suggestions to be appropriate. The reliability was tested by taking the revised questionnaire and testing it (Try-Out) with 30 samples close to the real population to find the reliability of the questionnaire. The reliability of the whole questionnaire was 0.93.

3. Data collection

The researcher took the validated questionnaire and created a Google form to collect data from the sample group of 400 people. The researcher checked the accuracy and completeness of the answers received from the Google form and analyzed the data using a ready-made program.

4. Data Analysis

1.4 Basic statistics to find basic information, including mean, percentage and standard deviation.

2.4 Statistics used to test hypotheses and compare opinions include Independent-Samples t-test to analyze the difference in the mean of 2 independent sample groups, One-Way ANOVA to analyze the difference in the mean of more than 2 sample groups, and Correlation Analysis to find the correlation coefficient using Pearson's method or simple correlation.

Results

The general data of the sample were mostly female 251 people (62.75%), 139 people were between the ages of 28-32 (34.70%), 240 people study at the master degree (59.90%) and 121 people had an experience using ChatGPT between 7 -12 months (30.25%) that can be seen on the table no. 1.

Table 1 Student's personal status

Personal status	Total (n=400)	Percentage
1. Gender		
-Male	149	37.25
-Female	251	62.75
2. Age		
-18-22	71	17.75
-23-27	67	16.80
-28-32	139	34.70
-more than 32	123	30.75
3 Education level		
-Undergraduate	68	17.12
-Master Degree	240	59.90
-Doctoral Degree	92	22.98
3. Experience using ChatGPT		
-Never	79	19.75
-between 1-6 months	102	25.5
-between 7-12 months	121	30.25
-More than 1 year	98	24.5

1) Perspectives and Opinions on the Application of ChatGPT in English Writing. Overall, the opinions were at a very high level of agreement, with a mean of 4.40 and a standard deviation of 0.97. When considering each item, it was found that all items were at a very high level of agreement. Using ChatGPT to translate Thai sentences into English ranked first with the highest average score, followed by Improved and checking Grammar and improving Vocabulary, respectively. Details are as shown in Table no. 2.

Table 2 Result of Perspectives and Opinions

Perspectives and Opinions	$\bar{x}$	S.D.	Level of Opinion	Rank No.
1. Using ChatGPT to assist with their English writing	4.37	1.03	Very high	4
2. Using ChatGPT to translate Thai sentences into English	4.65	0.98	Very high	1
3. Using ChatGPT to generate ideas	4.28	1.05	Very high	6
4. Improved and checking Grammar	4.53	1.06	Very high	2

Table 2 (Cont'd)

Perspectives and Opinions	$\bar{x}$	S.D.	Level of Opinion	Rank No.
5. Improved Contextual Understanding	4.22	1.04	Very high	7
6. Improve Vocabulary	4.49	0.98	Very high	3
7. Improving sentence structure	4.29	0.98	Very high	5
Total	4.40	0.97	Very High	

4. The Comparison of Perspectives and Opinions on the Application of ChatGPT in English Writing classified by personal status

The results of the comparison of perspectives and opinions on the application of ChatGPT in English writing classified by gender by t-test found that: students of different genders had overall perspectives and opinions on the application of ChatGPT in English writing that were

significantly different at the .05 level ($t=5.87$, $p=.000$). When considering each item, it was found that perspectives and opinions on the Application of ChatGPT in English Writing were significantly different at the .05 level.

The researchers conducted a comparison of perspectives and opinions on the application of ChatGPT in English writing classified by age using a one-way analysis of variance (One-way ANOVA). It was found that students of different ages had overall perspectives and opinions on the application of ChatGPT in English writing that were significantly different at a statistical level of .05 ($F=9.75$, $p=.000$).

From the results of the One-way ANOVA, it was found that students of different ages had perspectives and opinions on the application of ChatGPT in English writing. Overall and in each item, there were statistically significant differences at the .05 level. The researchers compared the mean values in pairs using the Scheffe method and found that;

Overall, students aged 18-22 had significantly different perspectives and opinions on the application of ChatGPT in English writing from students aged 23-27, -28-32 and more than 32 at a statistical significance level of .05.

The researchers conducted a comparison of perspectives and opinions on the application of ChatGPT in English writing classified by Education level using a One-way ANOVA. It was found that students with different Education levels had perspectives and opinions on the application of ChatGPT in English writing that were significantly different overall at a statistical level of .05 ($F=10.43$, $p=.000$).

From the results of the One-way ANOVA, it was found that students with different Education Levels had perspectives and opinions on the application of ChatGPT in English writing in the overall picture and in every aspect that were statistically significantly different at the .05 level. The researchers compared the mean values in pairs using the Scheffe method and found that:

Overall, undergraduate students had significantly different perspectives and opinions on the application of ChatGPT in English writing than master's and doctoral students at the .05 level.

The researchers compared perspectives and opinions on the application of ChatGPT in English writing, classified by experience, using a one-way analysis of variance (One-way ANOVA). It was found that students with different usage patterns had significantly different perspectives and opinions on the application of ChatGPT in English writing at the .05 level ($F=7.32, p=.000$).

From the results of the One-way ANOVA, it was found that students with different experiences using ChatGPT in English Writing had significantly different overall scores and scores across all aspects at the .05 level.

Overall, students who had never used ChatGPT had significantly different perspectives and opinions on the application of ChatGPT in English writing, at a statistically significant level of .05.

Conclusion and Discussion

As English proficiency remains a vital skill for Thai students, especially in the globalized world, technological advancements like AI-based writing assistants have become significant tools. This report provides insights into how students perceive ChatGPT's application in enhancing their English writing abilities, along with the benefits and challenges it may present.

The findings suggest that ChatGPT could be a valuable resource for enhancing Thai students' English writing skills in Bangkok. The tool provides immediate feedback, improves grammar and vocabulary, and encourages students to think creatively. However, challenges such as over-reliance, contextual accuracy, and the quality of responses need to be addressed to maximize its effectiveness. Educators should consider integrating ChatGPT into the curriculum while promoting critical thinking and independent writing practices to ensure that students benefit from the technology without becoming overly dependent.

Moreover, Additional suggestions the Thai university students also recommended that the key benefits of using ChatGPT for English writing can support them¹⁾ to improved grammar and vocabulary: they indicated that ChatGPT helped them correct grammar mistakes and expand their vocabulary, enabling them to write more accurately and fluently. Additionally, it also 2) immediate feedback: they appreciated the instant feedback provided by ChatGPT, allowing them to make real-time improvements to their writing without waiting for a teacher's correction. 3) idea generation and writing support: they found that the ChatGPT useful for brainstorming ideas and creating drafts, particularly when they felt stuck or uninspired. Nevertheless, they also mentioned the benefits of ChatGPT in positive feedback, but it also had a several challenges in contrast as; 1) sometime ChatGPT lack of contextual understanding, the students felt that ChatGPT sometimes provided suggestions that were not contextually appropriate or natural, particularly when the writing required cultural or contextual sensitivity. 2) Over-Reliance on Technology, the students expressed concerns about becoming too dependent on AI tools, potentially hindering their ability to think critically and independently in writing. 3) quality of responses, the students noted that the quality of responses could vary, with occasional errors in grammar or inappropriate vocabulary choices and 4) overall students' sentiment, they expressed a positive attitude towards using ChatGPT for English writing, especially it was a useful tool for improving their writing skills. However, they emphasized that ChatGPT should be used as a supplementary tool rather than a primary source for writing tasks.

In contrast, AI-based tools like ChatGPT have the potential to offer significant advantages. This research highlighted that Thai students are increasingly open to using AI tools for language learning, though challenges remain in terms of motivation and understanding the limitations of these tools. Moreover, AI can foster critical thinking and creativity in writing, as students can explore alternative expressions and vocabulary, which are essential components of mastering a second language

However, concerns about over-reliance on AI tools for writing have also been noted. Some researchers argue that while AI can provide useful feedback, it may discourage students from developing independent thinking and problem-solving skills. Furthermore, issues related to the quality of AI-generated content and the risk of students misusing the technology for tasks like plagiarism have been raised.

Recommendations

Based on the findings, the following recommendations are made:

- 1) Integrating ChatGPT into Language Curricula: Teachers should consider incorporating ChatGPT as part of an interactive and diverse teaching approach, where students use the tool for drafts and receive personalized feedback.
- 2) Encouraging Balanced Use: Students should be encouraged to use ChatGPT as a supplementary tool rather than a crutch for all writing tasks. Educators should emphasize the importance of independent writing practices.
- 3) Improving AI Technology: AI developers should continue refining the contextual understanding of ChatGPT to better serve language learners in non-native contexts, ensuring more accurate and appropriate writing suggestions.

References

- BBC New. (2024). ทำไมคะแนนทักษะการใช้ภาษาอังกฤษของคนไทยจึงย่ำแย่มาติดกัน 8 ปีแล้ว. Retrieved from <https://www.bbc.com/thai/thailand-46093794>.
- Benson, P., & Reinders, H. (2022). **Language learning with AI: Theoretical and practical perspectives**. Cambridge University Press.

- Chuenpraphanusorn, Snguayat & Bhulapatna. (2022). **Value Added of the English Major Student, the Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Dusit University**. Bangkok: SuanDusit University.
- Crystal, D. (2003). **English as a Global Language**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cochran, W.G. (1963). **Sampling Techniques**. New York: Wiley.
- Heffernan, N., Kelly, R., & Young, D. (2020). AI-based writing assistants in language education: A review of the literature. **Journal of Language Learning Technologies**, 34(2), 112-130.
- Manchoroen, N. (2024). **ภาษาอังกฤษในฐานะภาษานานาชาติ (EIL)**. Retrieved from <https://www.gotoknow.org/posts/567666>.
- Methedham, P. (2024). **ภาษาอังกฤษ มายาคติ อำนาจและการครอบงำ**. Phitsanuloke: Naresuan University Publishing House.
- Nguyen, M., Kim, J., & Lu, M. (2023). The risks and rewards of AI-assisted writing tools: A global perspective. **International Journal of Educational Technology**, 41(3), 25-40.
- Rose, H. (2020). **Global TESOL for the 21st Century: Teaching English in a Changing World**. Queensland, Aus: Bond University.
- Tee, K. (2021). English language proficiency in Thailand: Trends and challenges. **Asian Journal of Applied Linguistics**, 8(1), 45-62.
- Thornbury, S. (2022). **The challenges of teaching English with AI tools**. Routledge.
- Wongsawang, T., & Yaowanon, N. (2023). AI and language learning in Thailand: Opportunities and challenges. **Asian EFL Journal**, 27(4), 75-89.

แนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่อำเภอเมือง
สมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร
Solution to Poverty in Muang Samut Sakhon District,
Samut Sakhon Province

จิตาภา จันทศิริ¹

Jidapa Jantasiri

Received: February 26, 2025. Revised: May 10, 2025. Accepted: October
27, 2025

บทคัดย่อ (Abstract)

ปัญหาความยากจนในปัจจุบันเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประชาชนเป็นอย่างมากเป็นปัจจัยพื้นที่และส่งผลต่อการดำเนินชีวิตกับประชาชนในวงกว้างมากยิ่งขึ้น การศึกษาในครั้งนี้จึงมีความสนใจศึกษา 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ความยากจนของครัวเรือนยากจน ในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร 2) เพื่อศึกษาการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร และ 3) เพื่อหาแนวทางและกระบวนการการดำเนินงานที่จะนำไปสู่การช่วยเหลือครัวเรือนยากจน ในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 20 คน วิเคราะห์ด้วยการตีความสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาสถานการณ์ความยากจน พบว่า ครัวเรือนในพื้นที่มีจำนวนรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพ การขาดโอกาสหรือทางเลือกในการประกอบอาชีพ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเพิ่มพูนความรู้ ปัญหาสุขภาพ คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ขาดความรู้ความเข้าใจ การเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมยังมีน้อยและการปรับตัวในสังคมที่มีความเป็นเมืองมากขึ้นทำให้เกิดความแตกต่างทางสังคม 2) การแก้ไขปัญหาความยากจนพบว่า บุคลากรเป็นกระบวนการในการนำศาสตร์หรือความรู้วิชาต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันนำมาเข้าด้วยกันหรือผสมผสานได้อย่างกลมกลืน ส่งเสริมภาคีเครือข่ายการทำงานร่วมกัน มีโครงการกองทุนชุมชนเพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มในการประกอบอาชีพ และ 3) แนวทางและ

¹ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา Master of Political Science Program (Politics and Government) College of Politics and Governance Suan Sunandha Rajabhat University. Corresponding Author E-mail. S65563825055@ssru.ac.th

กระบวนการการดำเนินงานที่จะนำไปสู่การช่วยเหลือครัวเรือนยากจน ควรมีการพัฒนาทุนมนุษย์ ความรู้ ความสามารถด้านแรงงาน คุณภาพแรงงาน มีสุขภาพดี ทุนทางสังคม เกิดการรวมกลุ่มสมาชิก มีกฎ กติกา ข้อบังคับ กิจกรรมร่วมกันทำให้ลดความเหลื่อมล้ำทุนทางเศรษฐกิจสามารถลดรายจ่าย ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะ ใช้แหล่งน้ำของชุมชนเพื่อปลูกพืชผักและพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทุนทางกายภาพ โดยใช้พื้นที่สาธารณะ สร้างอาชีพ อาหารปลอดภัย และเกิดสังคมเกื้อกูลที่ยั่งยืน ทั้งนี้ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้กับชุมชนนั้น ควรเริ่มต้นจากกลุ่มขนาดเล็กที่มีความพร้อม มีความสนใจเข้าร่วมและต้องร่วมกันนำเสนอปัญหาร่วมกันก่อนลงมือทำ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานร่วมกันอย่างบูรณาการ

คำสำคัญ (Keywords): ปัญหาความยากจน/ มิติความยากจน/ การแก้ปัญหาความยากจน

Abstract

The current poverty problem is a problem that seriously affects people's quality of life. Because the income dimension has distinct spatial factors, it involves a broader range of people's lifestyles, making this study worthy of attention. Probe into the poverty situation of poor households in No. 2 county. Study projects related to solving poverty problems in sub-districts, cities, atolls and areas 3. To file a way and implementation process for helping poor households in coastal urban areas, a qualitative research model was adopted to collect data from 20 data providers, and the conclusions were drawn through explanation and analysis. The results showed that:

1. Research on poverty has found that households in the area have insufficient income to cover the cost of living and a lack of career opportunities or choices. Understanding the increase in knowledge, health issues, unsanitary quality of life, and lack of knowledge and understanding of accessing basic public services. The number of people participating in social activities remains very small, and the adaptability of urbanized society is also increasing, leading to greater social differences.
2. Projects related to solving income level poverty have found that integration is the process of applying science or knowledge to different disciplines. The community fund project aims to promote

occupational integration. 3. Guidelines and operational procedures that will help impoverished families develop human capital, knowledge, and labor capabilities. Labor quality, health, social capital, member integration, rules and regulations, and activities that reduce inequality. Economic capital can reduce expenditures. Natural resource capital utilizes public areas and community water sources.

Keywords: Poverty issues/ Poverty dimension / Poverty solutions

บทนำ (Introduction)

ความยากจนเป็นเรื่องที่ทุกประเทศทั่วโลกต่างให้ความสำคัญ เนื่องจากความยากจนมีโอกาสก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา ทั้งปัญหาครอบครัว ปัญหาสุขภาพจิต และปัญหาอาชญากรรม การจัดความยากจนถือเป็นเป้าหมายอันดับหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) โดยที่ผ่านมามีประเทศไทยดำเนินมาตรการขจัดความยากจนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สัดส่วนคนยากจนในประเทศไทยลดลงจากร้อยละ 10 ในปี พ.ศ. 2557 เป็นร้อยละ 6.24 ในปี พ.ศ. 2562 ในช่วงสถานการณ์ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ยิ่งผลักดันให้ประชาชน จำนวนมากเข้าสู่ความยากจนและยังเป็นการซ้ำเติมปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย ให้มีความรุนแรงมากขึ้น ทำให้ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญกับมาตรการการขจัดความยากจนเพิ่มขึ้น เพื่อแก้ปัญหาและบรรเทาความยากจนของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติ COVID-19 รวมถึงสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อเตรียมพร้อมรองรับกับวิกฤตต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย (ชยวัฒน์ ดิยะดิระการชัย, 2566)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญในการเสริมสร้างพลังทางสังคม และการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา และการพึ่งตนเอง โดยกำหนดให้ภาคการเกษตรและครัวเรือนเป็นกลุ่มเป้าหมายของการปรับโครงสร้างและพฤติกรรมและการกระจายศูนย์กลางความเจริญ เพื่อให้เกิดการสร้างงานในพื้นที่ เพื่อพลิกฟื้นโครงสร้างทางสังคมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและช่วยลดความเสี่ยงต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้นำมาสู่ศาสตร์ของพระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยยึดหลัก 3 ประการคือ “มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน” มาเป็นหลักในการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติควบคู่กับการนำเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 17 เป้าหมาย มาเป็นกรอบแนวคิดที่จะผลักดันดำเนินการ

เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกันทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (2566-2570) มีการกำหนดทิศทางให้ประเทศสามารถก้าวข้ามความท้าทายต่าง ๆ เพื่อให้ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตามเจตนารมณ์ของยุทธศาสตร์ชาติ ได้อาศัยหลักการและแนวคิด 4 ประการ ดังนี้ 1) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) การสร้างความสามารถในการ “ล้มแล้ว ลุกไว” 3) กำหนดทิศทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของแนวคิด “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” และ 4) การพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565, น. 3-4)

โดยกระทรวงมหาดไทยได้รับมอบหมายภารกิจจากรัฐบาลในการแก้ไข ปัญหาความยากจน โดยให้เชื่อมโยงการแก้ไขความยากจนในทุกระดับ ตั้งแต่ บุคคล ชุมชน และประเทศ ตลอดจนสร้างกลไกที่เชื่อมโยงให้คนยากจนในชุมชน สามารถใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์และทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยในระดับบุคคลจะเน้นการขยายโอกาส สร้างรายได้ ลดรายจ่าย เพิ่มช่องทางการเข้าถึง แหล่งทุน ซึ่งรวมถึงเงินทุนกรรมสิทธิ์ที่ดิน และองค์ความรู้ในระดับชุมชนเป็นการ ดำเนินการเสริมสร้างขบวนการชุมชนเข้มแข็งและพัฒนาระบบการเงินที่สนับสนุน เศรษฐกิจฐานราก เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กองทุน แก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อีกทั้งกองทุน ต่าง ๆ ในชุมชนที่ให้ออกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อให้ชุมชนสามารถใช้บริหารแก้ไขปัญหาของตนเอง และในระดับประเทศเน้นการแก้ปัญหาและยกระดับคุณภาพชีวิต ของประชาชนด้วยการ “ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ขยายโอกาส” ภายใต้ “ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง” (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

จังหวัดสมุทรสาคร ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีหลักการดำเนินวิถีชีวิตเศรษฐกิจ พอเพียง โดยมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานของผู้นำชุมชน แกนนำชุมชน ครอบครัว พัฒนา เป็นกลไกที่สำคัญได้ใช้ความรู้ความสามารถทักษะ การจัดการกระบวนการพัฒนา หมู่บ้าน การพัฒนากลุ่มองค์กรตามเกณฑ์ในการประเมินการพัฒนาหมู่บ้านหลัก 6x2 (การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ การประหยัด การเรียนรู้ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการเอื้ออารีต่อกัน) และการประเมินการพัฒนาหมู่บ้านตามเกณฑ์กระทรวงมหาดไทย (4 ด้าน 32 ตัวชี้วัด) (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ,

2563) และประเมินความ “อยู่เย็น เป็นสุข” รวมถึงการสนับสนุนจากภาคีการพัฒนา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในหมู่บ้าน ในการขับเคลื่อนกิจกรรมในหมู่บ้านให้เป็น รูปธรรม สนองนโยบายรัฐบาลที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในการบริหารประเทศ ส่งผลให้หมู่บ้าน/ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันที่ดี และนำไปสู่ความยั่งยืน (สำนักงานจังหวัดสมุทรสาคร, 2565)

อำเภอเมืองสมุทรสาคร มุ่งดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อลดความ เหลื่อมล้ำของประชาชนในพื้นที่ โดยใช้นโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจน ด้วยการ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนการจัด ความยากจนในด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต รวมทั้งการทำมาหากินเพื่อเลี้ยงชีพ ทั้งนี้การ จะให้ประชาชนบรรลุผลสำเร็จในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ ในชีวิตประจำวันนั้นจะต้องได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นที่จะต้อง ได้รับการอบรม เรียนรู้ เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อทำความเข้าใจและสามารถ นำมาปรับใช้กับการดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้ง ในด้านความเป็นอยู่ และด้านการประกอบอาชีพของประชาชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ความยากจนของครัวเรือนยากจนในพื้นที่อำเภอ เมืองสมุทรสาคร
2. เพื่อศึกษาการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร
3. เพื่อหาแนวทางและกระบวนการการดำเนินงานที่จะนำไปสู่การช่วยเหลือ ครัวเรือนยากจนในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยเรื่องแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่อำเภอเมือง สมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร การวิจัยในครั้งนี้เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลจาก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่ม ตัวอย่าง จำนวน 20 คน วิเคราะห์ด้วยการตีความสร้างข้อสรุป โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ 1) ผู้บริหารระดับอำเภอ จำนวน 1 คน 2) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน 3) ข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการ

ปฏิบัติงานจัดความยากจน จำนวน 4 คน 4) กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 3 คน 5) หน่วยงานภาคเอกชนที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ จำนวน 1 คน และ 6) ครุเรือนยากจนในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกำหนดขอบเขตคำถามให้ครอบคลุมแนวคิดแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดขอบเขต คำถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิดวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับตัวแปรที่ศึกษา

3. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Analysis) จากการใช้เทคนิค IOC (Item Objective Congruence Index) หรือดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (สุวิมล ติรภานันท์, 2543, น. 90) โดยผ่านความเห็นชอบจากที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ราย ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องมีค่าเท่ากับ 0.88 ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญดังนี้

3.1 รศ.ดร.บัณฑิต ผังนิรันดร์

3.2 ผศ.ดร.จักรวาล สุขไมตรี

3.3 ผศ.ดร.ณัฐพงษ์ เตชะรัตนเสถียร

4. เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Interviewing key informants) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open end) และคำถามที่ตรงกับวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ตรงและเกี่ยวข้องประเด็นในการสัมภาษณ์ และทำการสืบค้นข้อมูลด้วยการกำหนดประเด็นหลัก (Main Issue) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ วารสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต หนังสือทางวิชาการ บทความ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ สถานภาพสมรส

4.2 สถานการณ์ความยากจนของครัวเรือนยากจนในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาครในมิติต่าง ๆ ได้แก่ มิตรรายได้ มิติการทำงาน มิติการศึกษา มิติสุขภาพ มิติที่อยู่อาศัย มิติการเข้าถึงบริการ มิติการมีส่วนร่วม และมิติการมีเอกลักษณ์

4.3 การแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร ได้แก่
บูรณาการ ภาคีเครือข่าย กองทุนชุมชน และกลุ่มอาชีพ

4.4 กระบวนการในการดำเนินการให้ความช่วยเหลือครัวเรือนยากจน
มิติด้านรายได้ในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาครที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพ ได้แก่
การพัฒนาด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ด้านทุนมนุษย์ ด้านทุนทางสังคม ด้านทุนทาง
เศรษฐกิจสามารถลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้ ด้านทุนทรัพยากรธรรมชาติ และด้านทุน
ทางกายภาพ

4.5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมแนวทางและกระบวนการในการดำเนินการให้
ความช่วยเหลือครัวเรือนยากจนในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาครที่เหมาะสมและเกิด
ประสิทธิภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้านเอกสาร (Review Data) การศึกษาค้นคว้า
เอกสาร (Documentary Study) ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่
เกี่ยวข้อง โดยค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัราชภัฏสวน
สุนันทา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐที่
เกี่ยวข้อง

3. ประสานงานกับบุคคลกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่ม เพื่ออธิบายวัตถุประสงค์ของ
การศึกษาให้บุคคลกลุ่มตัวอย่างรับทราบและขอความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูล
เบื้องต้นเพื่อวางแผนในการศึกษา

4. ติดต่อประสานงานบุคคลกลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้ เพื่อขออนุญาตให้ความ
อนุเคราะห์การสัมภาษณ์

5. นัดหมาย วัน เวลา สถานที่และการอำนวยความสะดวกอื่น ๆ

6. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Interviewing Key Informants) พูดคุย
และเปลี่ยนข้อคิดเห็น ประสพการณ์ให้ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ในเรื่องที่ต้องการ
ศึกษา ขออนุญาตบันทึกเสียงและภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึกตามแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัย
สร้างขึ้นและขออนุญาตบันทึกข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจ โดยมีระยะเวลาใน
การสัมภาษณ์ต่อผู้ถูกสัมภาษณ์ 1 ท่าน ประมาณ 20 – 40 นาที ผู้วิจัยเก็บจากกลุ่ม
ตัวอย่างด้วยตนเองในพื้นที่

7. นำผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักมาสรุปให้ครบถ้วนถูกต้องตาม
ประเด็นต่าง ๆ ที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ รวมทั้งข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้

จากการสัมภาษณ์ เพื่อตรวจสอบประเด็นต่าง ๆ ที่ตั้งไว้ หากพบข้อขัดแย้งหรือข้อขัดแย้งประเด็นไหน ต้องลงไปสัมภาษณ์อีกจนกว่าได้ประเด็นและผลการศึกษาที่ครบถ้วนตามต้องการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ การศึกษาค้นคว้าวิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) ด้วยการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากสิ่งที่ปรากฏหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็นที่เก็บรวบรวมมาได้จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

ผลการวิจัย (Research Results)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำเสนอผลการวิจัยได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ความยากจนของครัวเรือนยากจนในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร พบว่า สถานการณ์ความยากจนของครัวเรือนยากจนในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร มีจำแนกได้ 8 มิติ ดังนี้

1) มิติรายได้ พบว่าการขาดแคลนรายได้หรือมีรายได้ต่ำกว่าระดับพอยังชีพของคนทั่วไปหรือมีรายได้แต่ไม่เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายที่จำเป็น หรือมีรายได้ไม่แน่นอนเพราะมีอาชีพที่ไม่มั่นคง ขาดปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน เงินทุน และภาระหนี้สินเป็นต้น พบว่า ในพื้นที่ปัจจัยสำคัญคือ จำนวนรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพเนื่องจากมีสถานะค่าครองชีพที่สูง เป็นเมืองอุตสาหกรรมและบริการทำให้บริบทการดำเนินชีวิตมีปัญหาเรื่องของรายได้เป็นอย่างมากมีรายได้ต่ำกว่าค่าครองชีพ ซึ่งหมายถึงรายรับไม่เพียงพอกับรายจ่าย

2) มิติการทำงาน พบว่า การขาดโอกาสหรือทางเลือกในการประกอบอาชีพเนื่องจากขาดแคลนปัจจัยการผลิตหรือขาดความสามารถ ทำให้ไม่มีงานทำหรือต้องทำงานที่ได้รับค่าตอบแทนต่ำ เกิดปัญหาคือ ขาดแคลนปัจจัยการผลิตต่าง ๆ และทักษะการทำงานที่จำเป็นต้องมีเทคนิคใหม่ ๆ เข้ามา เพื่อช่วยลดต้นทุนการทำงานที่เกิดขึ้นจากการเข้าถึงโอกาสต่าง ๆ ที่เหลื่อมล้ำกัน ทั้งในทักษะอาชีพ ทักษะการทำงานต่าง ๆ

3) มิติการศึกษา พบว่าเกิดจากการขาดการศึกษาหรือมีการศึกษาในระดับที่ต่ำหรือขาดโอกาสในการเพิ่มพูนความรู้ การเสริมทักษะและความสามารถ เนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงบริการด้านการศึกษาหรือขาดทุนทางเศรษฐกิจหรือการขาดข้อมูลข่าวสาร

4) มิติสุขภาพ พบว่า ปัญหาเกิดจากความไม่แข็งแรงสมบูรณ์ทางร่างกาย จิตใจ และชีวิตความเป็นอยู่ อันเนื่องมาจากความเจ็บป่วยที่ไม่ได้รับการรักษาเพราะไม่สามารถเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขหรือความขัดสนทางเศรษฐกิจ

5) มิติที่อยู่อาศัย พบว่า การขาดแคลนที่อยู่อาศัยหรือมีที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอ แหล่งขาดสุขลักษณะ แออัด และไม่ปลอดภัย พบว่า ปัญหาที่พบคือสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ไม่ถูกสุขลักษณะ มีความแออัด ไม่มีความปลอดภัย เกิดปัญหาอาชญากรรมทำให้เกิดความจนในมิตินี้ การจัดระบบบริหารจัดการด้านที่อยู่อาศัย ไม่ให้เกิดการบุกรุก จัดให้เป็นระเบียบเพื่อป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่จะตามมาจากความแออัด แต่ด้วยจำนวนประชากรแฝงที่อพยพมาค่อนข้างมากทำให้การบริหารจัดการเป็นไปค่อนข้างยาก แต่ก็ต้องทำให้เกิดความปลอดภัยมากที่สุดในชุมชนต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาที่อยู่อาศัย จัดระเบียบให้เป็นระเบียบไม่ได้ แต่ก็ต้องสร้างสุขลักษณะที่ดีให้กับชุมชนให้ได้

6) มิติการเข้าถึงบริการ พบว่าเกิดจากการขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ของภาครัฐ เช่น ด้านสาธารณสุข โภค การศึกษา ด้านสาธารณสุข และสวัสดิการต่าง ๆ หรือขาดโอกาสในการครอบครองปัจจัยการผลิตขั้นพื้นฐาน

7) มิติการมีส่วนร่วม พบว่าการดำเนินชีวิตที่ขาดการมีส่วนร่วมในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองประเทศ มาจากสาเหตุของรายได้ ด้านเศรษฐกิจครัวเรือนจึงทำให้ไม่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนหรือกิจกรรมที่หน่วยงานใด ๆ

8) มิติการมีเอกลักษณ์ พบว่า บริบทการทำงานในปัจจุบันมีความเป็นสังคมเมืองมากขึ้นทำให้การใช้ชีวิตในสังคมเป็นแบบต่าง ๆ คนต่างอยู่มากกว่าจะตกทหายหรือให้ความสำคัญกับการร่วมกิจกรรมในสังคมการรวมกลุ่มยากเนื่องจากความแตกต่างทางสังคม ความคิดเห็นที่แตกต่างกัน และการมีวัฒนธรรมพื้นฐานของแต่ละคนไม่เหมือนกัน

วัตถุประสงค์ที่ 2. เพื่อศึกษาการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร พบว่า การแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร จะไม่สามารถดำเนินการโดย ประสบความสำเร็จได้ หากขาดการบูรณาการ การร่วมกันของภาคีเครือข่าย การสนับสนุนให้เกิดกองทุนชุมชน และการสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มอาชีพ ดังนี้

1) การบูรณาการเป็นกระบวนการในการนำศาสตร์หรือความรู้วิชาต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันนำมาเข้าด้วยกันหรือผสมผสานได้อย่างกลมกลืน เพื่อนำมาเชื่อมโยงกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดพบว่า โครงการต่าง ๆ ที่แก้ปัญหายากจน จริง ๆ ทำได้หมด เพียงแต่ต้องเหมาะสมกับสังคมกับพื้นที่ หลาย ๆ พื้นที่ ไม่ต้องเรียนรู้อะไรจากศาสตร์ แต่เป็นการเรียนรู้ในการปรับตัวให้มากขึ้น ศาสตร์ที่นำมาพัฒนาในพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะของการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้เกิดขึ้น เป็นการพัฒนาอาชีพเสริม

2) ภาคีเครือข่ายเป็นกระบวนการของหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน ภาคศาสนา ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ภาคประชาชน และภาคสื่อสารมวลชน โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนภารกิจของส่วนราชการระดับอำเภอในรูปแบบทีมอำเภอ และนำเอาหลักวิชาการในการพัฒนาย่างยั่งยืนมาร่วมกันคิด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ และแปลงสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมพบว่าแนวปฏิบัติที่ดีในการแก้ปัญหาความยากจนในปัจจุบันคือ การระดมความคิดเห็น การสะท้อนปัญหาเชิงพื้นที่ การนำเสนอแนวทางการแก้ไขที่มีลักษณะเฉพาะ โดยร่วมกันออกแบบแนวคิด การแก้ปัญหาาร่วมกันให้ตรงจุดมุ่งเน้นแนวคิดเกาให้ถูกที่คัน และจะไม่ใช้แนวคิดการตัดเสื้อโหลที่ทุกคนต้องใส่ได้

3) กองทุนชุมชน มีแนวคิดคือเพื่อให้ต้องการคนในชุมชนได้รวมกลุ่มกัน จัดตั้งเพื่อรับเงินสนับสนุนงบประมาณในการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ เป็นทุนให้กับชุมชนในการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งเป็นโครงการที่ให้ชุมชนรวมกลุ่มและแสดงเจตจำนงร่วมกันว่าจะพัฒนาชุมชนในมิติใดบ้าง แล้วจัดตั้งมาเพื่อรับงบประมาณสนับสนุน

4) กลุ่มอาชีพ เป็นการรวมกลุ่มของประชาชนที่ร่วมดำเนินกิจกรรม เพื่อให้ทำให้เกิดรายได้และสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพให้แก่สมาชิก รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนการประกอบอาชีพของคนในชุมชนให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ พบว่า ในพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มอาชีพที่ค่อนข้างหลากหลายตามแต่ละปัจจัยสำคัญ ๆ ในเชิงพื้นที่และตามภูมิปัญญาที่มี รายได้ที่เกิดขึ้นถ้าเป็นคนพื้นเพโดยแท้จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประมง นาเกลือ ทำสวน ซึ่งมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ตามผลิตภัณฑ์ที่ค่อนข้างมาก เช่น กลุ่มกะปิ กลุ่มทำกระเป่าหนัง กลุ่มทำปลาทุ กลุ่มทำขนม กลุ่มนาเกลือ เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่ 3. เพื่อหาแนวทางและกระบวนการการดำเนินงานที่จะนำไปสู่การช่วยเหลือครัวเรือนยากจนในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร พบว่าแนวทางและกระบวนการ การดำเนินงานที่จะนำไปสู่การช่วยเหลือครัวเรือนยากจนในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร จำแนกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านทุนมนุษย์ การพัฒนาความรู้และทักษะอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครัวเรือนยากจนอย่างต่อเนื่อง ด้วยกิจกรรมที่หลากหลายเป็นการพัฒนาทักษะ เพิ่มความรู้ ความสามารถด้านแรงงาน คุณภาพแรงงาน มีสุขภาพดี รวมตัวกันเพื่อส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมเพื่อการดำเนินชีวิต และบรรลุเป้าหมาย การแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่

2) ด้านทุนทางสังคม ทำให้เกิดเกิดการรวมกลุ่มสมาชิก มีกฎ กติกา ข้อบังคับ กิจกรรมร่วมกันทำให้ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เป็นการรวมกลุ่มเครือข่ายทางสังคม การเป็นสมาชิกทางสังคมที่มีหน้าที่ในสังคม เกิด

ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทำงานร่วมกันในสังคม มีการเชื่อมโยงเครือข่ายต่าง ๆ ภายใต้ความตกลงร่วมกัน เข้าใจกัน มีกฎกติการ่วมกัน ทำให้เกิดความปลอดภัยทางสังคมที่เกิดจากการดูแลซึ่งกันและกันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

3) ด้านทุนทางเศรษฐกิจ ครั้วเรือนยากจนในพื้นที่สามารถลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ อีกทั้งยังมีอาชีพเสริมต่อเนื่องจากภาคเกษตรหลายอาชีพ ซึ่งพบว่าเงินของครั้วเรือนยากจนที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นเงินทุนที่จะใช้เพื่อการดำรงชีพ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการดำเนินชีวิต และทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเงินในระบบ ซึ่งหากมีการลงทุนด้วยงบประมาณที่น้อยอยู่แล้วก็จะทำให้เกิดการลงทุนน้อยตามไปด้วย

4) ด้านทุนทรัพยากรธรรมชาติ ครั้วเรือนยากจนได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะ ใช้แหล่งน้ำของชุมชนเพื่อปลูกพืชผักและพัฒนาสิ่งแวดล้อม เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์และเพิ่มคุณค่าของทรัพยากรในชุมชน เป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ เป็นการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเป็นแหล่งเลี้ยงชีพที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้

5) ด้านทุนทางกายภาพ ครั้วเรือนคนจนมีที่ดินทำกินเพิ่มขึ้น เพื่อปลูกพืช ผัก อาหารปลอดภัย เป็นการลดรายจ่ายและสร้างรายได้ จึงเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิต ครั้วเรือนยากจนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้พื้นที่สาธารณะ สร้างอาชีพ อาหารปลอดภัย และเกิดสังคมเกื้อกูลที่ยั่งยืน เป็นการยังชีพตามบริบทความเหมาะสมของครั้วเรือน ซึ่งบางครั้วเรือนมีต้นทุนเดิมในการประกอบอาชีพ บางครั้วเรือนไม่มี แต่หลาย ๆ ครั้วเรือนใช้วิธีการยังชีพแบบยั่งยืนด้วยการปลูกผักสวนครัวในพื้นที่บ้าน เพื่อเป็นแนวทางในการลดค่าใช้จ่ายเบื้องต้นในครั้วเรือนได้

อภิปรายผล (Research Discussion)

จากผลการศึกษานำผลการวิจัยมาอภิปรายผลการศึกษาได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ความยากจนของครั้วเรือนยากจนในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร พบว่า ครั้วเรือนในพื้นที่ที่มีจำนวนรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพ การขาดโอกาสหรือทางเลือกในการประกอบอาชีพ การขาดโอกาสทางการศึกษา ความเข้าใจเกี่ยวกับการเพิ่มพูนความรู้ ปัญหาสุขภาพ คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ขาดความรู้ความเข้าใจการเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมยังมีน้อยและการปรับตัวในสังคมที่มีความเป็นเมืองมากขึ้นทำให้เกิดความแตกต่างทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัญชา นวนสาย และคณะ (2567) ได้ศึกษานวัตกรรมการบริหารจัดการเกษตรแปลงรวมในพื้นที่สาธารณะ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน จังหวัดบุรีรัมย์ ที่กล่าวว่า การแก้ปัญหาความยากจนนั้น ต้องเกิดจากความสามารถพัฒนาความรู้และทักษะอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครั้วเรือนยากจนอย่าง

ต่อเนื่องด้วยกิจกรรมที่หลากหลายและเหมาะสมกับการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดรายได้หลายช่องทาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนินทร์ วะสินนท์ และคณะ (2567) การสร้างต้นแบบนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่นาร่อง ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร ที่กล่าวว่าการเข้าถึงปัจจัยสำคัญ โอกาสในการทำงานจะสามารถแก้ไขปัญหาความยากจนได้ ทั้งนี้การที่คนมีทักษะการทำงานที่จำเป็นก็จะทำให้ได้รับโอกาสในการเข้าถึงแหล่งงานและมีรายได้สูงขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรนุช แยมยัม และคณะ (2567) การค้นหาครัวเรือนยากจนเชิงรุกด้วยกระบวนการประชาคม เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำในระดับพื้นที่อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ที่กล่าวว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น ต้องมีองค์ความรู้ มีการศึกษาในมิติต่าง ๆ ทั้งในด้านของความชำนาญ การมีคุณสมบัติเพื่อนำไปสู่การประกอบอาชีพ การเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ อยู่เสมอก็ถือเป็นองค์ความรู้เนื่องจากเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และทำให้มีการปรับตัวได้ตลอดเวลา

วัตถุประสงค์ที่ 2. เพื่อศึกษาการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาครพบว่า การแก้ไขปัญหาความยากจนพบว่า บุรณาการเป็นกระบวนการในการนำศาสตร์หรือความรู้วิชาต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันนำมาเข้าด้วยกันหรือผสมผสานได้อย่างกลมกลืน ส่งเสริมภาคีเครือข่ายการทำงานร่วมกัน มีโครงการกองทุนชุมชน เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มในการประกอบอาชีพ ซึ่งสอดคล้องซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรายุทธ โดยพิลา, ชมกฤษ ลาอู่, สิริพันธ์ยา ไพคำนาม และไอรดา พิมล (2566) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน คือ การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์และบทบาทภารกิจจากที่เน้นบทบาทของหน่วยงานภาครัฐ ทั้งหน่วยงานส่วนกลางและระดับท้องถิ่นมาสู่การเพิ่มบทบาทของภาคประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะเป็นส่วนสำคัญที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้สะท้อนสภาพปัญหาในท้องถิ่นของตน ซึ่งจะช่วยให้โครงการและกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ภาครัฐดำเนินการมีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และเข้าถึงคนจนมากยิ่งขึ้น มีการเพิ่มศักยภาพของคนจนวัยทำงาน โดยเน้นการพัฒนาโอกาสการเรียนรู้ ทักษะ ปัญญาและการเพิ่มขีดความสามารถทางเศรษฐกิจด้านทักษะการประกอบอาชีพและการเพิ่มรายได้ โดยประยุกต์การจัดการศึกษาที่สามารถเก็บเครดิตสะสมไว้กลับมาเรียนต่อเมื่อพร้อม ควบคู่กับใช้มาตรการทางการเงินและการคลังเพื่อการศึกษา เช่น สินเชื่อเพื่อการศึกษา รวมทั้งขยายขอบข่ายกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาซึ่งปัจจุบันให้เฉพาะคนวัยเรียน และให้ครอบคลุมคนวัยทำงานและกลุ่มอาชีพ เป็นการรวมกลุ่มของประชาชนที่ร่วมดำเนินกิจกรรม เพื่อทำให้เกิดรายได้และสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพให้แก่สมาชิก รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนการประกอบอาชีพของคนใน

ชุมชนให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ พบว่าในพื้นที่มีการรวมกลุ่มอาชีพที่ค่อนข้างหลากหลายตามแต่ละปัจจัยสำคัญ ๆ ในเชิงพื้นที่และตามภูมิปัญญาที่มี รายได้ที่เกิดขึ้นถ้าเป็นคนพื้นเพโดยแท้จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประมง นาเกลือ ทำสวน ซึ่งมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ตามผลิตภัณฑ์ที่ค่อนข้างมาก เช่น กลุ่มกะปิ กลุ่มทำกระเป่าหนัง กลุ่มทำปลาทุ กลุ่มทำขนม กลุ่มนาเกลือ เป็นต้น ทั้งหมดคือเกิดการรวมกลุ่มที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น การรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ รวมกลุ่มเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างชัดเจน มีส่งเสริมและสนับสนุนการประกอบอาชีพของคนในชุมชนให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ด้วยทุนทางชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวและเป็นปัจจัยเบื้องต้นของชุมชนเป็นแนวคิดในการแก้ปัญหาความยากจน คือ การรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ เพื่อลดต้นทุนในการผลิต รวมกลุ่มกันผลิตเพื่อต่อรองราคา และร่วมกันพัฒนาสินค้าร่วมกัน ลดการเกิดคู่แข่งในพื้นที่ หรือหากจะแข่งก็จะกำหนดเรื่องของราคา และคุณภาพสินค้าที่เป็นไปตามมาตรฐานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีระนุช แยมยัม และคณะ (2567) การค้นหาครัวเรือนยากจนเชิงรุกด้วยกระบวนการประชาคมเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำในระดับพื้นที่อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ที่กล่าวว่าการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จโดยแบ่งครวเรือนยากจนเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มครวเรือนที่อยู่ในวัยแรงงาน ดำเนินการยกระดับความยากจนด้วยแนวคิด “ฟื้นฟูเศรษฐกิจ หล่อเลี้ยงชีวิตด้วยไฟ” และกลุ่มครวเรือนที่อยู่ในวัยชราหรือกลุ่มเปราะบาง ดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการประสานภาคีเครือข่ายในการเข้าให้การช่วยเหลือให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3. เพื่อหาแนวทางและกระบวนการการดำเนินงานที่จะนำไปสู่การช่วยเหลือครวเรือนยากจนในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร พบว่า ควรมีการพัฒนาทุนมนุษย์ ความรู้ ความสามารถด้านแรงงาน คุณภาพแรงงาน มีสุขภาพดี ทุนทางสังคม เกิดการรวมกลุ่มสมาชิก มีกฎ กติกา ข้อบังคับ กิจกรรมร่วมกันทำให้ลดความเหลื่อมล้ำ ทุนทางเศรษฐกิจสามารถลดรายจ่าย ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะ ใช้แหล่งน้ำของชุมชนเพื่อปลูกพืชผักและพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทุนทางกายภาพ โดยใช้พื้นที่สาธารณะ สร้างอาชีพ อาหารปลอดภัย และเกิดสังคมเกื้อกูลที่ยั่งยืน ทั้งนี้ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้กับชุมชนนั้นควรเริ่มต้นจากกลุ่มขนาดเล็กที่มีความพร้อม มีความสนใจเข้าร่วม และต้องร่วมกันนำเสนอปัญหาร่วมกันก่อนลงมือทำ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานร่วมกันอย่างบูรณาการซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชิงหง หลี่ และคณะ (2567) การดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน กรณีศึกษา มณฑลยูนนาน ประเทศจีนผลการวิจัย การหลุดพ้นจากความยากจนเกี่ยวกับ 1) พลวัตการดำรง

ชีพ ด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างตรงจุด โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม 2) การปรับใช้ทุนทางมนุษย์สูงสุด ขณะที่มัลักษณะการใช้ทุนการดำรงชีพเช่นเดียวกัน แต่มีการใช้ในระดับน้อย ปานกลาง มาก แตกต่างกันไป ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ 5 ประเด็น คือ 1) รายได้เพิ่มขึ้น 2) ความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตดีขึ้น 3) ความเปราะบางลดลง 4) ความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และ 5) จิตสำนึกที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทิวากร เหล่าลือชา (2567) การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมที่กล่าวว่าการขับเคลื่อนทางสังคม การขับเคลื่อนทางสังคมครั้งนี้มีการดำเนินงานผ่าน One data one plan ของยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดมุกดาหารด้วยกลไกและกระบวนการทำงานแบบพหุภาคีด้วยพลังการขับเคลื่อนงานผ่านกลไกผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร ด้วยการสร้างการรับรู้และการยอมรับร่วมกันในระดับพื้นที่ ตำบล อำเภอ และจังหวัด ด้วยกระบวนการทำงานใน 3 ส่วนหลักนี้จะถูกถอดบทเรียนสู่การขยายผลการดำเนินงานในอำเภออื่น ๆ ต่อไป เพื่อสร้างแรงในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากแบบก้าวกระโดดส่งผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดมุกดาหารได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชนินทร์ วะสีนนท์ และคณะ (2567) การสร้างต้นแบบนโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจนในพื้นที่นาร่อง ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร ที่กล่าวว่าชุมชนออนซอน มีอาชีพเสริมสร้างรายได้ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต วิสัยทัศน์ระยะยาว “กุดบากออนซอน” 3 ระยะ ระยะสั้น 3-6 เดือน ทดลองต้นแบบนโยบายยกระดับรายได้ ด้านการเลี้ยงสัตว์เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร “หอยเชอรี่ปลอดภัย” ด้านการเกษตร “เพาะกล้าออนซอน” ด้านแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าคราม “ออนซอนผ้าคราม” เป้าหมาย “อยู่รอด” เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย มีอาหารบริโภคความอยู่รอด ระยะกลาง 1-3 ปี โครงการความมั่นคงทางอาหารภายในครอบครัว โครงการชุมชนสะอาด โครงการยกระดับรายได้ โครงการชุมชนมีส่วนร่วม เป้าหมาย “อยู่ได้” มีอาหารในครัวเรือนที่เพียงพอ การจัดการขยะในครัวเรือนที่เหมาะสม ยกกระดับรายได้ในครัวเรือน ระยะยาว 3 ปีขึ้นไป 5 มิติ แก้ไขปัญหาคความยากจน มิติการพัฒนาคุณภาพตลอดชีวิต มิติการพัฒนาบ้านนออยู่ มิติการยกระดับรายได้ มิติชุมชนมีส่วนร่วม และมิติความมั่นคงด้านทรัพยากรเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบัญชา นวนสาย และคณะ (2567) ได้ศึกษานวัตกรรมการบริหารจัดการเกษตรแปลงรวมในพื้นที่สาธารณะ เพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนจังหวัดบุรีรัมย์ ที่กล่าวว่า ด้านทุนทางกายภาพ ครัวเรือนคนจนมีที่ดินทำกินเพิ่มขึ้น ครัวเรือนละ 1 แปลง เพื่อปลูกพืช ผัก อาหารปลอดภัย เป็นการลดรายจ่ายและสร้างรายได้ให้กับจึงเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนตามปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง โดยใช้พื้นที่สาธารณะ สร้างอาชีพ อาหารปลอดภัย และเกิดสังคมเกื้อกูลที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ทุนทางสังคมที่เป็นปัญหาสำคัญในพื้นที่ ประกอบกับการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรสำคัญ ๆ ในพื้นที่นั้นเป็นปัญหาสำคัญของคนจน เนื่องจากมองว่าคนจนในพื้นที่ไม่ได้รับโอกาสในการเข้าถึง หรือมีสิทธิใด ๆ เลย การสร้างความเข้าใจ การสื่อสารให้ตรงกันเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้คนจนเปิดใจรับฟังข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะและร่วมกันดูแลรักษาแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ให้อุดมสมบูรณ์และเกิดการหมุนเวียนใช้ประโยชน์ร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ปัญหาความยากจนในพื้นที่นั้นมองว่าเป็นการประกอบอาชีพตามภูมิความรู้เดิมที่ถ่ายทอดกันมา การไม่กล้าเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ เนื่องจากความกลัวในหลาย ๆ ด้าน เช่น กลัวการลงทุน กลัวไม่ได้ผล กลัวการเปลี่ยนแปลง จึงทำให้ทำแบบเดิม ๆ ที่เคยทำมาจะปลอดภัยกว่า จึงทำให้ไม่มีโอกาสในการพัฒนาเพิ่มขึ้น ควรจัดกิจกรรมเพิ่มทักษะ และมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้าถึงกิจกรรมการเสริมสร้างทักษะใหม่ ๆ

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้กับชุมชนนั้น ควรเริ่มต้นจากกลุ่มขนาดเล็กที่มีความพร้อม มีความสนใจเข้าร่วม และต้องร่วมกันนำเสนอปัญหาร่วมกันก่อนลงมือทำ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานร่วมกันอย่างบูรณาการ

4. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการศึกษารoundต่อไป ควรเลือกกลุ่มประชากรที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐที่เคยจัดให้เพื่อติดตามประเมินผลการแก้ปัญหาความยากจนในมิติครัวเรือนและการนำผลของโครงการต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

อ้างอิง

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2563). **สมุดปกขาว อววน.กับการขจัดความยากจนอย่างตรงจุด**. Ver 2.0 October 2020
- ชนินทร์ วะสีนนท์ และคณะ. (2567). การสร้างต้นแบบนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่นาร่อง ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร. **วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร**, 4(1), 13 – 28.
- ชญานันท์ ดิยะดิระการชัย. (2566). การขจัดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของไทยในบริบทการแก้ปัญหารายได้ของชาวนาไทย. **รัฐสารภิรักษ์**, 64(3), 43 - 53
- ชิงหง หลี และคณะ. (2567). การดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน กรณีศึกษา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน. **วารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม**, 18(2), 212 – 231.
- ทิวากร เหล่าลือชา. (2567). การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคี เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 1. **วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**, 8(3), 34 – 45.
- บัญชา นวนสาย และคณะ. (2567). นวัตกรรมการบริหารจัดการเกษตรแปลงรวมในพื้นที่สาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน จังหวัดบุรีรัมย์. **วารสารวิจัยและนวัตกรรมท้องถิ่น**, 18(2), 39-49.
- วีระนุช แยมยิ้ม และคณะ. (2567). การค้นหาครัวเรือนยากจนเชิงรุกด้วยกระบวนการประชาคมเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำในระดับพื้นที่อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย. **วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์**, 19(2), 73- 92.
- วรายุทธ โดยพิลา, ชมกฤษ ลาภู่, สิริรินทร์ยา ไพคำนาม และไอรดา พิมล. (2566). แนวทางการบริหารภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน. **วารสารการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน**, 1(1), 53 – 69.
- สำนักงานจังหวัดสมุทรสาคร. (2565). **แผนพัฒนาจังหวัดสมุทรสาคร 5 ปี (2565)**. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). **ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). เป้าหมายที่ 12 สร้าง
หลักประกันให้มีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน. (ออนไลน์).
สืบค้นเมื่อ ตุลาคม 15, 2567, จาก sdgs.nesdc.go.th. 2567.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ (พ.ศ. 2566-2570). สำนักงานสภาพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กรุงเทพฯ.

**แนวทางที่เหมาะสมเพื่อป้องกันผลกระทบจากการบังคับใช้
พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.
2560**

พิพิชญ์ พิศรูป¹

Received: June 9, 2025. Revised: August 24, 2025. Accepted: October 27,
2025

บทคัดย่อ

การศึกษาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อป้องกันผลกระทบจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 มุ่งวิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสม เพื่อป้องกันผลกระทบจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายสำคัญในการควบคุมการกระทำความผิดบนโลกออนไลน์ โดยเน้นการป้องกันการเผยแพร่ข้อมูลเท็จ ข่าวดปลอม และอาชญากรรมทางไซเบอร์ อย่างไรก็ตาม การบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้กลับก่อให้เกิดข้อกั้วขวางในทางปฏิบัติ ทั้งในด้านการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือทางการเมือง และภาระต่อผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตและประชาชนทั่วไปไปพร้อมกับนำเสนอทั้งผลกระทบเชิงบวก เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินคดีและการควบคุมอาชญากรรมไซเบอร์ และผลกระทบเชิงลบ เช่น การละเมิดสิทธิพลเมืองและความไม่โปร่งใสในการใช้กฎหมาย เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการบังคับใช้กฎหมาย โดยยึดหลักสิทธิมนุษยชน หลักนิติธรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงข้อเสนอเชิงนโยบาย เช่น การปรับถ้อยคำกฎหมายให้ชัดเจน การส่งเสริมความโปร่งใส และการจัดตั้งกลไกตรวจสอบถ่วงดุลอย่างเป็นอิสระ ผู้เขียนจึงเสนอให้มีการพัฒนาการบังคับใช้กฎหมายอย่างสมดุลและรอบคอบ เพื่อให้พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์สามารถปกป้องสังคมจากภัยไซเบอร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในสังคมประชาธิปไตย

คำสำคัญ: พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์, สิทธิเสรีภาพ, อาชญากรรมไซเบอร์, เสรีภาพในการแสดงออก, การตรวจสอบถ่วงดุล

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Abstract

This study aims to analyze appropriate approaches to mitigating the impact of the enforcement of the Computer-Related Crime Act B.E. 2560 (2017), a key legal instrument for regulating online offenses, particularly in preventing the dissemination of false information, fake news, and cybercrime. However, its enforcement in practice has raised serious concerns, including restrictions on freedom of expression, the use of the law as a political tool, and burdens placed on internet service providers and the general public. The study presents both positive impacts, such as enhanced law enforcement efficiency and improved control over cybercrime, and negative impacts, such as violations of civil rights and a lack of transparency in the application of the law. To address these issues, the paper proposes that the law should be enforced in accordance with human rights principles, the rule of law, and public participation. Policy recommendations include clarifying vague legal language, promoting transparency in enforcement, and establishing independent oversight mechanisms. The author concludes that the Act's enforcement must be developed in a balanced and prudent manner to ensure its effectiveness in protecting society from cyber threats while safeguarding the rights and freedoms of individuals in a democratic society.

Keywords: Computer-Related Crime Act, civil rights and liberties, cybercrime, freedom of expression, checks and balances

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลและการสื่อสารเคลื่อนย้ายอย่างรวดเร็ว ความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ได้กลายเป็นภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อทั้งความมั่นคงของรัฐ เศรษฐกิจ และสิทธิพลเมืองของประชาชน รัฐจึงมีความจำเป็นในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันและควบคุมอาชญากรรมไซเบอร์อย่างมีประสิทธิภาพ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 จึงได้รับ

การตราขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการป้องกัน ปรามปราม และดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในโลกออนไลน์ โดยมีการปรับปรุงจากฉบับเดิมในปี พ.ศ. 2550 เพื่อให้สามารถรองรับภัยคุกคามที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากฎหมายดังกล่าวจะมีบทบาทในการควบคุมการกระทำความผิดบนโลกไซเบอร์ แต่ในทางปฏิบัติกลับพบข้อกังวลในหลายด้าน โดยเฉพาะเรื่องการตีความกฎหมายที่คลุมเครือ การล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการควบคุมเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนในระบอบประชาธิปไตย (ธนพร ศรียากุล, 2562) ตัวอย่างเช่น การใช้มาตรา 14 และ 20 เพื่อลบข้อมูลหรือปิดกั้นเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาวิจารณ์รัฐบาล ก่อให้เกิดความไม่มั่นใจต่อการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนและนักกิจกรรมทางสังคม

ดังนั้น บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมในการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 โดยมุ่งป้องกันผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้นกับสังคม ทั้งในมิติของสิทธิเสรีภาพ ความเป็นธรรม และประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมาย นอกจากนี้ยังศึกษาผลกระทบจากการใช้กฎหมายในทางปฏิบัติทั้งด้านบวกและด้านลบ พร้อมทั้งนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการใช้กฎหมายให้เกิดความสมดุลระหว่างการรักษาความมั่นคงไซเบอร์และการเคารพสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีประเด็นสำคัญมี ดังนี้

1. สาระสำคัญของพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อควบคุมและรับมือกับการกระทำความผิดในโลกไซเบอร์ที่มีลักษณะซับซ้อนและขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงข้อมูลโดยมิชอบ การรบกวนระบบคอมพิวเตอร์ การแพร่กระจายไวรัส การโจมตีระบบโครงสร้างพื้นฐาน และการเผยแพร่ข้อมูลอันเป็นเท็จ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคง เศรษฐกิจ หรือความสงบเรียบร้อยของสังคม

กฎหมายฉบับนี้ได้มีการปรับปรุงจากฉบับเดิมเมื่อปี พ.ศ. 2550 โดยเพิ่มบทบัญญัติที่สอดคล้องกับปัญหาในยุคปัจจุบัน เช่น ข่าวปลอม (Fake News) การบิดเบือนข้อมูล การปลุกระดมผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ และการสั่งปิดกั้นเว็บไซต์ โดยมีกลไกทางกฎหมายที่กำหนดให้การดำเนินการเหล่านี้ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาของศาล ซึ่งสะท้อนถึงความพยายามสร้างสมดุลระหว่างการควบคุมภัยคุกคามออนไลน์และการเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2560)

หนึ่งในมาตราที่ได้รับความสนใจอย่างมากคือ มาตรา 14 วรรคหนึ่ง (1) และ (2) ซึ่งบัญญัติความผิดเกี่ยวกับการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่ง “ข้อมูลอันเป็นเท็จ” และ “ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชน” หรือ “ก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน” โดยมีใช้การกระทำโดยสุจริต แม้จะมีเจตนาป้องกันไม่ให้มีการปล่อยข่าวลวงที่ส่งผลกระทบต่อสังคม แต่การใช้ถ้อยคำที่เปิดกว้างเช่นนี้กลับเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่รัฐสามารถตีความและบังคับใช้กฎหมายในลักษณะที่อาจละเมิดสิทธิเสรีภาพได้ หากขาดการกลั่นกรองอย่างรอบคอบ (Thai Netizen Network, 2560)

นอกจากนี้ กฎหมายยังให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐในการขอข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ (Log files) หรือเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลจากผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต โดยอาศัยคำสั่งศาล ซึ่งหากไม่มีการกำกับตรวจสอบอย่างเข้มงวด อาจกระทบต่อสิทธิความเป็นส่วนตัวของประชาชนได้ในทางปฏิบัติ

ด้วยเหตุนี้การทำความเข้าใจสาระสำคัญของกฎหมายและพิจารณาถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการตีความและบังคับใช้อย่างไม่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อใช้เป็นฐานในการพัฒนาแนวทางการใช้กฎหมายอย่างสมดุลและชอบธรรม

2. ปัญหาและผลกระทบจากการบังคับใช้

แม้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 จะมีจุดมุ่งหมายในการควบคุมและปราบปรามการกระทำผิดในโลกออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ แต่การบังคับใช้ในทางปฏิบัติมักเผชิญกับข้อวิจารณ์จากนักวิชาการ องค์กรสิทธิมนุษยชนและภาคประชาชนในหลายประเด็นสำคัญ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนและความชอบธรรมของกระบวนการยุติธรรม ดังนี้

2.1 การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกการตีความบทบัญญัติมาตรา 14 ของ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ ซึ่งห้ามการนำข้อมูลอันเป็นเท็จเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์โดยเฉพาะในลักษณะที่อาจ “ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชน” หรือ “ก่อให้เกิดความตื่นตระหนก” มักถูกนำมาใช้ดำเนินคดีกับผู้แสดงความคิดเห็นโดยสุจริต หรือผู้ที่มีมุมมองทางการเมืองแตกต่างจากรัฐ ส่งผลให้เกิดบรรยากาศแห่งความหวาดกลัว และเป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตย (ปิยนุช โคตรสาร, 2561)

2.2 การใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือทางการเมือง กฎหมายฉบับนี้มักถูกใช้ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมเนื้อหาออนไลน์ที่มีลักษณะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลหรือการบริหารงานของรัฐ โดยไม่มีการแยกแยะระหว่างการวิพากษ์โดยสุจริตกับการบิดเบือนข้อมูล ส่งผลให้กฎหมายกลายเป็นเครื่องมือที่อาจถูกใช้จำกัดสิทธิพลเมืองแทนที่จะเป็นเครื่องมือยุติธรรม (Thai Lawyers for Human Rights, 2020)

2.3 ภาระต่อผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตและประชาชนทั่วไป ในทางปฏิบัติ หน่วยงานรัฐสามารถร้องขอให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตลบเนื้อหาหรือส่งมอบข้อมูลผู้ใช้ โดยอ้างอิงกฎหมายฉบับนี้ แม้ในบางกรณีจะไม่มีคำสั่งศาลรองรับ การดำเนินการดังกล่าวไม่เพียงส่งผลกระทบต่อภาระหน้าที่ของผู้ให้บริการ แต่ยังอาจกระทบต่อสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตโดยรวม (iLaw, 2019) นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อระบบกฎหมายและสิทธิข้อมูลส่วนบุคคลในยุคดิจิทัล

2.4 ผลกระทบต่อเศรษฐกิจดิจิทัลและนวัตกรรมการบังคับใช้กฎหมายนี้อาจทำให้เกิดความไม่มั่นคงในภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะธุรกิจที่ต้องการสร้างนวัตกรรมหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลในระบบออนไลน์ เนื่องจากการมีข้อจำกัดในด้านการเผยแพร่ข้อมูลและการควบคุมเนื้อหาออนไลน์อาจทำให้เกิดภาระหรืออุปสรรคในการดำเนินธุรกิจ (Cyber Crime Report, 2021)

2.5 การขาดความชัดเจนและความโปร่งใสในการบังคับใช้กฎหมาย กฎหมายที่มีถ้อยคำที่คลุมเครือและสามารถตีความได้หลายทาง เช่น การใช้คำว่า "ข้อมูลอันเป็นเท็จ" หรือ "การก่อให้เกิดความตื่นตระหนก" ทำให้เกิดความไม่แน่นอนในการบังคับใช้ และทำให้ประชาชนขาดความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ซึ่งอาจทำให้เกิดการใช้อำนาจที่ไม่เหมาะสมจากหน่วยงานรัฐ(ธนพร ศรียากุล, 2562)

ปัญหาดังกล่าวสะท้อนถึงความจำเป็นในการทบทวนและปรับปรุงการบังคับใช้พระราชบัญญัติฯ เพื่อให้มั่นใจว่าการใช้กฎหมายไม่ทำให้เกิดการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและนวัตกรรมในยุคดิจิทัล

3. ผลกระทบจากการบังคับใช้

การบังคับใช้พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ส่งผลกระทบต่อสังคมทั้งในด้านบวกและด้านลบ ซึ่งเป็นผลมาจากความพยายามของรัฐในการควบคุมพฤติกรรมที่เป็นภัยในโลกไซเบอร์ควบคู่กับความท้าทายในการรักษาสมดุลระหว่างความมั่นคงกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยสามารถจำแนกผลกระทบได้เป็นสองด้าน ดังนี้

3.1 ผลกระทบเชิงบวก

3.1.1 การลดการกระทำผิดบนโลกออนไลน์ กฎหมายมีบทบาทสำคัญในการลดพฤติกรรมผิดกฎหมายในโลกไซเบอร์ เช่น การฉ้อโกงออนไลน์ การหลอกลวงผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล และการเผยแพร่ข้อมูลอันเป็นเท็จ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนและระบบเศรษฐกิจโดยรวม (Cyber Crime Report, 2021)

3.1.2 ความสามารถของเจ้าหน้าที่รัฐในการติดตามและดำเนินคดีพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ฯ ได้เพิ่มอำนาจและเครื่องมือให้กับเจ้าหน้าที่รัฐในการ

สืบสวนและติดตามผู้กระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายมีความชัดเจน และสามารถดำเนินคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในบางกรณีที่ต้องระงับภัยคุกคามอย่างเร่งด่วน

3.1.3 สร้างมาตรการป้องกันภัยจากการกระทำผิดในโลกออนไลน์ การบังคับใช้พระราชบัญญัติฯ ช่วยสร้างมาตรการป้องกันภัยจากการกระทำผิด เช่น การบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของข้อมูลเท็จหรือข่าวปลอมที่อาจสร้างความเสียหายต่อสาธารณะ ส่งผลให้ประชาชนมีความมั่นใจในการใช้บริการออนไลน์ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2560)

3.2. ผลกระทบเชิงลบ

3.2.1 การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก การตีความและบังคับใช้กฎหมายในบางกรณี นำไปสู่การดำเนินคดีต่อบุคคลที่แสดงความคิดเห็นในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ โดยเฉพาะในประเด็นทางการเมือง ส่งผลให้เกิดบรรยากาศแห่งความหวาดกลัวและการเซ็นเซอร์ตนเองในหมู่ประชาชน นักกิจกรรม และสื่อออนไลน์ (Thai Lawyers for Human Rights, 2563)

3.2.2 ภาระต่อผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตมักเผชิญกับแรงกดดันให้ลบเนื้อหาภายในกรอบเวลาที่จำกัด หรือให้ข้อมูลผู้ใช้โดยเร็ว หากไม่ดำเนินการตามคำร้องขอของหน่วยงานรัฐ อาจเผชิญความเสี่ยงทางกฎหมาย ทั้งที่ไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดโดยตรง ซึ่งส่งผลต่อเสรีภาพในการให้บริการและต้นทุนในการดำเนินธุรกิจ (iLaw, 2562)

3.2.3 การใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือทางการเมือง ในบางกรณี กฎหมายนี้อาจถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการควบคุมเนื้อหาที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ซึ่งอาจทำให้ประชาชนหรือองค์กรต่าง ๆ ที่มีความคิดเห็นแตกต่างจากรัฐบาลตกเป็นเป้าหมายในการดำเนินคดี โดยไม่มีการแยกแยะระหว่างการแสดงความคิดเห็นที่สุจริตกับการบิดเบือนข้อมูล (Thai Lawyers for Human Rights, 2020)

3.2.4 การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หน่วยงานรัฐสามารถร้องขอให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตลบเนื้อหาหรือส่งมอบข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตได้ โดยไม่มีคำสั่งศาลรองรับ ซึ่งอาจละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้อินเทอร์เน็ต โดยไม่มีการตรวจสอบหรือกระบวนการที่ยุติธรรม (iLaw, 2019) นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับการใช้อำนาจในลักษณะที่ไม่โปร่งใส

3.2.5 การขาดความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมาย การตีความที่กว้างและคลุมเครือของถ้อยคำในกฎหมาย เช่น "ข้อมูลอันเป็นเท็จ" หรือ "ก่อให้เกิดความตื่นตระหนก" ทำให้เกิดความไม่แน่นอนในการบังคับใช้และสามารถนำไปสู่การใช้อำนาจที่

ไม่เหมาะสม ซึ่งส่งผลให้ประชาชนเกิดความไม่ไว้วางใจในกระบวนการยุติธรรมและรัฐ (ธนพร ศรียากุล, 2562)

สรุปได้ว่าการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 มีทั้งผลกระทบเชิงบวกและลบที่สำคัญ ทั้งในด้านการลดการกระทำผิดออนไลน์และการเสริมสร้างความมั่นคง แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อกังวลเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของประชาชนและการใช้กฎหมายในลักษณะที่จำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การทบทวนและการปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมายจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการควบคุมการกระทำผิดและการรักษาสีเสรีภาพของประชาชน

4. แนวทางที่เหมาะสมเพื่อป้องกันผลกระทบ

เพื่อลดผลกระทบเชิงลบจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ฯ และรักษาดุลยภาพระหว่างความมั่นคงของรัฐกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน จำเป็นต้องพัฒนาแนวทางการบังคับใช้ให้มีความเหมาะสม โปร่งใส และยึดหลักสิทธิมนุษยชน แนวทางที่เสนอมีดังนี้

4.1 ยึดหลักสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพในการแสดงออก การบังคับใช้กฎหมายควรอยู่ภายใต้กรอบของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 34 และ 35 ที่รับรองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพของสื่อมวลชน เพื่อไม่ให้เกิดการใช้กฎหมายเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560)

4.2 เสริมสร้างความรู้ทางดิจิทัลแก่ประชาชน ภาครัฐควรจัดให้มีโครงการอบรมและรณรงค์ด้านความรู้ดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย ตระหนักรู้ถึงสิทธิของตนเองในโลกออนไลน์ และปฏิบัติตามกฎหมายโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น (คณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2563)

4.3 กลไกการตรวจสอบถ่วงดุล ควรจัดตั้งคณะกรรมการอิสระหรือองค์กรกลางในการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะกรณีการขอข้อมูลส่วนบุคคลหรือการสั่งปิดกั้นเว็บไซต์ เพื่อป้องกันการใช้อำนาจเกินขอบเขตและให้เกิดความโปร่งใสในการบังคับใช้กฎหมาย (Human Rights Watch, 2017)

4.4 การบังคับใช้ด้วยหลักนิติธรรมและสัดส่วน การดำเนินคดีตามกฎหมายควรใช้กระบวนการที่ยุติธรรม มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน และใช้ดุลยพินิจอย่างระมัดระวัง

ไม่ก่อให้เกิดภาระเกินควรแก่ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตหรือประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะในกรณีที่ไม่มีเจตนากระทำผิด (ปิยนุช โคตรสาร, 2561)

4.5 การปรับปรุงถ้อยคำของกฎหมายให้ชัดเจน ควรทบทวนถ้อยคำที่มีลักษณะตีความได้กว้าง เช่น “ข้อมูลอันเป็นเท็จ” หรือ “ก่อให้เกิดความเสียหายต่อประชาชน” ให้มีความหมายที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น เพื่อป้องกันการใช้กฎหมายโดยมิชอบหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพ (ธนพร ศรียากุล, 2562)

4.6 สนับสนุนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ในบางกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่มีเจตนาร้ายแรง อาจใช้มาตรการทางเลือก เช่น การเตือน การไกล่เกลี่ยหรือการให้ความรู้แทนการดำเนินคดี เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และลดการกระทำผิดซ้ำ (Cyber Crime Report, 2021)

4.7 สนับสนุนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ในบางกรณีควรพิจารณาการใช้มาตรการทางเลือก เช่น การไกล่เกลี่ย หรือการแก้ไขพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายก่อนที่จะดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมแบบดั้งเดิม ซึ่งสามารถช่วยลดความรุนแรงของการลงโทษและเสริมสร้างความสัมพันธ์ในสังคมได้ (Cyber Crime Report, 2021)

4.8 การเสริมสร้างความโปร่งใสในการบังคับใช้กฎหมาย ควรมีการเปิดเผยข้อมูลและสถิติที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย เช่น จำนวนคำสั่งศาลในการปิดกั้นเนื้อหาออนไลน์ เพื่อสร้างความโปร่งใสและความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมของประเทศ การตรวจสอบอย่างโปร่งใสจะช่วยป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบและป้องกันการละเมิดสิทธิของประชาชน (Human Rights Watch, 2017)

4.9 การพัฒนามาตรการและกลไกที่ยืดหยุ่น เนื่องจากเทคโนโลยีและสถานการณ์ทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ควรพัฒนามาตรการและกลไกที่สามารถปรับตัวให้ทันกับความท้าทายในยุคดิจิทัล เช่น การใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการตรวจจับการกระทำความผิด และการปรับปรุงกลไกในการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและไม่กระทบต่อเสรีภาพของประชาชน (คณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2563)

4.10 การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตจะช่วยสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดออนไลน์ โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้ใช้บริการ การจัดตั้งกรอบการทำงานที่ชัดเจนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนจะช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายมีความเป็นธรรมและไม่ทำลายความเชื่อมั่นในระบบดิจิทัล (iLaw, 2019)

สรุปได้ว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 มีวัตถุประสงค์หลักในการควบคุมและป้องกันการกระทำผิดในโลกออนไลน์ เช่น การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ การฉ้อโกง หรือการหลอกลวงผ่านช่องทางดิจิทัล แต่ในขณะเดียวกัน การบังคับใช้กฎหมายนี้ก็กลับเผชิญกับผลกระทบในหลายมิติที่กระทบต่อสิทธิพลเมืองและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน โดยเฉพาะการตีความที่คลุมเครือในบางมาตราซึ่งอาจถูกใช้เพื่อจำกัดเสรีภาพทางการเมือง หรือเป็นเครื่องมือในการควบคุมเนื้อหาที่มีลักษณะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล รวมถึงภาระที่ตกอยู่กับผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตและผลกระทบต่อสิทธิความเป็นส่วนตัวของประชาชน ซึ่งแนวทางดังกล่าว สามารถช่วยลดผลกระทบเชิงลบจากการบังคับใช้กฎหมายและสร้างระบบกฎหมายที่มีความเป็นธรรม โปร่งใสและยั่งยืนในระยะยาว การดำเนินการตามแนวทางเหล่านี้จะช่วยให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 เกิดความสมดุลระหว่างการปกป้องความมั่นคงในโลกออนไลน์และการเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทั้งยังสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระบวนการยุติธรรมและการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย

5. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

เพื่อให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 เป็นไปอย่างเหมาะสม โปร่งใส และคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน รัฐควรพิจารณานำเสนอแนะนโยบายในระดับโครงสร้าง ดังนี้

5.1 ปรับปรุงถ้อยคำของกฎหมายให้ชัดเจนและจำกัดขอบเขต ควรปรับถ้อยคำที่ตีความได้กว้าง เช่น “ข้อมูลอันเป็นเท็จ” หรือ “ก่อให้เกิดความเสียหายต่อประชาชน” ให้มีความหมายเฉพาะเจาะจงมากขึ้น เพื่อลดความเสี่ยงในการตีความแบบขยายเกินเจตนารมณ์ของกฎหมาย และป้องกันการนำไปใช้ในทางที่อาจละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน

5.2 ส่งเสริมความโปร่งใสในการบังคับใช้ ควรมีการเปิดเผยข้อมูลสถิติเกี่ยวกับการใช้คำสั่งศาลในการปิดกั้นเนื้อหาหรือเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม และเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐได้

5.3 เปิดเวทีให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงกฎหมาย การแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมายควรอยู่ภายใต้กระบวนการที่มีความโปร่งใส และเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน ภาควิชาการ และผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีบทบาทในการให้ความเห็น เพื่อให้กฎหมายสะท้อนความต้องการของสังคมในวงกว้าง

5.4 จัดตั้งคณะกรรมการอิสระด้านเสรีภาพดิจิทัล คณะกรรมการนี้จะทำหน้าที่กำกับดูแลการใช้กฎหมายด้านดิจิทัลอย่างเป็นธรรม รวมถึงตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

ในการควบคุมเนื้อหาออนไลน์ และเสนอแนะนโยบายที่สมดุลระหว่างความมั่นคงของรัฐและสิทธิเสรีภาพของประชาชน

5.5 จัดทำคู่มือการบังคับใช้กฎหมายแก่เจ้าหน้าที่ คู่มือดังกล่าวจะช่วยให้เจ้าหน้าที่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ และช่วยลดความคลาดเคลื่อนหรือการใช้ดุลยพินิจที่ไม่เหมาะสมในการบังคับใช้กฎหมาย

5.6 เปิดช่องทางรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐควรมีระบบรับฟังเสียงสะท้อนจากประชาชน เช่น การเปิดฟอรัมออนไลน์หรือกลไกถาวรในการประเมินผลกระทบของกฎหมาย เพื่อพัฒนานโยบายและกฎหมายให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคม

บทสรุป

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 เป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมการกระทำผิดทางคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะในกรณีของการเผยแพร่ข้อมูลเท็จและการหลอกลวงผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น การบิดเบือนข้อมูลและการเผยแพร่ข่าวปลอม ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐและสิทธิพลเมืองของประชาชน โดยเฉพาะในเรื่องของการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการควบคุมสื่อ

แม้ว่าพระราชบัญญัติฯ จะมีสาระสำคัญในการจัดการกับอาชญากรรมในโลกออนไลน์และการเพิ่มความสามารถในการติดตามและดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด แต่การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวยังเผชิญกับปัญหาหลายประการ เช่น การตีความมาตราที่คลุมเครือ การจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และการใช้กฎหมายในทางที่ไม่เป็นธรรม หรือเพื่อควบคุมการแสดงออกทางการเมือง ซึ่งนำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชน

ผลกระทบจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติฯ มีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ โดยผลกระทบเชิงบวก ได้แก่ การลดการกระทำผิดทางคอมพิวเตอร์และความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการติดตามผู้กระทำความผิด ขณะที่ผลกระทบเชิงลบ ได้แก่ การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกและภาระที่เพิ่มขึ้นแก่ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต เพื่อป้องกันผลกระทบเหล่านี้ การบังคับใช้กฎหมายควรยึดหลักสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น พร้อมเสริมสร้างความรู้ทางดิจิทัลแก่ประชาชนและจัดตั้งกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจของรัฐ นอกจากนี้ ควรมีการปรับปรุงถ้อยคำในกฎหมายให้ชัดเจนและจำกัดขอบเขต เพื่อไม่ให้เกิดการตีความที่กว้างเกินไป

ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญ ได้แก่ การเปิดเผยข้อมูลสถิติการบังคับใช้กฎหมาย การจัดทำคู่มือการบังคับใช้กฎหมายแก่เจ้าหน้าที่ และการเปิดช่องทางให้

ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาปรับปรุงกฎหมายอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการสร้างคณะกรรมการอิสระด้านเสรีภาพดิจิทัล เพื่อเสริมสร้างความโปร่งใสและปกป้องสิทธิของประชาชนในโลกออนไลน์ การดำเนินการตามแนวทางและข้อเสนอเหล่านี้จะช่วยให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 มีความยุติธรรม และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนในขณะเดียวกัน

รายการอ้างอิง

- คณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2563). รายงานการส่งเสริมความรู้ด้านดิจิทัลแก่ประชาชน. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- ธนพร ศรียากุล. (2562). ปัญหาและข้อเสนอแนะในการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์. วารสารนิติศาสตร์, 48(3), 45–62.
- ปิยนุช โคตรสาร. (2561). เสรีภาพสื่อกับกฎหมายคอมพิวเตอร์: ข้อพิจารณาจากรัฐธรรมนูญ. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก (ฉบับพิเศษ)
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2560). คู่มือการทำความเข้าใจพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- Cyber Crime Report. (2021). Annual Report of Cyber Crime Statistics in Thailand. Ministry of Digital Economy and Society.
- Human Rights Watch. (2017). Thailand: Computer crimes act threatens rights. สืบค้นเมื่อ พฤษภาคม 6, 2568, จาก <https://www.hrw.org/news/2017/05/24/thailand-computer-crimes-act-threatens-rights>
- iLaw. (2019). การใช้ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ เพื่อปิดกั้นเนื้อหาออนไลน์. สืบค้นเมื่อ พฤษภาคม 6, 2568, จาก <https://ilaw.or.th/node/5400>
- Thai Lawyers for Human Rights. (2020). รายงานสถานการณ์สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกออนไลน์ในประเทศไทย ปี 2563. สืบค้นเมื่อ พฤษภาคม 6, 2568, จาก <https://tlhr2014.com/?p=24588>
- Thai Netizen Network. (2017). บทวิเคราะห์พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560. สืบค้นเมื่อ พฤษภาคม 6, 2568, จาก <https://thainetizen.org/computer-crime-act-2017-analysis/>

การจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนในธุรกิจอุตสาหกรรมภาคตะวันออก

Sustainable Supply Chain Management in Industrial Businesses in the Eastern Region

เคมีจินันท์ เทิดทูนการค้า¹
KhemjINAN Terdtoonkanka.¹

Received: May 25, 2025. Revised: October 20, 2025. Accepted: October 30, 2025

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนในธุรกิจอุตสาหกรรมภาคตะวันออก 2) สำรวจกระบวนการและกลยุทธ์ที่ธุรกิจอุตสาหกรรมในภาคตะวันออกนำมาใช้ในการพัฒนาและบริหารจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืน และ 3) วิเคราะห์ผลกระทบของการจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานและความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจอุตสาหกรรมในภาคตะวันออก การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในด้านการจัดการซัพพลายเชน หรือผู้ที่สามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยได้ ผู้เข้าร่วมการสัมภาษณ์ประกอบด้วยผู้บริหารจากภาคเอกชน หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรทางการศึกษา รวมจำนวน 10 คน

ผลการศึกษาพบว่า 1) มีปัจจัยหลายประการที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาระบบซัพพลายเชนที่ยั่งยืน โดยปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม 2) การคัดเลือกซัพพลายเออร์ที่ยั่งยืนเป็นกระบวนการสำคัญที่ธุรกิจอุตสาหกรรมในภาคตะวันออกของประเทศไทยใช้ในการพัฒนาและบริหารจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืน และ 3) ในการประเมินผล

¹การจัดการอุตสาหกรรม คณะ บริหารธุรกิจ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น,
E-Mail: KhemjINAN@gmail.com

กระทบของการจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานและความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจอุตสาหกรรมในภาคตะวันออก ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ การสร้างความไว้วางใจจากผู้บริโภค ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการดำเนินการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนและช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจอุตสาหกรรมในภาคตะวันออกอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการซัพพลายเชน ซัพพลายเชนที่ยั่งยืน ธุรกิจอุตสาหกรรม ภาคตะวันออก

Abstract

This study aims to: 1) examine the key factors influencing the implementation of sustainable supply chain management (SSCM) in industrial businesses within the Eastern region of Thailand, 2) explore the processes and strategies employed by these businesses in developing and managing sustainable supply chains, and 3) assess the impact of SSCM on operational efficiency and competitive capability in the industrial sector. This research adopts a qualitative approach, utilizing focus group discussions with individuals with substantial expertise in supply chain management and those who can provide valuable insights into the research topic. The sample consisted of 10 participants, including executives from private sector companies, government agencies, and academic organizations.

The findings of the study reveal that: 1) various factors significantly influence the development of sustainable supply chains, with environmental considerations being the most critical, 2) the selection of sustainable suppliers is a prevalent practice adopted by businesses in the region to ensure the development and management of sustainable supply chains, and 3) when evaluating the impact of SSCM on operational efficiency and competitiveness, the creation of consumer trust is identified as the most influential factor. This trust is seen as essential not only for enhancing corporate reputation but also for fostering the long-term

sustainability of supply chain operations, ultimately strengthening the competitive position of industrial businesses in the region.

This research underscores the importance of integrating sustainability into supply chain management and highlights the roles of environmental factors, supplier collaboration, and consumer trust in enhancing operational efficiency and competitive capability in the industrial sector of the Eastern region.

Keywords: Supply Chain Management, Sustainable Supply Chain, Industrial Business, Eastern Region

บทนำ

อุตสาหกรรมในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในหลายด้าน เป็นแหล่งรายได้หลักที่สำคัญสำหรับประเทศ ตลอดจนช่วยสร้างโอกาสในการจ้างงานให้กับประชาชนในหลายระดับ ตั้งแต่แรงงานที่ไม่ต้องการทักษะจนถึงผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เฉพาะทาง มีบทบาทในการพัฒนาและนำเข้าเทคโนโลยี ซึ่งสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและสร้างนวัตกรรมใหม่ และการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ต่าง ๆ ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น สร้างโครงสร้างพื้นฐาน และเพิ่มการลงทุนในชุมชน แม้ว่าธุรกิจอุตสาหกรรมมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ แต่ก็มีผลกระทบหลายด้าน เช่น การแข่งขันจากประเทศอื่นที่มีต้นทุนการผลิตต่ำกว่า การพัฒนาทักษะแรงงาน การผลิตที่ไม่ยั่งยืนอาจสร้างมลพิษและปัญหาสิ่งแวดล้อม (Aschan and Jutatip, 2018:1,5,13) ปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันมีหลายประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและคุณภาพชีวิตของมนุษย์ โดยปัญหา ได้แก่ มลพิษทางอากาศ ซึ่งเกิดจากการปล่อยก๊าซพิษจากรถยนต์ โรงงาน และการเผาไหม้เชื้อเพลิง ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาสุขภาพ ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตในน้ำและสุขภาพของประชาชน การปล่อยก๊าซเรือนกระจกทำให้เกิดภาวะโลกร้อน ซึ่งนำไปสู่สภาพอากาศที่ไม่แน่นอน การเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล และการเกิดภัยพิบัติธรรมชาติ การทำลายถิ่นที่อยู่ของสัตว์และพืชจากการพัฒนาที่ดิน การเกษตร และการล่าสัตว์ ส่งผลให้มีการสูญพันธุ์ของหลายชนิด ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นจากการบริโภค การใช้พลาสติก และการขาดระบบการรีไซเคิลที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดมลพิษและการปนเปื้อนในดินและน้ำ

การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างไม่ระมัดระวัง ทำให้เกิดการขาดแคลนและผลกระทบต่อระบบนิเวศ (Asst. Prof. Dr. Pongthep Suwannawari, 2012:1,5,11)

การจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืน (Sustainable Supply Chain Management) หมายถึง การบริหารจัดการกระบวนการผลิตและการจัดส่งสินค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ และมีหลักการสำคัญคือ ลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ใช้มาตรการเพื่อลดการปล่อยมลพิษและขยะในกระบวนการผลิต ส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างซัพพลายเออร์ ผู้ผลิต และลูกค้า (Supply Chain Digital, 2021:13)

ภาคอุตสาหกรรมที่มีปัญหามากที่สุดในการจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนในประเทศไทยมักจะเป็นภาคอุตสาหกรรมการผลิต เนื่องจากความท้าทายในการใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการมลพิษ และการพัฒนาเทคโนโลยีที่รองรับการผลิตที่ยั่งยืนซึ่งส่วนใหญ่อุตสาหกรรมเหล็กและอุตสาหกรรมยานยนต์ฐานการผลิตจะอยู่ที่ภาคตะวันออกของไทยมากที่สุดและจากข้อมูลของ Krungsri พบว่า นิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออกยังคงเติบโตโดดเด่นต่อเนื่องโดยเฉพาะในชลบุรี และระยอง ปัจจัยหนุนมาจากทั้งด้านทำเลที่ตั้งและนโยบายสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากภาครัฐ ภายใต้แผนพัฒนาพื้นที่ EEC ที่เน้นการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ครบวงจร รองรับอุตสาหกรรมเป้าหมาย ดังนั้นผู้ทำการวิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนในธุรกิจอุตสาหกรรมภาคตะวันออก เพื่อจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจภูมิภาคนี้และสนับสนุนการเติบโตที่ยั่งยืนในระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนในธุรกิจอุตสาหกรรมภาคตะวันออก
2. เพื่อสำรวจกระบวนการและกลยุทธ์ที่ธุรกิจอุตสาหกรรมภาคตะวันออกนำมาใช้ในการพัฒนาและบริหารจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืน
3. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของการจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานและความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจอุตสาหกรรมภาคตะวันออก

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)

1. หลักการสำคัญของการบริหารจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืน

Seuring, S., and Müller, M. (2008:4,14,15) กล่าวว่า การลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกระบวนการต่างๆ ในซัพพลายเชน การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อทางสังคม การจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนไม่เพียงแต่ให้ความสำคัญกับการดำเนินธุรกิจที่มีประสิทธิภาพ แต่ยังคำนึงถึงผลกระทบทางสังคม การคำนึงถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจ และยังช่วยให้ธุรกิจสร้างความมั่นคงทางการเงินและสามารถดำเนินการได้ในระยะยาว และการสร้างความน่าเชื่อถือในตลาด

2. กระบวนการหลักในการบริหารจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืน

Carter, C. R., and Rogers, D. S. (2008: 360-387) กล่าวว่า ควรเลือกซัพพลายเออร์ที่มีมาตรฐานในด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ยั่งยืน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพสูงและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีในการติดตามกระบวนการในซัพพลายเชน, การวิเคราะห์ข้อมูล (Big Data) และการใช้ระบบอัตโนมัติในการลดของเสียและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการ การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ที่ยั่งยืน การปรับปรุงระบบการขนส่งให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การตรวจสอบและประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบของกระบวนการซัพพลายเชนเพื่อประเมินว่ามีการดำเนินงานตามหลักการที่ยั่งยืนหรือไม่ โดยการใช้ตัวชี้วัดที่สามารถวัดประสิทธิภาพและผลกระทบในด้านต่าง ๆ

3. ทฤษฎีหลักที่เชื่อมโยงกับการบริหารจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืน

ทฤษฎีการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Theory) รายงาน Brundtland Report (หรือ Our Common Future) ซึ่งเผยแพร่ในปี 1987 โดยคณะกรรมการการพัฒนาโลกขององค์การสหประชาชาติ (World Commission on Environment and Development: WCED) ภายใต้การนำของ Gro Harlem Brundtland ซึ่งเป็นอดีตนายกรัฐมนตรีของนอร์เวย์ อธิบายว่า ทฤษฎีนี้มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาอย่างยั่งยืนมีสามมิติหลักคือ เศรษฐกิจ (Economic), สังคม (Social), และสิ่งแวดล้อม (Environmental) ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาในระยะยาวโดยไม่ลดทอนคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและสังคมโดย เชื่อมโยงกับซัพพลายเชนที่ยั่งยืน การบริหารจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนถือเป็นการนำหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาใช้ในการจัดการซัพพลายเชน โดยมุ่งเน้นการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม, การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการดูแลสังคมที่ดี **ทฤษฎีเศรษฐกิจหมุนเวียน**

(Circular Economy Theory)Walter R. Stahel และ Ellen MacArthur Foundation พัฒนาทฤษฎีเศรษฐกิจหมุนเวียนเน้นการสร้างระบบเศรษฐกิจที่ไม่สร้างของเสียและมลพิษ โดยการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและส่งเสริมการรีไซเคิลและการใช้ซ้ำ เพื่อนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่และลดการสูญเสีย เชื่อมโยงกับซัพพลายเชนที่ยั่งยืน: การบริหารจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนมักจะนำหลักเศรษฐกิจหมุนเวียนมาใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิต การใช้ทรัพยากรทดแทนเพื่อเพิ่มมูลค่าระยะยาว **ทฤษฎีการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR)**ในหนังสือ "The Pyramid of Corporate Social Responsibility" โดย Archie B. Carroll อธิบายทฤษฎี CSR เน้นความรับผิดชอบต่อองค์กรในการปฏิบัติตามมาตรฐานทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ในการดำเนินธุรกิจอย่างมีจริยธรรม โดยไม่เพียงแต่ให้ความสำคัญกับผลกำไรทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนมีการบูรณาการหลักการของ CSR โดยให้ความสำคัญกับการคัดเลือกซัพพลายเออร์ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการดูแลแรงงานในกระบวนการผลิตและการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชุมชน ทฤษฎีการจัดการคุณค่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Theory)หนังสือ "Strategic Management: A Stakeholder Approach" ซึ่งเผยแพร่ในปี 1984 อธิบายทฤษฎีนี้มุ่งเน้นที่การจัดการผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งภายในและภายนอกองค์กร โดยองค์กรจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การบริหารจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด โดยการพัฒนาให้มีความรับผิดชอบต่อและโปร่งใส ส่งเสริมให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันและความยั่งยืนในระยะยาว **ทฤษฎีการจัดการซัพพลายเชน (Supply Chain Management Theory)**การตีพิมพ์ "Defining Supply Chain Management" โดย Mentzer et al. ในปี 2001อธิบายทฤษฎีนี้เน้นการจัดการกระบวนการในซัพพลายเชนทั้งหมด ตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบ, การผลิต, การกระจายสินค้า ไปจนถึงการบริหารลูกค้าสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพเชื่อมโยงกับซัพพลายเชนที่ยั่งยืน ในการจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนจะมีการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างความยั่งยืนทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว **ทฤษฎีการสร้างมูลค่า (Value Creation Theory)**หนังสือ "Competitive

Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance" โดย Michael E. Porter (1985), ซึ่งได้พัฒนาคอนเซ็ปต์ของ "Value Chain" อธิบายทฤษฎีนี้มุ่งเน้นการสร้างมูลค่าให้กับองค์กรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผ่านการพัฒนากระบวนการที่มีประสิทธิภาพ การสร้างนวัตกรรม และการปรับปรุงความสามารถในการแข่งขัน เชื่อมโยงกับซัพพลายเชนที่ยั่งยืน เน้นการสร้างมูลค่าในระยะยาว

4.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง Sukanda Klinkajorn et al, 2022 ศึกษาเกี่ยวกับการนำแนวทางการตลาดและการจัดการซัพพลายเชนสีเขียวมาใช้ในธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยโดยเน้นไปที่ผลกระทบต่อการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนพบว่า การปรับปรุงภาพลักษณ์ของธุรกิจ: ธุรกิจโรงแรมที่มุ่งเน้นการใช้กลยุทธ์การตลาดสีเขียวและการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวสามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อผู้บริโภคและสังคม ซึ่งทำให้ลูกค้าหันมาสนใจและเลือกใช้บริการมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มลูกค้าที่มีความตระหนักเรื่องสิ่งแวดล้อม การนำเทคโนโลยีและกระบวนการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเข้ามาใช้ในโซ่อุปทาน เป็นการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การมุ่งเน้นการจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนและการใช้กลยุทธ์การตลาดที่สนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทำให้ธุรกิจโรงแรมสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งไม่เพียงแต่ตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า แต่ยังช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมในระยะยาว โรงแรมที่มีการบริหารจัดการซัพพลายเชนและการตลาดที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมจะได้รับความนิยมมากขึ้นจากกลุ่มลูกค้าที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม และสามารถสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งในตลาด Siwathiya and Jirawan, 2024 ศึกษากระบวนการคัดเลือกผู้ส่งมอบที่ยั่งยืนในอุตสาหกรรมการผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ โดยใช้กรณีศึกษาจากผู้ผลิตในภาคตะวันออกของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า การเลือกผู้ส่งมอบที่ยั่งยืนไม่ได้พิจารณาเพียงแค่ราคาหรือคุณภาพของสินค้าเท่านั้น แต่ยังมีการประเมินด้านสิ่งแวดล้อม, สังคม, และเศรษฐกิจ การคัดเลือกจะมุ่งเน้นให้ผู้ส่งมอบมีการดำเนินงานที่ตอบสนองความต้องการด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม โดยเฉพาะการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมในโครงการความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) งานวิจัยพบว่าเกณฑ์การคัดเลือกมีการประเมินหลายปัจจัย การพัฒนาความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนระหว่างผู้ผลิตและผู้ส่งมอบมีความสำคัญในการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนในระบบซัพพลายเชนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการสร้างมาตรฐานร่วมกันช่วยให้ทั้งสองฝ่ายสามารถปรับปรุงและพัฒนากระบวนการได้อย่างต่อเนื่อง การเลือกผู้ส่งมอบที่มีความยั่งยืนช่วยให้บริษัทผู้ผลิตสามารถสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ในระยะยาว

เนื่องจากการประหยัดต้นทุนจากการใช้ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพและการลดความเสี่ยงจากการไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม Supranee and Chotibadee, 2024 ศึกษา ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนานโยบายที่มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบขนส่งและโลจิสติกส์ในระดับประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักในการลดต้นทุนและเวลาในการขนส่ง เพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศในตลาดโลก ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนานโยบายด้านการขนส่งและโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการขนส่งสินค้าทั้งในและต่างประเทศ การศึกษาเน้นการประเมินระบบขนส่งที่มีอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการขนส่ง เช่น การใช้ระบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในการติดตามการขนส่งและการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเส้นทางและการขนส่ง ผลกระทบทางเศรษฐกิจ: การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบขนส่งและโลจิสติกส์มีผลโดยตรงต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยการลดต้นทุนการขนส่งและการจัดการที่มีประสิทธิภาพจะช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมในประเทศ การบูรณาการการทำงานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อปรับปรุงระบบขนส่งและโลจิสติกส์ถือเป็นสิ่งสำคัญในการเสริมสร้างความยั่งยืนในระยะยาว การลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม: งานวิจัยยังพบว่าการปรับปรุงระบบขนส่งที่ยั่งยืนโดยการลดการปล่อยมลพิษจากยานพาหนะและการใช้พลังงานที่มีประสิทธิภาพสามารถช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมาก จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปสู่การพัฒนากรอบคิดการวิจัยประกอบด้วย ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินการซัพพลายเชนที่ยั่งยืน กระบวนการและกลยุทธ์ที่นำมาใช้ ผลกระทบของการจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืน ซึ่งจะทำให้ได้มาซึ่ง การจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนในธุรกิจอุตสาหกรรมภาคตะวันออก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (KeyInformants) แบบเจาะจง (Altinay and Paraskevas, 2008) โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้และความสามารถหรือผู้ที่สามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยได้ ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารจากบริษัทเอกชน, หน่วยงานภาครัฐ, และหน่วยงานการศึกษา รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อเก็บข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของงานวิจัย โดยเนื้อหาการสัมภาษณ์ครอบคลุมถึงปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนรวมถึงกระบวนการและกลยุทธ์ที่ธุรกิจนำมาใช้ในการพัฒนาและบริหารจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืน การทดสอบเครื่องมือวิจัยได้ดำเนินการโดยนำแบบสัมภาษณ์เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหาเพื่อให้มั่นใจว่าเครื่องมือวิจัยที่ใช้มีความสอดคล้องและครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย นอกจากนี้ยังมีการตรวจสอบคุณภาพข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Technique) ซึ่งประกอบด้วย 1. การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านผู้วิจัย โดยการเก็บข้อมูลจากผู้วิจัยหลายคน ซึ่งร่วมกันเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเดียวกันในประเด็นการศึกษาวิจัยเดียวกัน เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล 2. การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีการเก็บข้อมูล โดยการใช้หลากหลายวิธีในการเก็บข้อมูล เช่น การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง, การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้อง, และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อยืนยันข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลจากเอกสารรายงานและการสังเกตการณ์ (Observation) โดยได้ประสานงานและขอความร่วมมือในการนัดหมายสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้บริหารจากบริษัทเอกชน, หน่วยงานภาครัฐ, และหน่วยงานการศึกษา ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจะถูกรวมเข้ากับการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเสริมข้อมูลให้ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ การสัมภาษณ์เชิงลึกใช้เวลาประมาณ 10-30 นาทีต่อราย โดยจะมีการสัมภาษณ์ซ้ำจนกว่าจะไม่พบข้อสงสัยหรือข้อมูลใหม่ที่สำคัญ ซึ่งกระบวนการนี้เรียกว่า “ข้อมูลอิ่มตัว” (Data Saturation) เมื่อถึงจุดข้อมูลอิ่มตัวแล้วผู้วิจัยจะหยุดการสัมภาษณ์ จากนั้นจะทำการสรุปข้อมูลที่ได้เพื่อนำไปใช้เป็นหลักฐานในการวิจัยและดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป เพื่อให้ผลการวิจัยมีความสมบูรณ์และแม่นยำ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารรายงาน การสังเกตการณ์ในพื้นที่ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเริ่มจากการจัดหมวดหมู่ข้อมูลและการตีความตามประเด็น และแหล่งข้อมูลที่ได้มา หลังจากนั้นจะทำการวิเคราะห์และประเมินความหมายของข้อมูล เพื่อสรุปผลการศึกษาและตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยให้ความสำคัญกับความสอดคล้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม.

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนในธุรกิจ

อุตสาหกรรมภาคตะวันออก

1.1 ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม อุตสาหกรรมในภาคตะวันออกของไทยมีการใช้พลังงานจำนวนมากในการผลิตสินค้า โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมการผลิตยานยนต์และอุตสาหกรรมหนักอื่นๆ การใช้พลังงานที่มีประสิทธิภาพและการเปลี่ยนแปลงไปใช้พลังงานทดแทน ช่วยลดการปล่อยมลพิษและสามารถลดต้นทุนในระยะยาวได้ (Sarkis, 2003:1,3,14). การนำเทคโนโลยีที่สามารถลดการใช้พลังงานในกระบวนการผลิตจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้ซัพพลายเชน เช่น การใช้เทคโนโลยีการควบคุมอุณหภูมิในกระบวนการผลิตหรือการพัฒนากระบวนการประหยัดพลังงานในโรงงาน (Rothenberg, 2003:182). และอุตสาหกรรมในภาคตะวันออกของไทยมีการปล่อยมลพิษในระดับสูงจากกระบวนการผลิต การลดการปล่อยมลพิษด้วยการลงทุนในเทคโนโลยีที่สะอาดและการปรับกระบวนการผลิตให้ลดการใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการสร้างความยั่งยืนในกระบวนการซัพพลายเชน ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดสากลที่มีกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวดมากขึ้น (Carter and Rogers, 2008:3,7,8,9,11,13). อีกทั้งเนื่องจากภาคตะวันออกมีแหล่งน้ำที่ใช้ในกระบวนการผลิตจำนวนมาก โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมการผลิตอาหารและเคมีภัณฑ์ ซึ่งมีการใช้น้ำในปริมาณสูง การจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การนำเทคโนโลยีการรีไซเคิลน้ำมาใช้ในกระบวนการผลิต (Seuring & Müller, 2008:4,9,13,15).

1.2 ปัจจัยทางสังคม การบริหารจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนในอุตสาหกรรมภาคตะวันออกของประเทศไทยให้ความสำคัญกับการปฏิบัติที่เป็นธรรมต่อแรงงานและการพัฒนาความรับผิดชอบต่อทางสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) รวมถึงการรักษาสิทธิของแรงงานในทุกระดับในกระบวนการผลิต โดยเฉพาะใน

ภาคอุตสาหกรรมที่มีการใช้แรงงานจำนวนมาก ผู้ประกอบการต้องสร้างมาตรฐานการจ้างงานที่เป็นธรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานอย่างยั่งยืน (Rosen and Tuttle, 2010:11,15). การให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคมไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาภาพลักษณ์ขององค์กร แต่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคและนักลงทุนในระดับสากล ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยในการเสริมสร้างความยั่งยืนของซัพพลายเชนในระยะยาว ธุรกิจภาคอุตสาหกรรมภาคตะวันออกสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืนกับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยให้การดำเนินการซัพพลายเชนประสบความสำเร็จในระยะยาว การมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถช่วยให้ธุรกิจมีฐานที่แข็งแกร่งในการดำเนินงาน โดยการให้ความสำคัญกับการสนับสนุนกิจกรรมทางสังคม การพัฒนาทักษะของประชากรในท้องถิ่น และการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน (Carter and Rogers, 2008:23-25).

1.3 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ หนึ่งในปัจจัยสำคัญทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการดำเนินการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนในธุรกิจอุตสาหกรรมภาคตะวันออก คือ ต้นทุนการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาวัตถุดิบ การใช้พลังงาน และการขนส่ง โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบจากทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งต้นทุนเหล่านี้สูงขึ้นในกรณีที่มีการใช้กระบวนการผลิตที่ไม่ยั่งยืน เช่น การใช้พลังงานจากแหล่งที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม หรือการใช้วัตถุดิบที่มีการตัดไม้ทำลายป่า การลดต้นทุนการผลิตที่ยั่งยืนจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนและการใช้เทคโนโลยีที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เช่น การใช้พลังงานทดแทน การนำวัสดุรีไซเคิลมาใช้ในการกระบวนการผลิต และการลดการสูญเสียในกระบวนการผลิต (Choi and Linton, 2011:7,9). นอกจากนี้ธุรกิจยังต้องคำนึงถึงการจัดหาซัพพลายเออร์ที่มีประสิทธิภาพในการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลดีต่อการลดต้นทุนระยะยาว การดำเนินการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนสามารถช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจได้ โดยการใช้กลยุทธ์ซัพพลายเชนที่ยั่งยืนสามารถช่วยสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง และเพิ่มความเชื่อมั่นจากลูกค้าและผู้ลงทุน การมีผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากกระบวนการที่ยั่งยืนสามารถช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับแบรนด์ได้ เช่น การใช้วัสดุที่มาจากแหล่งที่ยั่งยืน หรือการให้บริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้ธุรกิจสามารถดึงดูดลูกค้าในกลุ่มที่ใส่ใจในสิ่งแวดล้อม และเพิ่มโอกาสในการขยายตลาดในอนาคต (Porter and Kramer, 2011:5,10). ความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของธุรกิจที่ใช้การจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนจึงมีผลต่อการสร้างความสำเร็จในระยะยาว.การเปลี่ยนแปลงของราคาวัตถุดิบ การขาดแคลนทรัพยากร หรือความผันผวนของอุปทานสามารถส่งผลกระทบต่อดำเนินการซัพพลายเชนในธุรกิจอุตสาหกรรมภาคตะวันออก ซึ่งการจัดการความเสี่ยงจากความไม่แน่นอนเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ธุรกิจสามารถรักษาการดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง ในกรณีที่

ราคาของวัตถุดิบหรือพลังงานเพิ่มสูงขึ้น หรือการขนส่งมีปัญหา เช่น การขาดแคลนการขนส่งทางทะเลในช่วงวิกฤตหรือภัยพิบัติธรรมชาติ ธุรกิจจำเป็นต้องมีแผนสำรองและมาตรการในการลดผลกระทบจากปัญหาดังกล่าว เช่น การหาซัพพลายเออร์ที่หลากหลาย หรือการพัฒนากระบวนการผลิตที่สามารถใช้วัสดุทดแทนได้ (Bojang et al., 2017:2,12,16). การบริหารจัดการความเสี่ยงในด้านนี้ช่วยให้ธุรกิจสามารถดำเนินงานซัพพลายเชนได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกสถานการณ์

1.4 การปฏิบัติตามมาตรฐานและกฎหมาย กฎหมายและมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมมีบทบาทสำคัญในการกำหนดกรอบและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การลดมลพิษ และการส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาด ในภาคอุตสาหกรรมภาคตะวันออก เช่น กฎหมายการจัดการมลพิษทางอากาศและน้ำ กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะและการรีไซเคิล รวมถึงมาตรฐาน ISO 14001 ซึ่งเป็นมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล ธุรกิจที่ปฏิบัติตามกฎหมายเหล่านี้จะสามารถลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสร้างความยั่งยืนให้กับซัพพลายเชนของตน การดำเนินการตามมาตรฐานและกฎหมายดังกล่าวจะช่วยลดความเสี่ยงจากการละเมิดกฎหมายที่อาจเกิดขึ้น เช่น การปรับหรือการถูกฟ้องร้องที่อาจมีผลต่อชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของธุรกิจ (Kolk and van Tulder, 2002:2,8,9). ในกรณีของอุตสาหกรรมในภาคตะวันออก การควบคุมการปล่อยมลพิษจากการผลิตและการบำบัดน้ำเสียถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากพื้นที่เหล่านี้มักมีการกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรมที่มีการใช้ทรัพยากรจำนวนมากและผลิตมลพิษในปริมาณที่สูง การปฏิบัติตามกฎหมายแรงงานและมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ (เช่น ILO Conventions) เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในบริบทของการจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืน โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานจำนวนมาก เช่น อุตสาหกรรมยานยนต์และเคมีภัณฑ์ การปฏิบัติตามกฎหมายแรงงานไทย เช่น กฎหมายเกี่ยวกับค่าจ้างขั้นต่ำ ชั่วโมงการทำงาน และสวัสดิการของพนักงาน จะช่วยให้บริษัทดำเนินการตามหลักความรับผิดชอบทางสังคมและสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้กับธุรกิจ (Carroll, 1999:1,9,12).

2. กระบวนการและกลยุทธ์ที่ธุรกิจอุตสาหกรรมภาคตะวันออกลำเอียงในการพัฒนาและบริหารจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืน

2.1 การเลือกซัพพลายเออร์ที่ยั่งยืน การประเมินซัพพลายเออร์จะต้องพิจารณาความสามารถในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการของเสีย และการปล่อยมลพิษ โดยการตรวจสอบใบรับรองมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น ISO 14001 หรือมาตรฐานการจัดการพลังงาน (ISO 50001) ตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมาย รวมถึงการให้ความสำคัญกับความปลอดภัยในการ

ทำงาน.ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและชุมชนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสนับสนุนโครงการ CSR การประเมินความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย สิ่งแวดล้อม หรือเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้จะช่วยให้ธุรกิจสามารถดำเนินการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนได้.

2.2 การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ยั่งยืน เป็นกระบวนการที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างการเติบโตที่ยั่งยืนในธุรกิจอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในภาคตะวันออกของประเทศไทย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการเติบโตของอุตสาหกรรมหลายประเภท คำนึงถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยใช้หลักการเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เพื่อช่วยลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจในระยะยาว

2.3 การใช้เทคโนโลยี อุตสาหกรรมยานยนต์ภาคตะวันออก เทคโนโลยีการติดตามและจัดการซัพพลายเชน (SCM) ที่ใช้ข้อมูลแบบเรียลไทม์ ช่วยให้การผลิตและการจัดส่งชิ้นส่วนต่าง ๆ เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เทคโนโลยี IoT ยังใช้ในการติดตามสถานะของรถยนต์และชิ้นส่วนรถยนต์ในกระบวนการขนส่ง และการจัดการพลังงานในโรงงานเพื่อเพิ่มความยั่งยืน (Kambli, 2019:1,2,3,7). ในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ การใช้ระบบ ERP และ Big Data ช่วยในการคาดการณ์ความต้องการสินค้าและวางแผนการผลิตอย่างแม่นยำ ทำให้สามารถลดปริมาณของเสียจากการผลิต และสามารถตอบสนองต่อลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว ระบบ Blockchain ยังช่วยให้การตรวจสอบแหล่งที่มาของวัสดุที่ใช้ในผลิตภัณฑ์เป็นไปอย่างโปร่งใสและมั่นใจได้ว่าไม่ละเมิดสิทธิหรือมีผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (Wu, 2018:5,11,13,14) อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ในภาคตะวันออกของประเทศไทยสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการขยะจากกระบวนการผลิต และปรับปรุงกระบวนการผลิตที่มีผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เช่น การใช้พลังงานทดแทนและการลดการใช้สารเคมีที่เป็นอันตราย ซึ่งช่วยลดต้นทุนและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม.

2.4 การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ในภาคตะวันออกของประเทศไทย มีอุตสาหกรรมหลากหลาย ที่มีการขนส่งและการจัดการวัสดุในกระบวนการผลิตมากมาย การพัฒนาระบบโลจิสติกส์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกได้ การใช้ระบบจัดการขนส่งอัจฉริยะ (Smart Transportation Management System: STMS) สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการขนส่งและลดต้นทุน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีอัตโนมัติในการจัดการสต็อกและการจัดการคลังสินค้า (Warehouse Management System: WMS) ซึ่งช่วยให้ธุรกิจสามารถบริหารจัดการสินค้าคงคลังได้อย่างมีประสิทธิภาพและลดความสูญเสียจากการจัดเก็บ (Gunasekaran et al., 2017:4,10). แม้ว่าจะมีเทคโนโลยีและแนวทางในการพัฒนา

ระบบโลจิสติกส์ที่ยั่งยืน แต่ก็ยังมีอุปสรรคบางประการที่ต้องแก้ไข เช่น ค่าใช้จ่ายในการลงทุนในเทคโนโลยีใหม่ ๆ ความซับซ้อนในการบูรณาการเทคโนโลยีเหล่านี้เข้ากับระบบที่มีอยู่เดิม และความขาดแคลนทักษะและความรู้ที่จำเป็นในการใช้งานเทคโนโลยีเหล่านี้ในระดับท้องถิ่น

3. ผลกระทบของการจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนมีผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานและความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจอุตสาหกรรมภาคตะวันออก

3.1 ประสิทธิภาพการดำเนินงาน เนื่องจากการปรับใช้แนวทางที่ยั่งยืนในซัพพลายเชนสามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ลดต้นทุนการดำเนินงานและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและเศรษฐกิจภายในองค์กร โดยในภาคตะวันออกของประเทศไทยที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมที่รวดเร็ว

3.2 ความสามารถในการแข่งขัน การปรับใช้แนวทางที่ยั่งยืนในซัพพลายเชนสามารถสร้าง

ความได้เปรียบในการแข่งขันทั้งในด้านต้นทุน, คุณภาพ, และการตอบสนองต่อความต้องการของตลาดในระยะยาว โดยการจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนช่วยให้ธุรกิจสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและลดความเสี่ยงจากปัจจัยที่ไม่คาดคิดที่อาจกระทบต่อการดำเนินงานในอนาคต

3.3 ผลกระทบต่อภาพลักษณ์และแบรนด์ บริษัท Toyota, Honda และ Ford ที่ได้รวมเอา

หลักการของการจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนมาใช้ โดยการควบคุมกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการใช้วัสดุที่รีไซเคิลได้ เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมในระดับสากล ซึ่งทำให้ธุรกิจเหล่านี้สามารถสร้างความเชื่อมั่นและเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ (Zhu et al., 2010:3,9,11).

3.4 การสร้างความไว้วางใจจากผู้บริโภค บริษัทที่ปฏิบัติตามมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและ

สังคมจะสามารถสร้างความไว้วางใจจากลูกค้าได้ โดยที่ลูกค้าจะรู้สึกมั่นใจว่าผลิตภัณฑ์จากบริษัทนั้นๆ ได้รับการผลิตภายใต้การควบคุมคุณภาพที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Zhu et al., 2010:8,12,15). ความเชื่อมั่นนี้ส่งผลให้ผู้บริโภคมีความรู้สึกดีในการเลือกซื้อสินค้าและบริการจากแบรนด์ดังกล่าว และมีแนวโน้มที่จะกลับมาซื้ออีกในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนในธุรกิจอุตสาหกรรมภาคตะวันออก ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การศึกษาได้ดังนี้

1. ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนในธุรกิจอุตสาหกรรมภาคตะวันออกพบว่า มีหลายปัจจัยที่สำคัญและส่งผลต่อการพัฒนาระบบซัพพลายเชนที่ยั่งยืน แต่หากพิจารณา ปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดคือ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมภาคตะวันออกของประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีอุตสาหกรรมหลายประเภท ซึ่งรวมถึงอุตสาหกรรมที่มีการใช้ทรัพยากรและพลังงานจำนวนมาก การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการควบคุมมลพิษที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตในอุตสาหกรรมต่างๆ เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง การพัฒนาซัพพลายเชนที่ยั่งยืนจึงต้องให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การลดการปล่อยคาร์บอน การลดการใช้พลังงานจากแหล่งพลังงานที่ไม่หมุนเวียน หรือการปรับใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การดำเนินการตามมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและการใช้เทคโนโลยีที่สะอาดในการผลิตจึงถือเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบโดยตรงต่อความยั่งยืนของซัพพลายเชนในภูมิภาคนี้ (Liu et al., 2020; Zhu et al., 2010:8,15). และ ปัจจัยด้านกฎหมายและการปฏิบัติตามข้อบังคับ สอดคล้องกับ Kanyakanit and Bussaba, 2015พบว่า การรับรู้ของผู้บริโภค และการปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการผลักดันการพัฒนาและการจัดการกรีนซัพพลายเชนในอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย โดยในส่วนของ การสนับสนุนจากผู้บริหาร และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ก็มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้การดำเนินการซัพพลายเชนมีความยั่งยืนต่อสิ่งแวดล้อมและสามารถแข่งขันในตลาดได้

2. กระบวนการและกลยุทธ์ที่ธุรกิจอุตสาหกรรมภาคตะวันออกนำมาใช้ในการพัฒนาและบริหารจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืน พบว่า การเลือกซัพพลายเออร์ที่ยั่งยืนถือเป็นกระบวนการที่ธุรกิจมักใช้ในการพัฒนาและบริหารจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกของประเทศไทย เนื่องจากเป็นการวางรากฐานที่มั่นคงในการขับเคลื่อนธุรกิจให้เติบโตอย่างยั่งยืนในทุกด้าน สอดคล้องกับ Wannimit and Treethos, 2014 พบว่า การเลือกซัพพลายเออร์ที่ยั่งยืนตามแนวทาง TBL ช่วยให้ธุรกิจสามารถบรรลุผลกระทบทางเศรษฐกิจในเชิงบวก เช่น ลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการผลิต นอกจากนี้ยังสามารถสร้างความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผลที่ได้มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างความยั่งยืนของธุรกิจในระยะยาว

3. ผลกระทบของการจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานและความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจอุตสาหกรรมภาคตะวันออกพบว่า ในการพิจารณาผลกระทบของการจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานและความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจอุตสาหกรรมในภาคตะวันออก ข้อสำคัญที่สุดคือ การสร้างความไว้วางใจจากผู้บริโภค เนื่องจากผู้บริโภคใน

ปัจจุบันมีความสนใจในเรื่องของความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมมากขึ้น ส่งผลให้ธุรกิจที่มุ่งเน้นการจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนมักได้รับการยอมรับและมีความน่าเชื่อถือจากผู้บริโภคมากขึ้น ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดการภักดีต่อแบรนด์และความสัมพันธ์ระยะยาวกับลูกค้า Ahi, P., and Searcy, C. (2013:329-341) สอดคล้องกับ Pongsawas and Piampreecha, 2014 พบว่า การใช้แนวทางซัพพลายเชนที่ยั่งยืนช่วยให้ธุรกิจสร้างความเชื่อมั่นในแบรนด์และเพิ่มความไว้วางใจจากผู้บริโภค โดยเฉพาะเมื่อผู้บริโภคมีความตระหนักถึงความสำคัญของการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสังคม

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. การบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนควรส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในภาคอุตสาหกรรม เพื่อให้การจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยมีการพัฒนากลยุทธ์และมาตรการที่เหมาะสมตามลักษณะของแต่ละธุรกิจ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

2. การส่งเสริมการพัฒนาและการฝึกอบรมทักษะด้านการจัดการซัพพลายเชน

ผู้ประกอบการควรมีการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะการจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนให้แก่บุคลากรทุกระดับ เพื่อให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทั้งด้านเทคโนโลยี และความต้องการของตลาด รวมถึงสามารถลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการซัพพลายเชน

ควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการจัดการซัพพลายเชน เช่น ระบบการติดตามสินค้าด้วย IoT หรือการใช้บล็อกเชนในการติดตามแหล่งที่มาของวัตถุดิบ เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและลดความเสี่ยงในกระบวนการจัดหาวัตถุดิบและการขนส่ง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาผลกระทบจากการจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืน

ควรมีการศึกษผลกระทบของการนำแนวทางการจัดการซัพพลายเชนที่ยั่งยืนมาใช้ต่อประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจ ทั้งในด้านการลดต้นทุน การเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาด

2.การศึกษาความร่วมมือระหว่างธุรกิจในภูมิภาคต่างๆ

ควรศึกษาและประเมินรูปแบบการร่วมมือระหว่างธุรกิจในภูมิภาคต่างๆ เพื่อสร้างเครือข่ายซัพพลายเชนที่มีความยั่งยืน โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่มีความหลากหลาย และการพึ่งพาอุปทานจากหลายแหล่ง ซึ่งจะช่วยให้สามารถปรับตัวได้เร็วขึ้นและลดความเสี่ยงในกรณีเกิดวิกฤติ

เอกสารอ้างอิง

Ahi, P., & Searcy, C. (2013). A comparative literature analysis of definitions for green and sustainable supply chain management. **Journal of Cleaner Production**, 52, 1-14.

<https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2013.03.004>

Carroll, A. B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. **Business Horizons**, 34(4), 39-48. [https://doi.org/10.1016/0007-6813\(91\)90005-G](https://doi.org/10.1016/0007-6813(91)90005-G)

Carroll, A. B. (1999). Corporate social responsibility: Evolution of a definitional construct. **Business & Society**, 38(3), 268-295.

Carter, C. R., & Rogers, D. S. (2008). A framework of sustainable supply chain management: Moving toward new theory. **International Journal of Physical Distribution & Logistics Management**, 38(5), 360-387.

Ellen MacArthur Foundation. (2013). **Towards the circular economy: Economic and business rationale for an accelerated transition.**
<https://www.ellenmacarthurfoundation.org/publications/towards-the-circular-economy> เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2567

Freeman, R. E. (1984). **Strategic management: A stakeholder approach.** Pitman Publishing.

- Kanyakanit Kamolkittiwong & Bussaba Pruakphapanrat. (2015). Key factors influencing green supply chain management in the electrical and electronics manufacturing industry in Thailand. **Journal of Engineering Science**, *Srinakharinwirot University*, 10(1), 1-11.
- Klinkhajorn, S., Nilsamark, P., & Phiphatprapa, A. (2022). The impact of green marketing and supply chain management on sustainable environmental development in hotel businesses in the northeastern region of Thailand. **Journal of Liberal Arts and Management Sciences**, 9(1), 1-15.
- Kohphai, A., & Chongwanit, J. (2018). Transitioning to the digital economy: Readiness, investment, and relevant policies. Research and Consultancy Center, Thammasat University.
- Leesiroraj, S., & Ratt, Chotibadee. (2024). National policy: Transportation service and logistics efficiency. **Journal of Modern Learning Development**, 9(9), 564-579.
- Mentzer, J. T., DeWitt, W., Keebler, J. S., Min, S., Nix, N. W., Smith, C. D., & Zacharia, Z. G. (2001). Defining supply chain management. **Journal of Business Logistics**, 22(2), 1-25.
<https://doi.org/10.1002/j.2158-1592.2001.tb00001.x>
- Pikulsee, S., & Niamsakul, J. (2024). Criteria for sustainable supplier selection: A case study of an automotive parts manufacturer in the Eastern region of Thailand. In **Proceedings of the 7th National Conference and Research Presentation** (pp. 913-922). Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.
- Pongsawas, N., & Piampreecha, S. (2014). The impact of sustainable supply chain practices on business performance in Thailand. **International Journal of Business and Social Science**, 5(10), 109-121. <https://doi.org/10.xxxx/ijbss.2014.01.012>

- Porter, M. E. (1985). **Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance**. Free Press.
- Stahel, W. R. (2019). **The circular economy: A user's guide**. Routledge.
- Supply Chain Digital. (2021). **Sustainable supply chain management**.
- Seuring, S., & Müller, M. (2008). From a literature review to a conceptual framework for sustainable supply chain management. **Journal of Cleaner Production**, 16(15), 1699-1710.
- Suwannawari, P. (2012). **Research report on waste and wastewater management through community participation in Nakhon Ratchasima Municipality (Biology major)**. School of Science, Suranaree University of Technology. Retrieved from <http://sutir.sut.ac.th:8080/jspui/handle> เมื่อ 10 พฤศจิกายน 2567
- Wannimit Kampanya, & Treethos Laesirihongthong. (2014). Using FAHP for supplier selection based on the triple bottom line concept. **Journal of Business Management**, 29(3), 123-145.
- World Commission on Environment and Development. (1987). **Our common future: Report of the World Commission on Environment and Development**. Oxford University Press.

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ

Efficiency in the performance of government officers' work

ศุภัชฌา แจ่มใส¹

Received: March 7, 2025. Revised: October 25, 2025. Accepted: October 30, 2025

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และประเมินประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ โดยใช้กรอบแนวคิดทางการบริหารที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีระบบราชการของ Max Weber, แนวคิดวิทยาศาสตร์การจัดการของ Frederick W. Taylor, ทฤษฎี POCCC ของ Henri Fayol, ทฤษฎี POSDCoRB ของ Lyndall Urwick และ Luther Gulick และทฤษฎี 7S ของ McKinsey ซึ่งแต่ละแนวคิดล้วนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาแนวทางการบริหารองค์กรภาครัฐให้มีประสิทธิภาพสูงสุด การบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการบูรณาการแนวคิดต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการทำงานที่มีระบบระเบียบ โปร่งใส และมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเน้นความสำคัญของโครงสร้างองค์กร ระบบการบริหาร และค่านิยมร่วมของบุคลากร นอกจากนี้ การวางแผน การควบคุม และการใช้ทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพยังเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จของหน่วยงานภาครัฐ ผลการศึกษานี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของข้าราชการให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน, ระบบราชการ, การจัดการภาครัฐ, การบริหารองค์กร, แนวคิดทางการบริหาร

ABSTRACT

¹ วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
E-mail: s66563825019@ssru.ac.th

This study aims to analyze and evaluate the performance efficiency of government officials by utilizing key administrative frameworks, including Max Weber's Bureaucratic Theory, Frederick W. Taylor's Scientific Management, Henri Fayol's POCCC Theory, Lyndall Urwick and Luther Gulick's POSDCoRB Theory, and McKinsey's 7S Model. Each of these frameworks plays a crucial role in developing effective public sector management strategies. The effective public sector management requires the integration of various administrative concepts to establish a structured, transparent, and highly efficient working system. Emphasis is placed on organizational structure, administrative systems, and shared values among personnel. Furthermore, planning, control, and efficient human resource utilization are critical factors contributing to the success of government agencies. The results of this study can be applied as a guideline to enhance the efficiency of government officials in alignment with contemporary social and economic contexts.

Keywords: Performance Efficiency, Bureaucracy, Public Sector Management, Organizational Administration, Administrative Theories.

1. บทนำ

การบริหารภาครัฐเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาประเทศ ความสามารถของข้าราชการในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาองค์การภาครัฐ ทฤษฎีทางการบริหารที่ได้รับการยอมรับ เช่น ระบบราชการของ Weber, วิทยาศาสตร์การจัดการของ Taylor และแนวคิดการบริหารของ Fayol, Urwick และ Gulick ต่างมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานผ่านโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสม การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบที่ชัดเจน และการพัฒนาทรัพยากรบุคคล

ในปัจจุบัน ภาครัฐต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่รวดเร็ว ซึ่งส่งผลให้เกิดความท้าทายต่อระบบราชการแบบดั้งเดิม องค์กรภาครัฐจึงจำเป็นต้องปรับปรุงโครงสร้าง ระบบการทำงาน และแนวทางการบริหาร

จัดการให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป การใช้แนวคิดทางการบริหารที่ได้รับการยอมรับสามารถช่วยให้ข้าราชการสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม การวิเคราะห์องค์ประกอบภายในองค์กรโดยใช้แนวคิด 7S ของ McKinsey ช่วยให้เข้าใจถึงปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างองค์กร ระบบบริหาร ค่านิยมร่วม และความสามารถของบุคลากร ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ การผสมผสานหลักการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ของ Taylor และแนวคิด POCCC ของ Fayol ยังช่วยเสริมสร้างการบริหารที่มีความเป็นระบบและสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อีกประเด็นหนึ่งที่ต้องพิจารณา คือ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐ การพัฒนาและฝึกอบรมบุคลากรอย่างต่อเนื่องถือเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างข้าราชการที่มีความสามารถสูง ระบบค่าตอบแทนที่เหมาะสมและการกำหนดมาตรฐานประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสามารถส่งผลต่อแรงจูงใจและความทุ่มเทของข้าราชการได้ การนำแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ของ Taylor ที่เน้นการคัดเลือกบุคลากรอย่างเหมาะสม การฝึกอบรม และการใช้แรงจูงใจให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สามารถนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของข้าราชการในทุกระดับ นอกจากนี้ การบังคับใช้กฎระเบียบและแนวทางปฏิบัติที่มีความชัดเจนตามหลักการของ Weber ช่วยสร้างความเป็นธรรมและลดปัญหาการทุจริตในภาครัฐ การออกแบบระบบบริหารที่โปร่งใส มีการรายงานผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ และมีกลไกตรวจสอบที่เข้มงวดสามารถช่วยให้ระบบราชการมีความโปร่งใสและได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสร้างความก้าวหน้าให้กับองค์กรภาครัฐในระยะยาว

2. วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ โดยใช้กรอบแนวคิดทางการบริหาร
- (2) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ

3. แนวคิดและทฤษฎี

การบริหารจัดการการปฏิบัติงานของข้าราชการถือเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการสาธารณะ ดังนั้นข้าราชการจะต้องมีความชัดเจนในบทบาทและภารกิจของตนเอง รวมถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายร่วมกับหน่วยงาน ซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการมีหลายแนวคิดและทฤษฎีที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์และพัฒนาได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ทฤษฎีระบบราชการของ Max Weber (Weberian Bureaucratic Theory)

แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมันได้เสนอแนวความคิดการจัดการองค์กร โดยทฤษฎีจะประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน ดังนี้

1) ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการได้มาซึ่งอำนาจของบุคคลที่เรียกว่า “Theory of Domination” แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ได้ทำการศึกษาถึงการได้มาซึ่งอำนาจและการใช้อำนาจหน้าที่โดยชอบธรรมของผู้นำและผู้บังคับบัญชาที่เกิดขึ้นในสังคม พบว่าการได้มาซึ่งอำนาจหน้าที่อย่างชอบธรรมของบุคคลในสังคมอาจมาจากแหล่งที่มาได้ 3 แหล่ง คือ อำนาจหน้าที่ตามประเพณี (Traditional Authority) อำนาจหน้าที่ตามบารมีนิยม (Charismatic Authority) และอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (Legal or Rational Authority) โดยเขาชี้แจงว่าการที่บุคคลจะสามารถทำการปกครองบังคับบัญชาคนอื่นในสังคมได้นั้นจำเป็นต้องมีสิ่งสำคัญ 2 อย่าง คือ 1) อำนาจ (Power) โดยที่อำนาจหมายถึงความสามารถของบุคคลในการที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้อื่นให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ ดังนั้นการที่คน ๆ หนึ่งจะสามารถทำการปกครองสั่งการบังคับบัญชาคนอื่น ๆ ได้นั้น เขาต้องมีอำนาจอยู่ในมือก่อน นอกจากนี้ อำนาจนั้นยังต้องได้รับการยอมรับหรือยินยอม (Consent) จากกลุ่มคนที่อยู่ภายใต้การปกครองบังคับบัญชาของเขาอีกด้วย โดยอาจเรียกว่า การได้อำนาจอย่างชอบธรรม (Legitimizing of Power) และ 2) กลไกการบริหาร (Administrative Apparatus) ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้นำและผู้ตามในสังคมหนึ่ง ๆ กลไกการบริหารอาจมีรูปแบบที่แตกต่างกัน ดังนั้นในสังคมแต่ละแห่งอาจมีกลไกการบริหารที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการได้มาซึ่งอำนาจของผู้นำในสังคมนั้น ๆ ได้แก่ ผู้ที่ได้ตำแหน่งและอำนาจ

หน้าที่มาจากการมีส่วนตัว (Charismatic Domination) ผู้คนในสังคมจะมีความเชื่อมั่นเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้นำเป็นอย่างมาก กลไกการบริหารที่เหมาะสมที่จะนำมารองรับคือ “ระบบเผด็จการ” (Dictatorship) หรือ “ระบบคอมมูน” (Communal) กลไกการบริหารแบบนี้มักไม่ค่อยมีเสถียรภาพมากนัก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้นำที่ดำรงตำแหน่งและกลุ่มคนที่อยู่ใต้การปกครองบังคับบัญชา ผู้ที่ได้ตำแหน่งและอำนาจหน้าที่มาตามประเพณีนิยม (Traditional Domination) ผู้นำแบบนี้เปรียบเสมือนเจ้านาย ถือเป็นชนชั้นสูงในสังคมเป็นผู้มีชั้นวรรณะสูง จึงมีสิทธิและอำนาจที่จะปกครองบังคับบัญชากลุ่มคนในสังคมได้อย่างชอบธรรม กลไกการบริหารที่เหมาะสมที่จะมารองรับ คือ “ระบบศักดินา” หรือ “ระบบเจ้าขุนมูลนาย” (Feudal, Patrimonial) ผู้ที่ได้ตำแหน่งและอำนาจหน้าที่มาตามกฎหมาย (Legal Domination) คือผู้ที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งอย่างถูกต้องชอบธรรมตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังนั้นกลุ่มคนที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาจึงให้การยอมรับที่จะทำตามคำสั่ง เพราะถือว่าเป็นการทำหน้าที่ตามกฎหมายของบ้านเมือง ภายใต้สังคมที่มีผู้นำแบบที่ได้อำนาจมาตามกฎหมายนี้ กลไกการบริหารที่เหมาะสมคือ “ระบบราชการ” หรือ “Bureaucracy” เพราะระบบราชการจะทำหน้าที่เป็นกลไกการบริหารของกลุ่มคน โดยผู้นำจะใช้สิทธิและอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่บนพื้นฐานของหลักกฎหมายและหลักแห่งความสมเหตุสมผล (Legal-Rational Authority) ปกครองบังคับบัญชากลุ่มผ่านระบบราชการ (William G. Scott, Terence R. Mitchell และ Philip H. Birnbaum, 1981 อ้างถึง นุสรา ดาราสม, 2565: 15-17)

2) รูปแบบของโครงสร้างองค์กรแบบระบบราชการ (Weber's Model of Bureaucracy) ซึ่งประกอบไปด้วยโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ 7 ประการ (Wright Mills, 1985, อ้างถึง ศศิลา คำนึ่ง, 2563: 9-10) ดังต่อไปนี้

2.1) ลำดับชั้น (Hierarchy) หลักการนี้มีเป้าหมายที่จะทำให้องค์การต้องอยู่ภายใต้การควบคุม โดยเชื่อว่าการบริหารที่มีลำดับชั้นจะทำให้ระบบการสั่งการและการควบคุมขององค์การมีความรัดกุม และส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น

2.2) ความสำนึกแห่งความรับผิดชอบ (Responsibility) เป็นโครงสร้างที่กำหนดว่าเจ้าหน้าที่ทุกคนต้องมีความสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่อการ

กระทำของตน ซึ่งหมายถึงการรับผิดชอบต่อการกระทำใด ๆ ที่ตนได้กระทำลงไปและความพร้อมที่จะให้มีการตรวจสอบโดยผู้บังคับบัญชาอยู่ตลอดเวลาด้วย

2.3) หลักแห่งความสมเหตุสมผล (Rationality) ถือเอาความถูกต้องเหมาะสมของแนวปฏิบัติที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective) การทำงานหรือการดำเนินกิจการใดๆ ที่สามารถประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยกำหนดให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานขึ้น ซึ่งอาจทำได้ 2 วิธี คือ การวัดผลการปฏิบัติงานในลักษณะที่เรียกว่า ประสิทธิภาพ (Effectiveness) จะเป็นการกำหนดขอบเขตหรือขนาดที่องค์การต้องการบรรลุผลสำเร็จไว้แล้ว มีการประเมินผลหลังจากที่มีการปฏิบัติแล้วว่าสามารถดำเนินการให้ได้ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ และการวัดประสิทธิภาพ (Efficiency) นั้นเป็นการวัดระดับองค์การจากการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นการวัดผลในทางเศรษฐศาสตร์ โดยมีการวัดต้นทุนและค่าใช้จ่ายต่อหน่วยผลิตที่ได้เป็นการวัดด้วยว่าองค์การบรรลุเป้าหมายได้อย่างไร

2.4) หลักการมุ่งสู่ผลสำเร็จ (Achievement Orientation) หมายถึง การปฏิบัติงานใดๆ นั้นจะต้องมุ่งสู่เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การเสมอ ซึ่งประสิทธิภาพ หรือผลสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัย 3 อย่าง กล่าวคือ เจ้าหน้าที่จะต้องมีหลักการและวิธีการในการตัดสินใจเลือกหนทางปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง โดยอาศัยหลักประสิทธิภาพ (Efficiency) หรือหลักประหยัด (Economy) ความมีประสิทธิภาพในการบริหารงานจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะด้าน และการบริหารจะได้รับประสิทธิผลสูงสุดต่อเมื่อมีการกำหนดวิธีการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง เหมาะสมกับลักษณะงาน สถานที่ ช่วงเวลา สภาพแวดล้อมในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเป้าหมายหรือผลสำเร็จที่ต้องการ

2.5) หลักการทำให้เกิดความแตกต่างหรือการมีความชำนาญเฉพาะด้าน (Specialization) ซึ่งหมายความว่าลักษณะทางโครงสร้างขององค์การแบบระบบราชการนั้นจะต้องมีการแบ่งงานและจัดแผนกงาน หรือจัดส่วนงาน (Departmentation) ขึ้น เนื่องจากภารกิจงานขององค์การขนาดใหญ่มีภาระงานที่ซับซ้อนและมีจำนวนมากจึงจำเป็นต้องมีการแบ่งงานที่ต้องทำออกเป็นส่วนๆ แล้วกำหนดหน่วยงานมารองรับเพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

2.6) ระเบียบวินัย (Discipline) หมายถึง การดำเนินการในองค์การตามทฤษฎีระบบราชการนั้นจะต้องมีการกำหนดระเบียบวินัยและบทลงโทษภายในองค์การขึ้น เพื่อเป็นกลไกการควบคุมความประพฤติของสมาชิกทุกคนในองค์การให้มีระเบียบวินัยและเสริมสร้างประสิทธิภาพของการทำงานในองค์การขึ้น

2.7) ความเป็นวิชาชีพ (Professionalization) นั้นหมายถึง ผู้ปฏิบัติงานในองค์การราชการถือเป็นอาชีพอย่างหนึ่งและต้องปฏิบัติงานเต็มเวลาเป็นวิชาชีพ “รับราชการ” นั้น ผู้ปฏิบัติต้องมีความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับ ตลอดจนตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในภาระหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบด้วย

3.2 แนวความคิดวิทยาศาสตร์การจัดการของ Fredrick W. Taylor

เป็นการนำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการบริหาร ซึ่งแนวความคิดนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาการบริหารในยุคใหม่ Frederick Taylor ถือเป็นบิดาของวิทยาศาสตร์การจัดการ (Scientific Management) ซึ่งเป็นการเริ่มการบริหารสมัยใหม่ Taylor เสนอแนวความคิดวิทยาศาสตร์การจัดการทำการศึกษางานของคนในเหมือง และเห็นว่าการทำงานแบบเดิมไม่ใช่วิธีการที่มีประสิทธิภาพ เพราะปล่อยให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานตามความเคยชิน ผู้ปฏิบัติงานจะทำงานตามความถนัดของตนเอง (Rule of thumb) Taylor เห็นว่า การทำงานตามแบบเดิมนั้นผู้ปฏิบัติงานจะทำงานไม่เต็มที่ เนื่องจากกลัวว่าหากทำงานอย่างเต็มความสามารถแล้วจะผลิตสิ่งของได้จำนวนมาก และนายจ้างอาจจะลดคนงานเพื่อประหยัดต้นทุนจึงเกิดการอุ้งงานขึ้น (Soldiering) ลักษณะการอุ้งงานจะทำงานเป็นทีมหรือทำอย่างเป็นระบบ (Systematic soldiering) กล่าวคือ พนักงานทุกคนร่วมใจกันอุ้งงานและพยายามรักษามาตรฐานการทำงานของทีมงานไว้การจะพัฒนาและปรับปรุงการทำงานนั้น Taylor เสนอให้ใช้การสังเกตวิธีปฏิบัติงานและเวลาการทำงานของพนักงาน หลักการบริหารที่ Taylor เสนอประกอบด้วย (John Sheldrake, 1996 อ้างถึงอาจารย์ ดร.สุภารัตน์ พิมลรัตนกานต์, 2564: 42-43)

3.2.1 การใช้หลักวิทยาศาสตร์การจัดการในการหาวิธีการทำงานแทนการทำงานตามความเคยชินของพนักงาน ซึ่งจะช่วยให้องค์กรสามารถสร้างวิธีการทำงานที่ดีที่สุดหรือ One best way ในการทำงานหาวิธีการทำงานที่ดีที่สุดนี้เป็นหน้าที่ของผู้บริหาร

3.2.2 การคัดเลือกคนเป็นการคัดเลือกตามหลักเหตุผลและใช้หลักวิทยาศาสตร์ โดยเลือกคนที่เหมาะสมกับงาน เนื่องจากแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน การคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมกับงานจึงเป็นสิ่งที่ จะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.3.3 การฝึกฝนพนักงานให้สามารถทำงานตามหลักวิทยาศาสตร์ได้ โดยไม่ปล่อยให้การทำงานเป็นไปตามความเคยชินของพนักงาน

3.3.4 สร้างความร่วมมือระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย โดยเน้นการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบระหว่างผู้บริหารและพนักงาน ผู้บริหารมีหน้าที่คิดและวางแผน ในขณะที่พนักงานมีหน้าที่ในการปฏิบัติ

นอกจากการเสนอในเรื่องการแสวงหาวิธีการทำงานที่ดีที่สุด Taylor ยังได้เสนอให้ใช้ระบบการจ่ายค่าตอบแทน โดยนำระบบการให้รางวัลมาใช้ กล่าวคือ หากผู้ปฏิบัติงานทำงานได้เกินกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้จะได้รับค่าจ้างในอัตราที่เพิ่มขึ้น ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจในการทำงาน Taylor เห็นว่าการใช้วิทยาศาสตร์การจัดการนี้จะช่วยให้เกิดประโยชน์แก่ทั้งผู้ปฏิบัติงานและเจ้าของกิจการคือ ผู้ปฏิบัติงานทำงานได้ผลผลิตมากขึ้น หรือมีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น จะทำให้องค์กรมีรายได้มากกว่าที่เคย ในขณะที่ผู้ปฏิบัติงานเองก็จะได้ค่าตอบแทนจากการทำงานมากขึ้นเช่นกัน สถานการณ์ในลักษณะนี้จึงเป็นสถานการณ์ที่ทั้งสองฝ่ายต่างได้ประโยชน์ Taylor มีความเห็นว่า การนำวิทยาศาสตร์การจัดการมาใช้ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดของผู้เกี่ยวข้องในองค์กรก่อน หากบุคคลที่เกี่ยวข้องยังคงคิดแบบเก่า การใช้วิทยาศาสตร์การจัดการจะเกิดขึ้นได้ยาก ซึ่งลักษณะของการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดในการทำงานนี้ Taylor กล่าวว่า วิทยาศาสตร์การจัดการเป็นการปฏิวัติทางด้านจิตใจ (วันชัย มีชาติ, 2557 อ้างถึง อาจารย์ ดร.สุรัตน์ พิมลรัตนกานต์, 2564: 42-43)

3.3 ทฤษฎี POCCC ของ อองรี ฟาโยล (Henri Fayol)

ได้สรุปหลักทฤษฎีไว้ว่าหัวใจของการบริหารจัดการเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายนั้น มีองค์ประกอบ 5 ปัจจัยด้วยกัน ซึ่งเป็นที่มาของทฤษฎี POCCC ดังนี้ (HR NOTE.asia, 2020 อ้างถึง ชลิตา ลีนจี, กนกมณี หอมแก้ว และ กัญธิมา อิ่มใจ, 2564: 127)

P – Planning: การวางแผน เป็นการกำหนดแผนปฏิบัติการ หรือ วิถีทางที่จะปฏิบัติงานไว้ตั้งแต่ต้นจนจบ

O – Organizing: การจัดองค์กร เป็นการกำหนดตำแหน่งงาน ภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ

C – Commanding: การบังคับบัญชาสั่งการ เป็นการจัดองค์กร ตลอดจนจัดโครงสร้างการทำงานให้เห็นสายบังคับบัญชาที่ชัดเจน

C – Coordination: การประสานงาน หมายถึงภาระหน้าที่ในการ เชื่อมโยงงานตลอดจนการปฏิบัติการทุกอย่างรวมไปถึงกำลังคนที่หน่วยให้ทำงานเข้า กันให้ได้ กำกับให้มุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

C – Controlling: การควบคุม การควบคุมในที่นี้หมายถึงการกำกับ ตลอดจนบริหารจัดการทุกอย่างให้สำเร็จลุล่วงไปตามแผนที่วางไว้

สรุปการบริหารจัดการ POCCC เป็นการบริหารจัดการรอบด้านและครอบคลุม ตั้งแต่การวางแผน, การปฏิบัติการ, การจัดโครงสร้างองค์กร ไปจนถึงการควบคุมการทำงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่วางไว้ ข้อดีของการบริหารจัดการ POCCC คือการใส่ใจรอบด้าน ครอบคลุม ให้ความสำคัญทุกรายละเอียดทั้งในเรื่องของทรัพยากรการผลิต , ทรัพยากรในการประกอบธุรกิจ ไปจนถึงทรัพยากรมนุษย์ หัวใจสำคัญที่หลักการ บริหารจัดการของ อองรี ฟาโยล (Henri Fayol) เน้นย้ำอยู่เสมอก็คือ “ความเป็น เอกภาพ” (Unity) ตั้งแต่การมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน มีทิศทางเดียวกัน ไปจนถึงมีความ สามัคคีกันมุ่งไปสู่ความสำเร็จ

3.4 ทฤษฎี POSDCoRB ของ Lyndall Urwick และ Luther Gulick

เป็นการพัฒนาแนวความคิดต่อยอดมาจากแนวคิดของ Henri Fayol จุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดประกายความคิดของ Gulick มีลักษณะเหมือน Taylor ตรงที่ไป เห็นสภาพการทำงานของคนงานในโรงงานที่ไม่มีประสิทธิภาพทำให้เกิดแรงบันดาลใจ การทำงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพไม่ใช่ว่าจะแสดงถึงความขี้เกียจอย่างเดียว แต่ยัง หมายถึงการขี้โกงด้วย เพราะการขี้เกียจก็เท่ากับโกงเวลาของราชการ Gulick มี สมมุติฐานว่า “ความสำเร็จของงานขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติงานของฝ่ายบริหารมากกว่าการ ทำงานของฝ่ายปฏิบัติการ” นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และ

ความประหยัดของการปฏิบัติงานภายใต้การนำของผู้บริหารจะเกิดขึ้นถ้าฝ่ายบริหารยึดแนวทางการบริหารตามหลัก POSDCoRB ดังนั้น จุดสนใจการศึกษาของ Gulick จึงมุ่งเน้นไปที่วิธีการทำงานและพฤติกรรมของฝ่ายบริหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารระดับสูง ด้วยแนวความคิดและความสนใจในช่วงเวลานั้นเหมือนกับ Urwick ทั้งสองจึงช่วยกันพัฒนา The Theory of Organization ขึ้นมาจนได้รับการยอมรับและถือเป็นแนวทางการบริหารจัดการองค์รมาจนถึงปัจจุบัน Gulick และ Urwick ทำงานมีผลงานร่วมกัน ได้ร่วมกันเป็นบรรณาธิการหนังสือชื่อ Papers on the Science of Administration: Notes of the Theory of Organization โดยเสนอแนวคิดกระบวนการบริหาร ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี ชื่อว่า “POSDCoRB” อันเป็นคำย่อของภาระหน้าที่ที่สำคัญของนักบริหาร 7 ประการ POSDCoRB ได้รับการยอมรับในการบริหารจัดการองค์กรและโดดเด่นมากในช่วงยุคดั้งเดิมหรือยุคคลาสสิก นักทฤษฎี Lyndall Urwick และ Luther Gulick สองนักทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่ของฝ่ายบริหารมากกว่าการทำงานของฝ่ายพนักงานระดับล่าง และมุ่งเน้นไปยังวิธีการทำงานตลอดจนพฤติกรรมการบริหารงานของผู้บริหารระดับสูงเป็นหลัก (ฐานิศรา กาบบัวศร, 2562)

POSDCoRB คือ หลักในการบริหารจัดการองค์กรที่ใช้กันทั้งในภาครัฐและเอกชนที่ผู้มีอำนาจบริหาร มีหน้าที่ และบทบาทการบริหารอยู่ 7 ประการ (สาธิต ทิพย์มณี และ นัยนา เกิดวิชัย, 2562: 77-78)

P - Planning หมายถึง การวางแผน ได้แก่ การจัดวางโครงการและแผนงานต่าง ๆ ขึ้นมาไว้ล่วงหน้า

O - Organizing หมายถึง การจัดองค์การ ได้แก่ การแบ่งงาน การกำหนดส่วนงาน โครงสร้างขององค์การ การกำหนดตำแหน่งงานต่าง ๆ หรือมอบอำนาจหน้าที่

S - Staffing หมายถึง การจัดการเกี่ยวกับตัวบุคคลในองค์การ นับตั้งแต่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้งบุคคล การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง เงินเดือน การโยกย้าย การพัฒนาบุคคลในองค์การเรื่อยไปจนกระทั่งการให้บุคคลพ้นจากตำแหน่ง

D - Directing หมายถึง การอำนวยการ ได้แก่ การทำหน้าที่ในการตัดสินใจ วินิจฉัยสั่งการ การออกคำสั่ง มอบหมายภารกิจงานไปให้ผู้ใต้บังคับบัญชา หลังจากนั้นต้องใช้ภาวะของการเป็นผู้นำในการกระตุ้นจูงใจคนให้ยอมรับในผู้บริหาร

Co - Coordinating หมายถึง การประสานงาน ได้แก่ การทำหน้าที่ในการประสานกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้มีการแบ่งแยกออกไปเป็นส่วนงานย่อย ๆ เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถทำงานประสานสอดคล้องกัน และมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

R - Reporting หมายถึง การรายงาน ได้แก่ การทำหน้าที่ในการรับฟังรายงานผลการปฏิบัติงานของบุคคลและหน่วยงานที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชาได้รายงานมา การรายงานถือเป็นมาตรการในการตรวจสอบและควบคุมงานด้วย

B - Budgeting หมายถึง การงบประมาณ ได้แก่ หน้าที่ที่เกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณ การจัดทำบัญชีการใช้จ่ายเงินและการตรวจสอบควบคุมด้านการเงิน การบัญชีของหน่วยงานนั่นเอง

สรุปได้ว่า แนวความคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ (Management Theories) เป็นแนวความคิดที่นักวิชาการเสนอขึ้นมาจากประสบการณ์และการทดลองวิจัย ซึ่งทฤษฎีจะนำมาเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แนวคิดหรือทฤษฎีต่าง ๆ ได้รับการพัฒนามาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งทั้งหมดนี้มีเป้าหมายหลักในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันในองค์กร

3.5 ทฤษฎี 7 S's ของ McKinsey

เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ปัจจัยภายในองค์กร โดยใช้ตัวแบบ 7 S's ที่สามารถนำมาใช้ได้หลากหลายสถานการณ์ อาทิเช่น ใช้ในส่วนของการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน ตรวจสอบปัจจัยภายในองค์กรที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคต จัดเพิ่มหรือลดหน่วยงานที่จำเป็นเพื่อประสิทธิภาพในการทำงาน รวมถึงใช้ในการกำหนดวิธีที่ดีที่สุด เป็นการปรับกระบวนการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสอดคล้องกับการนำแผนกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ประกอบด้วยความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ 7 ประการ ซึ่งได้แก่ (ปัทมพร พรหมทอง, 2563: 19)

3.5.1 กลยุทธ์ (Strategy) หมายถึง การวางแผนกลยุทธ์ขององค์กร เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกโดยมีเป้าหมายเพื่อเอาชนะ คู่แข่ง การวางแผนเปรียบเสมือนการวางแผนเส้นทางไปสู่จุดหมาย

3.5.2 โครงสร้าง (Structure) หมายถึง โครงสร้างองค์กรเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ของอำนาจหน้าที่ เช่น การกระจายอำนาจ หรือการรวมอำนาจของ ผู้บริหาร

3.5.3 ระบบ (Systems) หมายถึง กระบวนการและลำดับขั้นตอนในการทำงานที่ต้องเป็นระบบที่สอดคล้องกัน ระบบการทำงานควรสอดคล้องไปในทิศทาง เดียวกันกับเรื่องอื่น ๆ โดยเฉพาะกับกลยุทธ์และโครงสร้างองค์กร

3.5.4 รูปแบบ (Styles) หมายถึง รูปแบบการบริหาร หรือ Styles ใน การบริหารจัดการของผู้บริหารและความเป็นผู้นำของผู้บริหาร เพราะผู้นำต้องเป็น ต้นแบบให้กับพนักงาน

3.5.5 การจัดการบุคคล (Staff) หมายถึง การบริหารจัดการบุคคล เช่น การคัดเลือกบุคลากร การจัดคนเข้าทำงาน ค่าตอบแทน การลงโทษ และการ พัฒนาบุคลากร

3.5.6 ทักษะ (Skill) หมายถึง ทักษะความโดดเด่น ความเชี่ยวชาญใน การทำงาน หรือการให้บริการ

3.5.7 ค่านิยมร่วม (Shared Value) หมายถึง ค่านิยมร่วมของคนใน องค์กร วัฒนธรรมขององค์กร องค์กรมีความเชื่ออย่างไร

Certo, Samuel C. (2000 อ้างถึง ปัทมพร พรหมทอง, 2563: 19-20) ได้กล่าว ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กรประกอบด้วย 3 ปัจจัยคือ

1) ปัจจัยด้านโครงสร้างองค์กร องค์กรจะมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับ ลักษณะโครงสร้างที่เหมาะสม โดยจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยย่อยที่สำคัญ ได้แก่

- ปัจจัยด้านนโยบายที่ครอบคลุมถึงการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนด พันธกิจที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรทั้ง ระยะสั้นและระยะยาว การกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน และการ ดำเนินงาน เป็นต้น

- ปัจจัยด้านการบริหารและการจัดการ ที่ครอบคลุมถึงการจัดโครงสร้างเกี่ยวกับงานใหม่ ความซับซ้อน ความเป็นทางการ กระจายอำนาจหรือรวมศูนย์ การจัดสายงาน การบังคับบัญชา การจัดกลุ่มงาน การจัดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มงาน การวางแผน การสั่งการ การควบคุมการทำงาน การจัดสรรทรัพยากร การติดตาม การดูแล และการประเมินผลการทำงาน

2) ปัจจัยด้านบุคคล เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดเพราะบุคคลคือกลุ่มที่รวมตัวกันเป็นองค์กร มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีบทบาทในการทำงาน หรือดำเนินงานต่างสัมพันธ์กัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้นบุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ตามโครงสร้างงานในองค์กร ครอบคลุมบุคคลระดับสูง กลาง และต่ำ รวมถึงบุคคลในระดับการทำงานทั้งหมดซึ่งประสิทธิภาพขององค์กรจะขึ้นอยู่กับคุณลักษณะและคุณสมบัติที่พึงปรารถนาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ จำนวนบุคลากรในแต่ละกลุ่มงาน ความรู้ความสามารถพื้นฐาน ความรู้ความสามารถที่เกี่ยวกับงานในหน้าที่ความเป็นผู้นำ ทักษะการสื่อสาร ทักษะด้านเทคโนโลยี ทักษะด้านการบริหารจัดการ เจตคติ ค่านิยมที่พึงปรารถนา ความสามารถในการพัฒนาคน พัฒนางาน และการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนการดำเนินงานขององค์กร

3) ปัจจัยด้านเทคโนโลยี เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบการบริหาร การใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทันสมัยในกระบวนการผลิต การควบคุมและการตรวจสอบคุณภาพ การจัดทำระบบข้อมูล การเชื่อมโยงการตลาด การบริการเพื่อการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สู่สังคม

นอกจากนี้ วรจิตร หนองแก (2540 อ้างถึง ชนะเอก เขี้ยวบางยาง และ สุภาสินีย์ ปริญญาธิพนธ์, 2566: 839-840) ได้เสนอว่า การปฏิบัติงานของแต่ละคนจะถูกกำหนดโดยคุณลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล (Individual attributes) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) Demographic characteristics เป็นลักษณะที่เกี่ยวกับเพศ อายุ เชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ 2) Competency characteristics เป็นลักษณะที่เกี่ยวกับด้านความรู้ ความสามารถ ความถนัดและความชำนาญของบุคคล ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้จะได้มาจากการศึกษาอบรม และสะสมประสบการณ์ 3) Psychological characteristics เป็นคุณลักษณะทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ ทศนคติ ค่านิยม การรับรู้ในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล

กมลพร สอนศรี และ พสนัน นิมิตไชนันท์ (2558 อ้างถึง ชนะเอก เขี้ยว บางยาง และ สุภาสินีย์ ปริญญานิพนธ์, 2566: 839-840) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมการทำงานของข้าราชการ/พนักงานราชการ รุ่น Generation Y มากที่สุด คือ ปัจจัยระดับบุคคลด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีของคนในครอบครัว

ตามแนวคิดของ ธวัชชัย เมฆกระจาย (2547 อ้างถึง ชนะเอก เขี้ยว บางยาง และ สุภาสินีย์ ปริญญานิพนธ์, 2566: 839-840) ประกอบด้วยลักษณะงานที่รับผิดชอบ โดย เสนาะ ดิยาว (2554 อ้างถึง ชนะเอก เขี้ยว บางยาง และ สุภาสินีย์ ปริญญานิพนธ์ , 2566: 839-840) กล่าวว่า ลักษณะงานที่มีความหมาย ทำให้ผู้ที่ทำงานเกิดความ พึงพอใจและภาคภูมิใจ ส่วนโอกาสและความก้าวหน้าในการทำงาน เสนาะ ดิยาว (2554 อ้างถึง ชนะเอก เขี้ยว บางยาง และ สุภาสินีย์ ปริญญานิพนธ์, 2566: 839-840) ยังกล่าวว่า ความก้าวหน้าในหน้าที่การงานนั้น หมายถึง การมีตำแหน่งงานที่ทำให้มี อำนาจมากขึ้น มีความเป็นอิสระที่จะทำงาน ซึ่งการเลื่อนตำแหน่งเป็นสิ่งที่ต้องการของทุก คนแสดงความก้าวหน้าและความสำเร็จในหน้าที่การงาน สำหรับสภาพแวดล้อมในการ ทำงาน

งานวิจัยของ สมยศ นาวิการ (2552 อ้างถึง ชนะเอก เขี้ยว บางยาง และ สุภา สินีย์ ปริญญานิพนธ์, 2566: 839-840) ได้กล่าวไว้ว่า สภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีเป็น ภาพรวมของปัจจัยทางกายภาพ พนักงานที่ปฏิบัติงานอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมของการ ทำงานที่ดีมีอุปสรรคทันสมัย พนักงานอาจมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานและ ความสัมพันธ์ภายในองค์กร ซึ่งบุคลากรในบริษัทส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยผู้บริหารและ พนักงาน บุคลากรเหล่านี้มีอารมณ์ ความสนใจ ความต้องการที่แตกต่างกัน ถึงแม้ว่า บริษัทจะมีสายงานบังคับบัญชา แบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบแต่ละตำแหน่งก็ตาม แต่ สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งก็คือความเข้าใจและความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในบริษัท เพราะ เป็นความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจขึ้น และได้มีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอ แนวคิด ได้แก่ อัครเดช ไหมจันทร์ และ นุจรีย์ แซ่จิว (2561 อ้างถึง ชนะเอก เขี้ยว บาง ยาง และ สุภาสินีย์ ปริญญานิพนธ์, 2566: 839-840) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับความคิดเห็นมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน ได้แก่ สภาพแวดล้อมในการ ทำงาน และอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน ได้แก่ ความรู้และความเข้าใจในงานที่ทำ ความ มั่นคงก้าวหน้าในงาน ขวัญและกำลังใจในการทำงาน และความสัมพันธ์กับบุคคลในที่ ทำงาน

สรุปได้ว่าประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กรนั้นถูกกำหนดโดยหลายปัจจัยสำคัญ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร โดยทฤษฎี 7 S's ของ McKinsey เป็นเครื่องมือที่สามารถใช้วิเคราะห์ปัจจัยภายในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ คือ โครงสร้าง ๑ ระบบ ๒ รูปแบบ ๓ การบริหาร ๔ การจัดการบุคคล ๕ ทักษะ และ ๖ ค่านิยมร่วม นอกจากนี้ ปัจจัยที่สำคัญอีกประการ คือ โครงสร้างองค์กร บุคคล และเทคโนโลยีที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กร ทั้งนี้ยังมีการกล่าวถึงลักษณะเฉพาะของบุคคลที่มีผลต่อพฤติกรรมกรปฏิบัติงาน รวมถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่ดี ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของพนักงานในองค์กร ดังนั้นประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กรขึ้นอยู่กับจัดการที่มีความสมดุลระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ทั้งด้านโครงสร้าง บุคคล และเทคโนโลยี รวมถึงความสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กรเอง

4. สรุป

การปฏิบัติงานของข้าราชการถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึงความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย การพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการนั้นขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องกัน เช่น การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การประเมินผลที่ยุติธรรมและการสนับสนุนจากผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญ คือ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งหมายถึง การคัดสรรและพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถตรงตามความต้องการขององค์กร นอกจากนี้ ยังต้องมีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน และการสร้างบรรยากาศในการปฏิบัติงานที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของข้าราชการในการให้บริการที่มีคุณภาพ การประเมินผลที่ยุติธรรมยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญ เนื่องจากการประเมินผลอย่างเป็นธรรมจะช่วยให้ข้าราชการรู้สึกถึงความเป็นธรรมในองค์กร และจะกระตุ้นให้พวกเขามีแรงจูงใจในการทำงานมากยิ่งขึ้น การประเมินผลควรมีการตั้งเกณฑ์ที่ชัดเจนและโปร่งใส เพื่อให้ทุกคนมีความเข้าใจตรงกันในเรื่องของการวัดผลการทำงาน การสนับสนุนจากผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ไม่ควรมองข้าม ผู้นำที่มีความสามารถในการสื่อสารวิสัยทัศน์และเป้าหมายขององค์กรให้กับข้าราชการจะช่วยให้ทุกคนมีความเข้าใจในทิศทางการทำงานและสามารถร่วมมือกันเพื่อไปสู่เป้าหมาย

เดียวกันได้ นอกจากนี้ ผู้นำยังควรมีความสามารถในการสร้างบรรยากาศในการปฏิบัติงานที่เป็นมิตรและสนับสนุนการปฏิบัติงานเป็นทีม นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศก็เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยสามารถช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างรวดเร็วและแม่นยำมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารยังช่วยให้การประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เป็นไปอย่างราบรื่น

ในด้านแนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ จะเห็นได้ว่าทฤษฎีระบบราชการของ Max Weber ได้เสนอแนวทางการบริหารจัดการที่เน้นความเป็นระบบและการกำหนดกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน ซึ่งช่วยให้การทำงานมีกรอบและความเป็นระเบียบมากขึ้น ขณะที่แนวคิดวิทยาศาสตร์การจัดการของ Fredrick W. Taylor มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการทำงานผ่านการวิเคราะห์และการปรับปรุงวิธีการทำงานที่ดีที่สุด นอกจากนี้ ทฤษฎี 7S's ของ McKinsey ยังสามารถใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยภายในองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยเน้นที่ 7 ปัจจัยหลัก ได้แก่ Strategy, Structure, Systems, Shared Values, Style, Staff และ Skills ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันและมีผลต่อการทำงานของข้าราชการ นอกจากนี้ โครงสร้างองค์กร เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญ เนื่องจากโครงสร้างที่เหมาะสมจะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดองค์กรที่มีความชัดเจนในบทบาทและหน้าที่จะช่วยให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กรเองก็เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะความสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยให้การสื่อสารและการปฏิบัติงานร่วมกันเป็นไปอย่างราบรื่น ทั้งนี้ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานเป็นทีมและการเปิดโอกาสให้ข้าราชการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนวทางการปฏิบัติงานใหม่ ๆ จะช่วยเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมในองค์กร นอกจากนี้ ควรมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากร

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นได้ทันที แต่ต้องใช้เวลาและความพยายามในการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การสร้างระบบการเรียนรู้ภายในองค์กรจะช่วยให้ข้าราชการสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์และพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ข้อเสนอแนะ

1) ควรศึกษาพฤติกรรมการทำงาน เพื่อนำมาวิเคราะห์พฤติกรรมการทำงานปฏิบัติงานของข้าราชการในสถานการณ์ต่าง ๆ ให้เข้าใจว่าปัจจัยใดที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพมากที่สุด

2) ควรศึกษาเพื่อนำมาวิเคราะห์และพิจารณาว่าค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อการปฏิบัติงานของข้าราชการอย่างไร และวิธีการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

3) ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการในบริบทที่ต่างกัน เช่น ระหว่างภูมิภาคหรือระหว่างประเทศ เพื่อหาปัจจัยที่สามารถนำมาปรับใช้ให้เป็นมาตรฐาน

เอกสารอ้างอิง

ฐานิสรา กาบบัวศรี. (2562). **เทคนิคและกระบวนการ POSDCoRB**. (วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย). ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

สาธิต ทิพย์มณี และ นัยนา เกติวิชัย. (2562). **POSDCoRB และ Good Governance สำหรับธุรกิจเกิดใหม่ในยุคไทยแลนด์ 4.0**. (วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2562).

ศศิธ คำนึ่ง. (2563). **การให้ความหมายเกี่ยวกับการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานของข้าราชการตำรวจ กองคดีอาญา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ**. (สารนิพนธ์ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปัทมพร พรมทอง. (2563). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการกรมการปกครอง จังหวัดสกลนคร**. (การศึกษาค้นคว้าอิสระ

หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). แขนงวิชาการบริหารรัฐกิจ
สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ชลิดา ลั่นจี่, กนกมณี หอมแก้ว และ กัญธิมา อิ่มใจ. (2564). **การบริหารการจัดการที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร.** (วารสารรัชต์ภาคย์ ปีที่ 15 ฉบับที่ 40 พฤษภาคม-มิถุนายน 2564- TCI กลุ่มที่ 2 มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปี 2563-2567). มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.

อาจารย์ ดร.สุดาร์ตน์ พิมลรัตนกานต์. (2564). **องค์การและการจัดการสมัยใหม่.** (เอกสารประกอบการสอนวิชาองค์การและการจัดการสมัยใหม่). วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

กนกวรรณ ศรีสุนทร และ ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2565). **อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน.** (วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ ปีที่ 7 ฉบับที่ 12 (ธันวาคม 2565)). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ชนะเอก เขียวบางยาง และ สุภาสินีย์ ปริญญาธิพนธ์. (2566). **ปัจจัยการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.** คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.

ธนภรณ์ พรรณราย. (2565). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา.** (สารนิพนธ์ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ผู้นำท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ Effective local leaders

ภาภรณ์ อจกคลับ¹ จักรวาล สุขไมตรี กิรติวรรณ กัลยาณมิตร
Phaphornan Adjaklub, Jagraval Sukmaitree, and Keratiwan Kalayanamitra

Received: November 30, 2024. Revised: March 25, 2025. Accepted:
October 30, 2025

บทคัดย่อ

ผู้นำท้องถิ่นมีความสำคัญต่อท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้นำท้องถิ่นจะทำหน้าที่บริหารและการพัฒนาท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จ จากการทบทวนวรรณกรรมเอกสาร ตำรา พบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพควรมีคุณลักษณะ คือ 1) มีวิสัยทัศน์ 2) มีบุคลิกภาพที่ดี 3) มีความมุ่งมั่นในการทำงานและอดทน 4) มีคุณธรรมจริยธรรม 5) ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน 6) มีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานที่ดี 7) มีความคิดริเริ่มและเป็นผู้การเปลี่ยนแปลง 8) มีความสามารถในการสื่อสาร 9) สนับสนุนและช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชา 10) มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ และ 11) รู้จักใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ 12) บริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วยหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า 13) มีความรู้ความสามารถเชิงการบริหารการจัดการและการพัฒนาชุมชน 14) มีภาวะผู้นำ ผู้ตามในตัวตน 15) มีระบบวิธีคิดในเชิงระบบ และ 16) มีการปรับตัวให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ : ผู้นำ , ท้องถิ่น , ประสิทธิภาพ

Abstract

¹ วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Local leaders are very important to the local area. This is because local leaders will be responsible for local administration and development to be successful. From a review of the literature, documents, and textbooks, it was found that effective local leaders should have the following characteristics: 1) have a vision 2) have a good personality 3) be committed to work and be patient 4) have morality and ethics 5) use the principles of participation Participate in management 6) Have good human relations at work 7) Have initiative and be a leader of change 8) Have the ability to communicate 9) Support and help subordinates 10) Have the ability Creating motivation and 11) knowing how to use information technology systems 12) managing work under the principles of good governance It consists of the rule of law, the principle of morality, and the principle of transparency. Principles of participation Principles of Responsibility and the principle of value for money 13) have knowledge and ability in management and community development 14) have leadership and follower in person 15) have a systematic way of thinking and 16) have the ability to adapt to be a person of Learning to keep up with changes.

Keywords : (3-5 keywords must be given) Leader , local , Effective

บทนำ

การพัฒนาท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จนั้นมีหลายปัจจัยที่จะทำให้เกิดความสำเร็จได้ที่ผ่านมาได้มีแนวทางต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมาโดยตลอด แต่ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความสำเร็จ คือ ผู้นำชุมชน หรือผู้นำท้องถิ่น เนื่องจากผู้นำในท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการบริหารและการพัฒนาท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จ เพราะผู้นำท้องถิ่น คือ บุคคลที่ช่วยให้ผู้อื่นหรือชุมชนได้มีการตกลงกัน และพยายามหาทางให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้บทบาทของผู้นำท้องถิ่นจะมีอิทธิพลต่อประชาชนในท้องถิ่นนั้น อันจะก่อให้เกิดการร่วมมือกันในการทำงาน โดยมุ่งความสำเร็จของชุมชน

เป็นสำคัญ (วินิจ ฝาเจริญ, สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล, สถาพร แสงสุโพธิ์, นนท์ นำประทานสุข, 2565, 1-12.) นอกจากนี้ (พิชญ์ณัฐา พรหมศิลป์, 2558, น. 146) ยังกล่าวว่า ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทอย่างมากต่อการดำเนินงานภารกิจของท้องถิ่นทั้งการพัฒนาทางการเมืองท้องถิ่นการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการ ผู้นำท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์เมื่อความเปลี่ยนแปลง ได้เกิดขึ้นมากมาย และเป็นไปอย่างพลวัต องค์การต่างๆ จำเป็นต้องเรียนรู้และปรับตัวเองให้สามารถอยู่ได้อย่างปลอดภัย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาผู้นำท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทราบถึงคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพซึ่งสามารถเป็นแนวทางให้ผู้นำท้องถิ่นปรับปรุงคุณลักษณะของตนเองให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นได้ให้ประสบความสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว

เนื้อหา

1. ความหมายของผู้นำ

พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์ (2564, น. 368) ให้ความหมายว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้า อาจเป็นบุคคลที่ได้รับมอบหมายโดย การเลือกตั้งหรือแต่งตั้งให้นำกลุ่ม มีอิทธิพลต่อสมาชิกและกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม มีบทบาทสำคัญในการนำ กลุ่มให้สามารถดำเนินงานจนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ภิญญาพัชญ์ สรณวัชรเอกากุล (2566, น.9) ให้ความหมายว่า ผู้นำ หมายถึง ผู้ที่สามารถมีอิทธิพลเหนือคนอื่นได้รับความเคารพนับถือ ความร่วมมือจากผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นบุคคลที่เป็นหัวหน้าหน่วยงานที่มีบุคคลยอมรับนับถือ และเชื่อฟังปฏิบัติตามที่ผู้นำต้องการ ที่มีลักษณะเป็นศูนย์รวมของพฤติกรรมกลุ่ม สามารถนำกลุ่มไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการได้ เป็นผู้ที่ได้รับเลือกจากสมาชิกของกลุ่มในสังคมมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นในกลุ่มและสามารถทำให้กลุ่มเกิดการเปลี่ยนแปลง และมีคุณลักษณะหรือมีพฤติกรรมของความเป็นผู้นำ

กล่าวโดยสรุป ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ถูกเลือกหรือได้รับการแต่งตั้งให้นำกลุ่มและมีอิทธิพลต่อกระบวนการจัดกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม และมีอิทธิพลต่อกระบวนการจัดกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม โดยเป็นผู้ที่มีบทบาทแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสามารถมีอิทธิพลเหนือคนอื่นได้รับความเคารพนับถือ ความร่วมมือจากผู้ใต้บังคับบัญชา สามารถที่จะจูงใจ ชักนำหรือชี้แนะให้สมาชิกของกลุ่มรวมพลัง เพื่อปฏิบัติภารกิจต่างๆ ของกลุ่มให้สำเร็จ

2. ความหมายของภาวะผู้นำ

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้หลากหลาย तरह ดังนี้

ศักดิ์ไทย สุรกิจบรร (2556, น. 6-7) กล่าวว่า ภาวะผู้นำต้องเกี่ยวข้องกับกระบวนการโน้มน้าวที่มีอิทธิพลกับกลุ่มคน เป็นความสามารถในการบริหารตนเองและครองใจผู้อื่น โดยสามารถใช้ผู้อื่นทำบางอย่างตามเป้าหมายและแนวทางที่ตนวาดฝันหรือคาดคะเนเองได้

รัตติกรณ์ จงวิศาล (2561, น.13) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ เป็นคุณลักษณะ พฤติกรรม ความสามารถ หรือกระบวนการที่เป็นปฏิสัมพันธ์หรือเป็นวิธีการดำเนินชีวิตของบุคคล ที่สามารถมีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้อื่น กลุ่มคนสามารถสร้างแรงบันดาลใจ สร้างความปรารถนา ทำให้เกิดความเชื่อถือ ศรัทธา การยอมรับความพยายามอุทิศตัว การใช้ความสามารถอย่างที่สุด และช่วยเพิ่มพลังอำนาจของผู้อื่นเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

สมชาติ กิจยรรยง (2560, น.13-14) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ การที่ผู้นำใช้อิทธิพลหรืออำนาจหน้าที่ตามความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ต่อลูกน้องในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการโดยใช้กระบวนการ ติดต่อกับสัมพันธ์กันเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย ที่ได้กำหนดไว้ นอกจากนั้นยังกล่าวอีกว่า ภาวะผู้นำเป็นแบบแผนหรือแบบของการปฏิบัติที่ผู้นำแสดงออก เพื่อการนำกลุ่มหรือบังคับบัญชากลุ่มอาจเป็นในรูปของการ กระจายงาน หรือมอบหมายงานก็ได้สามารถแยกเป็นข้อๆ ได้ดังนี้ 1) สั่งให้ปฏิบัติตาม 2) ขยายความคิด ให้คนในสังกัดปฏิบัติตาม 3) ปรีกษาหารือเพื่อให้ปฏิบัติตาม 4) ร่วมคิดร่วมตัดสินใจด้วยกัน 5) มอบงาน ทั้งหมดให้กระทำเองตามความสามารถ 6) เปรียบเทียบความยากง่าย

ฐิตินันท์ นันทะศรี (2563, น.14) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นพฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลที่จะชักนำ กิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Shared Goal) หรือเป็นความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำ (Leaders) และผู้ตาม (Followers) ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Shared Purposes) หรือเป็นความสามารถที่จะสร้างความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุนบุคคลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายองค์การซึ่ง “ภาวะผู้นำ” (Leadership) ต้องใช้ความสามารถในการใช้อิทธิพลที่หลากหลายกับบุคคลอื่นให้ได้มาถึงความสำเร็จของงานนั้นและกระบวนการที่ใช้ อิทธิพลต่อบุคคลหรือกลุ่มอันที่จะก่อให้เกิดการกระทำกิจกรรม หรือการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มโดยใช้การจูงใจให้บุคคลหรือกลุ่มปฏิบัติตามความคิดเห็น ตามความต้องการของตนด้วยความเต็มใจและยินดีที่จะให้ความร่วมมือ โดย

การใช้อิทธิพลที่เหนือบุคคลอื่นในกลุ่มโน้มน้าว ชักจูงให้บุคคลอื่นปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติที่ก่อให้เกิดผลต่อส่วนรวมภายในกลุ่มลักษณะการแสดงออกมานั้นก็คือความเป็นผู้นำ หรือภาวะผู้นำนั่นเอง ภาวะผู้นำจึงเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของผู้นำที่มีในการบริหารตนเองและผู้อื่นสามารถครองใจผู้ใต้บังคับบัญชา สร้างความเชื่อมั่น และให้การสนับสนุน โน้มน้าวจิตใจ ผู้ใต้บังคับบัญชาให้ร่วมมือในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานให้สำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่มีการกำหนดไว้

กล่าวโดยสรุป ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานในลักษณะการจูงใจ ใช้อิทธิพลต่อพฤติกรรมต่อพฤติกรรมของผู้ใต้บังคับบัญชา ในการกำหนดเป้าหมายการทำงาน การติดต่อสื่อสาร การปกครอง บังคับบัญชาการควบคุมการดูแล การตัดสินใจ การสร้างสัมพันธภาพกับ ผู้ใต้บังคับบัญชา ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร

3. ความสำคัญของผู้นำ

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำไว้ดังนี้

บุญพา พรหมณะ (2559, น. 18-19) กล่าวว่า ความสำคัญของภาวะผู้นำ คือ ความสามารถในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมาย ตามที่ได้วางไว้ซึ่งผู้นำต้องมีคุณลักษณะสำคัญของผู้นำที่ดีดังนี้ 1) คุณลักษณะด้านวิชาการ ได้แก่ มีความรู้ทั่วไปและความรู้ด้านวิชาการเป็นอย่างดีและมีประสบการณ์ในการเป็นผู้นำ 2) คุณลักษณะด้านความสามารถในการปฏิบัติงาน ได้แก่ รัฐบาลและหน้าที่ของตน มีความรับผิดชอบ มีความกระตือรือร้น รู้จักการแก้ปัญหาในการทำงาน กล้าตัดสินใจ มีความสามารถในการประสานงาน สามารถจูงใจผู้ร่วมงาน และมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ในการสร้างมิตรภาพ มีจิตใจกว้างขวาง เพราะองค์ประกอบดังกล่าวจะช่วยในการสร้างความน่าเชื่อถือและความศรัทธาของผู้ร่วมงานให้เกิด ความรู้สึก ที่ดีต่อการทำงาน

จุฑาทิพย์ ชนะเคน (2559, น. 15) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหาร ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จในการบริหารองค์การ ยุคของการแข่งขันจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมี คุณลักษณะ มีความสามารถ เป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นผู้นำทางการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้มุ่งพัฒนาบุคลากร และพัฒนาตนเองเพื่อให้องค์การบรรลุเป้าหมาย

จรูญจิต สมบัติวงศ์ (2561, น. 19) กล่าวว่า ภาวะผู้นำมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาองค์การและการจัดการเพราะจะทำให้มีการปฏิบัติ ที่จะให้เกิดจุดมุ่งหมายขององค์การบรรลุเป้าหมาย องค์การไม่ว่าจะเป็นระดับภาครัฐหรือเอกชนไม่ว่าจะเป็นระดับโลก ระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่น ภาวะผู้นำล้วนมีความสำคัญ

เพราะก่อให้เกิดผลที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัด ผู้นำบางคนทำให้องค์การเฉื่อย ฆ่าเชื้องช้า กลับกลายเป็นองค์การที่มีความกระฉับกระเฉงว่องไว บางคนทำให้องค์การที่เคยมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีสิ่งที่ท้าทายให้ทำตลอด และได้แต่ทำงานเนือย ๆ ไปวัน ๆ ในภาวะวิกฤตของระบบราชการที่จะต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน ต้องการภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง มีความตั้งใจที่จะแก้ปัญหาอย่างกล้าหาญ อดทน และต่อเนื่อง สามารถสร้างความมั่นใจที่จะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในองค์การ และทำให้การทำงานในระบบราชการเดินไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น ได้วิเคราะห์ความสำคัญของ ภาวะผู้นำใน 3 ประเด็น คือ

1. ผู้บริหารจะต้องตระหนักว่าการจงใจและวิเคราะห์ความสำคัญในการพัฒนาผู้บริหารมีความเติบโตก้าวหน้า หากต้องประสบผลสำเร็จก็ต้องพัฒนาทักษะภาวะผู้นำ
2. ภาวะผู้นำของผู้บริหารมีผลต่อความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานว่าจะดีหรือไม่ดีด้วย
3. ภาวะผู้นำมีความมีความสำคัญและจำเป็นต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน ความอยู่รอด และความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์การจึงมีผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำ จนเกิดแนวคิด ทฤษฎีภาวะผู้นำมากมาย

กล่าวโดยสรุป ภาวะผู้นำมีความสำคัญในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมาย และการจัดการตามที่ได้วางไว้ เพราะจะทำให้มีการปฏิบัติ ที่จะให้เกิดจุดมุ่งหมายขององค์การ บรรลุเป้าหมายขององค์กรไม่ว่าจะเป็นระดับภาครัฐหรือเอกชน ไม่ว่าจะเป็นระดับโลก ระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่น โดยผู้บริหารจำเป็นต้องมีคุณลักษณะ มีความสามารถ เป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นผู้นำทางการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้มุ่งพัฒนาบุคลากร และพัฒนาตนเองเพื่อให้องค์การบรรลุเป้าหมายได้

4. คุณลักษณะของผู้นำที่ดี

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำไว้ดังนี้

บุญพา พรหมณะ (2559, น. 18-19) กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้นำที่ดีมีดังนี้

1. คุณลักษณะด้านวิชาการ ได้แก่ มีความรู้ทั่วไปและความรู้ด้านวิชาการเป็นอย่างดีและมีประสบการณ์ในการเป็นผู้นำ
2. คุณลักษณะด้านความสามารถในการปฏิบัติงาน ได้แก่ รับผิดชอบและหน้าที่ของตน มีความรับผิดชอบ มีความกระตือรือร้น รู้จักการแก้ปัญหาในการทำงาน กล้าตัดสินใจ มีความสามารถในการประสานงาน สามารถจูงใจผู้ร่วมงาน และมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ในการสร้างมิตรภาพ มีจิตใจกว้างขวาง เพราะองค์ประกอบดังกล่าวจะช่วย

ในการสร้างความน่าเชื่อถือและความศรัทธาของผู้ร่วมงานให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อการทำงาน

กล่าวโดยสรุป คุณลักษณะของผู้นำที่ดีควรมีคุณลักษณะด้านวิชาการ ได้แก่ มีความรู้ทั่วไปและความรู้ด้านวิชาการเป็นอย่างดีและมีประสบการณ์ในการเป็นผู้นำ และคุณลักษณะด้านความสามารถในการปฏิบัติงาน ได้แก่ รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน มีความรับผิดชอบ มีความกระตือรือร้น รู้จักการแก้ปัญหาในการทำงาน กล้าตัดสินใจ มีความสามารถในการประสานงาน สามารถจูงใจผู้ร่วมงาน และมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ในการสร้างมิตรภาพ มีจิตใจกว้างขวาง

5. ความหมายของท้องถิ่น

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความหมายของท้องถิ่นไว้ดังนี้

โกวิท พวงงาม (2553, น. 27-30) ได้อธิบายคำว่า ท้องถิ่นและชุมชนไว้ว่า ทั้งสองคำมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้เพราะรากฐานการปกครองท้องถิ่นหลาย ๆ ประเทศในไหล่ทวีป ยุโรป เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมันและประเทศ สวิตเซอร์แลนด์ เป็นต้น ประเทศเหล่านี้มีระบบการปกครองท้องถิ่นที่มีพื้นฐานมาจาก ชุมชน โดยชุมชนดั้งเดิมของประเทศเหล่านี้เป็นชุมชน ปกครองตนเอง (Self Governing Community) เช่น ท้องถิ่นระดับปลายสุดของประเทศฝรั่งเศสในปัจจุบัน ยังคงเรียกว่าชุมชน (Commune) เพราะประเทศฝรั่งเศสยึดถือเอาลักษณะชุมชน ดั้งเดิมมาเป็นหน่วยการปกครอง

ขณะที่ประเทศอังกฤษใช้คำว่า ท้องถิ่นโดยนำเอาเขตพื้นที่มาเป็นหลักในการ จัดหน่วยปกครอง ซึ่งมุ่งเน้นไปที่ความสะดวกในการใช้อำนาจจากรัฐบาลกลางลงไป ควบคุมดูแลในการจัดการปกครองเพื่อให้สามารถควบคุมกลุ่มคนในท้องที่ต่าง ๆ ได้ ง่าย

พัฒนา กิตติอาษา (2546, น. 5) อธิบายว่า ท้องถิ่นมีความหมายหลากหลาย เช่น ชุมชนท้องถิ่น กลุ่มหรือองค์กรทางสังคม ภาพลักษณ์สินค้า อุดมการณ์หรือ แม้กระทั่งวาทกรรม และรูปแบบการตั้ง ถิ่นฐานที่อยู่ติดกับถิ่นที่อยู่ทางกายภาพเป็น เพียงท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง เช่น บางคู้่น้ำ คุ่มบ้าน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ฯลฯ ท้องถิ่นเหล่านี้เป็นท้องถิ่นในความหมายดั้งเดิมที่คนสวนใหญ่คุ้นเคยและรับรู้อย่าง กว้างขวางมาก่อน ซึ่งในความหมายของท้องถิ่น นิยามตามรูปแบบเนื้อหาสำคัญของ แนวคิด และปฏิบัติการท้องถิ่นนิยมนั้น สามารถให้นิยาม ดังนี้ แนวคิดและปฏิบัติการ

ทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมใด ๆ ที่ยึดเอาท้องถิ่นเป็นจุดเริ่มต้นและหน่วยสำคัญในการวิเคราะห์ แต่ในความหมายอย่างกว้าง ท้องถิ่นนิยามนั้น หมายถึงมนุษย์ทุกคนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมต่างก็มี พันธะผูกพัน ความทรงจำจากประสบการณ์ และนิยามเกี่ยวกับพื้นที่เฉพาะเป็นของตนเอง มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพและความสามารถสื่อสารและนำเสนออัตลักษณ์และความเป็นท้องถิ่นของตนเองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเรื่องเล่า การแสดงของท้องถิ่น

ท้องถิ่นโดยความหมายของคนทั่วไปหมายถึงพื้นที่ในชุมชนใดชุมชนหนึ่งโดยเฉพาะและชุมชนดังกล่าวมีการจัดโครงสร้างระบบการปกครองอย่างเป็นทางการซึ่งในที่นี้ได้แก่หน่วยการปกครองท้องถิ่นต่าง ๆ และพื้นที่ที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชน ซึ่งหากพิจารณากันให้ดีแล้วความหมายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของท้องถิ่นดังต่อไปนี้

1. ท้องถิ่นในลักษณะของพื้นที่ของชุมชน ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนบนพื้นที่ใด พื้นที่หนึ่ง ซึ่งปฏิสัมพันธ์ไม่เกิดขึ้นเพียงเฉพาะคนในชุมชนเท่านั้น หากแต่ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างคนกับพื้นที่ด้วย ดังนั้นท้องถิ่นในลักษณะนี้จึงยึดโยงเอาคนในชุมชนให้มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ที่ตน เหล่านั้นอาศัยอยู่ด้วย เช่น วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก หรือชุมชนใดที่อาศัยอยู่ใกล้ทะเล ก็จะถูกยึดโยงเข้ากับพื้นที่นั้น กลายเป็นวิถีชีวิตแบบชาวประมง เป็นต้น

2. เป็นลักษณะที่เป็นผลพวงมาจากการแรก กล่าวคือเมื่อคนกับพื้นที่มีความสัมพันธ์กัน จนกลายเป็นวิถีชีวิตอย่างหนึ่งแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการจัดระบบความสัมพันธ์ดังกล่าวให้เป็นระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ในการอาศัยอยู่ร่วมกัน ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ร่วมกัน และรวมไปถึงการพัฒนาพื้นที่ของตนให้มีความเจริญและเป็นที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนได้ต่อไป เพื่อให้การจัดระเบียบ ดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ให้คนในชุมชนหรือพื้นที่มีส่วนร่วมในการบริหารพัฒนาชุมชน หรือพื้นที่ของตน จำเป็นต้องมีการจัดระบบการปกครอง ซึ่งในที่นี้ก็คือ หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั่นเอง

ดังนั้น ท้องถิ่นในลักษณะที่สอง ถ้าจะกล่าวกันให้ชัดก็คือ การปกครองท้องถิ่นที่มีอยู่ควบคู่ไป กับชุมชนท้องถิ่น เมื่อเป็นดังนี้แล้ว จึงไม่แปลกเลยที่ว่าทำไมคนโดยทั่วไปจึงมักใช้คำว่า “ท้องถิ่น” กับ “ชุมชน” ทดแทนกันจนในบางครั้งทำให้เข้าใจได้ว่าทั้งสองคำมีความหมายเหมือนกัน

นอกจากนี้แล้วคำว่า ท้องถิ่นกับชุมชน ยังมีความหมายที่แตกต่างกัน กล่าวคือคำว่า ชุมชนจะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ในขณะที่ท้องถิ่นเน้นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสภาพแวดล้อมในพื้นที่

กล่าวโดยสรุป ท้องถิ่น หมายถึง ท้องที่ใดท้องที่หนึ่ง โดยเฉพาะเน้นถึงลักษณะทางสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และทางธรรมชาติที่มีความเป็นขอบเขตเฉพาะพื้นที่นั้น ๆ เป็นสำคัญ และยังมีความหมายที่กำหนดขอบเขตของพื้นที่ระดับย่อยตามเขตการปกครอง หรือเป็นหน่วยงานระดับรองไปจากหน่วยงานใหญ่ ได้แก่ หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด เป็นต้น และคำว่าชุมชนและท้องถิ่น เป็นคำที่เป็นการรวมความเข้าด้วยกันซึ่งใช้กันในกลุ่มนักวิชาการว่า “ชุมชนท้องถิ่น” หรือ “Local Community”

6. บทบาทหน้าที่ของท้องถิ่น

บทบาทหน้าที่ของท้องถิ่นนั้น พิจารณาเห็นว่าภารกิจหน้าที่ของชุมชนท้องถิ่นที่สำคัญๆ ในหลายประการ ซึ่ง โกวิทย์ พวงงาม (2553) ได้แบ่งภารกิจหน้าที่ของท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

1. ภารกิจหน้าที่ทางสังคม

1.1 ท้องถิ่นมีหน้าที่ในการดำรงรักษาไว้ซึ่งสมาชิก กล่าวคือ หน้าที่ในการทำให้สมาชิก ในชุมชนยังคงอยู่ในชุมชนท้องถิ่นต่อไป เพราะหากชุมชนมีสมาชิกลดลงอยู่ตลอดเวลา หรือไม่มีสมาชิกเหลืออยู่ก็จะเรียกว่าเป็นชุมชนไม่ได้ การธำรงรักษาสมาชิกไว้ในชุมชน สามารถกระทำได้ในหลายแนวทาง ตั้งแต่การปลูกจิตสำนึกรักชุมชนท้องถิ่น การให้การศึกษาแก่สมาชิก รู้สึก ห่วงแหน และเป็นเจ้าของในทรัพยากรท้องถิ่น การสร้างแรงจูงใจให้คนในชุมชนอยู่ในท้องถิ่นของตน เช่น สร้างงาน สร้างรายได้ สร้างความสะดวกสบาย สร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่าง ๆ

1.2 ท้องถิ่นมีหน้าที่ในการผลิตสินค้าและบริการ นอกจากชุมชนท้องถิ่นจะทำหน้าที่ในการผลิตสมาชิกแล้ว ชุมชนท้องถิ่นยังมีหน้าที่ในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อป้อนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจในระดับที่สูงกว่าอีกด้วย กล่าวคือ หากพิจารณาในแง่นี้จะเห็นว่าเป็นการมองชุมชนท้องถิ่นในฐานะเป็นหน่วยผลิตในลำดับต้นของระบบเศรษฐกิจ สินค้าและบริการที่ชุมชนผลิตและถูกถ่ายทอดหมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจ เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้และสร้างผลผลิต โดยส่วนใหญ่ผลผลิตที่เกิดจากชุมชนท้องถิ่นจะเป็นผลผลิตที่สามารถหาวัตถุดิบได้จากภายในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นๆเอง

1.3 ท้องถิ่นมีหน้าที่ในการผลิตสมาชิกใหม่เพิ่มเติมให้แก่ชุมชนท้องถิ่น และสังคม โดยรวมหน้าที่ในการผลิตสมาชิกใหม่นั้นมี 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่หนึ่ง การเพิ่มสมาชิกใหม่โดยการเกิด ซึ่งเป็นหน้าที่เดียวกับสถาบันครอบครัว ที่ทำหน้าที่หลักของสังคมในการเพิ่มสมาชิกในสังคม อย่างไรก็ตามความแตกต่างระหว่างสถาบัน

ครอบครัวยุกับชุมชนท้องถิ่นนั่นก็คือชุมชนท้องถิ่นเพิ่มสมาชิกได้อีกในหนึ่งลักษณะ คือ การเพิ่มสมาชิกในชุมชนโดยการรับสมาชิกมาจากชุมชนอื่น

1.4 ท้องถิ่นมีหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคมให้แก่สมาชิกใหม่ ทั้งสมาชิกใหม่ที่เกิดมาจากการเกิดและสมาชิกที่มาจากกรย้ายเข้ามา การขัดเกลาทางสังคมนี้จะทำให้สมาชิกสามารถอยู่ร่วมกัน ได้อย่างมีกฎระเบียบและก่อให้เกิดความสงบขึ้นในชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งด้วย หากสังคมใดขาดชุมชนท้องถิ่นในการทำหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคมหรือถ่ายทอดวัฒนธรรมไปสู่คนรุ่นต่อไปแล้ว คนในสังคมก็จะขาดจิตสำนึกในความเป็นชุมชน ขาดลักษณะของการมีตัวตน ไม่มีวัฒนธรรมที่เป็นของตนเอง และขาดสิ่งยึดเหนี่ยวทางสังคม ในขณะที่ผลกระทบที่มีต่อสังคม คือสังคมจะขาดระเบียบวินัย ขาดบรรทัดฐาน ของสังคมและอาจทำให้โครงสร้างของสังคมเสียไป

1.5 ท้องถิ่นมีหน้าที่ในการรักษากฎระเบียบและทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีบทลงโทษทั้งทางสังคมและทางกฎหมายในการควบคุมดูแลพฤติกรรมของสมาชิก หากสมาชิกใดไม่ทำตามบรรทัดฐานหรือกฎระเบียบที่สังคมกำหนดไว้แล้ว อาจได้รับต่อต้านและอาจถูกขับออกจากชุมชนท้องถิ่นได้ในที่สุด หากชุมชนท้องถิ่นไม่ทำหน้าที่ดังกล่าวนี้แล้ว สังคมและชุมชนท้องถิ่น อาจเกิดความวุ่นวายหรือที่นักเศรษฐศาสตร์เรียกว่า “อนาธิปไตย” ได้

2.ภารกิจหน้าที่ตามกฎหมาย

ภารกิจหน้าที่อีกหนึ่งประการสำหรับท้องถิ่น คือ หน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด หากพิจารณาในเรื่องหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว หน้าที่ของท้องถิ่นในลักษณะของ “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ซึ่งกฎหมายได้กำหนดหน้าที่ไว้อย่างชัดเจนว่าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องกระทำมีดังนี้

2.1 หน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ต้องกระทำได้ ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจท้องถิ่นไว้เท่านั้น เช่น ในบางประเทศองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีตำรวจเป็นของท้องถิ่นเองในการรักษาความสงบเรียบร้อย หรือในประเทศไทยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถมีตำรวจเองได้ แต่อาจมีหน้าที่หน้าที่อื่นที่ทำหน้าที่ในลักษณะคล้ายกัน เพื่อดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในท้องถิ่นหรืออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เช่น กรุงเทพมหานคร มีเจ้าหน้าที่เทศกิจในการดูแลความกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปตาม ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

2.2 หน้าที่ในการสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ให้แก่คนในท้องถิ่น เช่น สร้างถนน สร้างระบบประปา สร้างระบบไฟฟ้า ระบบโทรศัพท์ หน้าที่ในการสร้างสาธารณูปโภค เหล่านี้ ท้องถิ่นไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ดำเนินการเองเสมอไป อาจจะใช้

ลักษณะการว่าจ้างเอกชน หรือ การดำเนินการร่วมกับรัฐบาล หรือร่วมมือดำเนินการกับท้องถิ่นอื่นหรือที่เรียกว่า “สหการ” (Syndicate) ซึ่งหน้าที่ในประการนี้ยังมีสิ่งที่จำเป็นต้องพิจารณาอีกประการหนึ่งก็คือ ระดับของการกระจายอำนาจของแต่ละประเทศว่ามีระดับการกระจายอำนาจมากน้อยเพียงใด เช่น ในประเทศที่มีการกระจายอำนาจมาก ท้องถิ่นก็จะมีอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินกิจการสาธารณะได้หลายอย่าง การดำเนินการกิจการ การให้บริการสาธารณะในประเทศไทยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนับว่ามีข้อจำกัดอยู่มาก เนื่องจากรัฐบาลเป็นผู้มีอำนาจในการดำเนินการเป็นส่วนใหญ่ กฎหมายของท้องถิ่นไทยที่ให้อำนาจไว้ก็เป็นการให้อำนาจในลักษณะกว้าง ๆ ในขณะเดียวกันก็ให้อำนาจกับหน่วยงานของรัฐหน่วยงานอื่นดำเนินการด้วยเช่นกัน

2.3 หน้าที่ในการรักษาความสะอาดให้เกิดขึ้นแก่ท้องถิ่น นับเป็นหน้าที่หลักประการหนึ่งที่ท้องถิ่นต้องเป็นผู้ดำเนินการ เพราะการรักษาความสะอาดถือเป็นภารกิจหน้าที่พื้นฐานที่สุดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเป็นหน้าที่ที่หน่วยงานอื่นไม่ยากเข้าแทรกแซง เพื่อดำเนินการแทน ดังนั้นบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องนี้จึงปิดความรับผิดชอบหรือปฏิเสธไม่ได้

2.4 หน้าที่ด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะการให้การปฐมพยาบาลในเบื้องต้นแก่ผู้ป่วย ท้องถิ่นต้องจัดให้มีสถานพยาบาลในระดับต้น หากเป็นกรณีที่ต้องใช้เครื่องมือหรือความชำนาญเฉพาะด้านของแพทย์ก็จำเป็นต้องส่งผู้ป่วยไปยังสถานพยาบาลที่มีขีดความสามารถต่อไป เช่น โรงพยาบาลของรัฐหรือโรงพยาบาลเอกชน เป็นต้น ซึ่งหน้าที่ด้านสาธารณสุขอีกประการหนึ่ง ก็คือการส่งเสริมให้คนในชุมชนท้องถิ่นมีสุขภาพแข็งแรง มีสุขอนามัยที่ดี ซึ่งถือเป็นวิธีการที่ดีอันหนึ่งในการลดต้นทุนในการก่อสร้างสถานพยาบาลในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขที่ปลายเหตุ

2.5 หน้าที่ในการให้การศึกษา หรือจัดระบบการศึกษาให้เพียงพอแก่ความต้องการของคนในท้องถิ่น เนื่องจากการศึกษาถือเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดของประชาชนที่ประชาชนจะต้องพึงมี ท้องถิ่นใดมีคนมีการศึกษามากและสามารถรักษาคคนเหล่านั้นให้อยู่ในท้องถิ่นได้ จะส่งผลดีต่อท้องถิ่นของตน เครื่องมือชี้วัดถึงคุณภาพของท้องถิ่นอันหนึ่ง ก็คือระดับการศึกษาของคนในท้องถิ่นอย่างน้อย ที่สุดท้องถิ่นต้องมีโรงเรียนหรือสถานศึกษาในระดับประถมศึกษา เพื่อเป็นการให้บริการแก่คนใน ท้องถิ่นทำให้คนในท้องถิ่นไม่ต้องเดินทางออกไปข้างนอกเพื่อศึกษาหรือเรียนหนังสือ หากเป็นท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพเพียงพอก็อาจจัดการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไปได้

3. ภารกิจหน้าที่เชิงระบบ

ชุมชนท้องถิ่นก็เป็นเสมือนกลไกหนึ่งในการทำให้ระบบการเมืองดำเนินการต่อไปได้ ดังนั้นหากไม่มีชุมชนท้องถิ่นทำหน้าที่ในระบบการเมือง กล่าวคือชุมชนท้องถิ่นทำหน้าที่กั้นกรอง (Filter) ของระบบการเมือง ซึ่งตัวกรองของระบบการเมือง มีหน้าที่อย่างน้อยสองประการ คือ

- 1) ทำหน้าที่เป็นตัวกั้นกรองข้อเรียกร้องต่าง ๆ ก่อนจะนำเข้าสู่ระบบการเมือง
- 2) การทำหน้าที่เป็นตัวรวบรวมผลประโยชน์ให้เป็นกลุ่มก้อน

กล่าวโดยสรุป บทบาทหน้าที่ของท้องถิ่น แบ่งภารกิจหน้าที่ของท้องถิ่นออกเป็น 3 ภารกิจ ได้แก่ ภารกิจหน้าที่ทางสังคม โดยมีหน้าที่ในการดำรงรักษาไว้ซึ่งสมาชิก การผลิตสินค้าและบริการ การผลิตสมาชิกใหม่เพิ่มเติมให้แก่ชุมชนท้องถิ่นและสังคม การขัดเกลาทางสังคมให้แก่สมาชิกใหม่ และการรักษากฎระเบียบและทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ภารกิจหน้าที่ตามกฎหมาย โดยมีหน้าที่การรักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่ชุมชนท้องถิ่น การสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ให้แก่คนในท้องถิ่น การรักษาความสะอาดให้เกิดขึ้นแก่ท้องถิ่น การให้การปฐมพยาบาลในเบื้องต้นแก่ผู้ป่วย และการให้การศึกษา หรือจัดระบบการศึกษาให้เพียงพอแก่ความต้องการของคนในท้องถิ่นและภารกิจหน้าที่เชิงระบบ ทำหน้าที่เป็นตัวกั้นกรองข้อเรียกร้องต่าง ๆ ก่อนจะนำเข้าสู่ระบบการเมือง เป็นตัวรวบรวมผลประโยชน์ให้เป็นกลุ่มก้อน ส่งเสริมระบบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้เกิดขึ้นแก่คนในท้องถิ่น

7. ผู้นำท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงผู้นำท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพไว้ดังนี้

สมบัติ บุญเลี้ยง, อารีย์ นัยพินิจ และธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร (2555, น. 97) กล่าวว่า คุณลักษณะผู้นำที่ดีสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องประกอบไปด้วย 1) ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ 2) ผู้บริหารต้องมีบุคลิกภาพที่ดี 3) ผู้บริหารต้องมีความมุ่งมั่นในการทำงานและอดทน 4) ผู้บริหารต้องมีคุณธรรมจริยธรรม 5) ผู้บริหารต้องใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน 6) ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานที่ดี 7) ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีความคิดริเริ่มและเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 8) ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการสื่อสาร 9) ผู้บริหารต้องให้การสนับสนุนและช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชา 10) ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ และ 11) ผู้บริหารต้องรู้จักใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ นอกจากนี้ภาวะผู้นำแล้ว ผู้นำต้องบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลซึ่งประกอบไปด้วยหลักนิติ

ธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

ณัฐฐินันต์ ทองกล่อมสี (2558, น. 10) กล่าวว่า คุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ของผู้นำชุมชนที่พึงประสงค์ของประชาชนนั้นจะต้องเป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ ฉลาด มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความเสียสละ รับผิดชอบต่อสูง ซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนในชุมชนและบุคคลทั่วไป

พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ และคณะ (2564, น. 56) กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่นที่ชุมชนพึงประสงค์ พบว่า ต้องมีคุณลักษณะทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านจิตภาพ ต้องเคารพความในความแตกต่าง มีทัศนคติด้านสันติวิธี มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความเสียสละ จิตอาสา มีจิตหนักแน่นมั่นคง ไม่อคติ มีใจเป็นกลาง และสุดท้ายต้องมีความเมตตากรุณา 2) ด้านกายภาพ ต้องมีศีลธรรม คุณธรรม จารีต ประเพณีอันดีงาม 3) ด้านสังคมภาพ ต้องใส่ใจช่วยเหลือ มีมนุษยสัมพันธ์ดี 4) ด้านปัญญาภาพ พัฒนาเรียนรู้อยู่เสมอ สื่อสารเป็น รู้จักคิดวิเคราะห์ สามารถแก้ไขปัญหาได้ มีมนุษยสัมพันธ์ ไม่ใช้ความรุนแรง ไม่แบ่งแยกด้านเชื้อชาติศาสนา

กล่าวโดยสรุป ผู้นำท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพควรมีคุณลักษณะ 1) มีวิสัยทัศน์ 2) มีบุคลิกภาพที่ดี 3) มีความมุ่งมั่นในการทำงานและอดทน 4) มีคุณธรรมจริยธรรม 5) ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน 6) มีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานที่ดี 7) มีความคิดริเริ่มและเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 8) มีความสามารถในการสื่อสาร 9) สนับสนุนและช่วยเหลือผู้ได้บังคับบัญชา 10) มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ และ 11) รู้จักใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ 12) บริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วยหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า 13) มีความรู้ความสามารถเชิงการบริหารการจัดการและการพัฒนาชุมชน 14) มีภาวะผู้นำ ผู้ตามในตัวตน 15) มีระบบวิธีคิดในเชิงระบบ และ 16) มีการปรับตัวให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

บทสรุป

ท้องถิ่นเป็นบริเวณพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่หนึ่งที่มีรูปแบบของการจัดระเบียบทางการเมืองปกครอง ซึ่งคนในท้องถิ่นนั้น ๆ จะมีความสัมพันธ์กันและมีการจัดระเบียบและโครงสร้างทางสังคมของการอยู่ร่วมกันในท้องถิ่น บางครั้งมักจะมีความหมายรวมความถึงชุมชนด้วย ลักษณะของท้องถิ่นจะมีฐานะเป็นองค์กรหรือหน่วยทางสังคมที่มี

องค์ประกอบเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กัน โดยหน้าที่ของท้องถิ่นจะประกอบด้วย การกิจหน้าที่ทางสังคม การกิจหน้าที่ทางกฎหมายและการกิจหน้าที่เชิงระบบ โดยผู้ที่มีสำคัญและมีบทบาทต่อท้องถิ่นมากที่สุด คือ ผู้นำท้องถิ่น ซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกเลือกหรือได้รับการแต่งตั้งให้นำกลุ่มและมีอิทธิพลต่อกระบวนการจัดกิจกรรมต่างๆ ของท้องถิ่น และมีอิทธิพลต่อกระบวนการจัดกิจกรรมต่างๆ ของท้องถิ่น โดยผู้นำท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพควรมีคุณลักษณะ 1) มีวิสัยทัศน์ 2) มีบุคลิกภาพที่ดี 3) มีความมุ่งมั่นในการทำงานและอดทน 4) มีคุณธรรมจริยธรรม 5) ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน 6) มีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานที่ดี 7) มีความคิดริเริ่มและเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 8) มีความสามารถในการสื่อสาร 9) สนับสนุนและช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชา 10) มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ และ 11) รู้จักใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ 12) บริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วยหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า 13) มีความรู้ความสามารถเชิงการบริหารการจัดการและการพัฒนาชุมชน 14) มีภาวะผู้นำ ผู้ตามในตัวตน 15) มีระบบวิธีคิดในเชิงระบบ และ 16) มีการปรับตัวให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

เอกสารอ้างอิง

โกวิทย์ พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น = Community and local self

governance. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. น. 27-30

จรุงจิต สมบัติวงศ์. (2561). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา.

Journal of Roi Kaensarn Academi, 3(2), 17-32.

จังหวัดปทุมธานี.

จุฑาทิพย์ ชนะเคน. (2559). การศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2.

วิทยานิพนธ์หลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย

นเรศวร. น. 15

จิตินันท์ นันทะศรี.(2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

สังกัดสำนักงาน น.14

ณัฐนันท์ ทอกล่อมสี. (2558). ผู้นำชุมชนที่พึงประสงค์ของประชาชนกับการพัฒนาท้องถิ่นในระบอบ

ประชาธิปไตย:กรณีศึกษาชุมชนซอย 39 เทศบาลนครรังสิต ตำบล

ประชาติปัตย์ อำเภอรัญบุรี จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร

มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. น. 10

บุญพา พรหมณะ. (2559). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรม

หาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. น. 18-19

พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์. (2564). **ประเด็นคัดสรรว่าด้วยความหมายและความสำคัญ
สำหรับการศึกษา**

ภาวะผู้นำ.มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด. น.368

พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ, พระมหาวิรัชศักดิ์ อภินนทเวที, พระมหาพงศ์ธร ธมฺมภาณี,
พระวีระพจน์

ชาครธมโม, ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และรุ่งรัตน์ สุวนาคกุล. (2564).

คุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน. วารสาร
บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 17(2), 56-70.

พัฒนา กิตติอาษา (2546). **ท้องถิ่นนิยม : การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด**

(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : คณะกรรมการ น. 5

พิชญ์นิษฐา พรธณศิลป์. (2558). **บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21,**
หลักสูตร รป.ด. น. 146

ภิญญาพัชญ์ สรณวัชรเอกากุล. (2566). **คุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์กับการ
บริหารการพัฒนา**

ชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่. (การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตร

มหาบัณฑิต). เชียงใหม่: สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2561). **จิตวิทยาองค์การ** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. น.13

วินิจ ผาเจริญ, สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล, สถาพร แสงสุโพธิ์, นนท์ น้ำประทานสุข.
(2565). **บทบาทผู้นำ**

**ชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด
จังหวัดเชียงใหม่**. วารสารสันติสุขปริทรรศน์, 3(2), 1-12.

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร.(2556). **ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ : แนวคิดและปฏิบัติการ**.

สกลนคร : คณะครุศาสตร์ น. 6-7

สมชาติ กิจยรรยง. (2560). **ศาสตร์และศิลป์ของผู้นำที่ครองใจคน**. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์ สมาร์ทไลฟ์.

น.13-14

สมบัติ บุญเลี้ยง, อารีย์ นัยพินิจ และธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร. (2555). **ลักษณะ
ภาวะของผู้นำที่ดีใน**

การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, 29(2), 97-112).

สมรรถนะที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรม ภาคเหนือ

Competencies affecting employee performance in the Northern Industrial Estate

ศักดิ์ดา เกิดการ¹

Sakda Kadkran¹

Received: May 25, 2024. Revised: October 25, 2025. Accepted: October
30, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ปัจจัยด้านส่วนบุคคล เช่น เพศ, อายุ, ประสบการณ์ทำงานและตำแหน่งงาน ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ 2) เพื่อศึกษาสมรรถนะการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การมุ่งผลสัมฤทธิ์, การบริการที่ดี, การส่งมอบความเชี่ยวชาญในงาน, การยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม, และการทำงานเป็นทีม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือพนักงานใน นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จำนวน 381 ราย ซึ่งตอบแบบสอบถามที่ใช้เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมถึงสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ Independent Sample T-Test, One-Way ANOVA และการถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะต่อการปฏิบัติงานของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = .389) ประกอบด้วย ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการบริการที่ดี ด้านการส่งมอบความเชี่ยวชาญ ด้านการยึดมั่นในความถูกต้อง และด้านการทำงานเป็นทีม 2) ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือโดยภาพรวม อยู่ใน

¹ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, E-Mail: sakdapathum@gmail.com

ระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = .465) ประกอบด้วย ด้านคุณภาพของงาน ด้านปริมาณงาน ด้านเวลา และด้านค่าใช้จ่าย และ3) ผลเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: สมรรถนะ การปฏิบัติงาน นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ

Abstract

This research article aims to : 1) investigate the influence of personal factors—such as gender, age, work experience, and job position—on the job performance of employees in industrial estates in Northern Thailand, and 2) examine the competencies affecting work efficiency, which include achievement orientation, service-mindedness, expertise accumulation, integrity and ethics, and teamwork. The sample consisted of 381 employees from Northern industrial estates who responded to a questionnaire developed by the researcher using a five-point rating scale. The instrument demonstrated a reliability coefficient of 0.86. Data were analyzed using descriptive statistics, including percentages, means, and standard deviations, and inferential statistics, including Independent-Samples T-Test, One-Way ANOVA, and Multiple Regression Analysis. The hypotheses were tested at a significance level of 0.05.

The research results found that 1) The overall competency in job performance of employees in industrial estates in Northern Thailand was at a high level across all five aspects ($\bar{X}=4.39$, S.D. = .389) which included achievement orientation, service-mindedness, expertise accumulation, integrity, and teamwork. 2) The overall job performance efficiency of employees in industrial estates in Northern Thailand was also at a high level ($\bar{X} =4.29$, S.D. = .465) consisting of work quality, work quantity, time management, and cost management. 3) A comparative analysis of employees' performance levels in Northern industrial estates, categorized by personal factors, showed no statistically significant differences at the 0.05 level.

Keywords: Competency, Work Performance, Northern Industrial Estates

บทนำ

สถานการณ์แรงงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือในปี 2566 ภาคอุตสาหกรรมของภาคเหนือ แสดงสัญญาณการฟื้นตัวบางส่วน โดยเฉพาะในหมวดอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งมีการขยายตัวต่อเนื่องตามความต้องการที่เพิ่มขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ สะท้อนถึงความสามารถของผู้ผลิตในภูมิภาคในการตอบสนองต่อแนวโน้มผู้บริโภคและตลาด ด้านการผลิตเครื่องจักร อุปกรณ์ และชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะในกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมยานยนต์ มีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้น แสดงถึงความเชื่อมโยงของภาคเหนือกับห่วงโซ่อุตสาหกรรมเทคโนโลยีระดับประเทศและโลก ในขณะเดียวกันการผลิตสินค้าฟุ่มเฟือยเพื่อส่งออก เช่น เพอร์นิเจอร์ ผลิตภัณฑ์ไม้ เครื่องประดับ และเครื่องนุ่งห่ม ยังคงหดตัวตามภาวะเศรษฐกิจโลกที่ชะลอตัว ซึ่งส่งผลกระทบต่อความต้องการของผู้บริโภคต่างประเทศและคำสั่งซื้อที่ลดลง ด้านแรงงาน ภาพรวมยังคงทรงตัว โดยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นของผู้ขอรับสิทธิประโยชน์กรณีว่างงานในช่วงปลายปี สะท้อนถึงความเสี่ยงของการจ้างงานในบางภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในกลุ่มที่ผลิตเพื่อการส่งออก (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2567)

การพัฒนาสมรรถนะมีหลายด้าน การขาดเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนา การขาดทรัพยากร งบประมาณหรืออุปกรณ์ที่จำเป็น การขาดแรงจูงใจจากบุคคลหรือองค์กร การขาดการติดตามและประเมินผลจากการฝึกอบรม นอกจากนี้ โครงสร้างองค์กรและวัฒนธรรมอาจไม่สนับสนุนการพัฒนา เช่น การเน้นงานประจำมากเกินไปหรือไม่เปิดโอกาสให้บุคคลเรียนรู้ และเติบโต ความกลัวการเปลี่ยนแปลงหรือขาดความมั่นใจในตัวเองยังเป็นอุปสรรคในด้านบุคคล การจัดการปัญหาเหล่านี้ต้องการการวางแผนที่ดี การสนับสนุนจากองค์กร และการสร้างแรงจูงใจ

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาสมรรถนะที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงสมรรถนะการทำงานของพนักงาน เพื่อให้มีคุณภาพและสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ
2. เพื่อศึกษาสมรรถนะการปฏิบัติงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ
3. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับประชากรศาสตร์

(DeFleur, 1996) กล่าวว่า ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างปัจเจกบุคคล (Individual Differences Theory) โดยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับทฤษฎีความแตกต่างระหว่างปัจเจกบุคคล มีดังนี้

1. มนุษย์มีความแตกต่างกันอย่างมากในองค์ประกอบทางจิตวิทยา
2. ส่วนใหญ่ความแตกต่างที่เกิดขึ้นมาจากการเรียนรู้
3. แต่ละบุคคลการอบรมเลี้ยงดูภายใต้สถานการณ์ที่ต่างกัน ทำให้การเปิดรับความคิดเห็นแตกต่างกันไปอย่างกว้างขวาง
4. การเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดทัศนคติค่านิยมและความเชื่อถือรวมเป็นลักษณะ ทางจิตวิทยาส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน

(Adam.Hayes, 2024) กล่าวว่า ประชากรศาสตร์ คือ การวิเคราะห์ประชากรเพื่อใช้อธิบายการกระจายของคุณลักษณะประชากรในสังคมหรือกลุ่มประชากรอื่นๆ เพื่อทำความเข้าใจ สร้างนโยบาย และคาดการณ์ว่าสังคมหรือกลุ่มประชากรจะมุ่งไปทางทิศทางใดในอนาคต ข้อมูลประชากรศาสตร์มีได้หลายรูปแบบ แต่ส่วนใหญ่มักจะอธิบายถึงการกระจายของลักษณะประชากร เช่น อายุ เพศ สถานภาพสมรส โครงสร้างครัวเรือน รายได้ ความมั่นคง การศึกษา ศาสนา เป็นต้น เพื่อศึกษาความแตกต่างดังกล่าว ศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับสมรรถนะในการปฏิบัติงาน

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) กล่าวว่า “สมรรถนะ คือ คุณลักษณะเชิง พฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ/ความสามารถและ คุณลักษณะอื่นๆ ที่ทำให้บุคคลสามารถสร้าง ผลงานได้โดดเด่นกว่าเพื่อนร่วมงานอื่นๆ ในองค์กร” กล่าวคือ การที่บุคคลจะ แสดงสมรรถนะใดสมรรถนะหนึ่ง ได้ มักจะต้องมี องค์ประกอบของทั้งความรู้ ทักษะ/ความสามารถ ได้เสนอกระบวนการประเมิน สมรรถนะไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดพฤติกรรมที่จะประเมินและทำให้ทุกคนในหน่วยงานทราบว่า พวกเขาควรแสดงพฤติกรรมในการทำงานอย่างไร (หรืออาจเรียกว่าเป็นพฤติกรรมเป้าหมาย ซึ่งในที่นี้หมายถึง สมรรถนะที่กำหนดไว้สำหรับแต่ละสายงาน) ความเข้าใจและการ ขอมรับว่า พฤติกรรมที่กำหนดนั้นมีความเหมาะสมในการประเมินเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของ การนำสมรรถนะ ไปใช้ในหน่วยงาน และควรให้คนจำนวนมากมีส่วนร่วมในการกำหนด พฤติกรรมที่จะนำมาประเมินเพื่อทำให้เกิดการยอมรับมากขึ้น

2. การบันทึกพฤติกรรมเป้าหมายตลอดช่วงระยะเวลาประเมิน การประเมิน ในภาคราชการพลเรือนนั้นประเมินกันทุก ๆ 6 เดือน ซึ่งเป็นช่วงที่ยาวเกินกว่าที่จะจำ พฤติกรรมได้ ผู้ประเมินจึงควรมีการบันทึกพฤติกรรมเป้าหมายตลอดช่วงของการ ประเมิน

3. กรอแบบประเมิน โดยเลือกใช้แบบประเมินให้เหมาะสม

4. การแจ้งผลการประเมินและนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้ในการบริหาร ผลงาน (กำหนดค่าตอบแทน) และการพัฒนารายบุคคล (สำนักงานคณะกรรมการ ข้าราชการพลเรือน, 2567)

(Scott.B.Parry, 1998) หมายถึง กลุ่มความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และคุณลักษณะ (Attributes) ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งมีผล กระทบต่องานหลักของตำแหน่ง งานนั้น ๆ โดยกลุ่มความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ ดังกล่าวสัมพันธ์กับผลงานของ ตำแหน่งงานนั้นๆ และสามารถวัดผลเทียบกับมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับและเป็นสิ่งที่ สามารถเสริมสร้างขึ้นได้ โดยผ่านการอบรมและการพัฒนา (ณัฐนิชา หล่อประดิษฐ์, 2564)

3. ความหมายของสมรรถนะในการทำงาน

ยศพล พิชญเดชาวงศ์ (2561) กล่าวว่า ความรู้ ความสามารถ และ คุณลักษณะเฉพาะของบุคคลในการปฏิบัติงาน ซึ่งสะท้อนผ่านความรู้ ทักษะ ทักษะ พฤติกรรม และคุณลักษณะส่วนบุคคล อันเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลสามารถ

ปฏิบัติงานได้บรรลุผลสำเร็จตามมาตรฐานที่องค์กรกำหนด หรือในระดับที่สูงกว่ามาตรฐานนั้น

สิริวดี ชูเชิด (2559) กล่าวว่า ความสามารถและทักษะในการกระทำของบุคคลของตนเอง หรือของผู้อื่นให้ดีขึ้น เจริญขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเอง และขององค์กร อันจะทำให้ตนเอง ผู้อื่นและองค์กร เกิดความพึงพอใจและสงบสุขในที่สุด

พันธุ์พรหม รังสีธารานนท์ (2558) กล่าวว่า ความสามารถ ทักษะ ความรู้ ทักษะคนติ ของบุคคลแต่ละคนในการปฏิบัติงานให้ได้ประสิทธิผลตรงตามวัตถุประสงค์ขององค์กรหรือมากกว่า โดยสมรรถนะสามารถพัฒนาได้ เพื่อให้ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

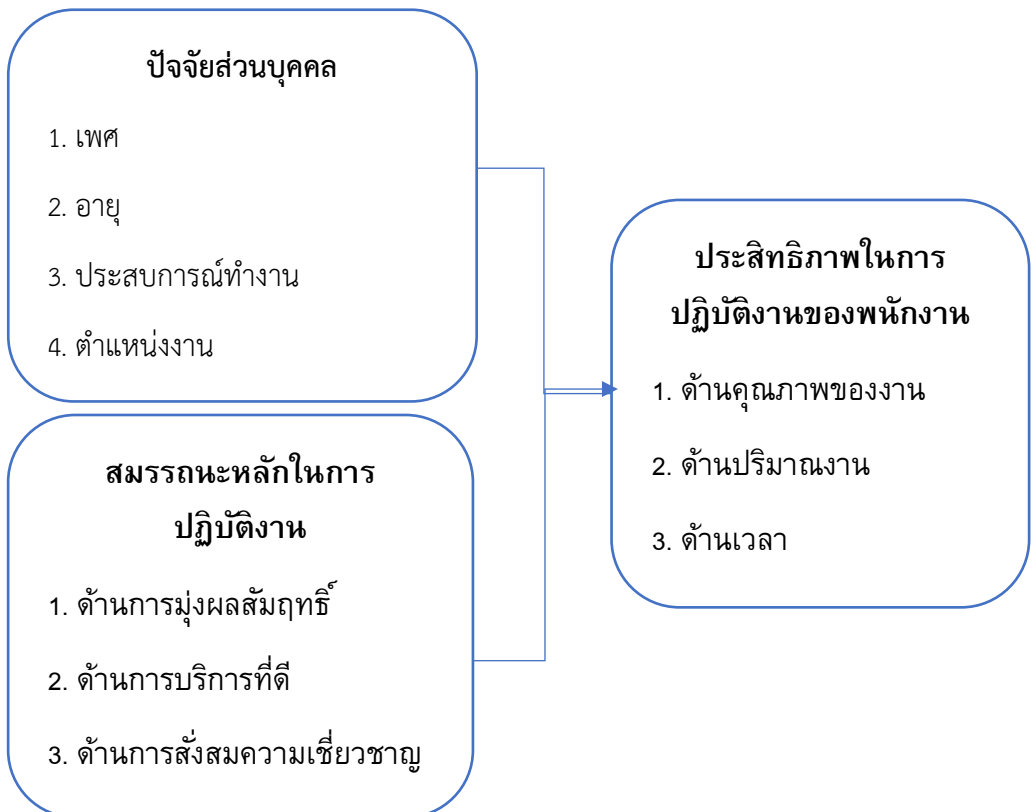
กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

(Dependent variable)

ตัวแปรตาม

(independent variable)

รูปที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน
2. สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือ พนักงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือจำนวนทั้งหมด 36,805 ราย (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2567)
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ พนักงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ โดยการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีของ Krejcie & Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 380.14 ราย ผู้วิจัยจึงใช้ประชากรตัวอย่างจำนวน 381 ราย

(Krejcie, (1970)

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ประสบการณ์ทำงาน และตำแหน่งงาน 2) สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการบริการ ที่ดี ด้านการส่งมอบความเชี่ยวชาญ ด้านการยึดมั่นในความถูกต้อง และด้านการทำงานเป็นทีม
2. ตัวแปรตาม ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ประกอบด้วย ด้านคุณภาพ ของงาน ด้านปริมาณงาน ด้านเวลา และด้านค่าใช้จ่าย

เครื่องมือการวิจัย

แบบสอบถาม จำนวน 381 ชุด ซึ่งผ่านการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ
ดังนี้

1. IOC (Index of Item Objective Congruency) Validity จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ผลการ คำนวณค่า IOC เท่ากับ .94
2. Reliability โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์ของ Cronbach's Alfa Coefficient โดยการ Try-out 30 ชุด พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ เท่ากับ .86

การรวบรวมข้อมูล

1. นำแบบสอบถามทั้งหมด 381 ชุด มาตรวจดู ความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับอีกครั้งหนึ่ง
2. การสร้างคู่มือลงรหัส การลงรหัส และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยมีกระบวนการปฏิบัติเป็นขั้นตอน ดังนี้
 - 1) สร้างคู่มือลงรหัส
 - 2) เมื่อได้รับข้อมูลเรียบร้อยแล้ว และบรรณาธิกรข้อมูลด้วยตนเองโดยตรวจสอบความ สมบูรณ์ถูกต้องของข้อมูลจำแนกหมวดหมู่ แง่เน้นข้อมูลและวิเคราะห์ก่อนที่จะนำบันทึกลงในเครื่อง คอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนวิเคราะห์
2. ดำเนินการวิเคราะห์คุณลักษณะ และคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง
3. การทดสอบความแตกต่างในการทดสอบสมมติฐานเพื่อการอ้างอิง
4. การกำหนดระดับการวัดและการให้คะแนนของแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ซึ่งสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนสถิติเชิงอนุมานประกอบด้วย Independent Sample T-Test, One-Way ANOVA และการถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง สมรรถนะที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ พบว่า

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 256 คน คิดเป็นร้อยละ 67.19 อายุ 20-30 ปี จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 49.08 ประสบการณ์การทำงาน 1-3 ปี จำนวน 174

คน คิดเป็นร้อยละ 45.67 ตำแหน่งพนักงาน ฝ่ายผลิต จำนวน 323 คน คิดเป็นร้อยละ 84.78 และรายได้ 10,000-15,000 บาท จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 57.22

2. สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 5 ด้าน ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = .389) ประกอบด้วย ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการบริการที่ดี ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญ ด้านการยึดมั่นในความถูกต้อง และด้านการทำงานเป็นทีม

3. ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = .465) ประกอบด้วย ด้านคุณภาพของงาน ด้านปริมาณงาน ด้านเวลา และด้านค่าใช้จ่าย

4. ผลการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ พบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน 4 ด้าน ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านเวลาเนื่องจากสอดคล้องกับ ปัจจัยส่วนบุคคลที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ที่มี อายุงานน้อย รายได้อยู่ในระดับปานกลาง ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับปัจจัยส่วนบุคคล ด้านพฤติกรรม ที่เน้นเรื่องเวลาการทำงาน มีการลงเวลาทำงาน อยู่ในกฎระเบียบ เป็นสำคัญ ทำงานตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย ไม่ได้มีความชำนาญเฉพาะด้าน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะทาง ขาดการอบรมพัฒนาความรู้เพิ่มประสิทธิภาพในงาน การปฏิบัติงานไม่ได้คำนึงถึงคุณภาพของงาน การพัฒนางาน หรือความคิดสร้างสรรค์ในการปรับปรุงพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

5. ผลการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่ต่างกัน พบว่า พนักงานในแต่ละระดับงานจะมีความสามารถ อำนาจการตัดสินใจทักษะ ความรู้ความเชี่ยวชาญที่ต่างกัน ตำแหน่งงานแตกต่างกันจึงมี ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้รวมถึงปัจจัยส่วนบุคคลด้าน เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และอายุงานต่างกัน มีประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานในกลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตของจังหวัดตาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ส่วน

ใหญ่มีระดับอยู่ในระดับมากที่สุด ทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภิญญดา ชูก้อนทอง (2557) ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาสมรรถนะหลักของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการให้บริการสาธารณะ” พบว่าการพัฒนาสมรรถนะในทุกด้านมีความสำคัญและส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน และ จิตติศักดิ์ รัตนสัมฤทธิ์ (2562) ศึกษาเรื่อง “สมรรถนะหลักกับประสิทธิผลในการถวายงานอารักขาของข้าราชการตำรวจกองกำกับการถวายอารักขาและรักษาความปลอดภัยกองบังคับการสืบสวนสอบสวน ตำรวจภูธรภาค 7” พบว่าสมรรถนะโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยสามารถจัดลำดับองค์ประกอบของสมรรถนะดังนี้ ค่านิยม ทักษะบุคลิกลักษณะ ประจำตัวบุคคล และแรงจูงใจ

2. ผลการเปรียบเทียบระดับปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการพัฒนาสมรรถนะของกลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตในจังหวัดตาก พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานในกลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตของจังหวัดตาก ที่แตกต่างกัน ไม่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วารุณี ปันทะนะ (2558) ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาสมรรถนะพนักงานควบคุมเครื่องจักรของบริษัท ส.ขอนแก่นฟู้ดส์ จำกัด (มหาชน)” พบว่าการเปรียบเทียบระดับสมรรถนะของพนักงานควบคุมเครื่องจักรในด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ พบความแตกต่างตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และตำแหน่งงาน ขณะที่อายุงานและประเภทเครื่องจักรที่รับผิดชอบไม่มีความแตกต่างในระดับสมรรถนะอย่างมีนัยสำคัญ และพรพิมล พิทักษ์ธรรม (2559) ศึกษาเรื่อง “สมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงาน : กรณีศึกษาโรงแรม คอลัมน์ แบงค็อก กรุงเทพมหานคร” พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน ส่วนใหญ่เป็น เพศ หญิง มีอายุอยู่ในช่วง 31 - 40 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 45,000 บาท มีสถานภาพโสด มีระยะในการปฏิบัติงานตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป มีสมรรถนะในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

3. การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานของกลุ่มอุตสาหกรรม การผลิตในจังหวัดตาก พบว่า ปัจจัยภายในองค์กรทั้งสามด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร ปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การ และปัจจัยด้านการรับรู้ความสามารถของพนักงานในองค์การ มีอิทธิพลต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานของกลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตในจังหวัดตาก อย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยาใจ ธรรมพิทักษ์ (2559) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานโรงแรมในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” พบว่าการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ระบุว่า ปัจจัยด้านองค์การ ได้แก่ วัฒนธรรมองค์การ และการรับรู้ความสามารถของ

ตนเอง มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานโรงแรมในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

4. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในองค์กรกับการพัฒนาสมรรถนะของกลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตในจังหวัดตาก พบว่าปัจจัยภายในองค์กรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานในระดับสูง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.843 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับ **สิตาพัชร จินตนาพันธ์ และสุพาตา สิริกุตตา (2557)** ศึกษาเรื่อง “สมรรถนะและความต้องการของพนักงานที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขาเขตราชเทวี” พบว่าสมรรถนะของพนักงานทั้งในภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ทักษะ ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง บุคลิกลักษณะ และเจตคติ มีความสัมพันธ์ กับระดับความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะในระดับมากที่สุด และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ **วิชดา ประชุมทอง และกฤตชน วงศ์รัตน์ (2560)** ศึกษาเรื่อง “สมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานสายการผลิตกับประสิทธิผลขององค์กร บริษัทผลิตน้ำผลไม้กระป๋องจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” พบว่าสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในด้าน ต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านความสามารถในการปรับตัว มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับประสิทธิผลขององค์กร ในระดับสูง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสมรรถนะสำคัญ เช่น จริยธรรม ผลสัมฤทธิ์ และการทำงานเป็นทีม ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใสและมีจริยธรรม ปรับปรุงระบบประเมินผลและติดตามสมรรถนะพนักงานเพื่อวางแผนพัฒนาทรัพยากรบุคคลอย่างต่อเนื่อง ใช้เป็นแนวทางในการสรรหาและส่งเสริมบุคลากรที่มีสมรรถนะสูง และติดตามประเมินผลการนำไปใช้เพื่อปรับปรุงนโยบายให้เหมาะสมกับเป้าหมายองค์กร

2. ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานสามารถพัฒนาได้ ดังนี้ การฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารเวลาและการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ การนำเทคโนโลยีและเครื่องมือที่ทันสมัย เช่น ซอฟต์แวร์การจัดการโครงการและระบบติดตามเวลา มาใช้ในการบริหารจัดการเวลา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความสำคัญของการตรงต่อเวลาและการใช้เวลาอย่างคุ้มค่า พร้อมกับสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการทำงานเป็นทีมและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้พนักงานสามารถทำงานได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในทางปฏิบัติ อาจมีการมอบรางวัลหรือสิ่งจูงใจแก่พนักงานที่สามารถบริหารเวลาและปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมาย ส่งผลให้พนักงานมีแรงจูงใจในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร โดยอิงจากผลการวิจัยเพื่อออกแบบโปรแกรมการฝึกอบรมที่มุ่งเสริมทักษะสำคัญ อาทิ การบริการที่มีคุณภาพ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ และการทำงานเป็นทีม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
2. การศึกษาการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมจริยธรรม ผ่านกิจกรรมและการประชุมที่เน้นการปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใสและซื่อสัตย์
3. การศึกษาการพัฒนาระบบการประเมินและการติดตามผลการปฏิบัติงาน โดยใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการตรวจสอบความก้าวหน้า และปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- Adam Hayes. (25 กุมภาพันธ์ 2024). **Demographics: How to Collect, Analyze, and Use Demographic Data.**
<https://www.investopedia.com>.
- De Fleur, M. (1996). **Theories of Mass Communication.** New York: A Liberal Art Perspective, Boston: Houghton Mifflin.
- Hofstede, G. (1980. p180). **Culture Consequences: International Differences in Work-Related Values.** Beverly Hills, California: Sage.
- Krejcie, R. (1970. pp. 607-610). **Determining Sample Size for Research Activities.** Educational and Psychological Measurement, 30(3).

- Pettigrew, P. (1979. p.570). **On studying organizational cultures.**
Administrative Science Quarterly,24(4),570-581.
- Scott.B.Parry. (1998). **Evaluate the impact of Training Alexandria.** VA:
American Society of Training and Development.
- Tobin, D. (2008. p.27). **The AMA guide to management development.**
New York: AMACOM.
- กระทรวงอุตสาหกรรม. (22 กุมภาพันธ์ 2567). **รายงานความเคลื่อนไหวการลงทุน
อุตสาหกรรมของจังหวัดลำพูน ประจำเดือน ธันวาคม 2566.**
<https://lamphun.industry.go.th>
- ณัฐนิชา หล่อประดิษฐ์. (2564). **ความสุขในการทำงานที่ส่งผลต่อสมรรถนะหลักใน
การปฏิบัติงานของบุคลากรโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ.** [วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร]. ฐานข้อมูลงานวิจัย (ThaiLis)
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (22 กุมภาพันธ์ 2567). **ภาวะเศรษฐกิจการเงินภาคเหนือ.**
<https://www.bot.or.th>.
- นริศ มหาพรหมวัน. (2561). **รูปแบบสมรรถนะผู้นำโรงเรียนเอกชนสู่มาตรฐานสากล.**
[วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่].
ฐานข้อมูลงานวิจัย (ThaiLis)
- ประชัน หันชัยเนา. (2561). **กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในการสร้าง
ขีดความสามารถการแข่งขันในการให้บริการของธนาคารพาณิชย์ไทย
พื้นที่ภาคเหนือตอนบน เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน.**
[วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่].
ฐานข้อมูลงานวิจัย (ThaiLis)
- พันธุ์พรหม รังสีธารานนท์. (2558). **การพัฒนาสมรรถนะพนักงานฝ่ายทรัพยากร
มนุษย์ในบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน.** [ปรัชญาดุษฎี
บัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง]. ฐานข้อมูลงานวิจัย (ThaiLis)
- ยศพล พิษณุเดชาวงศ์. (2561). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะการบริหารงานบุคคล
ของผู้บริหารสถานศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร.**

[วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
ธัญบุรี]. ฐานข้อมูลงานวิจัย (ThaiLis)

วิลาวลัย ขวาลมัย. (2566). **ความสุขในการทำงาน ที่มีผลต่อสมรรถนะหลักในการ
ปฏิบัติงาน ของข้าราชการธุรการ สำนักงานอัยการจังหวัด ในสังกัด
สำนักงานอัยการภาค 2.** [รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช]. ฐานข้อมูลงานวิจัย (ThaiLis)

สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. (25 กุมภาพันธ์ 2566). **อุตสาหกรรมการผลิต.**
<https://fti.or.th>:

สำนักงานแรงงานจังหวัดตาก. (12 พฤษภาคม 2566). **สถานการณ์แรงงานจังหวัด
ตาก ไตรมาส 1/2566 .** https://tak.mol.go.th/labor_statistics

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (8 มีนาคม 2567). **สมรรถนะ**
<https://www.np.go.th>.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (25 กุมภาพันธ์
2566). **อุตสาหกรรมการผลิต.**
<https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=index>

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2 มีนาคม 2566). **แรงงาน.**
<http://legacy.orst.go.th/?knowledges=แรงงาน>

สิริภพ กุดสระ. (2560). **ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์กรและพลังเสริมสร้าง
ด้านจิตใจในนักฟุตบอลอาชีพไทย.** [วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา]. ฐานข้อมูลงานวิจัย (ThaiLis)

สิริวิทย์ ชูเชิด. (2559). **การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน.** กรุงเทพมหานคร : ศูนย์
หนังสือมหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

อาภรณ์ ภู่วิทยาพันธ์. (2560). **Competency DICTIONARY.** กรุงเทพมหานคร :
เอช อาร์ เซ็นเตอร์.

อิทธิพลของอัตราบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจถดถอย ปัจจัยเฉพาะธนาคาร และปัจจัยเศรษฐกิจมหภาคที่มีต่อ อัตราการเติบโตของสินเชื่อของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยช่วงก่อนและหลังพระราชกำหนดให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ประกอบการธุรกิจที่ได้รับผลกระทบ จากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

The Influence of Recession Indicators, Bank-Specific Factors, and Macroeconomic Factors on the Credit Growth Rate of Listed Commercial Banks in Thailand: Before and After Emergency Decree on The Provision of Financial Assistance for Entrepreneurs Affected by COVID-19 pandemic

ปลายฟ้า ศิริวรราช¹ พรพรรณ นันทแพศย์²
Plaifah Siriworawat and Pornwan Nunthaphad

Received: May 25, 2024. Revised: October 25, 2025. Accepted: October 30, 2025

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของอัตราบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจถดถอย ปัจจัยเฉพาะธนาคาร และปัจจัยเศรษฐกิจมหภาค ที่มีต่ออัตราการเติบโตของสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยช่วงก่อนและหลังพระราชกำหนดให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ประกอบการธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลทุติยภูมิแบบอนุกรมเวลา รายไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาส 3 ปี 2554 ถึง ไตรมาส 2 ปี 2567 รวม 52 ไตรมาส วิเคราะห์ด้วยแบบจำลองถดถอยพหุคูณ ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 6 ตัวแปรได้แก่ อัตราบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจถดถอย อัตราส่วนเงินกู้ต่อเงินฝาก สินทรัพย์สภาพคล่องต่อสินทรัพย์รวม อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ ผลัดกันดั้มวลรวมภายในประเทศ และอัตราเงินเฟ้อ ตัวแปรหุ่นได้แก่ พระราชกำหนดให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ประกอบการธุรกิจที่ได้รับ

¹ นิสิต หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเงินประยุกต์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Email: plaifah.si@ku.th

² อาจารย์ประจำ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเงินประยุกต์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผลกระทบจากการระบาดของเชื้อไวรัส โควิดนา 2019 ผลการศึกษาพบว่าตัวแปรเศรษฐกิจถดถอย อัตราส่วนเงินกู้ต่อเงินฝาก สินทรัพย์สภาพคล่อง อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ มีอิทธิพลเชิงบวกกับอัตราการเติบโตของสินเชื่อ ในขณะที่อัตราเงินเฟ้อ และพระราชกำหนดให้ความช่วยเหลือทางการเงินฯ มีอิทธิพลเชิงลบกับการเติบโตของสินเชื่อ

คำสำคัญ: ปัจจัยเศรษฐกิจมหภาค, อัตราบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจถดถอย, ปัจจัยเฉพาะธนาคาร, อัตราการเติบโตของสินเชื่อ

Abstract

This study aims to examine the influence of recession indicators, bank-specific factors, and macroeconomic factors on the credit growth rate of listed commercial banks in Thailand, before and after the Emergency Decree on the Provision of Financial Assistance for Entrepreneurs Affected by the COVID-19 Pandemic. Secondary data, in the form of time series data, were collected on a quarterly basis from Q3 2011 to Q2 2024, covering a total 52 quarters. The multiple regression model was used for analysis. The independent variables include six factors: Recession indicators, Loan-to-Deposit Ratio, Liquidity Assets to Total Assets Ratio, Return on Assets, Gross Domestic Product, and Inflation Rate. Additionally, one dummy variable was included to represent Emergency Decree on the Provision of Financial Assistance for Entrepreneurs Affected by the COVID-19 Pandemic. According to the result, Recession Indicators, Loan-to-Deposit Ratio, Liquidity Assets to Total Assets Ratio, Return on Assets, and Gross Domestic Product have a positive influence on the credit growth rate. In contrast, Inflation Rate and the Emergency Decree have a negative influence on credit growth.

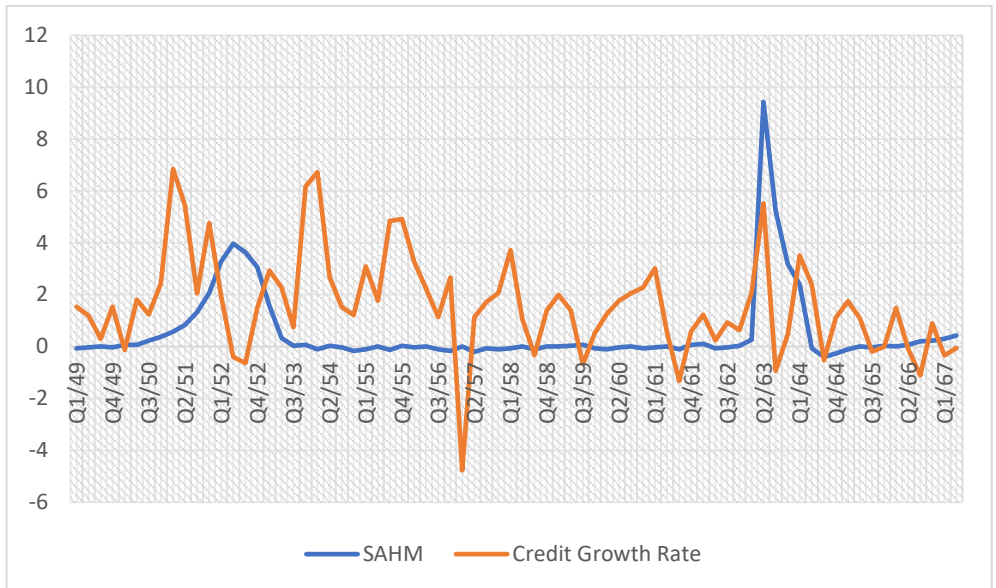
Keywords: Macroeconomic factors, Recession indicators, Bank-specific factors, Credit growth rate

บทนำ

ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการเชื่อมโยงระหว่างภาคออมทรัพย์และภาคการลงทุน ผ่านการรับฝากเงินจากประชาชนและการให้บริการสินเชื่อแก่ภาคธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของธนาคารแห่งประเทศไทย ทั้งนี้ รายได้หลักของ

ธนาคารพาณิชย์มาจากดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมที่เกิดจากการให้สินเชื่อ ซึ่งสะท้อนถึงผลประโยชน์ของธนาคารในรูปแบบของรายได้และกำไรสุทธิ รายได้ดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นหรือลดลงตามปริมาณการปล่อยสินเชื่อในแต่ละช่วงเวลา อันเป็นปัจจัยสำคัญที่นักลงทุนสามารถใช้เพื่อประเมินสถานะทางการเงินและแนวโน้มรายได้ของธนาคารได้อย่างเหมาะสม

ปริมาณการให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ขึ้นอยู่กับทั้งปัจจัยภายในและภายนอก โดยปัจจัยภายใน เช่น อัตราส่วนเงินกู้ต่อเงินฝาก ซึ่งเงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำถือเป็นแหล่งเงินทุนต้นทุนต่ำที่ธนาคารนำไปปล่อยสินเชื่อ เพื่อสร้างผลตอบแทนในรูปแบบของรายได้จากดอกเบี้ยซึ่งเป็นรายได้หลักของธนาคาร และในส่วนของสินทรัพย์สภาพคล่องต่อสินทรัพย์รวมของธนาคาร หากธนาคารมีเงินกองทุนอยู่ในระดับต่ำ ก็อาจประสบวิกฤตหรือล้มละลายได้หากขาดสภาพคล่อง ธนาคารจึงต้องมียินทรัพย์ที่สามารถแปลงเป็นเงินสดได้อย่างรวดเร็ว โดยหากธนาคารมีสภาพคล่องต่ำก็อาจจะชะลอการปล่อยสินเชื่อเพื่อลดความเสี่ยง ขณะที่อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ธนาคารจะวางแผนการปล่อยสินเชื่อในกลุ่มที่ให้ผลตอบแทนสูงที่สุด แม้จะต้องยอมรับความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารสินทรัพย์ หรือแม้กระทั่งปัจจัยภายนอกอย่างภาวะเศรษฐกิจก็ส่งผลกระทบต่ออุปสงค์สินเชื่อ เช่น ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ หากเศรษฐกิจอยู่ในช่วงขยายตัว ก็จะส่งผลทำให้ภาคธุรกิจและภาคครัวเรือนมีการลงทุนที่เพิ่มสูงขึ้น และอัตราเงินเฟ้อ หากระดับราคาสินค้าและบริการที่เพิ่มสูงขึ้น ก็อาจส่งผลให้ธนาคารกลางเข้ามาควบคุมเสถียรภาพทางการเงินโดยการปรับอัตราดอกเบี้ยซึ่งเป็นต้นทุนทางการเงินของภาคธุรกิจและครัวเรือนที่เพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน หรือแม้กระทั่งกฎของชาห์มที่ใช้อัตราว่างงานบ่งชี้ภาวะถดถอย ซึ่งถือเป็นเครื่องมือที่ใช้ในสหรัฐอเมริกาในการระบุจุดเริ่มต้นของภาวะเศรษฐกิจถดถอย ที่พิจารณาจากการเพิ่มขึ้นของอัตราการว่างงานเฉลี่ยเคลื่อนที่ 3 เดือน หากมีค่ามากกว่าร้อยละ 0.50 ขึ้นไปเมื่อเทียบกับอัตราว่างงานต่ำสุดในรอบ 12 เดือน ถือเป็นสัญญาณของภาวะถดถอย ตัวชี้วัดนี้สะท้อนถึงรายได้และสภาพคล่องของประชาชน ซึ่งเชื่อมโยงกับอัตราการเติบโตของสินเชื่อธนาคาร แม้กฎของชาห์มจะไม่ได้ใช้ในไทยโดยตรง แต่เศรษฐกิจไทยมีความเชื่อมโยงกับสหรัฐฯ ผ่านการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้น ภาวะเศรษฐกิจของสหรัฐฯ สามารถส่งผลกระทบต่ออุปสงค์สินเชื่อในไทยโดยอ้อม โดยจากสถิติช่วงปี 2549 ถึงกลางปี 2567 พบว่ามี 2 ช่วงที่ตัวชี้วัดเพิ่มขึ้นเกินร้อยละ 0.50 ได้แก่ ช่วงไตรมาส 2 ปี 2551 ถึง ไตรมาส 1 ปี 2553 จุดสูงสุด ร้อยละ 3.97 และไตรมาส 2 ปี 2563 ถึง ไตรมาส 1 ปี 2564 จุดสูงสุดร้อยละ 9.43 ซึ่งสอดคล้องกับช่วงเกิดวิกฤตการเงินโลกและโควิด-19 และพบว่าในช่วงเวลาดังกล่าว อัตราการเติบโตของสินเชื่อก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 อัตราบ่งชี้ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจของซาม์ (SAHM Rule) และ อัตราการเติบโตของสินเชื่อ (Credit Growth Rate)
ที่มา: FRED (2024) และธนาคารแห่งประเทศไทย (2567)

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าอัตราบ่งชี้ภาวะถดถอยของซาม์ (SAHM Rule) โดยทั่วไปมีค่าใกล้เคียงศูนย์ มีค่าติดลบ 0.50 ถึง 0.50 ซึ่งถือเป็นภาวะปกติ ยกเว้นช่วงที่ค่าดังกล่าวมากเกิน 0.50 สะท้อนสัญญาณของภาวะเศรษฐกิจถดถอย และในช่วงนั้นพบว่าอัตราการเติบโตของสินเชื่อก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ในช่วงเวลาดังกล่าวประเทศไทยเองก็มีมาตรการพระราชกำหนดช่วยเหลือผู้ประกอบการธุรกิจจากโควิด-19 ที่สนับสนุนดอกเบี้ยต่ำ เพื่อออกมากระตุ้นการใช้สินเชื่อ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจวิเคราะห์ว่าปัจจัยอันได้แก่ อัตราบ่งชี้ภาวะถดถอยของซาม์ อัตราส่วนเงินกู้ต่อเงินฝาก อัตราส่วนสภาพคล่อง อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ อัตราเงินเฟ้อ และพระราชกำหนดช่วยเหลือผู้ประกอบการธุรกิจจากโควิด-19 มีผลต่อการเติบโตของสินเชื่อหรือไม่ โดยผลการศึกษาดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อธนาคารพาณิชย์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนักลงทุนในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ออกนโยบายและควบคุมความเสี่ยง ในการปล่อยสินเชื่อ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของอัตราบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจถดถอย ปัจจัยเฉพาะธนาคาร และปัจจัยทางเศรษฐกิจ มหาภาคที่มีผลต่ออัตราการเติบโตของสินเชื่อ ช่วงก่อนและหลังพระราชกำหนดให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ประกอบการธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย

ทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตราบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจถดถอย

Sahm Rule เป็นตัวชี้วัดภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจ โดยใช้อัตราการว่างงานเฉลี่ยเคลื่อนที่ 3 เดือน หากเพิ่มขึ้นมากกว่าเท่ากับร้อยละ 0.5 จากระดับต่ำสุดในรอบ 12 เดือน ถือเป็นสัญญาณของภาวะถดถอย (Sahm, 2019) จากทฤษฎีของ Phillips Curve (1958) กล่าวว่า การเพิ่มขึ้นของอัตราการว่างงาน จากอัตราบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจถดถอย ไม่เพียงบอกถึงเศรษฐกิจที่เข้าสู่ภาวะถดถอย แต่ยังสะท้อนถึงการลดลงของอัตราเงินเฟ้อในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญที่ธนาคารกลางใช้ในการตัดสินใจในการปรับดอกเบี้ยนโยบายเพื่อกระตุ้นระบบเศรษฐกิจ Rey (2015) ระบุว่านโยบายการเงินของสหรัฐมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจโลก โดยเฉพาะตลาดเกิดใหม่ผ่านการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยและค่าเงินดอลลาร์

ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์

Markowit (1952) ผู้พัฒนาทฤษฎีพอร์ตโฟลิโอ อธิบายถึงความสมดุลระหว่างความเสี่ยงและผลตอบแทนในการบริหารจัดการสินทรัพย์ โดยใช้ให้เห็นว่าผู้ปล่อยสินเชื่อจะยอมรับความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้น เพื่อผลตอบแทนที่สูงขึ้น แต่หากไม่มีการบริหารจัดการความเสี่ยงที่เหมาะสม อาจทำให้สินทรัพย์นั้นไม่สามารถสร้างผลตอบแทนและนำไปสู่ผลตอบแทนที่ลดลง

ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตราเงินเฟ้อ

อัตราเงินเฟ้อสะท้อนการเพิ่มขึ้นของระดับราคาสินค้าและบริการ ซึ่งกระทบต่อมูลค่าเงินและกำลังซื้อของผู้บริโภค Fisher (1911) อธิบายในทฤษฎีปริมาณเงินโดยใช้ให้เห็นว่าการเพิ่มขึ้นของอัตราเงินเฟ้อจะส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดสูงขึ้น เนื่องจากธนาคารกลางจะเข้ามาควบคุมเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการกู้ยืมและการปล่อยสินเชื่อที่ลดลงเนื่องจากต้นทุนทางการเงินที่เพิ่มสูงขึ้น Stiglitz and Weiss (1981) ชี้ว่าเมื่อเกิดเงินเฟ้อที่เพิ่มสูงขึ้น สถาบันการเงินมีแนวโน้มเข้มงวดในการปล่อยสินเชื่อเพื่อลดความเสี่ยงด้านเครดิตเพิ่มขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับอัตราเงินกู้ต่อเงินฝาก

วเรศ อุปปาติก (2544) ชี้ให้เห็นถึงทฤษฎีปริมาณเงินให้กู้โดยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างอัตราดอกเบี้ยและอุปทานเงินให้กู้ว่าเมื่ออัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นจะส่งผลให้ความต้องการเงินทุนลดลง และส่งผลให้อุปทานเงินให้กู้เพิ่มขึ้น โดยอัตราดอกเบี้ยที่มีบทบาทสำคัญในการขยายสินเชื่อ พิมพ์ลภัญญ์ พัฒนชัย (2559) กล่าวว่าหากธนาคารสามารถลดสัดส่วนของสินทรัพย์ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ลงได้ และใช้เงินฝากให้มีประโยชน์สูงสุด จะส่งผลให้ธนาคารสามารถเพิ่มการปล่อยสินเชื่อและยังคงรักษาสภาพคล่องทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพได้

แนวคิดเกี่ยวกับสินทรัพย์สภาพคล่องต่อสินทรัพย์รวม

รวินท์ เอี่ยมสอาด และ ชุรพร เจริญพร (2014) การบริหารสภาพคล่องที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ธนาคารสามารถรองรับการชำระหนี้ระยะสั้นและยาวเพื่อป้องกันการขาดสภาพคล่องจากสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด Mishra (2021) ชี้ให้เห็นว่าหากมีการลดอัตราส่วนสภาพคล่องตามกฎหมายที่ธนาคารกลางกำหนด จะส่งผลให้ธนาคารมีแรงจูงใจในการขยายสินเชื่อ เนื่องจากสามารถใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์เพื่อสร้างผลตอบแทนที่สูงขึ้น จากสภาพคล่องที่เพิ่มสูงขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ

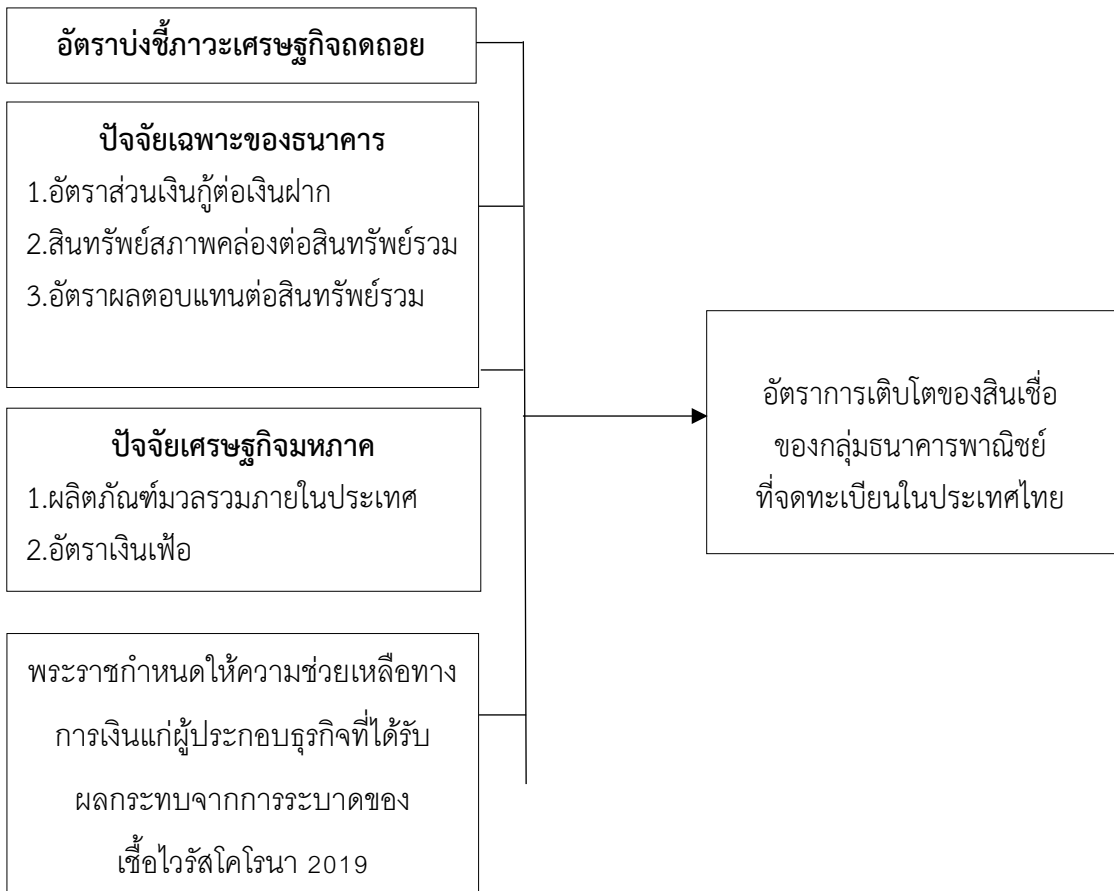
ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สะท้อนการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยเมื่อเศรษฐกิจเติบโต ความเชื่อมั่นของภาคธุรกิจและครัวเรือนจะเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ความต้องการสินเชื่อเพื่อการลงทุนและการบริโภคสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Mankiw (2019) ที่ชี้ว่าเศรษฐกิจที่ขยายตัวจะกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภาพรวม Mishkin (2018) สถาบันการเงินเป็นตัวกลางในการกระจายเงินทุนจากผู้มีเงินออมไปยังผู้ที่ต้องการทุน ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ

แนวคิดเกี่ยวกับพระราชกำหนดให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ประกอบการธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

Keynes (1936) อธิบายว่าในภาวะเศรษฐกิจถดถอย รัฐควรใช้นโยบายการคลัง เช่น การเพิ่มการใช้จ่ายและลดภาษี เพื่อกระตุ้นการบริโภค การลงทุน และรักษาการจ้างงาน โดยเฉพาะผ่านโครงการโครงสร้างพื้นฐานและการสนับสนุนธุรกิจ SMEs ขณะที่ Eggertsson and Krugman (2012) เสริมว่าในสถานการณ์ที่ภาคเอกชน

มีการหนี้สูง มาตรการการคลัง เช่น สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ มีบทบาทในการกระตุ้นความต้องการสินเชื่อที่ลดลง โดย International Monetary Fund (2020) ชี้ว่ามาตรการการคลังในช่วงโควิด-19 มีส่วนสำคัญในการบรรเทาปัญหาสภาพคล่องและสนับสนุนการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1.วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิรายไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาส 3 ปี 2554 ถึงไตรมาส 2 ปี 2567 รวมทั้งสิ้น 52 ไตรมาส โดยมีตัวแปรตามคือ อัตราการเติบโตของสินเชื่อของ

ธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย และตัวแปรอิสระ ได้แก่ อัตราส่วนเงินกู้ต่อเงินฝาก สินทรัพย์สภาพคล่องต่อสินทรัพย์รวม และอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ เก็บข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย ส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และอัตราเงินเฟ้อ เก็บข้อมูลจากระบบบลูมเบิร์กเทอร์มินัล (Bloomberg Terminal) และอัตราบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจถดถอย เก็บข้อมูลจากฐานข้อมูลเศรษฐกิจของธนาคารกลางสหรัฐ (Federal Reserve Economic Data) ตัวแปรหุ่นคือ พระราชกำหนดให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ประกอบการธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 โดยใช้วิธีการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรอิสระต่อการเติบโตของสินเชื่อ

สมมติฐานในการศึกษา

สมมติฐานที่1: อัตราบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจถดถอย มีความสัมพันธ์กับอัตราการเติบโตของสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยในทิศทางเดียวกัน

สมมติฐานที่2: อัตราส่วนเงินกู้ต่อเงินฝาก มีความสัมพันธ์กับอัตราการเติบโตของสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยในทิศทางเดียวกัน

สมมติฐานที่3: สินทรัพย์สภาพคล่องต่อสินทรัพย์รวม มีความสัมพันธ์กับอัตราการเติบโตของสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยในทิศทางเดียวกัน

สมมติฐานที่4: อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ มีความสัมพันธ์กับอัตราการเติบโตของสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยในทิศทางเดียวกัน

สมมติฐานที่5: ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ มีความสัมพันธ์กับอัตราการเติบโตของสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยในทิศทางเดียวกัน

สมมติฐานที่6: อัตราเงินเฟ้อ มีความสัมพันธ์กับอัตราการเติบโตของสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยในทิศทางตรงกันข้าม

สมมติฐานที่7: พระราชกำหนดให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ประกอบการธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีความสัมพันธ์กับอัตราการเติบโตของสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยในทิศทางเดียวกัน

2. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรอิสระจำนวน 6 ตัวแปร และตัวแปรหุ่นจำนวน 1 ตัวแปร ที่มีต่ออัตราการเติบโตของสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย โดยมีวิธีการทางสถิติ การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยอธิบายถึงลักษณะพื้นฐานของชุดข้อมูลที่ทำการศึกษา เช่น ค่าสูงสุด (Max) ค่าต่ำสุด (Min) ค่าเฉลี่ย (Mean) ที่ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation : S.D.) เพื่อช่วยการในอธิบายลักษณะของตัวแปรและวิเคราะห์ความแปรผันของชุดข้อมูลที่ผู้วิจัยทำการศึกษา และการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย

$$CG_t = \beta_0 + \beta_1 SAHM_t + \beta_2 LDR_t + \beta_3 LR_t + \beta_4 ROA_t + \beta_5 GDP_t + \beta_6 INF_t +$$

ที่ตั้งไว้ โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis: MRA) โดยมีแบบจำลองดังนี้
โดยกำหนดให้

CG_t หมายถึง อัตราการเติบโตของสินเชื่อ (Credit Growth Rate) รายไตรมาสที่ t (หน่วย : ร้อยละ)

$SAHM_t$ หมายถึง อัตราบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจถดถอย (Recession Indicator) รายไตรมาสที่ t (หน่วย : ร้อยละ)

LDR_t หมายถึง อัตราส่วนเงินกู้ต่อเงินฝาก (Loan-to-Deposit Ratio) (รายไตรมาสที่ t (หน่วย : ร้อยละ)

LR_t หมายถึง สินทรัพย์สภาพคล่องต่อสินทรัพย์รวม (Liquidity Assets to Total Assets)

รายไตรมาสที่ t (หน่วย : ร้อยละ)

ROA_t หมายถึง อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (Return on Assets) รายไตรมาสที่ t (หน่วย : ร้อยละ)

GDP_t หมายถึง ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (Gross Domestic Product)

รายไตรมาสที่ t (หน่วย : ร้อยละ)

INF_t หมายถึง อัตราเงินเฟ้อ (Inflation Rate) รายไตรมาสที่ t (หน่วย : ร้อยละ)

FAD_t หมายถึง พระราชกำหนดให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบ

จากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Financial Assistance Decree) (อยู่ระหว่างไตรมาสที่ 2 ของปี พ.ศ.2564 ถึง ไตรมาสที่ 2 ของปี 2567 มีค่าตัวแปรหุ่นเท่ากับ 1 ช่วงเวลาที่เหลือมีค่าเป็น 0)

β_0	หมายถึง ค่าคงที่
β_1 to β_7	หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ
t	หมายถึง ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง
ε	หมายถึง ค่าความคลาดเคลื่อน

ทั้งนี้ก่อนทำการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติด้วยสมการถดถอยพหุคูณด้วยโปรแกรมคำนวณทางเศรษฐมิติ (Econometric views : EViews) ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบปัญหาทางสถิติที่สำคัญดังนี้

การทดสอบความเป็นสมำเสมอของข้อมูล (Unit Root Test)

โดยใช้วิธี Augmented Dickey-Fuller Test (ADF) เนื่องจากข้อมูลอนุกรมเวลาอาจไม่มีความเป็นสมำเสมอ (Stationarity) ซึ่งอาจทำให้เกิดการถดถอยที่ผิดปกติเมื่อใช้ในการวิเคราะห์สมการถดถอย ส่งผลให้ค่าสัมประสิทธิ์และผลการทดสอบทางสถิติไม่ถูกต้องและไม่น่าเชื่อถือ เนื่องจากข้อมูลไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมและค่าประมาณไม่คงที่

การทดสอบปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity)

ในแบบจำลองประมาณการ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรตามและกลุ่มตัวแปรอิสระ ตัวแปรอิสระควรมีความสัมพันธ์กันในระดับที่เหมาะสม เพราะหากความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระสูงเกินไป จะส่งผลกระทบต่อความถูกต้องของการประมาณการและความเชื่อมั่นในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม

การทดสอบความสัมพันธ์ของตัวคลาดเคลื่อน (Autocorrelation)

โดยใช้สถิติ Durbin-Watson Test เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนและทดสอบความเป็นอิสระ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหา Autocorrelation

การทดสอบปัญหาความแปรปรวนไม่คงที่ ของค่าคลาดเคลื่อน (Heteroscedasticity)

สามารถทำได้โดยใช้การทดสอบ White Heteroscedasticity Test ซึ่งใช้ตรวจสอบปัญหาความแปรปรวนที่ไม่คงที่ของค่าคลาดเคลื่อน ซึ่งขัดกับสมมติฐานของวิธีการกำลังสองน้อยที่สุด ที่กำหนดให้ค่าคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนคงที่ ปัญหานี้ อาจเกิดจากการระบุรูปแบบตัวแปรไม่ถูกต้อง หรือเกิดขึ้นเอง ในกรณีที่รูปแบบตัวแปรในสมการถดถอยถูกต้องทั้งหมด

การวิเคราะห์ด้วยสมการถดถอยเชิงซ้อนหลายตัวแปร (Multiple Regression)

โดยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาขนาดและทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและกลุ่มตัวแปรอิสระ พร้อมทั้งตรวจสอบความน่าเชื่อถือทางสถิติของสมการถดถอย

ผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรอิสระ ได้แก่ อัตราบ่งชี้ภาวะถดถอย อัตราส่วนเงินกู้ต่อเงินฝาก สินทรัพย์สภาพคล่องต่อสินทรัพย์รวม อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ อัตราเงินเฟ้อ และตัวแปรหุ่น คือ พระราชกำหนดให้ความช่วยเหลือทางการเงินจากผลกระทบโควิด-19 ที่มีต่ออัตราการเติบโตของสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศไทย โดยใช้แบบจำลองถดถอยเชิงพหุคูณพร้อมตรวจสอบคุณสมบัติเบื้องต้นของข้อมูล ดังมีผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1.การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics Analysis)

การนำเสนอข้อมูลทางสถิติเบื้องต้น ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลค่าเฉลี่ยของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย จำนวนทั้งสิ้น 52 ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา สำหรับตัวแปรอิสระ 6 ตัว ตัวแปรหุ่น 1 ตัว และตัวแปรตาม 1 ตัว ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาแสดงรายละเอียดทางสถิติ ได้แก่ ค่าสูงสุด (Max) ค่าต่ำสุด (Min) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาของตัวแปรอิสระ ตัวแปรหุ่น และตัวแปรตาม

			ช่วงก่อนบังคับใช้ พระราชกำหนด สินเชื่อฟื้นฟู		ช่วงหลังบังคับใช้ พระราชกำหนด สินเชื่อฟื้นฟู	
	Max	Min	Mean	S.D.	Mean	S.D.
CG	5.52	-4.47	1.53	1.84	0.49	1.03
SAHM	9.43	-0.40	0.49	1.77	0.03	0.22
LDR	120.28	105.57	109.94	3.28	107.87	0.99

LR	23.70	17.60	19.65	1.17	21.60	1.06
ROA	1.90	0.40	1.49	0.27	1.14	0.24
GDP	15.50	-12.20	2.14	4.13	2.38	1.81
INF	7.29	-2.67	1.01	1.50	2.68	2.60

จากตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับอัตราบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจถดถอย ปัจจัยเฉพาะธนาคาร และปัจจัยทางเศรษฐกิจในช่วงก่อนและหลังการบังคับใช้พระราชกำหนดสินเชื่อฟื้นฟูฯ โดยพบว่าค่าเฉลี่ยของอัตราการเติบโตของสินเชื่อ (CG) อัตราบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจถดถอย (SAHM) อัตราเงินกู้ต่อเงินฝาก (LDR) อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) มีแนวโน้มลดลงหลังจากการบังคับใช้พระราชกำหนดสินเชื่อฟื้นฟูฯ ซึ่งอาจสะท้อนถึงผลกระทบจากมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการปรับโครงสร้างระบบการเงินและเศรษฐกิจในช่วงเวลาดังกล่าว ในขณะที่ตัวแปรสินทรัพย์สภาพคล่องต่อสินทรัพย์รวม (LR) และอัตราเงินเฟ้อ (INF) พบว่ามีค่าเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นในช่วงหลังการบังคับใช้พระราชกำหนดสินเชื่อฟื้นฟูฯ ซึ่งอาจเป็นผลจากการปรับตัวของภาคการเงินและนโยบายการเงินที่ออกมาเพื่อลดผลกระทบจากสถานการณ์เศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในภาคการเงินและเศรษฐกิจที่เกิดจากการบังคับใช้มาตรการสินเชื่อฟื้นฟูฯ

2. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมานของตัวแปรอิสระและตัวแปรหุ่นที่มีต่ออัตราการเติบโตของสินเชื่อฯ

Variable	Coefficient	Standard Error	t-Statistic	Prob.
Constant	-44.8203	11.3830	-3.9374	0.0003
SAHM	0.6894	0.1915	3.5987	0.0008***
LDR	0.2145	0.0797	2.6909	0.0101**
LR	0.8861	0.2100	4.2189	0.0001***

ROA	2.9297	0.9099	3.2195	0.0024***
GDP	0.3100	0.0707	4.3827	0.0001***
D(INF)	-0.2872	0.1699	-1.6898	0.0983*
FAD	-1.0395	0.6144	-1.6918	0.0979*
R-squared	0.5220	F-Statistic		0.0000
Adjusted R-squared	0.4442	Durbin-Watson		2.2323

*** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 * นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

จากตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน โดยนำชุดข้อมูลในแบบจำลองที่ได้ผ่านการจัดการปัญหาทางสถิติที่สำคัญมาเรียบร้อยแล้ว มาทำการทดสอบโดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณด้วยโปรแกรมคำนวณทางเศรษฐมิติ ผลการวิเคราะห์แบบจำลองถดถอยพบว่า ค่า F-Statistic เท่ากับ 0.0000 แสดงว่าแบบจำลองสามารถอธิบายอัตราการเติบโตของสินเชื่อได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีค่า R-squared เท่ากับ 0.5220 หรือร้อยละ 52.21 หมายถึงตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรปรวนของอัตราการเติบโตของสินเชื่อได้ในระดับหนึ่ง ขณะที่อีกร้อยละ 47.79 มาจากปัจจัยอื่นนอกเหนือแบบจำลอง และมีค่า Adjusted R-squared เท่ากับ 0.4442

ผลการทดสอบ t-Statistic พบว่ามีตัวแปรที่มีนัยสำคัญต่ออัตราการเติบโตของสินเชื่อทั้งหมด 6 ตัวแปร ได้แก่ อัตราแบ่งชำระหนี้สิน สินทรัพย์สภาพคล่องต่อสินทรัพย์รวม อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ และ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 อัตราเงินกู้ต่อเงินฝากที่ระดับ 0.05 ส่วนอัตราเงินเฟ้อและพระราชกำหนดให้ความช่วยเหลือทางการเงินฯ มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.10 โดยนำผลที่ได้ดังกล่าวมาเขียนในรูปแบบสมการเชิงพยากรณ์ได้ดังนี้

$$CG = -44.82032 + 0.6894*SAHM + 0.2145*LDR + 0.8861*LR + 2.9297*ROA + 0.3100*GDP + (-0.2872)*D(INF) + (-1.0395)*FAD$$

โดยผลการวิเคราะห์ที่ได้ปรากฏในตารางที่ 2 ได้ผ่านกระบวนการจัดการปัญหาทางสถิติดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบความนิ่งของข้อมูล (Unit Root Test) โดยวิธี Augmented Dickey-Fuller Test

Variable	ระดับของ Unit Root test	P-Value (Prob.)	Result
CG	Level	0.0005**	Stationary
SAHM	Level	0.0225*	Stationary
LDR	Level	0.0471*	Stationary
LR	Level	0.0362*	Stationary
ROA	Level	0.0346*	Stationary
GDP	Level	0.0129*	Stationary
INF	1st Difference	0.9676	Non- Stationary

* มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 3 ผลการทดสอบความเป็นสมำเสมอของข้อมูล (Unit Root Test) พบว่า ตัวแปรที่มีความเป็นสมำเสมอในระดับ Level จำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ อัตราการเติบโตของสินเชื่อ อัตราบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจถดถอย อัตราส่วนเงินกู้ต่อเงินฝาก สินทรัพย์สภาพคล่องต่อสินทรัพย์รวม อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ส่วนตัวแปรที่มีความเป็นสมำเสมอในระดับ 1st Difference จำนวน 1 ตัวแปร ได้แก่ อัตราเงินเฟ้อ

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์วิธี Simple Correlation Coefficients

	CG	SAHM	LDR	LR	ROA	GDP	D(INF)
CG	1.0000						
SAHM	0.0463	1.0000					
LDR	0.0126	0.0320	1.0000				
LR	0.0095	0.1061	0.1789	1.0000			
ROA	0.0285	0.1297	0.0323	0.4514	1.0000		
GDP	0.0189	0.5005	0.0061	0.0756	0.0711	1.0000	
D(INF)	0.0003	0.1580	0.0354	0.0041	0.0000	0.0963	1.0000

จากตารางที่ 4 ผลการทดสอบปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficients) ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละคู่ต่ำกว่า 0.8 ซึ่งบ่งชี้ว่าไม่เกิดปัญหาภาวะร่วม (Multicollinearity) จึงไม่จำเป็นต้องตัดตัวแปรออก จากผลการทดสอบนี้สามารถสรุปได้ว่า ตัวแปรอิสระในแบบจำลองมีความเป็นอิสระจากกันและสามารถใช้ในการวิเคราะห์ต่อไปได้โดยไม่เกิดปัญหาการทับซ้อนของข้อมูลที่จะส่งผลกระทบต่อความถูกต้องของผลลัพธ์จากการวิเคราะห์

ผลการทดสอบปัญหาความสัมพันธ์กันเองของความคลาดเคลื่อน พบว่า ค่า Durbin-Watson เท่ากับ 2.2323 เมื่อทำการทดสอบด้วย Durbin-Watson Test และเปรียบเทียบกับค่าอ้างอิงจากตารางที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 สำหรับ $n = 51$ และ $k = 7$ โดยได้ค่า $dL = 1.189$ และ $dU = 1.895$ ดังนั้น ค่า Durbin-Watson อยู่ในช่วง 2.105 – 2.811 ซึ่งบ่งชี้ว่าไม่มีปัญหาความสัมพันธ์กันเองของความคลาดเคลื่อน (Autocorrelation) และสมการถดถอยนี้จึงไม่มีปัญหา Autocorrelation

ตารางที่ 5 การทดสอบความแปรปรวนไม่คงที่ของความคลาดเคลื่อน (Heteroscedasticity)

Heteroskedasticity Test: White			
F-statistic	1.4266	Prob. F (7,43)	0.2197
Obs*R-squared	9.6122	Prob. Chi-Square (7)	0.2116
Scaled explained SS	14.322	Prob. Chi-Square (7)	0.0457

จากตารางที่ 5 การทดสอบความแปรปรวนไม่คงที่ของความคลาดเคลื่อน (Heteroscedasticity) ด้วยวิธี White Heteroscedasticity Test ใช้ในการตรวจสอบปัญหาความแปรปรวนไม่คงที่ของค่าคลาดเคลื่อน โดยพิจารณาจากค่า F-statistic และ Obs*R-squared เมื่อทดสอบพบว่า ค่า Probability ของ F-statistic เท่ากับ 0.2197 และค่า Probability ของ Obs*R-squared เท่ากับ 0.2116 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.05 จึงสรุปได้ว่า สมการถดถอยนี้ไม่มีปัญหา Heteroscedasticity

อภิปรายผล

อัตราบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจถดถอย มีอิทธิพลเชิงบวกต่ออัตราการเติบโตของสินเชื่อในธนาคารพาณิชย์ของไทยที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไป

ตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ นั้นหมายความว่าเมื่อภาวะเศรษฐกิจถดถอยเกิดขึ้น จะกระตุ้นการดำเนินนโยบายของธนาคารกลาง โดยการปรับลดอัตราดอกเบี้ยและเพิ่มสภาพคล่องในระบบการเงิน ซึ่งส่งผลให้ต้นทุนทางการเงินลดลงและกระตุ้นการใช้สินเชื่อเพื่อการบริโภคและการลงทุนเพิ่มขึ้น Rey (2015) ที่ระบุว่านโยบายการเงินของสหรัฐมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจโลก โดยเฉพาะตลาดเกิดใหม่ผ่านการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย จึงทำให้ธนาคารพาณิชย์ไทยได้รับผลกระทบจากการปรับเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ยนโยบายสหรัฐฯ International Monetary Fund (2010), Claessens, Kose, and Terrones (2012), Claessens et al. (2013), และ Bernanke and Gertler (1995) ที่พบว่า การปรับลดอัตราดอกเบี้ยในช่วงเศรษฐกิจถดถอยช่วยส่งเสริมการขยายตัวของสินเชื่อในระบบเศรษฐกิจ และเป็นไปตามทฤษฎีของ Sahm (2019) ที่ชี้ให้เห็นว่าอัตราบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจถดถอยเป็นสัญญาณที่ช่วยให้ธนาคารกลางและหน่วยงานภาครัฐสามารถดำเนินมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจและฟื้นฟูการใช้จ่ายได้อย่างรวดเร็ว

อัตราเงินกู้ต่อเงินฝาก มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับอัตราการเติบโตของสินเชื่อในธนาคารพาณิชย์ของไทยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ว่าเมื่อธนาคารปรับขึ้นอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก จะทำให้อุปทานเงินทุนที่ใช้ในการปล่อยสินเชื่อเพิ่มขึ้น วเรศ อุปาทิก (2544) ระบุว่าเงินฝากที่เพิ่มขึ้นจะสนับสนุนให้ธนาคารสามารถปล่อยสินเชื่อได้มากขึ้น พิมพ์ลภัญญ์ พัฒนชัย (2559) การจัดสรรเงินทุนเพื่อปล่อยสินเชื่อที่เพิ่มขึ้นจะทำให้อัตราการเติบโตของสินเชื่อเพิ่มขึ้น Febrianto and Muid (2013) และ Siringoringo and Sijabat (2019) พบว่าอัตราส่วน LDR ที่สูงสะท้อนถึงการใช้เงินฝากในการปล่อยสินเชื่อที่มากขึ้น ซึ่งส่งผลให้การขยายตัวของสินเชื่อเพิ่มขึ้น

สินทรัพย์สภาพคล่องต่อสินทรัพย์รวม

สินทรัพย์สภาพคล่องต่อสินทรัพย์รวม มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับอัตราการเติบโตของสินเชื่อในธนาคารพาณิชย์ของไทยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ว่า การมีสินทรัพย์สภาพคล่องที่สูงจะช่วยเพิ่มความสามารถในการปล่อยสินเชื่อ เนื่องจากธนาคารสามารถใช้สินทรัพย์เป็นแหล่งสำรองในการสนับสนุนการขยายตัวของสินเชื่อ (Mishra, 2021) โดย รวินท์ เอี่ยมสอาด และ ชุพรพร เจริญพร (2014) ระบุว่าการบริหารสภาพคล่องที่ดีช่วยให้ธนาคารสามารถรับความเสี่ยงในการปล่อยสินเชื่อได้มากขึ้นและรองรับวิกฤตเศรษฐกิจได้ดีขึ้น Nguyen and Nguyen (2022) และ Bottero et al. (2020) หากธนาคารมีสภาพ

คลองสูงจะสามารถขยายการปล่อยสินเชื่อได้มากขึ้น เนื่องจากสามารถบริหารความเสี่ยงและรองรับความต้องการสินเชื่อในระบบเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับอัตราดอกเบี้ยของสินเชื่อในธนาคารพาณิชย์ของไทยที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งผลการศึกษาที่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ว่าเมื่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมสูงหมายถึงธนาคารบริหารสินทรัพย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้สามารถสร้างรายได้จากดอกเบี้ยสูงขึ้น และการเติบโตของสินเชื่อที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้รายได้จากดอกเบี้ยสุทธิสูงขึ้น (Markowit ,1952) และ Beck et al. (2000) ที่พบว่าอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์จะเพิ่มขึ้นเมื่อธนาคารสามารถขยายสินเชื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ Mery and Dony (2021) และ Nugraha (2022) ระบุว่า การปล่อยสินเชื่อเป็นแหล่งสำคัญในการสร้างรายได้จากดอกเบี้ย ซึ่งมีผลโดยตรงต่อความสามารถในการทำกำไรของธนาคารและสะท้อนถึงประสิทธิภาพในการดำเนินงานทางการเงิน

ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ มีอิทธิพลเชิงบวกต่ออัตราการเติบโตของสินเชื่อในธนาคารพาณิชย์ของไทยที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ Mankiw (2019) ระบุว่าเมื่อเศรษฐกิจขยายตัว ภาคธุรกิจและครัวเรือนจะเพิ่มการลงทุนและการบริโภค เนื่องจากมีความเชื่อมั่นในเศรษฐกิจ ส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์มีการปรับลดอัตราดอกเบี้ยเพื่อสนับสนุนการใช้สินเชื่อที่เพิ่มขึ้น Akani and Onyema (2016), Jović and Jandrić (2018), Sipahutar (2019) และ Özdemir (2020) พบการขยายตัวทางเศรษฐกิจส่งผลให้ความต้องการสินเชื่อเพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากความเชื่อมั่นของภาคธุรกิจและผู้บริโภค Mishkin (2018) กล่าวว่า ธนาคารพาณิชย์มีบทบาทสำคัญในการกระจายเงินทุนไปยังกิจกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเศรษฐกิจ

อัตราเงินเฟ้อ มีอิทธิพลเชิงลบต่ออัตราการเติบโตของสินเชื่อในธนาคารพาณิชย์ของไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่าอัตราเงินเฟ้อส่งผลให้ต้นทุนทางการเงินเพิ่มขึ้นซึ่งส่งผลให้ความต้องการสินเชื่อลดลง และสถาบันการเงินมีแนวโน้มเข้มงวดในการปล่อยสินเชื่อเพื่อลดความเสี่ยงด้านเครดิตเพิ่มขึ้น (Stiglitz and Weiss, 1981) โดย Gillman, Kejak, and Valentinyi (1999), Berkelmans (2005), Rachmansyah (2021), และ Hazmi (2018) อัตราเงินเฟ้อทำให้เกิดแรงกดดันต่ออัตราดอกเบี้ย ส่งผลให้สถาบันการเงินคุมการปล่อยสินเชื่อเพื่อลดความเสี่ยง และส่งผลให้อัตราการเติบโตของสินเชื่อลดลง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ

Fisher (1911) ที่กล่าวว่า การเพิ่มขึ้นของอัตราเงินเฟ้อจะส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดสูงขึ้น เนื่องจากธนาคารกลางจะเข้ามาควบคุมเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมการกู้ยืมและการปล่อยสินเชื่อที่ลดลง

พระราชกำหนดให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ประกอบการธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับอัตราดอกเบี้ยของสินเชื่อในธนาคารพาณิชย์ของไทยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10 ซึ่งขัดแย้งกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่า พระราชกำหนดให้ความช่วยเหลือทางการเงินจะส่งผลให้การเติบโตของสินเชื่อเพิ่มขึ้น โดยผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าเมื่อพระราชกำหนดให้ความช่วยเหลือทางการเงินฯ เพิ่มขึ้น การเติบโตของสินเชื่อกลับลดลง ไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ Keynes (1936) และ International Monetary Fund (2020) ที่เสนอว่าการให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำหรือมาตรการค้ำประกันสินเชื่อควรกระตุ้นการใช้สินเชื่อในภาคธุรกิจในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ อีกทั้งยังขัดแย้งกับ Quynh (2022) และ Teresiene et al. (2021) ที่พบว่าการเพิ่มความสามารถในการระดมเงินทุนและมาตรการช่วยเหลือทางการเงินสามารถกระตุ้นการเติบโตของสินเชื่อได้อย่างไรก็ตาม Beck et al. (2021) สนับสนุนแนวคิดที่ว่า การเข้ามาของภาครัฐในตลาดสินเชื่ออาจทำให้ความต้องการสินเชื่อจากธนาคารพาณิชย์ลดลง เนื่องจากภาคธุรกิจเลือกใช้สินเชื่อของภาครัฐที่มีต้นทุนต่ำกว่า

สรุปผลการวิจัย

การศึกษานี้ใช้สถิติเชิงอนุมานผ่านการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของอัตราดอกเบี้ยภาวะเศรษฐกิจถดถอย ปัจจัยเฉพาะของธนาคาร และปัจจัยเศรษฐกิจมหภาคที่มีต่อการเติบโตของสินเชื่อ ก่อนและหลังมาตรการช่วยเหลือจากรัฐช่วงโควิด-19 โดยผลการศึกษาพบว่าผลการศึกษาพบว่าตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับอัตราดอกเบี้ยของสินเชื่อ ได้แก่ SAHM, LDR, LR, ROA และ GDP โดยหมายความว่าหากปัจจัยดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง ก็จะส่งผลต่ออัตราการเติบโตของสินเชื่อของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน ขณะที่ INF และตัวแปรหุ่น FAD มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม หมายความว่าหากปัจจัยดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง ก็จะส่งผลต่ออัตราการเติบโตของสินเชื่อของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตรงกันข้าม โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดในระดับนัยสำคัญ 0.01 คือ SAHM, LR, ROA และ GDP รองลงมาคือ LDR ที่ระดับ 0.05 ซึ่งแสดงว่าหากเศรษฐกิจดีและธนาคารสามารถบริหาร

สินทรัพย์ได้ดี จะส่งผลให้การปล่อยสินเชื่อเพิ่มขึ้น และ INF กับ FAD ที่ระดับนัยสำคัญ 0.10 สะท้อนว่าเงินเฟ้อที่สูงทำให้ต้นทุนการกู้ยืมเพิ่มขึ้น ส่วนมาตรการช่วยเหลือผ่านพระราชกำหนดส่งผลให้ธนาคารระมัดระวังมากขึ้นในการปล่อยสินเชื่อ เพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงและการการตั้งสำรองหนี้เสียที่สูงขึ้น โดยผลการศึกษาดังกล่าวทางผู้วิจัยจึงได้มีการสนับสนุนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมดังนี้

ข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยเศรษฐกิจมหภาค ดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจ และปัจจัยเฉพาะของธนาคารที่มีต่ออัตราการเติบโตของสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ก่อนและหลังพระราชกำหนดช่วยเหลือทางการเงินช่วงโควิด-19 ซึ่งสามารถให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ปัจจัยเฉพาะของธนาคาร ได้แก่ อัตราเงินกู้ต่อเงินฝาก สินทรัพย์สภาพคล่องต่อสินทรัพย์รวม และอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับการเติบโตของสินเชื่อ แสดงให้เห็นถึงบทบาทของการบริหารภายในธนาคารต่อการขยายสินเชื่อ ธนาคารจึงควรบริหารสมดุลระหว่างความสามารถในการปล่อยกู้ และการควบคุมความเสี่ยง พร้อมติดตามตัวชี้วัดเหล่านี้เพื่อใช้วางกลยุทธ์ทางการเงินให้เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจ

2. อัตราบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจถดถอย และปัจจัยเศรษฐกิจมหภาคและ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอัตราการเติบโตของสินเชื่อ สะท้อนว่าเมื่อเศรษฐกิจฟื้นตัว สินเชื่อก็มีแนวโน้มขยายตัวตาม ในทางกลับกัน อัตราเงินเฟ้อที่มีความสัมพันธ์ในทางลบ บ่งชี้ว่าความผันผวนด้านราคาสินค้าและต้นทุนเงินกู้ที่สูงขึ้นส่งผลให้ภาคธุรกิจและครัวเรือนเข้าถึงสินเชื่อได้ลดลง ผู้กำหนดนโยบายควรนำข้อมูลนี้ไปใช้กำหนดอัตราดอกเบี้ยและวางแผนสินเชื่อให้เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจ

3. พระราชกำหนดให้ความช่วยเหลือทางการเงิน มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการเติบโตของสินเชื่อ ซึ่งชี้ว่ามาตรการรัฐช่วยลดการพึ่งพาการกู้ยืมของภาคธุรกิจในช่วงวิกฤต ส่งผลดีต่อการลดความเสี่ยงด้านเครดิตของธนาคาร การติดตามนโยบายลักษณะนี้สามารถช่วยให้หน่วยงานกำกับดูแล ธนาคาร และนักลงทุน วางแผนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสนับสนุนการฟื้นตัวอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. การศึกษานี้วิเคราะห์ผลกระทบของอัตราภาษีภาวะเศรษฐกิจถดถอย ปัจจัยเฉพาะของธนาคาร และปัจจัยเศรษฐกิจมหภาค ที่มีต่ออัตราการเติบโตของสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย ในช่วงก่อนและหลังการบังคับใช้พระราชกำหนดให้ความช่วยเหลือทางการเงินจากผลกระทบโควิด-19 ทั้งนี้ หลังสิ้นสุดมาตรการในไตรมาส 2 ปี 2567 ยังไม่สามารถประเมินผลกระทบเชิงวัฏจักรได้อย่างชัดเจนเนื่องจากระยะเวลาสั้นเกินไปจึงควรติดตามผลระยะยาว

2. ศึกษากรณีเปรียบเทียบในต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพของมาตรการและระบุปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายและพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2567). รายงานภาวะเศรษฐกิจและการเงิน. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย. สืบค้นจาก <https://www.bot.or.th>.
- พิมพ์ลักษณ์ พัฒนชัย. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อปริมาณเงินกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเงิน). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- รวินท์ เอี่ยมสอาด และ ชุพร เจริญพร. (2557). การบริหารสภาพคล่องของธนาคารในภาวะวิกฤตการเงิน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วเรศ อุปปาดิก. (2544). ทฤษฎีปริมาณเงินให้กู้และผลกระทบทางเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อักรพงศ์ อ้นทอง. (2550). คู่มือการใช้โปรแกรม EVIEWS เบื้องต้น: สำหรับการวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติ. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Akani, H. W., & Onyema, J. I. (2017). **Determinants of credit growth in Nigeria: A multi-dimensional analysis.** Journal of Economics and Sustainable Development, 8(20), 201–215.
- Beck, T., Levine, R., & Loayza, N. (2000). **Finance and the sources of growth.** Journal of Financial Economics, 58(1–2), 261–300.
- Beck, T., Keil, J., & Kucera, J. (2021). **Bank performance in the time of COVID-19: Evidence from the US.** Centre for Economic Policy Research (CEPR).
- Berkelmans, L. (2005). **Credit and monetary policy: An Australian SVAR (Research Discussion Paper No. 2005-06, p. 1).** Reserve Bank of Australia.
- Bernanke, B. S., & Gertler, M. (1995). **Inside the black box: The credit channel of monetary policy transmission.** Journal of Economic Perspectives, 9(4), 27–48.

- Bottero, M., Minoiu, C., & Polo, A. (2020). **Expansionary yet different: Credit supply and real effects of negative interest rate policy.** *Journal of Financial Economics*, 146(2), 754–778.
- Claessens, S., Kose, M. A., & Terrones, M. E. (2012). **Financial crises: Explanations, types, and implications** (IMF Working Paper No. 12/28, pp. 1–39). International Monetary Fund.
- Claessens, S., Dell'Ariccia, G., Igan, D., & Laeven, L. (2013). **Cross-country experiences and policy implications from the global financial crisis.** *Economic Policy*, 25(62), 267–293.
- Demirgüç-Kunt, A., & Levine, R. (2001). **Bank-based and market-based financial systems: Cross-country comparisons.** In A. Demirgüç-Kunt & R. Levine (Eds.), *Financial structure and economic growth: A cross-country comparison of banks, markets, and development* (pp. 81–140). Cambridge, MA: MIT Press.
- Eggertsson, G. B., & Krugman, P. (2012). **Debt, deleveraging, and the liquidity trap: A Fisher-Minsky-Koo approach.** *The Quarterly Journal of Economics*, 127(3), 1469–1513.
- Febrianto, D. F., & Muid, D. (2013). **The influence of third-party funds, LDR, NPL, CAR, ROA, and BOPO on the amount of credit disbursement (A study on commercial banks listed on the Indonesia Stock Exchange during 2009–2012).** *Diponegoro Journal of Accounting*, 2(4), 1–11.
- Federal Reserve Economic Data. (n.d.). **U.S. Financial Data.** Retrieved from <https://fred.stlouisfed.org>.
- Fisher, I. (1911). **The purchasing power of money: Its determination and relation to credit, interest, and crises** (pp. 24–28). New York: Macmillan.
- Gillman, M., Kejak, M., & Valentinyi, Á. (1999). **Inflation, growth, and credit services** (Reihe Transformationsökonomie / Transition

Economics Series No. 13). Vienna: Institut für Höhere Studien (IHS).

Hazmi, Y. (2018). **Analysis of credit, GDP, inflation, and interest rates on economic growth.** Jurnal Ekonomi dan Bisnis, 20(2), 79–88.

International Monetary Fund. (2010). **The role of credit in the post-recession economy (IMF Working Paper No. 10/88, pp. 1–30).** International Monetary Fund.

International Monetary Fund. (2020). **Policy responses to COVID-19.** Retrieved from <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19>.

Jović, D., & Jandrić, M. (2018). **Determinants of credit growth in banking sector of Bosnia and Herzegovina.** EMC Review – Časopis za ekonomiju – APEIRON, 6(2), 237–250.

Keynes, J. M. (1936). **The general theory of employment, interest, and money (pp. 128–156).** London: Macmillan.

Markowitz, H. (1952). **Portfolio selection.** The Journal of Finance, 7(1), 77–91.

Mankiw, N. G. (2019). **Macroeconomics (10th ed., pp. 22–28).** Worth Publishers.

Mery, M., & Dony, C. A. (2021). **The effects of credit growth on risk and performance of conventional banks in Indonesia.** Journal of International Conference Proceedings, 4(1), 140–149.

Mishkin, F. S. (2018). **The economics of money, banking, and financial markets (12th ed., pp. 295–310).** Pearson.

Mishra, M. R. (2021). **Impact of monetary policy on bank credit since reforms period.** Economic Affairs, 63(4), 917–922.

- Nguyen, Y., & Nguyen, L. (2022). **Funding liquidity, bank capital, and lending growth in a developing country.** *Cogent Economics & Finance*, 10(1), 2122958.
- Nugraha, A. (2022). **The moderation effect of allowance for impairment of credit losses toward credit growth and profitability.** *Journal of Applied Business, Taxation and Economics Research*, 2(1), 29–44.
- Özdemir, Ö. F. (2020). **An examination of the effects of bank credit on economic growth: The case of G-20 countries.** *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 91–114.
- Pagano, M. (1993). **Financial markets and growth: An overview.** *European Economic Review*, 37(2–3), 613–622.
- Phillips, A. W. (1958). **The relation between unemployment and the rate of change of money wages in the United Kingdom, 1861–1957.** *Economica*, 25(100), 283–299.
- Quynh, P. X. (2022). **Credit growth of Vietnamese commercial banks in the case of COVID-19 pandemic.** *Tra Vinh University Journal of Science*, 11(46), 12–19.
- Rachmansyah, M. I. (2021). **Effect analysis of inflation, interest rate, reserve requirements and non-performing loans on credit growth.** *Jurnal Akuntansi dan Keuangan Indonesia*, 18(2), 123–130.
- Rey, H. (2015). **Dilemma not trilemma: The global financial cycle and monetary policy independence (NBER Working Paper No. 21162, pp. 1–34).** National Bureau of Economic Research.
- Sahm, C. R. (2019). **The Sahm rule: A simple recession indicator (pp. 1–10).** Brookings Institution.
- Siringoringo, M. J., & Sijabat, J. (2019). **CAR, LDR and third party funds on the amount of credit disbursed by rural banks in North**

Sumatera, Indonesia. Dinasti International Journal of Economics, Finance & Accounting, 4(1), 16–21.

Stiglitz, J. E., & Weiss, A. (1981). **Credit rationing in markets with imperfect information.** The American Economic Review, 71(3), 393–410.

Teresiene, D., Keliuotyte-Staniuleniene, G., & Kanapickiene, R. (2021). **Sustainable economic growth support through credit transmission channel and financial stability: In the context of the COVID-19 pandemic.** Sustainability, 13(5), 2692.

Wayan, I. M. S., Putu, N. K. A., & Ketut, I. N. S. (2023). **The effect of savings growth, deposit growth, and credit growth on profitability growth.** International Journal of Economics, Business and Social Sciences, 4(6), 1719–1721.

ความคาดหวังและความพึงพอใจที่มีต่อการใช้บริการร้านค้าปลีกรูปแบบ
ใหม่ ของผู้บริโภคกลุ่มเจนเอเรชันวาย
Expectations and Satisfaction with Using the Service
: A New Retail of Generation Y

ริญญภัทร์ เขจรนันท์ ¹

Rinyaphat Kecharananta

Received: May 21, 2024. Revised: August 19, 2025. Accepted: October 30,
2025

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย ความคาดหวังและความพึงพอใจที่มีต่อการใช้บริการร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ของผู้บริโภคกลุ่มเจนเอเรชันวาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจที่มีต่อร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ของผู้บริโภคกลุ่มเจนเอเรชันวาย กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคกลุ่มเจนเอเรชันวายที่ได้มาจากการคัดเลือกแบบโควตา จำนวน 400 ราย โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่, ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน, Independent Sample T - test , One - Way ANOVA , Paired Sample T - test , และการวิเคราะห์ความคาดหวังและความพึงพอใจด้วยเทคนิค IPA (Importance - Performance Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า ลักษณะประชากรศาสตร์ส่งผลต่อการเข้าใช้บริการร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ไม่แตกต่างกันและผู้บริโภคกลุ่มเจนเอเรชันวายมีความคาดหวังและความพึงพอใจต่อการเข้าใช้บริการร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บรรจุภัณฑ์ บุคลากร อำนาจการต่อรอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ เมื่อทำการวิเคราะห์ความคาดหวังและ

¹ ธุรกิจการค้าและบริการ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
Email : rinmutl@gmail.com

ความพึงพอใจด้วยเทคนิค IPA (Importance - Performance Analysis) พบว่า ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด อยู่ใน Quadrant A ผลិតภัณฑ์ ราคา การสื่อสารและ การให้ข้อมูล บุคลากร อยู่ใน Quadrant B และบรรจุภัณฑ์ อำนาจการต่อรอง อยู่ใน Quadrant C

คำสำคัญ : กลุ่มเจนเอเรชันวาย , ร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ , ความคาดหวัง , ความพึงพอใจ

Abstract

This study investigates the expectations and satisfaction of Generation Y consumers toward New Retail service formats. A total of 400 respondents were selected using quota sampling. Data were collected through questionnaires and analyzed using descriptive statistics (frequency , percentage , mean, and standard deviation) and inferential statistics , including Independent Sample T-test, One-Way ANOVA , Paired Sample T-test, and Importance-Performance Analysis (IPA).

The results indicated that demographic factors did not significantly influence the use of New Retail services. However, there were statistically significant differences (at the **0.05** level) in expectations and satisfaction across various elements, namely product, price, distribution channels, promotion, packaging, personnel, and bargaining power. The IPA revealed that distribution channels and promotion were positioned in Quadrant A (high importance, high performance), product, price, communication, and personnel in Quadrant B (high importance, low performance), and packaging and bargaining power in Quadrant C (low importance, high performance).

Keywords : Generation Y , New Retail , Expectations , Satisfaction

บทนำ

การค้าปลีกของประเทศไทยเดิม เรียกว่า การค้าปลีกแบบดั้งเดิม หรือ Traditional Trade เป็นเพียงร้านค้าปลีกขนาดเล็กที่มีการจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันเป็นหลัก และจะตั้งอยู่ภายในแหล่งชุมชน ใช้เงินในการลงทุนไม่สูง ไม่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และไม่มีการบริหารจัดการที่มีมาตรฐานอย่างเป็นระบบ แต่จะเป็นลักษณะของการบริหารจัดการกันเองภายในครอบครัว (สมประวิณ มันประเสริฐ, 2563)

กระทั่ง ในปี พ.ศ. 2540 เกิดเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงจากการค้าปลีกแบบดั้งเดิม ไปสู่การค้าปลีกสมัยใหม่ หรือ Modern Trade อันเป็นผลมาจากระบบการค้าเสรีและนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของนักธุรกิจชาวต่างชาติที่เข้ามาลงทุนภายในประเทศไทย โดยการค้าปลีกสมัยใหม่จะเน้นการจำหน่ายสินค้าราคาถูก มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ มีการบริหารจัดการที่มีมาตรฐานอย่างเป็นระบบ และมีแหล่งอำนวยความสะดวกครบวงจรจนกลายเป็นธุรกิจที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย ตั้งแต่ บทบาทของการกระจายสินค้าไปยังผู้บริโภค บทบาทของแหล่งการจ้างงานหรือแหล่งรายได้ที่สำคัญ และกลายเป็นธุรกิจที่เจริญเติบโตควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย (ค่านาย อภิปรายสกุล, 2557)

ประกอบกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล หรือ Digital Disruption ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้สร้างความท้าทายให้กับการค้าปลีกของประเทศไทยเป็นอย่างมาก จากเดิมที่ผู้บริโภคนิยมซื้อสินค้าหรือบริการผ่านช่องทางหน้าร้าน (Offline) เป็นหลัก แต่เมื่อโลกปัจจุบันเต็มไปด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่มากมายจึงทำให้สิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ถูกพัฒนาอย่างครอบคลุมในทุก ๆ เรื่อง แม้แต่กระทั่ง เรื่องของการจับจ่ายใช้สอยที่มีการซื้อขายสินค้าหรือบริการเกิดขึ้นบนระบบอินเทอร์เน็ต (Internet) หรือที่เรียกว่าช่องทางออนไลน์ (Online) ส่งผลทำให้ผู้บริโภคหันมานิยมซื้อสินค้าหรือบริการผ่านช่องทางออนไลน์มากกว่าช่องทางหน้าร้าน เนื่องจาก ผู้บริโภค มองว่า ช่องทางออนไลน์ ช่วยสร้างความสะดวกสบาย ความรวดเร็ว ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง การเปรียบเทียบราคาและคุณภาพของสินค้า หรือบริการสามารถทำได้ง่าย ข้อเสนอหรือส่วนลดมากกว่าการซื้อสินค้าหรือบริการผ่านช่องทางหน้าร้าน และผู้บริโภคสามารถอ่านรีวิวเกี่ยวกับ สินค้าหรือบริการต่าง ๆ จากผู้ใช้งานจริงก่อนการตัดสินใจซื้อ (มดิชน, 2564) โดยเฉพาะกับผู้บริโภคกลุ่มเจนเอเรชันวายที่ต้องการ

ความรวดเร็วในเรื่องของการบริการ มีความเชี่ยวชาญทางด้านการปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ ขึ้นชอบการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับสินค้าและบริการ หรือการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และยังถือเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีการใช้งานอินเทอร์เน็ตมากที่สุด (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2563) อีกทั้ง นักวิเคราะห์ทางด้านการตลาด มองว่า ผู้บริโภคกลุ่มเจนเอเรชันวายเป็นกลุ่มประชากรที่มีขนาดใหญ่มากที่สุดในประเทศไทย โดยมีจำนวนประชากรทั้งหมด ประมาณ 31 ล้านคนจากจำนวนประชากรภายในประเทศไทย 64 ล้านคนหรือเกือบ 2 ใน 3 ของ ประเทศ ส่งผลทำให้กลุ่มเจนเอเรชันวายกลายเป็นกลุ่มประชากรหลักของการค้าปลีกที่มีกำลังซื้อ รายได้ และอิทธิพลต่อสินค้าหรือบริการค่อนข้างสูง (นัฐยา อารักษ์วิชานนท์, 2557) และจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าว ส่งผลทำให้การค้าปลีกแบบดั้งเดิมและการค้าปลีกสมัยใหม่ต้องเผชิญกับปัญหาหรือผลกระทบต่าง ๆ ตามมาอย่างหนัก และเพื่อความอยู่รอดของการค้าปลีกภายในประเทศไทย ผู้ประกอบการต่างต้องพยายามหาทางปรับตัวและรับมือกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ดังนั้น ร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่จึงกลายเป็นพัฒนาการอันสำคัญให้กับการค้าปลีกแบบดั้งเดิมและการค้าปลีกสมัยใหม่ ผ่านกลยุทธ์ออมนิชาแนล (Omni - Channel) ที่สามารถผสมผสานระหว่างช่องทางออนไลน์และช่องทางหน้าร้านเข้าไว้ด้วยกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการนำเอาระบบเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่เข้ามาเสริมสร้างการขายและการบริการให้มีความแปลกใหม่มากยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่น การค้นหาสินค้าด้วยภาพ การทดลองใช้สินค้าเสมือนจริง การใช้หุ่นยนต์ในการจัดการสินค้า การใช้พาหนะขนส่งไร้คนขับ ป้ายราคาแบบดิจิทัล และการใช้ระบบคิดเงินแบบไร้พนักงานแคชเชียร์ เป็นต้น (ชุมพูนุช ตั้งอัน, 2562) และการนำแนวคิดร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่เข้ามาแก้ไข ปัญหาหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินธุรกิจให้มีความแปลกใหม่ ทันสมัย และทันต่อโลก มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริโภคก่อนที่การค้าปลีกของประเทศไทยจะดำเนินการเปลี่ยนแปลงไปสู่ร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าผู้บริโภคมีความคาดหวังและความพึงพอใจต่อรูปแบบของการดำเนินธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เนื่องจาก ความคาดหวังและความพึงพอใจมีผลต่อการตัดสินใจ การสร้างความเชื่อมั่นและความพึงพอใจเกี่ยว กับประสบการณ์การเข้า

ใช้บริการร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ของผู้บริโภค กล่าวคือ เมื่อผู้บริโภคมีความคาดหวังต่อรูปแบบของการดำเนินธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไปสูง และได้รับประสบการณ์ตรงกับความต้อง การตามความคาดหวังจะส่งผลทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจและเกิดความเชื่อมั่นในการเข้าใช้ บริการร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ในอนาคต ในทางกลับกัน หากผู้บริโภคได้รับประสบการณ์ที่ไม่ตรงกับ ความต้องการตามความคาดหวัง อาจส่งผลทำให้ผู้บริโภคเกิดความรู้สึกผิดหวังและส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ (Kotler & Keller, 2006)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญและความน่าสนใจที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับความคาดหวังและความพึงพอใจที่มีต่อการเข้าใช้บริการร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ โดยศึกษาจากส่วนประสมทางการตลาด 8P ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด การสื่อสารและการให้ข้อมูล บรรจุภัณฑ์ บุคลากร อำนาจการต่อรอง และเลือกใช้กลุ่มตัวอย่างจากประชากรกลุ่มเจเนอเรชันวาย ซึ่งข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปเผยแพร่ให้แก่ ผู้ประกอบการค้าปลีก นักลงทุน หรือผู้ที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบ การค้าปลีกให้ตรงกับความต้องการและความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อไป

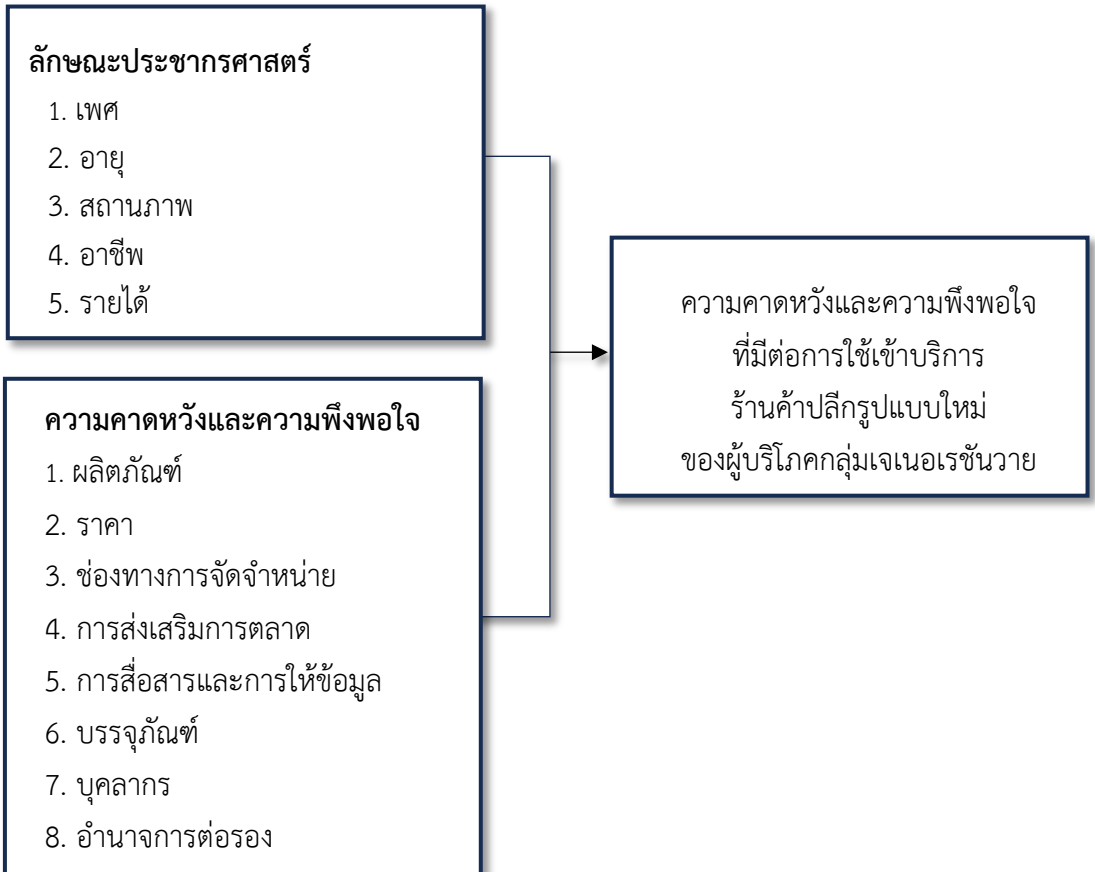
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความคาดหวังที่มีต่อร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ของผู้บริโภคกลุ่มเจเนอเรชันวาย
2. ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ของผู้บริโภคกลุ่มเจเนอเรชันวาย

สมมติฐานของการวิจัย

1. ลักษณะประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ รายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความคาดหวังและความพึงพอใจที่มีต่อการเข้าใช้บริการร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ แตกต่างกัน
2. ผู้บริโภคมีความคาดหวังและความพึงพอใจในแต่ละปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด การสื่อสารและการให้ข้อมูล บรรจุภัณฑ์ บุคลากร และอำนาจการต่อรอง แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้บริโภคสัญชาติไทย (เพศชาย , เพศหญิง) กลุ่มเจเนอเรชันวาย ที่มีอายุระหว่าง 26 - 41 ปี แต่ เนื่องจาก ผู้วิจัยไม่ทราบจำนวนของประชากรที่มีแน่นอนและแน่ชัด จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณตามแนวคิดของคอคแรน (Cochran, 1997) ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.95 และกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนได้ไม่เกิน 0.05 ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 ราย และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ผลข้อมูลจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ราย และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) โดยสามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 100 ราย ดังนี้

- 1) ช่วงอายุ 26 - 29 ปี จำนวน 100 ราย
- 2) ช่วงอายุ 30 - 33 ปี จำนวน 100 ราย
- 3) ช่วงอายุ 34 - 37 ปี จำนวน 100 ราย
- 4) ช่วงอายุ 38 - 41 ปี จำนวน 100 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งคำถามออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ลักษณะประชากรศาสตร์ พฤติกรรมผู้บริโภค ความคาดหวัง ความพึงพอใจ และข้อเสนอแนะ จากนั้น ทำการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยวิธีการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC : Index of item Objective Congruence) พบว่า ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ อยู่ระหว่างร้อยละ 0.50 - 1.00 แสดงว่า ข้อคำถามทุกข้อ มีความเที่ยงตรง เหมาะสม ชัดเจน และครอบคลุมเนื้อหา จึงสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและทดสอบความเชื่อมั่นด้วยวิธีการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาความเชื่อมั่น อยู่ระหว่างร้อยละ 0.70 - 0.79 แสดงว่า ปัจจัยหรือตัวแปรที่นำมาศึกษามีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อตอบคำถามของการวิจัยได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การแจกแบบสอบถามให้กับผู้บริโภคกลุ่มเจนเอเรชันวายที่มีอายุระหว่าง 26 - 41 ปี จำนวน 400 ราย และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวน การศึกษา การค้นคว้า อาทิเช่น แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม งานวิจัย วารสาร บทความ หนังสือ การสืบค้นผ่านทางเว็บไซต์ หรือข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยลักษณะประชากรศาสตร์ พฤติกรรมผู้บริโภค ความคาดหวังและความพึงพอใจ โดยการใช้สถิติทางคณิตศาสตร์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยที่ได้จากความคาดหวัง และความพึงพอใจ ดังนี้

ตารางที่ 1 เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยความคาดหวังและความพึงพอใจ

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
4.21 - 5.00	ระดับความคาดหวังและความพึงพอใจ มากที่สุด
3.41 - 4.20	ระดับความคาดหวังและความพึงพอใจ มาก
2.61 - 3.40	ระดับความคาดหวังและความพึงพอใจ ปานกลาง
1.81 - 2.60	ระดับความคาดหวังและความพึงพอใจ น้อย
1.00 - 1.80	ระดับความคาดหวังและความพึงพอใจ น้อยที่สุด

4.2 การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างลักษณะประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ที่ส่งผลต่อความคาดหวังและความพึงพอใจที่มีต่อการเข้าใช้ บริการร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ด้วยการวิเคราะห์สถิติการเปรียบเทียบ Independent - Sample T - test และ One - Way ANOVA

4.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความพึงพอใจในแต่ละปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ผลลัพธ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บรรจุภัณฑ์ บุคลากร การสื่อสารและการให้ข้อมูล และอำนาจการต่อรอง ด้วยการวิเคราะห์สถิติการเปรียบเทียบ Paired Sample T - test

4.4 การวิเคราะห์ความคาดหวังและความพึงพอใจด้วยเทคนิค IPA (Importance - Performance Analysis) โดยนำค่าเฉลี่ยของความคาดหวังและความพึงพอใจในแต่ละปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 8P มาเปรียบเทียบกับแต่ละคุณสมบัติที่ตกอยู่ใน Quadrant ไດ ซึ่งสามารถ แบ่งออกเป็น 4 Quadrant (Wong , Fearon & Phillip, 2009) ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยของความคาดหวังและความพึงพอใจ

Quadrant	ค่าเฉลี่ย	
	ความคาดหวัง	ความพึงพอใจ
A	3.95 - 5.00	1.00 - 4.01
B	3.95 - 5.00	4.01 - 5.00
C	1.00 - 3.95	1.00 - 4.01

D	1.00 - 3.95	4.01 - 5.00
---	-------------	-------------

หมายเหตุ : กำหนดค่าเฉลี่ยมากที่สุดของระดับความคาดหวัง เท่ากับ 3.95 และระดับความพึงพอใจ

เท่ากับ 4.01

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 57.00) สถานภาพโสด (ร้อยละ 57.00) ประกอบธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 28.50) และมีรายได้ต่อเดือน 15,001 - 20,000 บาท (ร้อยละ 28.30) ในส่วนพฤติกรรมของผู้บริโภค พบว่า กลุ่มตัวอย่างซื้อสินค้าประเภทอุปโภคบริโภคเป็นหลัก อาทิเช่น ยาสีฟัน สบู่ แชมพู ครีมนำรุงผิว ข้าวสาร เป็นต้น มูลค่ารวมกันไม่เกิน 500 บาทต่อครั้ง (ร้อยละ 55.00) เพื่อนำมาใช้เอง (ร้อยละ 53.00) ในช่วงเวลา 16.00 - 18.00 น. (ร้อยละ 39.30) ไม่เกิน 30 นาทีต่อครั้ง (ร้อยละ 62.50) หรือแล้วแต่โอกาส (43.00) และเลือกชำระค่าสินค้าเป็นเงินสด (ร้อยละ 61.50) เนื่องจาก ร้านค้าปลีกมีตราสินค้าให้เลือกซื้ออย่างหลากหลาย

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังและความพึงพอใจที่มีต่อการเข้าใช้บริการ

ร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่

ปัจจัย	ความคาดหวัง			ความพึงพอใจ			t	Sig.
	X	S.D.	ระดับ	X	S.D.	ระดับ		
ผลิตภัณฑ์	4.05	.51	มาก	4.13	.45	มาก	- 3.549	.000*
ราคา	4.03	.50	มาก	4.12	.48	มาก	- 3.366	.001*
ช่องทางการจัดจำหน่าย	3.82	.57	มาก	4.02	.49	มาก	- 6.316	.000*
การส่งเสริมการตลาด	3.86	.47	มาก	4.12	.46	มาก	- 1.315	.000*
การสื่อสารและการให้ข้อมูล	4.05	.44	มาก	4.07	.43	มาก	- 0.836	.404*
บรรจุภัณฑ์	3.80	.53	มาก	3.72	.60	มาก	- 3.660	.000*
บุคลากร	4.03	.48	มาก	3.96	.52	มาก	- 2.036	.042*

อำนาจการ ต่อรอง	3.99	.48	มาก	3.91	.46	มาก	- 2.330	.020*
รวม	3.95	.32	มาก	4.01	.31	มาก		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 กลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังต่อการเข้าใช้บริการร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.95, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.32) และเมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัย พบว่า อันดับ 1 ได้แก่ ผลิตรภัณฑ์ การสื่อสารและการให้รองลงมา คือ ราคา บุคลากร อำนาจการต่อรอง การส่งเสริมการตลาด ช่องทางการจัดจำหน่าย และบรรจุภัณฑ์ ตามลำดับ

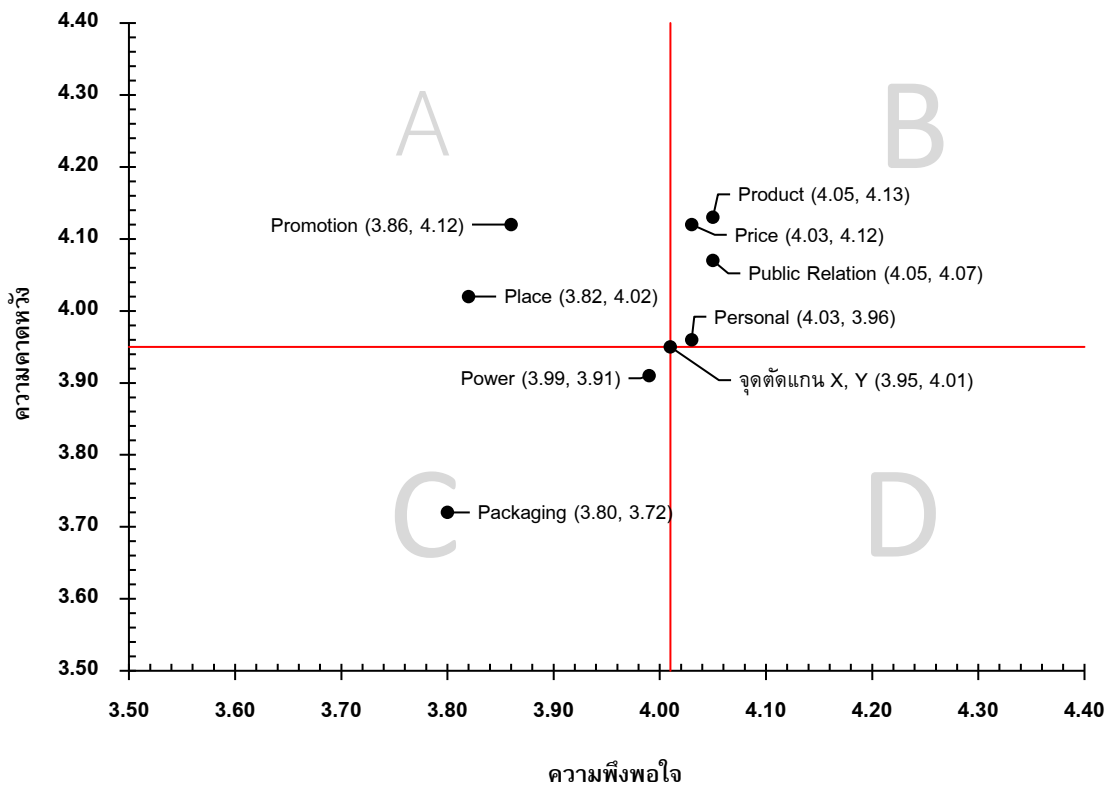
กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการเข้าใช้บริการร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.01, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.31) และเมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัย พบว่า อันดับ 1 ได้แก่ ผลิตรภัณฑ์ รองลงมา ได้แก่ ราคา การส่งเสริมการตลาด การสื่อสารและการให้ข้อมูล ช่องทางการจัดจำหน่าย บุคลากร และบรรจุภัณฑ์ ตามลำดับ

ตารางที่ 4 การทดสอบความแตกต่างเกี่ยวกับลักษณะประชากรศาสตร์

ลักษณะ ประชากรศาสตร์	ความคาดหวัง			ความพึงพอใจ		
	T - test	F - test	Sig.	T - test	F - test	Sig.
เพศ	1.127		0.260	0.909		0.364
อายุ		0.857	0.464		0.995	0.395
สถานภาพ		0.256	0.106		0.753	0.065
อาชีพ		0.561	0.691		0.546	0.702
รายได้ต่อเดือน		0.578	0.679		0.673	0.611

จากตารางที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 พบว่า ลักษณะประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ส่งผลต่อความคาดหวังและความพึงพอใจที่มีต่อการเข้า ใช้บริการร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ ไม่แตกต่างกัน เนื่องจาก ค่า Sig. มากกว่า นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ

การทดสอบสมมติฐานที่ 2 พบว่า ความคาดหวังและความพึงพอใจในแต่ละปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บรรจุภัณฑ์ บุคลากร และอำนาจการต่อรองของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกัน เนื่องจาก ค่า Sig. น้อยกว่า นัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ ความคาดหวังและความพึงพอใจในปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ การสื่อสาร และการให้ข้อมูล ไม่แตกต่างกัน เนื่องจาก ค่า Sig. มากกว่า นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังแสดงตามตารางที่ 3

ภาพที่ 1 การวิเคราะห์ความคาดหวังและความพึงพอใจที่มีต่อการเข้าใช้บริการ
ร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ของผู้บริโภคกลุ่มเจนเอเรชันวาย

จากภาพที่ 2 การวิเคราะห์ความคาดหวังและความพึงพอใจที่มีต่อการเข้าใช้
บริการร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ด้วยเทคนิค IPA พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทาง

การตลาด ได้แก่ ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด ปรากฏอยู่ใน Quadrant A แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวัง ต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ทั้ง 2 ด้าน แต่ไม่ได้รับการตอบสนองกับความต้องการตามความคาดหวังอย่างเพียงพอ

Quadrant B ปรากฏ ผลិតภัณฑ์ ราคา การสื่อสารและการให้ข้อมูล บุคลากร แสดงให้เห็น ว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ทั้ง 4 ด้าน และได้รับการตอบสนองกับความต้องการตามความคาดหวังอย่างเพียงพอ ส่งผลทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความพึงพอใจ

Quadrant C ปรากฏ บรรจุภัณฑ์ อำนาจการต่อรอง แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างไม่ได้คาดหวังและยังไม่เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ทั้ง 2 ด้าน เนื่องจาก อาจจะ ยังไม่ได้รับการตอบสนองกับความต้องการตามความคาดหวัง ส่งผลทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่เกิดความ พึงพอใจ ทั้งนี้ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ทั้ง 8 ด้าน ไม่ปรากฏ อยู่ใน Quadrant D ตามภาพที่ 1

อภิปรายผล

1. ด้านผลิตภัณฑ์ส่งผลต่อความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้บริโภคกลุ่มเจนเอเรชันวาย เนื่องจากผลิตภัณฑ์มีคุณภาพ หลากหลาย ทันสมัย และตราสินค้ามีความน่าเชื่อถือ สอดคล้องกับงาน วิจัยของอาทิตย์ ดีสุด และ นันทสารี สุขโต (2567) เรื่อง ความคาดหวังและความพึงพอใจของลูกค้าที่มาใช้บริการห้างสรรพสินค้าโรบินสัน สาขารัตนาธิเบศร์ จังหวัดนนทบุรี ที่ พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่เหนือกว่า คู่แข่งและแปลกใหม่จะช่วยเพิ่มความพึงพอใจให้กับลูกค้า อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผลิตภัณฑ์จะอยู่ในระดับที่มีคุณภาพดี (Quadrant B) แต่ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ให้ ชัดเจน ทันสมัย รวมถึง การพัฒนาในเรื่องของการสร้างความสัมพันธ์กับผู้บริโภค

2. ด้านราคาส่งผลต่อความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้บริโภคกลุ่มเจนเอเรชันวาย เนื่อง จากราคามีความเหมาะสมกับคุณภาพและปริมาณ ทำให้เกิดความรู้สึกคุ้มค่าและเข้าถึงได้ง่าย ทั้งยัง มีทางเลือกที่หลากหลายตามงบประมาณ สอดคล้องกับแนวคิด Philip Kotler (1997) กล่าวว่า ความ พึงพอใจเกิดจากการที่

ลูกค้ามองว่าราคาสอดคล้องกับคุณค่าและคุณภาพของสินค้า อย่างไรก็ตาม แม้
ว่าราคาจะอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (Quadrant B) แต่ยังจำเป็นที่จะต้องพัฒนาและ
ปรับปรุงในเรื่อง ของความชัดเจน โปร่งใส และการส่งเสริมการขาย เพื่อสร้าง
แรงจูงใจเพิ่มเติม

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายส่งผลต่อความคาดหวังและความพึงพอใจของ
ผู้บริโภคกลุ่มเจนเอเรชันวาย เนื่องจากร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่มีจำนวนสาขาที่เพียงพอ
ต่อความต้องการ เข้าถึงง่าย และมีบริการสถานที่จอดรถที่สะดวกและปลอดภัย
รวมถึง บริการสั่งซื้อและจัดส่งสินค้าออนไลน์ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของ
ผู้บริโภคยุคใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรี มาสิม และ มาริสา พระวังคำ
(2555) เรื่อง ความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อเครื่องดื่มน้ำอัดลม
เอส อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่พบว่า ความสะดวกในการเข้าถึงสินค้าจะ
ช่วยเพิ่มความพึงพอใจให้กับผู้บริโภค ทั้งนี้ ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายยังปรากฏอยู่ใน
Quadrant A แสดงให้เห็นว่าช่องทางการจัดจำหน่ายของร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่
มี ประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองความต้องการ ได้อย่างเกินความคาดหมาย

4. ด้านการสร้างเสริมการตลาดส่งผลต่อความคาดหวังและความพึง
พอใจของผู้บริโภคกลุ่มเจนเอเรชันวาย เนื่องจาก มี กิจกรรมส่งเสริมการตลาดที่
หลากหลาย ทั้ง ออนไลน์ และ ออฟไลน์ เช่น การจัดโปรโมชั่นบนสื่อสังคมออนไลน์
การสะสมแต้มหรือแต้มบุญ และการใช้คูปองหรือบัตรเงินสด ซึ่ง จะช่วยเพิ่ม
ความคุ้มค่าและแรงจูงใจให้ผู้บริโภคกลับมาใช้บริการซ้ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ
อาทิตย์ ดีสุด และ นันทสรี สุขโต (2567) เรื่อง ความคาดหวังและความพึงพอใจ
ของลูกค้าที่มาใช้บริการห้างสรรพสินค้าโรบินสัน สาขารัตนาธิเบศร์ จังหวัดนนทบุรี ที่
พบว่า การส่งเสริมการตลาดที่ครอบคลุมหลายช่องทางจะช่วยเพิ่มความพึงพอใจและ
สร้างความภักดีต่อแบรนด์ ทั้งนี้ ด้านการสร้างเสริมการตลาด ยังปรากฏอยู่ใน
Quadrant A แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมการตลาดของร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ มี
ประสิทธิภาพสูงและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้เหนือกว่าความ
คาดหวัง

5. ด้านการสื่อสารและการให้ข้อมูลส่งผลต่อความคาดหวังและความพึงพอใจ
ของผู้บริโภคกลุ่มเจนเอเรชันวาย เนื่องจากร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่มีการให้ข้อมูลที่
ชัดเจน เช่น การติดป้ายประชาสัมพันธ์ การแสดงราคาสินค้าอย่างครบถ้วน และการ
ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้ผู้บริโภคเข้าถึงข้อมูลได้

ง่ายและรู้สึกมั่นใจในการตัดสินใจซื้อสินค้า สอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler & Keller (2003) กล่าวว่า การให้ข้อมูลที่ชัดเจนและโปร่งใสจะช่วยเพิ่มความพึงพอใจ และสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค ทั้งนี้ ด้านการสื่อสารและการให้ข้อมูลยังปรากฏอยู่ใน Quadrant B แสดงให้เห็นว่าร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับที่ดี แต่ยังมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาเพิ่มเติม ไม่ว่าจะเป็น การลดความซับซ้อนของข้อมูล การเพิ่มความถี่ในการอัปเดต และการใช้ช่องทางออนไลน์ที่เข้าถึงง่าย เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ดียิ่งขึ้น

6. ด้านบรรจุภัณฑ์เป็นปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้บริโภค กลุ่มเจนเอเรชันวาย เนื่องจากบรรจุภัณฑ์ของสินค้าบางชนิดไม่สามารถดึงดูดความสนใจหรือสะท้อนถึงคุณภาพและความคุ้มค่าของสินค้าได้อย่างชัดเจน รวมถึงไม่สามารถสร้างความประทับใจในระดับที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจซื้อ สอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler & Keller (2003) กล่าวว่า บรรจุภัณฑ์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการตลาดซึ่งมีบทบาทในแง่ของการป้องกันสินค้าและการสื่อสารคุณค่าของสินค้าไปยังผู้บริโภค หากบรรจุภัณฑ์ไม่สามารถสื่อสารคุณภาพหรือดึงดูดความสนใจได้ ย่อมลดโอกาสในการตัดสินใจซื้อ ทั้งนี้ ด้านบรรจุภัณฑ์ ปรากฏอยู่ใน Quadrant C สะท้อนให้เห็นว่า ประสิทธิภาพของบรรจุภัณฑ์ยังไม่สามารถตอบสนองความคาดหวังของผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาในเรื่องของการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความทันสมัย ดึงดูดสายตา และสามารถสะท้อนถึงคุณภาพของสินค้าได้อย่างชัดเจน รวมถึงต้องสอดคล้องกับพฤติกรรมและรสนิยมของผู้บริโภค เพื่อยกระดับประสบการณ์ในการตัดสินใจซื้อสินค้าในอนาคต

7. ด้านบุคลากรเป็นปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้บริโภคกลุ่มเจนเอเรชันวาย เนื่องจากพนักงานอาจลักษณะหรือบุคลิกที่แสดงออกถึงความไม่เป็นมิตร ขาดความรู้เกี่ยวกับสินค้า หรือจำนวนของพนักงานไม่เพียงพอต่อการบริการจึงทำให้ผู้บริโภคเกิดความรู้สึกว่าการบริการยังไม่ตอบสนองกับความต้องการ สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภจิต สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และ ขวัญกมล ดอนขวา (2552) เรื่อง ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการให้บริการ ของโฮมสเตย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ที่พบว่า การบริการของพนักงานที่ไม่ตรงกับความต้องการจะส่งผลทำให้ความพึงพอใจของผู้บริโภคลดลง ทั้งนี้ ด้านบุคลากร ปรากฏอยู่ใน Quadrant B สะท้อนว่าร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ควร

พัฒนาทางด้านทักษะการบริการ ความรู้เกี่ยวกับสินค้า และเพิ่มจำนวนพนักงานให้เพียงพอต่อการบริการ เพื่อยกระดับความพึงพอใจในอนาคต

8. ด้านอำนาจการต่อรองเป็นปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้บริโภค กลุ่มเจเนอเรชันวาย เนื่องจากผู้บริโภคคาดหวังว่าสินค้าควรมีราคาที่เหมาะสม หลากหลาย และสามารถเลือกซื้อสินค้าได้อย่างสะดวก หากร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ไม่สามารถตอบสนองเงื่อนไขเหล่านี้ได้ ผู้บริโภคจะเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีทางเลือกที่จำกัดและส่งผลให้ความพึงพอใจที่มีต่อร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ลดลง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler & Keller (2003) กล่าวว่า อำนาจการต่อรองของผู้บริโภคมีผลต่อความพึงพอใจและความภักดี เพราะผู้บริโภคต้องการความหลากหลาย คุณภาพ และราคาที่คุ้มค่า หากร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่สามารถเพิ่มทางเลือกและคุณค่าที่เหมาะสมจะช่วยยกระดับความพึงพอใจและความภักดีมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ด้านอำนาจการต่อรอง ปรากฏอยู่ใน Quadrant C แสดงให้เห็น ว่าร้านค้าปลีกรูปแบบใหม่ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างเพียงพอ

เอกสารอ้างอิง

- สมประวิณ มานะประเสริฐ. (2020). วิวัฒนาการของการซื้อขายสู่ช่องทางแห่งอนาคต. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.bangkokbiznews.com>
- คำนาย อภิประยาสกุล. (2557). *แนะนำธุรกิจค้าปลีก*. กรุงเทพฯ : โฟกัสมีเดียแอนด์พับลิชชิง.
- มติชน. (2564). *Digital Disruption* คืออะไร. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.matichon.co.th>
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2563). *พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของประเทศไทย ปี 2562*. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.etda.or.th>
- นัฐยา อารักษ์วิชานันท์. (2557). *กลยุทธ์เชิงลึกในการจับใจผู้บริโภคเจเนวาย*. กรุงเทพฯ : ธนาครไทยพาณิชย์.
- ชมพูนุช ตั้งอัน. (2562). *ธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่*. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.gsbresearch.or.th>
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2006). *Marketing Management* (12th ed.).

New Jersey : Pearson Education.

Cochran, W. G. (1997). **Sampling Techniques (3rd ed.)**. New York: John Wiley & Sons.

อาทิตย์ ดีสุด และ นันทสारी สุขโต. (2567). **ความคาดหวังและความพึงพอใจของลูกค้าที่มาใช้บริการห้างสรรพสินค้าโรบินสัน สาขารัตนาธิเบศร์ จังหวัดนนทบุรี** (รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์).

Kotler, Philip. (1997). **Marketing management: analysis, planning, implementation and control. (5th ed.)**. Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall.

พัชรี มาลีม และ มาริสา พระวังคำ. (2555). **ความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อเครื่องดื่มน้ำอัดลมเอส อำเภอดงหลวง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ใน ราชภัฏวิชาการเพื่อท้องถิ่น ครั้งที่ 6** (หน้า 306 - 311).

Kotler, P., & Keller, K. L. (2003). **Marketing management**. New Jersey: Prentice Hall.

ศุภจิต สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และขวัญกมล ดอนขวา. (2556). **ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการให้บริการของโฮมสเตย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง** (รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี).

แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนรา

Wastes management Guidelines in Communities along the Bang Nara River

สันติกร มะ¹ บารมี หลังยาหน่าย^{1*} อิบรอฮิม สารีมาแซ¹ สีสียายาร์ หามะ¹
ซูไวบะห์ สะมะแอ¹ นัสรีน มะระ¹ และมุฮัมมัดอัฟนันท์ บินกอร์เดอร์¹

Received: June 11, 2024. Revised: October 30, 2025. Accepted: October 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนรา โดยวิจัยครั้งนี้ใช้ชุมชนเป็นกรณีศึกษา จำนวน 3 ชุมชน คือ ชุมชนกาแลตาแป ชุมชนกาแลปาเย และชุมชนตลาดเก่า จังหวัดนราธิวาส โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสาเหตุของการก่อให้เกิดขยะมูลฝอยในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนรา 2) เพื่อศึกษาผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนรา 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยและสร้างรายได้จากขยะมูลฝอยในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนรา ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 335 คน จาก 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนกาแลตาแป ชุมชนกาแลปาเย และชุมชนตลาดเก่า กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 3 คน ได้แก่ หัวหน้ากองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เจ้าพนักงานสาธารณสุขชำนาญงาน และพนักงานกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

ผลการวิจัยพบว่า 1) สาเหตุของเกิดขยะมูลฝอยในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนรา มาจากพฤติกรรมการบริโภคของประชาชน การขยายตัวของชุมชน ร้านค้าใน

¹ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
Corresponding author. E-mail : ming.baramee@gmail.com

พื้นที่ไม่ได้มีการคัดแยกประเภทขยะมูลฝอยก่อนนำไปกำจัด ขยะมูลฝอยลอยมาตามกระแสน้ำกองรวมกันที่ริมแม่น้ำบางนราเกิดการสะสมของขยะมูลฝอยเป็นจำนวนมาก 2) ผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอยมี 6 ด้าน ได้แก่ ด้านผลกระทบระยะยาว ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขอนามัย ด้านสังคม ด้านคุณภาพชีวิต และด้านเศรษฐกิจ 3) ชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนราควรนำหลัก 3R เข้ามาใช้ในการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่ครัวเรือนควรคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทาง คือ ให้ครัวเรือนในชุมชนแต่ละครัวเรือนคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนนำไปทิ้ง ณ จุดรวบรวมขยะมูลฝอยหรือก่อนการนำไปกำจัด รวมถึงทางเทศบาลเมืองนราธิวาสควรส่งเสริมโครงการอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนในพื้นที่ในการคัดแยกขยะมูลฝอย การกำจัดขยะมูลฝอยแต่ละประเภทให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล

คำสำคัญ : การจัดการขยะมูลฝอย, ชุมชนริมฝั่งแม่น้ำ, แม่น้ำบางนรา

Abstract

This research studies Waste management Guidelines in communities along the Bang Nara River, with a Case study of Kalaetapae, Kalaepayae, and Taladkao villages in Narathiwat Province. The objectives of the research are: 1) To study the cause of solid waste in Bangnara riverside village, 2) To study the impact of waste problems in Bangnara riverside village, and 3) To study the guidelines for solid waste disposal and generate income from waste in Bangnara riverside village. This research used a mixed-methods approach, employing a sampling group technique. There are 2 sampling groups. The first group is a sample population of 335 people from Kalaetapae, Kalaepayae, and Taladkao villages. The second group is key informants: the director of the Department of Public Health and Environment, an expert public health officer, and an employee of the Department of Public Health and Environment, selected purposively. The instruments used for collecting data included a questionnaire, an In-depth Interview, and data analysis using ready-made statistical analysis programs, along with descriptive statistics.

The research results found that 1) The cause of waste comes from people's consumption behaviour, community expansion, and local shops not separating waste types before disposal. Waste floats along

the current and piles up along the Bang Nara River, causing a large buildup. 2) The impact of waste problems has six aspects: long-term impact, environmental impact, sanitation impact, social impact, quality of life impact, and economic impact. 3) Communities along the Bang Nara River should use the 3R principle to manage waste problems in the area. Households separate waste at the source, for example, each household in the community separates waste before disposal at the waste collection point. Narathiwat Municipality should also promote training projects to provide communities with knowledge on waste separation and the proper disposal of each type of waste in accordance with sanitary principles.

Keywords : Wastes management, Bang Nara Riverside, Village Bang Nara River

บทนำ

ในสถานการณ์ทั่วโลกมีขยะกว่า 2.01 พันล้านตันเกิดขึ้นในแต่ละปี การเพิ่มขึ้นของจำนวนขยะนั้นสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างแนบแน่น มีขยะเพียงร้อยละ 16 หรือประมาณ 323 ล้านตันเท่านั้นที่ถูกรีไซเคิล ในขณะที่ร้อยละ 46 นั้นถูกกำจัดทิ้งอย่างไม่ยั่งยืน ตามการคาดการณ์จะเกิดขยะมูลฝอยชุมชนเพิ่มขึ้นจาก 2.3 พันล้านตันในปี 2566 เป็น 3.8 พันล้านตัน ในปี 2593 โดยในปี 2563 พบว่า ต้นทุนทางตรงหรือต้นทุนที่หน่วยงานนั้น ๆ ต้องใช้ในการจัดการขยะทั่วโลก อยู่ที่ประมาณ 252 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือมากถึง 361 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หากคำนวณรวมต้นทุนแฝงด้านมลพิษ สุขภาพที่ย่ำแย่ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากการจัดการขยะที่ไม่ดี และหากไม่ดำเนินการอย่างเร่งด่วนในการปรับปรุงการจัดการขยะ คาดว่าต้นทุนรวมของการจัดการขยะมูลฝอยทั่วโลก ภายในปี 2593 จะสูงถึง 640.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2567)

จากรายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทยปี 2566 พบว่าประเทศไทยมีขยะมูลฝอยเกิดขึ้นประมาณ 26.95 ล้านตัน หรือประมาณ 73,840 ตัน/วัน เฉลี่ยเท่ากับ 1.12 กิโลกรัม/คน/วัน เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎรปี พ.ศ.2566 ทั้งนี้เพิ่มขึ้นจาก ปี 2565 ประมาณร้อยละ 5 ที่มีปริมาณขยะมูลฝอย 25.70 ล้านตัน สำหรับปริมาณขยะมูลฝอย ภาคกลางมีปริมาณขยะมูลฝอยสูงที่สุด 31,339 ตัน/วัน ซึ่งเป็นขยะมูลฝอยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มากที่สุด 12,748

ตัน/วัน รองลงมาเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีปริมาณขยะมูลฝอย 17,873 ตัน/วัน ภาคใต้ 9,705 ตัน/วัน ภาคตะวันออก 7,073 ตัน/วัน ภาคเหนือ 4,582 ตัน/วัน และภาคตะวันตก 3,268 ตัน/วัน ซึ่งยังไม่นับขยะที่ตกค้างในแต่ละปีที่มีจำนวนนับหมื่นตันต่อปี (กรมควบคุมมลพิษ, 2566) ขยะมูลฝอยถือได้ว่าเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และชุมชน ยังมีการเติบโต ของเมือง ภาวะเศรษฐกิจ จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น และความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีก็ยิ่งส่งผลให้เกิด การผลิตและการบริโภคเพิ่มขึ้นเกิดขยะมูลฝอยประเภทต่าง ๆ เพิ่มขึ้นส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และชุมชนมากขึ้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554)

สถิติปริมาณขยะมูลฝอยในจังหวัดนราธิวาส ปี 2566 มีจำนวนขยะของพื้นที่ทั้งหมด ประมาณ 772 ตันต่อวัน ขยะมูลฝอยที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์ 404 ตันต่อวัน ขยะมูลฝอยที่ถูกกำจัดถูกต้อง 112 ตันต่อวัน ขยะมูลฝอยที่ถูกกำจัดไม่ถูกต้อง 256 ตันต่อวัน ขยะมูลฝอยตกค้าง 32,534 ตัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2567) ดังนั้นเทศบาลเมืองนราธิวาส มีบทบาทสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งมีการจัดเก็บสถิติต่อเดือน อยู่ที่ 30 – 50 ตันต่อเดือน และมีรถเก็บขยะ 12 คัน โดยมีเวลาเก็บตั้งแต่เวลา 01.00 น. ถึง 05.00 น. และได้มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาดบนท้องถนนและทางทะเล ซึ่งแบ่งเป็นเขตการดูแลของเจ้าหน้าที่รักษาความสะอาด ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองนราธิวาส เริ่มตั้งแต่วันที่ 3 ถึง หั้วรุ่ง ทุกวันและได้มีการจัดตั้งธนาคารขยะก่อตั้งที่ชุมชนร่วมอุทิศมีสมาชิกจำนวน 160 คน ซึ่งตั้งหัวหน้าชุมชนเป็นแกนนำหลัก (ตัวแทนเจ้าหน้าที่กองสาธารณสุขเทศบาลเมืองนราธิวาส, สัมภาษณ์ 2567)

จากการลงพื้นที่ พบว่า ชุมชนกาแลตาแป ชุมชนกาแลปาเย และชุมชนตลาดเก่า เทศบาลเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ใกล้ริมฝั่งแม่น้ำบางนรา ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ช่างเรือ และชาวประมงเป็นหลัก โดยทั้งสามชุมชนเป็นชุมชนที่มีจำนวนขยะเป็นจำนวนมาก เนื่องจากขยะส่วนใหญ่มาจากทะเลลอยมาตามกระแสน้ำหรือจากที่ประชาชนในพื้นที่เป็นคนทิ้งลงแม่น้ำ และทิ้งตามพื้นถนน ส่งผลให้เกิดขยะมูลฝอยในบริเวณชุมชน ก่อให้เกิดผลกระทบในด้านสิ่งแวดล้อม ส่งกลิ่นเหม็น และส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่ เมื่อถึงช่วงฤดูฝนหรือช่วงน้ำทะเลหนุน ขยะจะลอยตามกระแสน้ำจะรวมกันเป็นกองขยะขนาดใหญ่อยู่บริเวณใต้ถุนบ้าน ทำให้เกิดพาหะนำโรคและส่งกลิ่นเหม็นรบกวนประชาชนในพื้นที่ (ตัวแทนประชาชนในชุมชน, สัมภาษณ์ 2567)

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั้งทางทะเลและทางบกในชุมชนกาแลตาแป ชุมชนกาแลปาเย และชุมชนตลาดเก่า เทศบาลเมือง

นราธิวาส จังหวัดนราธิวาส จึงได้ศึกษาสาเหตุ ผลกระทบการเกิดขยะมูลฝอย แนวทางการจัดการปัญหาขยะมูลฝอย และสร้างรายได้จากขยะมูลฝอยเขตชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนรา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุของการก่อให้เกิดขยะมูลฝอยในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนรา
2. เพื่อศึกษาผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนรา
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยและสร้างรายได้จากขยะมูลฝอยในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนรา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้ศึกษาปัจจัยและสาเหตุการเกิดขยะมูลฝอย ผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอย และแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยรวมถึงกระบวนการสร้างรายได้จาก ขยะมูลฝอย
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะ ชุมชนกาแลตาแป ชุมชนกาแลปาแย และชุมชนตลาดเก่า เขตเทศบาลเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เนื่องจากเป็นพื้นที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอยมากที่สุด

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการศึกษารวบรวมเอกสาร บทความทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ในการศึกษาในครั้งนี้ โดยกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลักแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาวิจัยนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำบางนรา 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนกาแลตาแป ชุมชนกาแลปาแย และชุมชนตลาดเก่า จำนวน 335 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Research) โดยใช้แนวความคิดของ Taro Yamane คำนวณหาค่าประชากรตัวอย่าง ดังนี้

สูตรคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง ของ Taro Yamane (ทาโร่ ยามาเน่)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

ความหมายของแต่ละตัวแปรในสูตร Taro Yamane ได้แก่

n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N คือ ขนาดประชากร (จำนวนประชากรทั้งหมดที่มี)

e คือ ค่าความคลาดเคลื่อนที่ใช้ในงานวิจัยนั้น

$$n = \frac{2,053}{1 + 2,053(0.05)^2}$$

$$n = 334.773$$

$$n = 335$$

จากสูตรคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane จากภาพดังกล่าว จะเห็นได้ว่าจำนวนขนาดประชากรทั้ง 3 ชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนรา มีเป็นจำนวน 2,053 คน และได้ตั้งค่าความคลาดเคลื่อนที่ใช้ในงานวิจัยนี้อยู่ที่ 0.05 หรือ 5% จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างประมาณ 334.773 หรือ 335 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการศึกษา ได้แก่ เจ้าหน้าที่กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมจากเทศบาลเมืองนราธิวาส ได้แก่ หัวหน้ากองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม จำนวน 1 คน เจ้าพนักงานสาธารณสุขชำนาญงาน จำนวน 1 คน และพนักงานกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 3 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Research)

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งตามรูปแบบการวิจัยเป็น 2 ประเภท คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนจาก 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนกาแลตาแป ชุมชนกาแลปาเย และชุมชนตลาดเก่า จำนวน 335 คน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมจากเทศบาลเมืองนราธิวาส ได้แก่ หัวหน้ากองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เจ้าพนักงานสาธารณสุขชำนาญงาน และพนักงานกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสิ้นจำนวน 3 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม (Questionnaire) แปลงข้อมูลเป็นรหัสตัวเลขลงในคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป จากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นตอน คือ จำแนกข้อมูลส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลโดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean) จำแนกข้อมูลส่วนที่ 2 ตอนที่ 1 ถึงตอนที่ 3 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการ หาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีกระบวนการในการวิเคราะห์ คือ รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียง แยกประเด็นตามหมวดหมู่ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ถึงความเหมือน และความแตกต่างของข้อมูลที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์ นำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางเอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อสรุปผลการวิจัยเกี่ยวสาเหตุ ผลกระทบ และแนวทางจัดการขยะมูลฝอยและสร้างรายได้จากขยะมูลฝอยให้แก่ชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนรา ชุมชนกาแลตาแป ชุมชนกาแลปาเย และชุมชนตลาดเก่า เทศบาลเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนรา กรณีศึกษาชุมชนกาแลตาแป ชุมชนกาแลปาเย และชุมชนตลาดเก่า จังหวัดนราธิวาส สามารถสรุปผลการวิจัยเป็นประเด็น ดังต่อไปนี้

1. สาเหตุของการก่อให้เกิดขยะมูลฝอยในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนรา พบว่าสาเหตุของการเกิดขยะมูลฝอยในพื้นที่แม่น้ำบางนรา คือ การเกิดขยะมูลฝอยของประชาชนในพื้นที่ และขยะมูลฝอยที่มาจากนอกพื้นที่

1.1 การเกิดขยะมูลฝอยของประชาชนในพื้นที่ เกิดจากการพฤติกรรม การทิ้งขยะของประชาชนในพื้นที่ ขาดความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ประชาชนบางส่วนไม่ให้ความสำคัญกับการทิ้งขยะมูลฝอยในพื้นที่เหมาะสม ทำให้เกิดการสะสมของขยะมูลฝอยบริเวณริมฝั่งแม่น้ำบางนรา ส่งผลให้ปัญหาเกิดขึ้นในระยะยาว เช่น น้ำเน่าเสีย สัตว์น้ำไม่มีแหล่งที่อยู่อาศัย เป็นต้น

1.2 ขยะมูลฝอยที่มาจากนอกพื้นที่ ขยะมูลฝอยที่ลอยตามกระแสน้ำจากพื้นที่อื่นกองรวมกันในบริเวณริมฝั่งแม่น้ำบางนารวมกันเป็นระยะเวลานาน ส่งผลให้เกิด

ปัญหาต่าง ๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่อง น้ำเสีย ส่งกลิ่นเหม็น ส่งผลให้ระบบนิเวศน์และวิถีทัศน์ของแม่น้ำบางนราดูแย่ลง

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การเกิดขยะมูลฝอยริมแม่น้ำบางนรา ที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด คือ เกิดจากฝีมือมนุษย์ รองลงมา คือ ถึงขยะไม่มีการแยกตามประเภทขยะ พฤติกรรมการทิ้งขยะมูลฝอยไม่เป็นที่ที่เป็นทางของประชาชน ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่นในด้านการจัดการขยะมูลฝอยเป็นสาเหตุที่ทำให้ขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น การบริโภคสินค้าที่เกินความจำเป็น การใช้บรรจุภัณฑ์พลาสติก ขาดมาตรการควบคุมการทิ้งขยะมูลฝอย การเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะมูลฝอยในช่วงเทศกาลหรือวันหยุด การจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่เป็นระบบและไม่ครอบคลุม ขาดการรีไซเคิลและการแยกขยะมูลฝอยอย่างเหมาะสม

2. ผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนราพบว่า ผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอย แบ่งเป็น 6 ด้าน คือ ด้านผลกระทบระยะยาว ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขอนามัย ด้านสังคม ด้านคุณภาพชีวิต และด้านเศรษฐกิจ

2.1 ด้านผลกระทบระยะยาว พบว่า การที่ขยะมูลฝอยสะสมเป็นเวลานานทำให้เกิดการปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อมส่งผลต่อคุณภาพของดิน น้ำ และอากาศ ทำให้เกิดมลพิษสะสมทำให้การฟื้นฟูเป็นไปได้ยาก และยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ ทำให้เกิดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ และอาจทำลายที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำจากการศึกษา พบว่า ด้านผลกระทบระยะยาวที่ส่งผลกระทบมากที่สุด คือ กระทบต่อแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยปัจจุบันในระยะยาว และความเชื่อมั่นในความสามารถของหน่วยงานท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในระยะยาว

2.2 ด้านสิ่งแวดล้อม วิสัยทัศน์และระบบนิเวศน์เสื่อมเสียลงไม่ว่าจะเป็นทางน้ำ ดิน และอากาศ ยิ่งในช่วงฤดูฝนตกมีขยะมูลฝอยลอยมาติดที่ใต้ถุนบ้าน ทำให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น จากการศึกษ พบว่า ระดับของผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมมากที่สุด คือ ผลกระทบต่อคุณภาพอากาศในพื้นที่ รองลงมาคือ ผลกระทบต่อแหล่งน้ำในพื้นที่ และผลกระทบต่อสัตว์ป่าหรือสิ่งมีชีวิตในพื้นที่ ตามลำดับ

2.3 ด้านสุขอนามัย การสะสมขยะมูลฝอยจะทำให้เกิดการเน่าเสียและจะกลายเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรคและแมลงพาหะ เช่น ยุง แมลงวัน หนู และแมลงสาบ ซึ่งทำให้เกิดโรคติดต่อต่าง ๆ เช่น ไข้เลือดออก โรคติดเชื้อทางเดินหายใจและอื่น ๆ จากการศึกษ พบว่า ระดับผลกระทบด้านสุขอนามัยที่ส่งผลกระทบมากที่สุด คือ ผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ รองลงมา คือ ความพอใจในมาตรการป้องกันหรือจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่

2.4 ด้านสังคม การจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่เหมาะสมส่งผลกระทบต่อสังคมในหลายด้านทั้งปัญหาสุขภาพจากมลพิษทางอากาศและน้ำที่เกิดจากการกำจัดขยะที่ไม่ได้

มาตรฐาน ชุมชนบริเวณใกล้จุดทิ้งขยะมูลฝอยอาจได้รับผลกระทบจากกลิ่นเหม็นและโรคภัย ก่อให้เกิดปัญหาด้านภาพลักษณ์ของพื้นที่ รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลง และทำให้ความสัมพันธ์ของชุมชนแอ่ง จากการศึกษ พบว่า ผลกระทบด้านสังคมที่ส่งผลกระทบมากที่สุด คือ ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นและประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย รองลงมา คือ ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในชุมชน

2.5 ด้านคุณภาพชีวิต การจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่ดีส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยทางตรงจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ ความสะอาดมลพิษทางน้ำ และอาชีพ ทางอ้อมจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ เพราะการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมทำให้พื้นที่สูญเสียศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว สังคมและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว จากการศึกษ พบว่า ผลกระทบด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ส่งผลกระทบมากที่สุด คือ ผลกระทบต่อความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพื้นที่ รองลงมา คือ ผลกระทบต่อความรู้สึกปลอดภัยในพื้นที่

2.6 ด้านเศรษฐกิจ การคัดแยกขยะมูลฝอย และการจัดการขยะมูลฝอย ต้องใช้งบประมาณ ทรัพยากรมนุษย์ และระยะเวลาอย่างมากในการคัดแยก เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ไม่ได้คัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางทำให้ต้องมีหน่วยงานเข้าไปช่วยคัดแยกขยะมูลฝอย จากการศึกษ พบว่า ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ที่ส่งผลกระทบมากที่สุด คือ ผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ รองลงมา คือ ผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะของครัวเรือน ความคุ้มค่าของการลงทุนในโครงการจัดการขยะมูลฝอยที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

3. แนวทางในการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยและสร้างรายได้จากขยะมูลฝอยในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนรา สามารถแบ่ง 2 แนวทาง คือ แนวทางการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย และการสร้างรายได้จากขยะมูลฝอย

3.1 แนวทางการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย พบว่า การใช้แนวคิดแบบจำลองความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่ทางเทศบาลใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การทิ้งขยะมูลฝอยของประชาชนในพื้นที่ โดยการอบรมความรู้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ในเรื่องการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทาง สาเหตุ ปัญหา และผลกระทบในระยะยาว ของขยะมูลฝอยที่กำจัดอย่างไม่ถูกวิธี ต่อมาคือ ทักษะที่ดีต่อการจัดการขยะมูลฝอย จากการอบรมหรือ การให้ความรู้ในรูปแบบอื่น ๆ โดยให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอยให้เปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้นจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมที่จะปรับเปลี่ยนไปเมื่อได้รับความรู้ และทักษะ ทำให้ประชาชนในพื้นที่สามารถคัดแยกขยะมูลฝอย เห็นถึงความสำคัญของการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทางทิ้งขยะที่จุดทิ้งขยะของชุมชน และสามารถแนะนำเพื่อนบ้าน และครอบครัวให้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอย

3.2 การสร้างรายได้จากขยะมูลฝอย พบว่า เทศบาลเมืองนราธิวาสจัดตั้งธนาคารขยะขึ้นมาเพื่อให้ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการสามารถนำขยะมูลฝอยมาขายให้แก่ทางหน่วยงาน เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน ชุมชนในพื้นที่ โดยเห็นได้จากปริมาณขยะรีไซเคิลที่มีจำนวนมาก สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน ชุมชน และมีการส่งเสริมการทำปุ๋ยชีวภาพจากขยะอินทรีย์เพื่อการเกษตรที่ยั่งยืน

อภิปรายผล

จากการศึกษา พบว่า การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนรา กรณีศึกษาเขตชุมชนกาแลตาแป ชุมชนกาแลปาแย และชุมชนตลาดเก่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สาเหตุการเกิดปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่ชุมชนแม่น้ำบางนรา เขตเทศบาลเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส สาเหตุหลักเกิดจากพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ ขยะมูลฝอยนอกพื้นที่ที่ลอยตามกระแสน้ำ เนื่องจากการจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการและหลักสุขาภิบาลของประชาชนนอกพื้นที่ และหน่วยงานในเขตพื้นที่รับผิดชอบขาดความพร้อมในการจัดการขยะมูลฝอยในด้านงบประมาณ ด้านมาตรการควบคุมการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนริมแม่น้ำบางนรา สามารถจำแนกผลกระทบออกเป็น 6 ด้านด้วยกัน คือ ด้านผลกระทบระยะยาว จากการศึกษา พบว่า เป็นผลกระทบที่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมแม่น้ำ บางนราแสดงความคิดเห็นว่ามีผลกระทบมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม การสะสมของขยะมูลฝอยจำนวนมาก ก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำ ทางอากาศ ซึ่งสร้างความเสียหายเป็นอย่างมากในทางชีวภาพ และต้องใช้ระยะเวลานานในการฟื้นฟูให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ดังเดิม รองลงมา คือ ด้านสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของน้ำ คุณภาพอากาศ ระบบนิเวศน์ สัตว์น้ำขนาดเล็ก และอื่น ๆ ด้านสุขอนามัย การสะสมของขยะมูลฝอย ก่อให้เกิดพาหะนำโรคต่าง ๆ ที่มากับสัตว์ ไข่เลือดออก โรคติดต่อทางเดินหายใจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ด้านสังคม การจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกต้อง ส่งกลิ่นเหม็นรบกวนประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ทำให้สภาพแวดล้อมของชุมชนดูเสื่อมโทรมลง ด้านคุณภาพชีวิต ขยะมูลฝอยที่สะสมไม่ได้รับการกำจัดก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสะอาดของชุมชน ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน และความรู้สึกปลอดภัยของประชาชนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำบางนรา และด้านเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ เนื่องจากปริมาณขยะมูลฝอยที่มีจำนวนมาก ทำให้สภาพแวดล้อมดูเสื่อมโทรม รวมถึงการไม่คัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทางทำให้เทศบาลเมืองนราธิวาสต้องแบกรับค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น แนวทางการจัดการขยะมูลฝอย สามารถจำแนกออกเป็น 2 แนวทาง คือ แนวทางการแก้ไขปัญหา

ขยะมูลฝอย โดยทางเทศบาลเมืองนราธิวาสจัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทาง เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนัก เห็นถึงความสำคัญ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกต้อง และแนวทางการสร้างรายได้จากขยะมูลฝอย เทศบาลเมืองนราธิวาส จัดตั้งธนาคารขยะ เพื่อให้ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการสามารถนำขยะมูลฝอยในครัวเรือนมาขายให้แก่ทางหน่วยงาน เป็นการสร้างรายได้อีกช่องทางหนึ่ง โดยประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมเป็นอย่างดีในการเข้าร่วมโครงการ จากการศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนรา กรณีศึกษา ชุมชนกาแลตาแป ชุมชนกาแลปาเย ชุมชนตลาดเก่า สาเหตุการเกิดขึ้นของขยะมูลฝอยเกิดจากพฤติกรรมประชาชน ก่อให้เกิดผลกระทบในด้านต่าง ๆ และแนวทางในการแก้ปัญหาต้องทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ (Bloom, 1975 อ้างถึงใน ธีระ กุลสวัสดิ์, 2544, หน้า 18) และ Dhokhikah, Trihadiningrum, & Sunaryo (2015) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม เจตคติ และการปฏิบัติ ถือเป็นกิจกรรมทุกรูปแบบที่มนุษย์พึงกระทำ อาจเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถสังเกตได้หรือสังเกตไม่ได้ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ 1.พฤติกรรมด้านความรู้ เป็นกิจกรรมขั้นตอนด้านความรู้ การให้ความคิด และการพัฒนาทางด้านสติปัญญา 2.พฤติกรรมด้านทัศนคติ เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับความสนใจ ความรู้สึก ท่าที ความชอบในการให้คุณค่าหรือปรับปรุงค่านิยมที่ยึดถือ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวยากแก่การอธิบายเพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของคนหรือพฤติกรรมด้านเจตคติ 3.พฤติกรรมด้านการปฏิบัติ เป็นพฤติกรรมที่ใช้ความสามารถในการแสดงออกทางร่างกาย โดยรวมถึงการปฏิบัติที่อาจแสดงออกในสถานการณ์หนึ่ง ๆ หรืออาจเป็นพฤติกรรมที่คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าว่าจะปฏิบัติในโอกาสต่อไป ซึ่งพฤติกรรมด้านนี้เป็นพฤติกรรมขั้นตอนสุดท้าย หากประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำบางนรา ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย มีการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทางในครัวเรือน ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอย และให้ความร่วมมือ เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมกับเทศบาลเมืองนราธิวาสในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำบางนรา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการขยะมูลฝอย

ข้อเสนอแนะ

1. ศึกษาความพร้อมของประชาชนในพื้นที่ในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยและการย่อยสลายขยะมูลฝอยที่ยั่งยืน เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ตกค้าง ลดจำนวนขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปกำจัด และเพิ่มการใช้ทรัพยากรหมุนเวียนให้มากขึ้น

2. ศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้ขยะมูลฝอยเป็นพลังงานทดแทน เพื่อลดการพึ่งพาพลังงานจากแหล่งที่ไม่ยั่งยืน และพลังงานที่ใช้แล้วหมดไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (ม.ป.ป). ระบบสารสนเทศด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน. สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2567, จาก https://thaimsw.pcd.go.th/report_country.php
- ประภาพร แก้วสุกใส. (2549), การศึกษาเพื่อหาแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ ฯ
- เมธี สุทธศิลป์,เยาวภา เสียงดังและประภาพร คำแสนราช, “การจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย,” **วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอินทร์น 3, 4** (ตุลาคม - ธันวาคม 2565): 81.
- สำนักงานสถิติจังหวัดนราธิวาส. (ม.ป.ป). ปริมาณขยะมูลฝอย ปี 2565. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2567, จาก <https://narathiwat.nso.go.th/narathiwat/statistical-information-service/key-indicators-of-the-province/amount-of-solid-waste.html>
- ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2567). รายงาน UNEP เดือนภายในปี 2593 ‘ขยะมูลฝอยชุมชน’ จะเพิ่มขึ้นเป็น 3.8 พันล้านตัน หากไม่มีการจัดการอย่างเร่งด่วน. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2567, จาก <https://www.sdgmovement.com/2024/02/29/unep-report-beyond-an-age-of-waste/>
- วรรณ บัวสว่าง (2567, 2 กันยายน). เจ้าพนักงานสาธารณสุขชำนาญงาน สัมภาษณ์กองสาธารณสุขเทศบาลเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส
- อัสรี ยา (2567, 15 กรกฎาคม). ตัวแทนชุมชนริมน้ำบางนรา สัมภาษณ์ ร้านกาแฟอเมซอนหอนาฬิกา อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส
- Bloom, B.S. (1975). **Taxonomy of Education**. New York: David McKay Company.

Dhokhikah, Y., Trihadiningrum, Y., & Sunaryo, “Community participation in household solid waste reduction in Surabaya, Indonesia,” **Resources, Conservation and Recycling**, 102, p. 153-162.

ผลของนวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าต่อการบรรเทาอาการชาเท้า ของผู้ป่วยโรคเบาหวานในผู้สูงอายุด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วม

Effect of Foot Massage Areca Seed Innovation on Relieving Foot Numbness of Diabetic Patients in the Elderly with Participation Concept

วีณา จันทรมโกชน^{1*} ณิชธร ชื่นนุกข์² อัญวิณ์ วงศ์สุตาสิทธิ์² และ สุวรรณภา โต
อติเทพย์

Received: May 20, 2024. Revised: August 29, 2025. Accepted: October 30,
2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลของ
นวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าต่อการบรรเทาอาการชาเท้าของผู้ป่วยโรคเบาหวานใน
ผู้สูงอายุด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วม 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับอาการชาเท้าของผู้ป่วย
โรคเบาหวานในผู้สูงอายุก่อนและหลังการทดลองใช้นวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าด้วย
แนวคิดการมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ ผู้สูงอายุทั้งเพศชายและ เพศหญิงที่มี
อายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นผู้ป่วยโรคเบาหวาน และมีอาการชาเท้าตั้งแต่ 1 จุดขึ้นไป ของ
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท้ายหาด จังหวัดสมุทรสงคราม คัดเลือกแบบ
เฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 30 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์
ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบผลของการใช้ก่อนและ
หลังการทดลองใช้นวัตกรรม ฯ ด้วย Paired-Sample t-test และมีการวัดซ้ำด้วย
Repeated Measurement Analysis ผลการวิจัยพบว่า ผู้ป่วยโรคเบาหวานใน

¹ มหาวิทยาลัยชินวัตร

² มหาวิทยาลัยสวนสุนันทา

*Corresponding email: veena.c@siu.ac.th

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า นวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าต่อการบรรเทาอาการชาเท้าของผู้ป่วยโรคเบาหวานในผู้สูงอายุด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วมสามารถลดอาการชาที่เท้าได้มากที่สุด ($\bar{x} = 4.67$, S.D. = .547) ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับอาการชาเท้าของผู้ป่วยโรคเบาหวานในผู้สูงอายุหลังการใช้นวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วม จากการใช้โมโนฟีลาเมนต์ตรวจวัดระดับความรู้สึกที่เท้า 4 จุด ของเท้าแต่ละข้าง ได้แก่ หัวแม่เท้า และหัวกระดูกฝ่าเท้า (metatarsal head) ที่ 1, ที่ 3 และที่ 5 โดยจะประเมินสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ ดีกว่าก่อนการใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: เมล็ดหมาก อาการชาเท้า ผู้ป่วยโรคเบาหวาน ผู้สูงอายุ แนวคิดการมีส่วนร่วม

Abstract

This research is quasi-experimental. The objectives are as follows: 1) to study the effect of foot massage and areca seed innovation on relieving numbness in the feet of diabetic patients in the elderly with the concept of participation. 2) to compare the level of numbness in the feet of diabetic patients in the elderly before and after the trial of the areca seed innovation for foot massage with the concept of participation, the sample groups used were elderly men and women aged 60 years and over who were diabetic patients and had numbness in their feet from 1 point. And above at Tai Hat Subdistrict Health Promoting Hospital, Samut Songkhram Province, 30 people were selected by purposive sampling. The statistics used in the analysis include percentages, means, and standard deviations. Comparing the results before and after the innovation trial using a paired-sample t-test and having repeated measurements with repeated measurement analysis. The results of the research found that the majority of elderly diabetic patients believed that innovative areca seed foot massage, with the participation concept, can reduce numbness in the feet. ($\bar{x} = 4.67$, S.D. = .547). The average score for the level of foot numbness in elderly diabetic patients after using areca seed innovation with a

participation concept using monofilaments to measure the level of sensation in the feet at 4 points on each foot, namely, the big toe and the 1st, 3rd, and 5th metatarsal heads, which will be evaluated once a week for 8 weeks, is better than before using the innovation, with statistical significance at the .05 level.

Keywords: areca seeds, foot numbness, diabetes, elderly, participation concept

บทนำ

ปี พ.ศ. 2560 มีการประเมินว่ามีผู้ป่วยเบาหวานรวม 425 ล้านรายทั่วโลก แบ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไป จำนวน 98 ล้านรายและช่วงอายุ 20-64 ปี จำนวน 327 ล้านรายและคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2588 จะมีผู้ป่วยเบาหวานจำนวน 629 ล้านรายทั่วโลก โดยแบ่งเป็นผู้สูงอายุ 65 ปี ขึ้นไปจำนวน 191 ล้านราย หรือมีอัตราการเพิ่มอยู่ที่ร้อยละ 94.8 และในช่วงอายุ 20-64 ปี จำนวน 438 ล้านราย หรือมีอัตราการเพิ่มอยู่ที่ร้อยละ 33.9 ซึ่งจะเห็นได้ว่าอัตราการเพิ่มของผู้ป่วยเบาหวานในกลุ่มผู้สูงอายุจะสูงกว่าช่วงวัยทำงาน (สมาพันธ์เบาหวานนานาชาติ IDF: International Diabetes Federation, 2560) ภาวะแทรกซ้อนทางระบบประสาทจากโรคเบาหวานมีหลายรูปแบบ ในกรณีภาวะแทรกซ้อนทางระบบประสาทส่วนปลายจากโรคเบาหวานภาษาทางการแพทย์เรียก Diabetic Polyneuropathy จะมีอาการแสดงได้หลากหลายในระยะแรก บางรายจะมาด้วยอาการปวดแสบปวดร้อนเหมือนโดนน้ำร้อนลวกบริเวณเท้าทั้งสองข้าง หรือบางรายอาจมีอาการปวดแปลบ ๆ คล้ายเข็มตำบริเวณเท้า หรือเหมือนโดนไฟฟ้าช็อต อาการเท้าชาซึ่งเป็นภาวะแทรกซ้อนเรื้อรังที่เกิดในผู้เป็นเบาหวานได้บ่อยโดยเฉพาะเมื่อเป็นเบาหวานมานาน ๆ และควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ไม่ดีนักซึ่งเกิดขึ้นจากระบบประสาทส่วนปลายเสื่อม ทำให้สูญเสียประสาทรับความรู้สึก ลักษณะอาการเท้าชาที่เกิดจากโรคเบาหวาน มักจะมีอาการชาหรือคล้ายเป็นเหน็บและความรู้สึกสัมผัสจะลดลง จึงทำให้เมื่อเท้าสัมผัสของมีคมจะไม่รู้สึกเจ็บ อาการเท้าชาที่เกิดขึ้นมักจะมีอาการทั้งสองข้างพร้อม ๆ กันและเริ่มชาจากปลายนิ้วเท้าก่อนแล้วเริ่มชาไล่ขึ้นไปบริเวณหลังเท้าและขาทั้งสองข้าง ในกรณีรุนแรงจะมีระบบประสาทอัตโนมัติเสื่อมร่วมด้วย ทำให้ผิวหนังบริเวณเท้า ทั้งสองข้างแห้งปริแตกได้ง่ายเสี่ยงต่อการเกิดแผลเรื้อรัง ถ้ามีระบบประสาทส่วนปลายเสื่อมอยู่นาน ๆ ทำให้

กล้ามเนื้อเล็ก ๆ บางมัดบริเวณเท้าฝ่อลงเกิดเท้าบิดผิดรูป ซึ่งจะส่งผลต่อน้ำหนักที่กดทับบริเวณฝ่าเท้าเวลาเดินซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดแผลเรื้อรังที่เท้าและเพิ่มความเสี่ยงต่อการถูกตัดนิ้วเท้า หรือขา โดยเฉพาะถ้ามีความผิดปกติของหลอดเลือดส่วนปลายร่วมด้วย ปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่ทำให้เกิดอาการขาหรือระบบประสาทส่วนปลายเสื่อม ได้แก่ ระยะเวลาที่เป็นเบาหวาน การควบคุมระดับน้ำตาลที่ไม่ดี การสูบบุหรี่ ระดับไขมันในเลือดสูงและโรคความดันโลหิตสูง เป็นต้น ดังนั้นการรักษาที่สำคัญคือการควบคุมระดับน้ำตาลให้อยู่ในเกณฑ์ปกติ ลดปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ได้แก่ การควบคุมความดันโลหิตและระดับไขมันให้อยู่ในเกณฑ์ที่ต้องการ งดการสูบบุหรี่ และออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ (ฉัตรชัย นกดี, 2561) และการมีส่วนร่วมของประชาชนนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ นางเยาว์ ทองสุข (2558) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเสนา จังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเสนา จังหวัดตรัง มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ซึ่งขั้นตอนจากทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ Fornaroff (1980) แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ 2) การดำเนินงาน 3) การใช้บริการจากโครงการ และ 4) การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ หากผู้สูงอายุโรคเบาหวานรู้จักวิธีการดูแลรักษาเท้าของตนเองด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดแผลที่เท้าอย่างถูกต้องจะช่วยลดอัตราการถูกตัดเท้าหรือตัดขาได้และไม่เป็นภาระต่อครอบครัว ซึ่งการวัดเท่านั้นว่ามีคุณประโยชน์ที่สำคัญ คือ จะช่วยกระตุ้นการไหลเวียนโลหิตบริเวณฝ่าเท้าได้อย่างต่อเนื่อง ช่วยลดอาการขาเท้าและยังช่วยลดการเกิดบาดแผลที่เท้าของผู้สูงอายุโรคเบาหวานโดยนวัตกรรมนี้เป็นการประยุกต์ใช้เมล็ดหมากซึ่งเป็นพืชที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นของชุมชนในประเทศไทยมาใช้ให้เกิดประโยชน์เนื่องจากเมล็ดหมากมีคุณสมบัติ คือ 1) มีความแข็งแรง 2) มีอายุในการใช้งานได้นาน ไม่เน่าเสียง่าย

วัตถุประสงค์

1) เพื่อศึกษาผลของนวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าต่อการบรรเทาอาการขาเท้าของผู้ป่วยโรคเบาหวานในผู้สูงอายุด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วม

2) เพื่อเปรียบเทียบระดับอาการขาเท้าของผู้ป่วยโรคเบาหวานในผู้สูงอายุ ก่อนและหลังการทดลองใช้นวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วม

การทบทวนวรรณกรรม

สถานการณ์ของโรคเบาหวานในผู้สูงอายุและอาการขาเท้า

ปัจจุบันประชากรไทยวัยผู้ใหญ่ป่วยเป็นโรคเบาหวานถึง 4.8 ล้านคน และมักเกิดภาวะแทรกซ้อนเมื่ออายุเพิ่มขึ้น โดยสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคมาจากวิถีชีวิตแบบเนือยนิ่ง โรคอ้วน และอายุที่มากขึ้น ในจำนวนนี้มีผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยและดูแลรักษาเพียงร้อยละ 35.6 หรือเพียง 2.6 ล้านคน บรรลุเป้าหมายในการรักษาได้เพียง 0.9 คน ทำให้อัตราการเสียชีวิตจากโรคเบาหวานในประเทศไทยมีมากถึง 200 รายต่อวัน คาดการณ์ว่า ความชุกของโรคเบาหวานจะเพิ่มสูงขึ้นถึง 5.3 ล้านคนภายในปี 2583 ซึ่งหากดูแลรักษาได้ไม่ดีอาจทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อน เช่น โรคไต และการถูกตัดเท้า หรือขา (วรรณิ นิธิยานันท์, 2562)

ภาวะแทรกซ้อนทางระบบประสาทจากเบาหวาน (diabetic neuropathy)

ความผิดปกติทางระบบประสาทที่พบในผู้ป่วยเบาหวานมีได้หลายรูปแบบ ในระยะแรกอาจไม่มีอาการจนถึงมีอาการปวดรุนแรงและมีผลต่อการดำเนินกิจวัตรประจำวันของผู้ป่วย และเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญต่อการถูกตัดขาถึง 1.7 เท่า และถ้าผู้ป่วยเคยมีแผลที่เท้ามาก่อน จะทำให้ความเสี่ยงเพิ่มขึ้นถึง 35 เท่า และในการศึกษาผู้ป่วยเบาหวานที่สถานพยาบาลในระดับปฐมภูมิในประเทศไทย ผู้ป่วยได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคเบาหวานเฉลี่ยนาน 6.2 ปี พบว่ามี Peripheral Neuropathy สูงถึงร้อยละ 34 และพบว่าผู้ป่วยเบาหวานในการศึกษานี้มีความชุกของแผลที่เท้าสูงถึงร้อยละ 8.1 โดยที่ผู้ป่วยเพียงร้อยละ 45 เคยได้รับการตรวจเท้าในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา ในปัจจุบันองค์กรหรือสถาบันทางการแพทย์ต่าง ๆ แนะนำให้มีการตรวจสุขภาพประจำปีแก่ผู้ป่วยเบาหวาน โดยให้ตรวจการรับรู้ความรู้สึกที่เท้าด้วยการใช้ Monofilament ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่หาได้ง่าย และราคาไม่แพง การสูญเสียความรู้สึกที่เท้าเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญ

ประการหนึ่งที่ทำให้เกิดแผลที่เท้าและนำไปสู่การถูกตัดขา การตรวจเท้าเป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย จึงควรมีการรณรงค์ให้มีการดูแลเท้าผู้ป่วยเบาหวานมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้จากปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ และส่วนใหญ่คนไทยยังมีอาชีพทางการเกษตรจึงทำให้ผู้ป่วยไทยเกิดแผลที่เท้าโดยมีการติดเชื้อได้ง่ายและลุกลามได้มากขึ้น จึงเป็นเรื่องที่ควรให้ความสนใจ

โรคเบาหวานในผู้สูงอายุ

โรคเบาหวานเป็นโรคที่พบบ่อยและพบมากขึ้นในผู้สูงอายุ โดยพบอุบัติการณ์การเกิดโรคเบาหวานในผู้ใหญ่ร้อยละ 6.4 และพบอุบัติการณ์การเกิดโรคเบาหวานเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.5-19.2 ในผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ความสำคัญของการรักษาโรคดังกล่าวคือ ถ้าควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ไม่ดีจะบั่นทอนเหตุของการเกิดภาวะแทรกซ้อนเรื้อรังต่าง ๆ และทำให้เกิดภาวะทุพพลภาพ เช่น ภาวะแทรกซ้อนเรื้อรังของหลอดเลือดขนาดเล็ก ทำให้เกิดอาการชาที่ปลายเท้า ตามองเห็นไม่ชัดจากเบาหวานขึ้นตาและโรคเบาหวานไปที่ไต จนทำให้เกิดโรคไตเรื้อรัง และยังเป็นสาเหตุที่สำคัญของการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรจากภาวะแทรกซ้อนจากหลอดเลือดขนาดใหญ่ เช่น โรคหลอดเลือดหัวใจตีบ หรือกล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือด โรคหลอดเลือดสมอง ทำให้เกิดอาการอ่อนแรงแบบครึ่งซีก หรือเป็นอัมพฤกษ์ หรืออัมพาต โรคหลอดเลือดแดงปลายเท้าตีบ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุของการเกิดแผลที่เท้า ส่งผลให้ผู้ป่วยส่วนหนึ่งต้องสูญเสียอวัยวะบางส่วน เช่น การถูกตัดเท้าหรือขาออกบางส่วน เป็นต้น (สุรพงษ์ อำพันวงศ์, 2563)

อาการชาเท้า

อาการชาเท้าเป็นภาวะแทรกซ้อนเรื้อรังที่เกิดในผู้เป็นเบาหวานได้บ่อย โดยเฉพาะเมื่อเป็นเบาหวานมานาน ๆ และควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ไม่ดีนัก เกิดขึ้นจากระบบประสาทส่วนปลายเสื่อม ทำให้สูญเสียประสาทรับความรู้สึกลักษณะอาการชาเท้าที่เกิดจากโรคเบาหวาน มักจะมีอาการชาหรือคล้ายเป็นเหน็บและความรู้สึกสัมผัสลดลง ทำให้เมื่อเท้าสัมผัสของมีคมจะไม่รู้สึกเจ็บ อาการชาเท้าที่เกิดขึ้นมักจะมีอาการทั้งสองข้างพร้อม ๆ กัน และเริ่มชาจากปลายนิ้วเท้าก่อน แล้วเริ่มชาไล่ขึ้นไปบริเวณหลังเท้าและขาทั้งสองข้าง ในกรณีรุนแรงจะมีระบบประสาทอัตโนมัติเสื่อมร่วมด้วย ทำให้ผิวหนังบริเวณเท้าทั้งสองข้างแห้ง ปกติได้ง่าย เสี่ยงต่อการเกิดแผลเรื้อรัง ถ้ามีระบบประสาทส่วนปลายเสื่อมอยู่นาน ๆ ทำให้กล้ามเนื้อเล็ก ๆ บางมัด

บริเวณเท้าฝอลง เกิดเท้าบิดผิดรูป ซึ่งจะส่งผลต่อน้ำหนักที่กดทับบริเวณฝ่าเท้าเวลาเดิน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดแผลเรื้อรังที่เท้า และเพิ่มความเสี่ยงต่อการถูกตัดนิ้วเท้าหรือขา โดยเฉพาะถ้ามีความผิดปกติของหลอดเลือดส่วนปลายร่วมด้วย การรักษาประสาทส่วนปลายเสื่อมจากโรคเบาหวานที่เป็นมานานแล้ว มักได้ผลการรักษาไม่ดี ดังนั้นการป้องกันไม่ให้เกิดโรคแทรกซ้อนชนิดนี้ หรือกรณีเกิดโรคแทรกซ้อนขึ้นแล้ว การให้การรักษาดังแต่ระยะแรกมักจะให้ผลการรักษาที่ดีกว่า โดยพบแพทย์ตามนัดอย่างสม่ำเสมอเพื่อตรวจประเมินระดับความรู้สึกที่เท้า โดยใช้เครื่องมือการตรวจที่ได้มาตรฐาน (monofilament test) อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ควบคุมระดับน้ำตาลให้อยู่ในเกณฑ์ปกติตามแพทย์แนะนำ รวมทั้งควบคุมปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรค และหากพบมีแผลแม้เพียงเล็กน้อย ให้ทำความสะอาดแผลทันที ในกรณีแผลไม่ดีขึ้นหรือไม่แน่ใจ ให้รีบพบแพทย์เพื่อให้การรักษาที่ถูกต้องตั้งแต่นั้น ๆ (ระวีวรรณ เลิศพัฒนารักษ์, 2563)

แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

วัยผู้สูงอายุหรือวัยชราเป็นระยะสุดท้ายของชีวิต ความชราของบุคคลไม่ได้หมายความว่า เป็นโรคหรือความเจ็บป่วย แต่หมายถึงพัฒนาการของชีวิตซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินไปสู่ความเสื่อมของร่างกายและจิตใจ วัยนี้เป็นการยากที่จะกำหนดลงไปว่าเริ่มเมื่ออายุเท่าใดและจะจบลงเมื่ออายุเท่าไร โดยทั่วไปแล้วถือว่าเริ่มต้นตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไป สภาพความเสื่อมของคนเรานั้นจะเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่นกรรมพันธุ์ อาหาร อาชีพ สภาพความเป็นอยู่ ดินฟ้าอากาศ ถิ่นที่อยู่อาศัย โรคภัยไข้เจ็บ ตลอดจนจิตใจและอารมณ์ร่วมด้วย ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในผู้สูงอายุ โดยจะพบว่าโครงสร้างของร่างกายจะค่อย ๆ ร่วงโรย เซลล์ต่าง ๆ เริ่มหย่อนสมรรถภาพเนื่องจากใช้งานมานานการเปลี่ยนแปลงหรือการปรับตัวในวัยนี้จะแสดงออกในด้านความล่าช้าในกิจกรรมทุกด้านของชีวิต เช่น การอ่าน การจำ การรับรู้ทางประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว สมรรถภาพในการทำงานของร่างกายในด้านความต้านทานต่อความเจ็บป่วยก็ลดลงด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นสิ่งหนึ่งที่ผู้สูงอายุจะต้องเผชิญคือ มีโอกาสเกิดโรคต่าง ๆ ได้ง่าย เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคติดเชื้อ และ โรคที่เกิดจากอุบัติเหตุ เป็นต้น (กณิกนันต์ หยกสกุล, 2551)

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

เงื่อนไขพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน มี 3 ประการ คือ 1) การมีอิสรภาพในการเข้าร่วม หมายถึง การเข้าร่วมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ 2) ความเสมอภาคในการเข้าร่วมกิจกรรม หมายถึง ทุกคนที่เข้าร่วมต้องมีสิทธิเท่าเทียมกัน และ 3) ผู้เข้าร่วมต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรม หมายถึง มีความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ แต่หากกิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมายก็จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพให้พวกเขาสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2552: 16) โดยที่ ฟอ์นารอฟ (Fornaroff, 1980) เสนอว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้ คือ 1) การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล 2) การดำเนินงาน 3) การใช้บริการจากโครงการ และ 4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ซึ่งประโยชน์ของการมีส่วนร่วมมีหลายประการ ได้แก่ คุณภาพการตัดสินใจดีขึ้น เนื่องจากร่วมคิดช่วยกันใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง การสร้างฉันทามติอันเป็นข้อตกลงร่วมกันของสมาชิก การนำไปปฏิบัติง่ายขึ้น การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุด การคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม การคาดการณ์ความห่วงกังวลและทัศนคติของสาธารณชน และการพัฒนาภาคประชาสังคมเพื่อฝึกทักษะในการแก้ไขปัญหาให้มีประสิทธิภาพ (วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ, 2545)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ป่วยโรคเบาหวาน ทั้งเพศชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท้ายหาด จังหวัดสมุทรสงคราม และมีอาการขาบริเวณเท้า ตั้งแต่ 1 ตำแหน่ง ขึ้นไป จำนวน 30 ราย โดยทำการตรวจจุดสูญเสียความรู้สึกด้วยเครื่อง monofilament จำนวน 4 ตำแหน่ง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

นวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วม เป็นการใช้เมล็ดหมาก มาประยุกต์ใช้ในการบรรเทาอาการขาเท้าด้วยการเหยียบลงบนลูกหมาก เพื่อกระตุ้นการไหลเวียนโลหิตบริเวณฝ่าเท้าได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้ลดอาการขา

เท้าและยังช่วยลดการเกิดบาดแผลที่เท้าของผู้สูงอายุโรคเบาหวานได้ แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล 2) การดำเนินงาน 3) การใช้บริการจากโครงการ และ 4) การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Fornaroff (Fornaroff, 1980) โดยผู้วิจัยได้ทดลองนวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าด้วยตนเองแล้วพบว่า มีความปลอดภัย และไม่เป็นอันตรายต่อผู้ทดลอง โดยเมล็ดหมากมีข้อดีดังนี้ 1) มีความแข็งแรง 2) ผิวเมล็ดหมากมีความเรียบเนียน 3) ไม่ลื่น 4) มีอายุในการใช้งานได้นาน ไม่เน่าเสียง่าย และ 5) เป็นพืชที่หาได้ง่ายตามท้องถิ่น โดยนำมาบรรจุใส่ถาดขนาด 26×34×7 เซนติเมตร หรือถาดที่พอดีกับรูปเท้าผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุโรคเบาหวานที่มีอาการชาเท้าใช้เหยียบนวดบริเวณฝ่าเท้า

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนการใช้นวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้า โดยวิธีการตรวจจุดการสูญเสียความรู้สึกที่เท้าด้วยโมโนฟิลาเมนต์ (monofilament) 4 จุด ใต้ฝ่าเท้าทั้งสองข้างรวม 8 จุด เพื่อคัดเลือกรูปแบบตัวอย่าง พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 2 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชุดที่ 2 แบบประเมินนวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้า แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1) แบบสัมภาษณ์ความรู้เรื่องอาการชาเท้า 2) แบบประเมินระดับอาการชาเท้าโดยการใช้โมโนฟิลาเมนต์ตรวจวัดระดับความรู้สึกที่เท้า 4 จุด ของเท้าแต่ละข้าง และ 3) แบบประเมินความคิดเห็นต่อนวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้า

สถิติที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างใช้ค่าเฉลี่ย และร้อยละ
2. เปรียบเทียบผลของการใช้ก่อนและหลังการทดลองใช้เมล็ดหมากนวดเท้า ด้วย Paired-Sample t-test และมีการวัดซ้ำด้วย Repeated Measurement Analysis

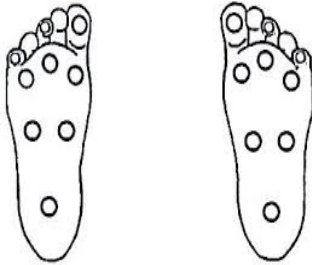
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 63.33 และเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 36.67 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 60-69 ปี คิดเป็นร้อยละ 80 รองลงมา มีอายุระหว่าง 70-79 ปี คิดเป็นร้อยละ 20 (n=30) มีโรคประจำตัวส่วนใหญ่ คือ โรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง คิดเป็นร้อยละ 46.67 รองลงมาคือ โรคเบาหวาน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ระยะเวลาที่ป่วยส่วนใหญ่ 7-1 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 63.33 รองลงมา 4-6 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.33 ค่าระดับน้ำตาลในเลือดส่วนใหญ่ 100-150 (มิลลิกรัม/เดซิลิตร) คิดเป็นร้อยละ 76.66 รองลงมา 151-200 (มิลลิกรัม/เดซิลิตร) คิดเป็นร้อยละ 13.33 มีน้ำหนัก ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 60-69 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 43.33 รองลงมา 80-89 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 20 ส่วนสูงส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 150-159 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 43.34 รองลงมา 160-169 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 33.33 สถานภาพส่วนใหญ่อยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 63.33 รองลงมา หม้าย คิดเป็นร้อยละ 16.67 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ ประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 66.67 รองลงมาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 13.33 อาชีพส่วนใหญ่รับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 26.67 รองลงมา ไม่ได้ประกอบอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 23.33

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบอาการชาเท้าโดยใช้โมโนฟิลาเมนต์ตรวจวัดระดับความรู้สึกที่เท้า 4 จุดของเท้า

แต่ละข้าง

แบบประเมินระดับอาการชาเท้า	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	T	Sig
เท้า	ทดลอง	ทดลอง		
โดยการใช้โมโนฟิลาเมนต์	$\bar{X}$	$\bar{X}$		
	S.D.	S.D.		

อาการชาเท้าซ้าย 0 จุด

1 จุด

2 จุด

3 จุด

4 จุด	1.10	.73	4.09	.000 *
	.92	.82		

อาการชาเท้าขวา 0 จุด

1 จุด

2 จุด

3 จุด

4 จุด	.87	.57	3.07	.005 *
	1.00	.72		

ชีพจร น้อยกว่า 60 ครั้ง/นาที

60-69 ครั้ง/นาที

70-79 ครั้ง/นาที

80-89 ครั้ง/นาที

มากกว่า 89 ครั้งขึ้นไป/นาที	2.73	2.43	1.96	.059
	1.20	.81		

** ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00 *ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

จาก ตารางที่ 1 พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับอาการขาเท้าของผู้ป่วยโรคเบาหวานในผู้สูงอายุหลังจากการใช้นวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วม จากการใช้โมโนฟิลาเมนต์ตรวจวัดระดับความรู้สึกที่เท้า 4 จุด ของเท้าแต่ละข้าง ได้แก่ หัวแม่เท้า และหัวกระดูกฝ่าเท้า (metatarsal head) ที่ 1, ที่ 3 และที่ 5 โดยจะประเมินสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ ดีวก่อนการใช้นวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลความหมายของระดับความคิดเห็นของการใช้

นวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าต่อการบรรเทาอาการขาเท้าของผู้ป่วยโรคเบาหวานในผู้สูงอายุด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วม จำแนกตามรายชื่อ

ความคิดเห็นต่อนวัตกรรมฯ	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ระดับความพึงพอใจ
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	
1. เมล็ดหมากสามารถลดอาการขาที่เท้าได้	3.37	.765	4.67	.547	มากที่สุด
2. เมล็ดหมากใช้บริหารกล้ามเนื้อที่เท้าได้	3.43	.858	4.63	.615	มากที่สุด
3. เมล็ดหมากมีความปลอดภัยต่อผู้ใช้งาน	3.40	.621	4.73	.521	มากที่สุด
4. เมล็ดหมากมีความสะดวกต่อการใช้งานสามารถพกพาได้สะดวก	3.37	.765	4.43	.626	มาก
5. เมล็ดหมากเป็นพืชในท้องถิ่นที่สามารถหาได้ง่าย จึงเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการลดอาการขาได้	3.43	.728	4.70	.535	มากที่สุด
6. เมล็ดหมากสามารถทำให้ผ่อนคลายกล้ามเนื้อที่ ฝ่าเท้าได้	3.30	.794	4.43	.568	มาก
7. เมล็ดหมากเป็นวัสดุที่น่าสนใจในการนำมาใช้เพื่อลดอาการขาที่เท้าได้	3.47	.629	4.70	.535	มากที่สุด
8. เมล็ดหมากมีความเหมาะสมในการใช้งานเพื่อลดอาการขาที่เท้าของผู้สูงอายุโรคเบาหวาน	3.27	.785	4.50	.572	มากที่สุด

9. เมล็ดหมากสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุโรคเบาหวาน	3.37	.669	4.70	.535	มากที่สุด
10. ท่านมีความพึงพอใจต่อนวัตกรรมเมล็ดหมากเพื่อบรรเทาอาการชาเท้าของผู้สูงอายุโรคเบาหวาน	3.40	.770	4.60	.563	มากที่สุด

(n=30)

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ป่วยโรคเบาหวานในผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า นวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าต่อการบรรเทาอาการชาเท้าของผู้ป่วยโรคเบาหวานในผู้สูงอายุด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วมสามารถลดอาการชาที่เท้าได้มากที่สุด ($\bar{x} = 4.67$, S.D. = .547) และมีความพึงพอใจต่อนวัตกรรมเมล็ดหมากเพื่อบรรเทาอาการชาเท้าของผู้สูงอายุโรคเบาหวานมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = .563)

ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับอาการชาเท้าของผู้ป่วยโรคเบาหวานในผู้สูงอายุหลังจากการใช้นวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วม จากการใช้โมโนฟีลาเมนต์ตรวจวัดระดับความรู้สึกที่เท้า 4 จุด ของเท้าแต่ละข้าง ได้แก่ หัวแม่เท้า และหัวกระดูกฝ่าเท้า (metatarsal head) ที่ 1, ที่ 3 และที่ 5 โดยจะประเมินสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ ดีกว่าก่อนการใช้ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า หลังการใช้นวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วมอาการชาเท้าของผู้สูงอายุโรคเบาหวานดีวก่อนการใช้นวัตกรรมฯ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้ป่วยโรคเบาหวานในผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า นวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าต่อการบรรเทาอาการชาเท้าของผู้ป่วยโรคเบาหวานในผู้สูงอายุด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วมสามารถลดอาการชาที่เท้าได้มากที่สุด ($\bar{x} = 4.67$, S.D. = .54) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพชรรัตน์ รัตนขม ภู, มัลลิกา บุญทอง, กัญจนภรณ์ ธงทอง, ปภาภัสร์ ชีระพัฒน์วงศ์, สุภัสสร วันสุทะ และ ลัดดาวัลย์ ยืนยาว (2562) [11] ศึกษาเรื่อง ประสิทธิผลพรมกลาสนวดเท้าต่อการลดการสูญเสียการรับรู้ความรู้สึกที่เท้าของผู้ป่วยเบาหวาน ตำบลวังยาง อำเภอพรรณนา

นิคม จังหวัดสกลนคร ที่พบว่า การรับรู้ความรู้สึกที่เท้าของกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้นร้อยละ 20.83, 62.50, 70.83 และ 79.16 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการทดลอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การนวดเท้าด้วยนวัตกรรมพรมกะลานวดเท้าสามารถช่วยกระตุ้นและลดการสูญเสียการรับรู้ความรู้สึกที่เท้าในผู้ป่วยเบาหวานที่มีการสูญเสียการรับรู้ความรู้สึกได้ที่ศึกษา และพบว่า ผู้ป่วยโรคเบาหวานในผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อนวัตกรรมเมล็ดหมากเพื่อบรรเทาอาการชาเท้าของผู้สูงอายุโรคเบาหวานมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = .56) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตรลดา ทาตาสุข (2562) [13] ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพอุปกรณ์ก้ามปูกดจุดนวดแขน และ ฝ่ามือด้วยตนเองลดอาการชาปลายมือในกลุ่มผู้ป่วยโรคเบาหวาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบงใต้ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า อุปกรณ์ก้ามปูกดจุดสามารถลดอาการชาปลายมือในกลุ่มผู้ป่วยเบาหวานเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนและหลังการทดลองใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .00$) และเมื่อได้ใช้อุปกรณ์ก้ามปูกดจุดแล้ว มีระดับคะแนนความพึงพอใจมากเกี่ยวกับประสิทธิภาพอุปกรณ์ก้ามปูกดจุด มีค่าเฉลี่ยโดยรวม 51.45 คิดเป็นร้อยละ 85.75 และความพึงพอใจเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้จากอุปกรณ์ก้ามปูกดจุด มีค่าเฉลี่ยโดยรวม 50.5 คิดเป็นร้อยละ 84.16 และพบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับอาการชาเท้าของผู้ป่วยโรคเบาหวานในผู้สูงอายุหลังจากการใช้นวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วม จากการใช้โมโนฟิลาเมนต์ ตรวจวัดระดับความรู้สึกที่เท้า 4 จุด ของเท้าแต่ละข้าง ได้แก่ หัวแม่เท้า และหัวกระดูกฝ่าเท้า (metatarsal head) ที่ 1, ที่ 3 และที่ 5 โดยจะประเมินสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ ดีวก่อนการใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของส่วนอมิตา ปารมภ์, ทวีลักษณ์ วรรณฤทธิ์ และ มยุลี สำราญญาติ (2560) [14] ที่ศึกษาเรื่อง ผลของการนวดกดจุดสะท้อนฝ่าเท้าด้วยตนเองต่ออาการเท้าชาในผู้ที่มีภาวะเส้นประสาทส่วนปลายเสื่อมเนื่องจากโรคเบาหวาน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า อาการเท้าชาในผู้ที่มีภาวะเส้นประสาทส่วนปลายเสื่อม เนื่องจากโรคเบาหวานในกลุ่มที่นวดกดจุดสะท้อนฝ่าเท้าด้วยตนเองหลังนวดในวันที่ 7 และวันที่ 14 น้อยกว่ากลุ่มที่ไม่ได้นวดกดจุดสะท้อนฝ่าเท้าด้วยตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$ และ $p < .01$) อาการเท้าชาในผู้ที่มีภาวะเส้นประสาทส่วนปลายเสื่อมเนื่องจากโรคเบาหวานภายหลังนวดกดจุดสะท้อนฝ่าเท้าด้วยตนเองในวันที่ 1 วันที่ 7 และวันที่ 14 น้อยกว่าก่อนนวดกดจุดสะท้อนฝ่าเท้าด้วยตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$)

จากการศึกษาวัตรกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าต่อการบรรเทาอาการชาเท้าของผู้ป่วยโรคเบาหวานในผู้สูงอายุด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วม พบว่า เมล็ดหมากสามารถลดอาการชาที่เท้าได้มากที่สุด ($\bar{x} = 4.67$, S.D. = .54) และผู้ป่วยโรคเบาหวานสูงอายุมีความพึงพอใจต่อวัตรกรรมเมล็ดหมากเพื่อบรรเทาอาการชาเท้าของผู้สูงอายุโรคเบาหวานมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = .56) ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับอาการชาเท้าของผู้ป่วยโรคเบาหวานในผู้สูงอายุหลังจากการใช้นวัตกรรมการหมากนวดเท้าด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วม ดีวก่อน การใช้นวัตกรรมการหมากนวดเท้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสรุปว่า นวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าต่อการบรรเทาอาการชาเท้าของผู้ป่วยโรคเบาหวานในผู้สูงอายุด้วยแนวคิดการมีส่วนร่วมส่งผลให้อาการชาเท้าของผู้สูงอายุโรคเบาหวานดีขึ้นกว่าก่อนการใช้ผลของนวัตกรรมเมล็ดหมากฯ ตรงตามสมมติฐานของการวิจัย และเป็นไปตามทฤษฎีของ Fornaroff (Fornaroff, 1980, p. 104) ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ คือ 1) การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล 2) การดำเนินงาน 3) การใช้บริการจากโครงการ และ 4) การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้ปฏิบัติตามขั้นตอนและปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจึงส่งผลให้ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐาน ทำให้ระดับอาการชาเท้าของผู้สูงอายุโรคเบาหวานดีขึ้นหลังจากเข้าร่วมใช้นวัตกรรมการหมากนวดเท้า ดังนั้นผู้ป่วยสูงอายุโรคเบาหวานสามารถใช้นวัตกรรมเมล็ดหมากนวดเท้าได้เองที่บ้าน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุโรคเบาหวานมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากอาการชาเท้าที่ลดลง และยังเป็นตัวช่วยสำหรับผู้ดูแลผู้สูงอายุ ผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือสถานประกอบการดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานอื่น ๆ ในการช่วยลดอุบัติเหตุที่สำคัญได้ คือการเกิดแผลเรื้อรังที่เท้าและลดความเสี่ยงต่อการถูกตัดนิ้วเท้าหรือขาของผู้ป่วยสูงอายุโรคเบาหวาน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ป่วยสูงอายุโรคเบาหวานของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท้ายหาด จังหวัดสมุทรสงครามที่เข้าร่วมในการรวบรวมข้อมูลการศึกษา

ในครั้งนี้ รวมถึงบุคลากรทุกท่านของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท้ายหาด จังหวัดสมุทรสงคราม

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาและมหาวิทยาลัยชินวัตร ผู้วิจัยขอขอบพระคุณวิทยาลัยสหเวชศาสตร์ วิทยาเขตสมุทรสงคราม และมหาวิทยาลัยชินวัตรที่ให้การสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้จนประสบความสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- กณิกนันต์ หยกสกุล. (2551). **การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการจัดกิจกรรมเพื่อสุขภาพ** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิตรลดา ทาตาสุข. (2562). ประสิทธิภาพอุปกรณ์ก้ำมูกดูดจุดนวดแขนและฝ่ามือด้วยตนเองลดอาการชาปลายมือในกลุ่มผู้ป่วยโรคเบาหวานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบงใต้ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร. **วารสารหมอยาไทยวิชัย**, 5(1), 52–61.
- ฉัตรชัย นกดี. (2561). เบาหวานกันไว้ดีกว่าแก้ แยกแล้วแก้ไม่ทัน. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2563, จาก <https://shorturl.asia/ZL2jk>
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). **การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- นงเยาว์ ทองสุข. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอสีดา จังหวัดตรัง. **วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์นมนุษยศาสตร์และสังคม**, 1(3), 9–15.
- วรรณิ นิธิยานันท์. (2562). **ไทยป่วยเบาหวานพุ่งสูงต่อเนื่องแตะ 4.8 ล้านคน ชี้นโยบาย ‘เนอยิ่ง-อ้วน-อายุมาก’ ต้นเหตุ**. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2563, จาก <https://www.hfocus.org/content/2019/11/18014>
- วันชัย วัฒนศัพท์, และคณะ. (2545). **การเพิ่มพลังความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาท**. ขอนแก่น: ศิริภักดิ์ออฟเซ็ท.
- เพชรรัตน์ รัตนขมภู, มัลลิกา บุญทอง, กัญจนภรณ์ ธงทอง, ปภาภัสสร อีระพัฒน์วงศ์, สุภัตสร วันสุทะ, และลัดดาวัลย์ ยืนยาว. (2562). ประสิทธิภาพการลดการสูญเสียการรับรู้ความรู้สึกที่เท้าของผู้ป่วยเบาหวาน

- ตำบลวังยาง อำเภอพรหมนิคม จังหวัดสกลนคร. **วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี**, 7(2), 159–177.
- ระวีวรรณ เลิศวัฒนารักษ์. (2563). DMTHAI (สมาคมโรคเบาหวานแห่งประเทศไทย). สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2563, จาก <https://shorturl.asia/SAvim>
- ศศิธร สกฤตภูมิ, พิมพัตติ โรจน์เรืองนนท์, ปัญญา ปุริสาย, กาญจนา วินทะไชย์, และ กิจจา จิตรภิรมย์. (2561). ผลของการใช้นวัตกรรมพรมมะค่าลดอาการขาที่เท้าในผู้ป่วยเบาหวาน ณ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหนองนกชุม. **วารสารควบคุมโรค**, 44(3), 258–273.
- สุรพงศ์ อำพันวงษ์. (2563). โรคเบาหวานในผู้สูงอายุ. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2563, จาก <https://shorturl.asia/jJUZq>
- อมิตา ประมมภ์, ทวีลักษณ์ วรรณฤทธิ์, และมยุลี สำราญญาติ. (2560). ผลของการนวดกดจุดสะท้อนฝ่าเท้าด้วยตนเองต่ออาการเท้าชาในผู้ที่มีภาวะเส้นประสาทส่วนปลายเสื่อมเนื่องจากโรคเบาหวาน. **พยาบาลสารมหาวิทยาลัยเชียงใหม่**, 44(2), 68–77.
- ไพรัตน์ ห้วยทราย, ธนุย์สิญจน์ สุขเสริม, และกฤษณ์ ชุนลิก. (2559). การมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชน อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์. **วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์**, 3(1), 64–81.
- Fornaroff, A. (1980). **Community involvement in health system for primary health care**. Geneva: World Health Organization.
- International Diabetes Federation (IDF). (2017). **สมาพันธ์เบาหวานนานาชาติ ประเมินทั่วโลกมีผู้ป่วยเบาหวาน 425 ล้านราย** [The International Diabetes Federation estimates 425 million people with diabetes worldwide]. Retrieved April 1, 2020, from <https://www.hfocus.org/content/2019/11/18054>

แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองของ อำเภอเมือง จังหวัด พิจิตร

Progress in Policy Promoting Secondary Cities Tourism in Phichit Province

ธนวรรธน์ มุทาญาณากร¹

Thanawat Muthayanakon

Received: May 20, 2024. Revised: August 29, 2025. Accepted: October 30,
2025

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองของพื้นที่ อ.เมือง จ.พิจิตร โดยมีเป้าหมายหลักได้แก่ 1. เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ อ.เมือง จ.พิจิตร 2. เพื่อศึกษาเป้าหมายของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองรองในพื้นที่ อ.เมือง จ.พิจิตร 3. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองของพื้นที่ อ.เมือง จ.พิจิตร

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน วิเคราะห์ด้วยการตีความสร้างข้อสรุป ผลการศึกษาพบว่า 1. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ อ.เมือง จ.พิจิตร มีความพร้อมอย่างมากในการเอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง หรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในพื้นที่ อ.เมือง จ.พิจิตร ยังมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและมีสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับนักท่องเที่ยวที่เพียงพอ 2. เป้าหมายของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองรองในพื้นที่ อ.เมือง จ.พิจิตร คือ ส่งเสริมการท่องเที่ยว และพัฒนาจังหวัดพิจิตรให้เป็นเมืองสร้างสรรค์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศ 3. แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองของพื้นที่ อ.เมือง จ.พิจิตร 1) ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวได้

¹ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการเมืองและการปกครองมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Master of Political Sciences College of Politics and Government Suan Sunandha Rajabhat University,

E-mail: S66563825010@ssru.ac.th

รู้จักผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ 2) สนับสนุนสินค้าและบริการ OTOP/SMEs สู่อุตสาหกรรม 3) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของจังหวัดพิจิตรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 4) จัดกิจกรรมประจำปีที่เป็นสัญลักษณ์วัฒนธรรมหรือจุดเด่นของพื้นที่ จ.พิจิตร เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเมืองรอง / การส่งเสริม / คุณค่าแหล่งท่องเที่ยว

Abstract

This research aims to study the promotion of secondary city tourism in Mueang District, Phichit Province. The main objectives are: 1. To study the potential of tourist attractions in Mueang District, Phichit Province. 2. To study the goals of the secondary city tourism development plan in Mueang District, Phichit Province. 3. To study the guidelines for promoting secondary city tourism in Mueang District, Phichit Province.

This research is a qualitative research using interviews with 20 key informants. The analysis is interpreted to create conclusions. The results of the study found that 1. The potential of tourist attractions in Mueang District, Phichit Province is very ready to facilitate development, improvement or change. Various tourist attractions in Mueang District, Phichit Province still have historical, artistic, cultural, traditional, natural tourist attractions and have sufficient facilities to support tourists. 2. The goal of the secondary city tourism development plan in Mueang District, Phichit Province is to promote tourism and develop Phichit Province into a creative city to attract both domestic and international tourists. 3. Guidelines for promoting secondary city tourism in Mueang District, Phichit Province 1) Publicize local tourist attractions for tourists to know through electronic media. 2) Support OTOP/SME products and services to the international market. 3) Develop the infrastructure of Phichit Province to be more efficient. 4) Organize annual activities that are cultural symbols or highlights of Phichit Province to attract tourists.

Keywords : Secondary City Tourism / Promotion / Tourist attraction value

บทนำ (Introduction)

ในปัจจุบันนับตั้งแต่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด -19 ในประเทศไทย ซึ่งเริ่มตั้งแต่ช่วงเดือนธันวาคม 2562 ซึ่งส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในไทยและการท่องเที่ยวโลกอย่างมาก ทำให้การเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศหยุดชะงัก รวมถึงส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย จากข้อมูลกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559-2563 พบว่า การเติบโตของการท่องเที่ยวในประเทศไทยในช่วง 4 ปีแรก (2559-2562) มีอย่างต่อเนื่อง แต่ในช่วงปีหลัง (2563) ซึ่งเป็นการลดลงของจำนวนนักท่องเที่ยวที่ไม่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวโลกและถือเป็นช่วงตกต่ำที่สุดในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา หลังจากวิกฤติการเงินของโลกในปี 2552 และปัจจัยสำคัญที่สุดคือ ผลกระทบที่เกิดจากการระบาดของไวรัสโควิด -19 ที่เริ่มมีมาตั้งแต่ปลายเดือนธันวาคม 2562 และจนถึงปัจจุบัน และยังคงมีการระบาดอย่างต่อเนื่องทั่วโลก (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564 : ออนไลน์)

จากข้อมูลกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2562) พบว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในไทย จำนวน 38.277 ล้านคน ขยายตัวร้อยละ 7.54 โดยส่วนใหญ่ เป็นนักท่องเที่ยว ชาวจีน จำนวน 10.54 ล้านคน ขยายตัวร้อยละ 3.86 มีรายได้รวมทั้งสิ้น มูลค่า 2.00 ล้านล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 9.43 มีสัดส่วนต่อ GDP ของประเทศ ร้อยละ 18.8 จะเห็นได้ว่า ตลาดนักท่องเที่ยวจากต่างชาติมีความสำคัญกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยเป็นอย่างมาก ซึ่งประเทศที่มีคนมาเที่ยวในไทยมากที่สุด ก็คือประเทศจีนสถิติการท่องเที่ยวต่างประเทศของนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวสมัยใหม่เดินทางท่องเที่ยว ด้วยตัวเองมากขึ้น มีการวางแผนการท่องเที่ยวด้วยตัวเอง และเลือกจุดหมายปลายทางด้วยตัวเองมากขึ้น ซึ่งมีความหลากหลายมากกว่าเมื่อก่อนมาก เนื่องจากการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่มีหลากหลายมากขึ้น จึงทำให้นักท่องเที่ยวนิยมการท่องเที่ยวเชิงลึก ทั้งในแง่วัฒนธรรมและประสบการณ์การบริการต่าง ๆ มากกว่าการท่องเที่ยวเฉพาะจุด (Landmark) สำคัญๆ ในสถานที่ต่างๆตามที่กรุ๊ปทัวร์จัดไว้ นักท่องเที่ยวสมัยใหม่นิยมท่องเที่ยวในสถานที่ที่ไม่ได้เป็นที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยว แต่ชอบเที่ยวในที่แปลกใหม่สำรวจสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ๆ (Economic Daily, 2019) ทำให้นักท่องเที่ยวสมัยใหม่ให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวเมืองรองของประเทศไทยเป็นอย่างมาก

เมืองรองในที่นี้หมายถึง เมืองที่ไม่ได้เป็นเมืองท่องเที่ยวหลัก หรือกล่าวคือ ยังมีนักท่องเที่ยวเข้าไปไม่มากนัก การกระจายรายได้ถึงชุมชนท้องถิ่นจึงแตกต่างกับเมือง

ท่องเที่ยวหลัก โดยมีเกณฑ์การพิจารณาความเป็นเมืองรอง คือ เมืองดังกล่าวมีนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวไม่ถึง 6 ล้าน คนต่อปี ที่ผ่านมารัฐบาลได้มีแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองอย่างต่อเนื่อง เช่น การสร้างปฏิทินท่องเที่ยวและกิจกรรมประจำเมือง สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งปีไม่เพียงโดยเฉพาะช่วงเทศกาลเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวจนไม่ส่งผลกระทบต่อเสน่ห์ของพื้นที่ เพื่อให้คนเมืองรองค่อยๆ เรียนรู้ฝึกฝนการต้อนรับ เล่าเรื่อง พูดคุย ตอบคำถามนักท่องเที่ยว (กระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561)

เมืองรองในประเทศไทยนั้น คณะรัฐมนตรี (ครม.) ได้มีมติเห็นชอบเมืองรอง 55 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย พิชณุโลก ตาก เพชรบูรณ์นครสวรรค์ สุโขทัย ลำพูน อุตรดิตถ์ ลำปาง แม่ฮ่องสอน พิจิตร แพร่ น่าน กำแพงเพชร อุทัยธานีพะเยา อุดรธานี อุบลราชธานี หนองคาย เลย มุกดาหาร บุรีรัมย์ ชัยภูมิ ศรีสะเกษ สุรินทร์สกลนคร นครพนม ร้อยเอ็ด มหาสารคาม บึงกาฬ กาฬสินธุ์ ยโสธร หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ ลพบุรี สุพรรณบุรี นครนายก ราชบุรี สมุทรสงคราม ชัยนาท อ่างทอง สิงห์บุรี สระแก้ว ตราด จันทบุรี ปราจีนบุรี นครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง สตูล ชุมพร ระนอง นราธิวาส ยะลา ปัตตานี (กระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561)

รัฐบาลไทยมีนโยบายชัดเจนที่ให้ความสำคัญด้านการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้และกระจาย รายได้สู่ท้องถิ่นและชุมชนด้วยการผลักดันให้นักท่องเที่ยวเดินทางเชื่อมโยงจากเมืองหลักสู่ “เมือง รอง” มากขึ้น เป็นการกระจายลงสู่ท้องถิ่นทำให้เกิดการกระจายรายได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึงตาม นโยบายลดความเหลื่อมล้ำภายใต้กรอบพัฒนาประเทศระยะยาว เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวระดับโลก หรือเป็นแม่เหล็กการท่องเที่ยวระดับโลก โดยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งรัฐบาลมองว่าเชียงรายเป็นจังหวัดที่อยู่เหนือสุด แม้จะเป็น 1 ใน 5 เมืองรองที่การท่องเที่ยวได้กำหนดไว้ แต่ก็ได้เปรียบกว่าจังหวัดอื่นในด้านสภาพอากาศ มีตัวเลข นักท่องเที่ยวที่มาเยือนมากกว่า 10 ล้านคน ซึ่งอาจจะเลยเกณฑ์การเป็นเมืองรองไปแล้ว จึงถือเป็น เมืองรองที่มีจุดน่าสนใจ (พรรณี ตั้งใจสถาปัตย์, 2561)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ อ.เมือง จ.พิจิตร
2. เพื่อศึกษาเป้าหมายของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองรองในพื้นที่ อ.เมือง จ.พิจิตร
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองของพื้นที่ อ.เมือง จ.พิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองของ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรโดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) คือ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่แตกต่างกันซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ได้ผลดำเนินการ ดังนี้

- ด้านข้อมูล ได้แก่ ด้านเอกสารข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมมาในเรื่องเดียวกันที่มาจากแหล่งข้อมูลต่างกัน โดยด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้รวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันมาจากหลายบุคคล
- ด้านทฤษฎี ได้แก่ การศึกษาทฤษฎีต่างๆ ตามที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ
- ด้านผู้วิจัย ได้แก่ การนำข้อมูลจากผู้วิจัยหลายคนที่ยืนยันในเรื่องเดียวกันตรวจสอบว่าได้ข้อมูลผลการวิจัยตรงกันหรือไม่โดยศึกษาจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประชากรที่ใช้เก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ ประชากรในการศึกษานี้ประกอบด้วย กลุ่มภาครัฐ สถาบันการศึกษา นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป จำนวน 20 คน

เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดและคำถามที่ตรงกับวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีประสบการณ์ตรงและเกี่ยวข้องกับประเด็นในการสัมภาษณ์

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิจัย แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองของ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

1. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ อ.เมือง จ.พิจิตรเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและภาคประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการรวมถึงภาครัฐได้ให้การสนับสนุนในการพัฒนาและส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวแต่ยังมีจุดอ่อนเกี่ยวกับการคมนาคมและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว 7 ด้าน ดังนี้

1.1) ด้านทำเลที่ตั้ง แหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการประเมินส่วนใหญ่ไม่ได้ตั้งอยู่บน ถนนสายหลักนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวต้องเข้ามาในตัวแหล่ง ท่องเที่ยวอีกระยะ เส้นทางเดินทางเข้าแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับน้อย โครงสร้าง พื้นฐานทางการท่องเที่ยวเป็นปัญหาหลักในการส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยว เนื่องจากถนนหลักที่เชื่อมแหล่งท่องเที่ยวยังขาดความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่แหล่ง ท่องเที่ยวและไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร

1.2) ด้านสภาพของแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีจุดดึงดูด นักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก อาทิเช่น วัดโพธิ์ประทับช้างมี โบสถ์เก่าแก่ที่สร้างในสมัยอยุธยา บึงสีไฟที่มีรูปปั้นพญาละวันที่เป็นสัญลักษณ์ ทางการท่องเที่ยวของจังหวัดพิจิตร

1.3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ที่พักบริเวณแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปาน กลาง ส่วนใหญ่ เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว แต่มีบาง แห่งที่ยังไม่มีที่พักที่ได้มาตรฐาน และเป็นที่พักขนาดเล็กข้างทาง เนื่องจากทาง จังหวัดยังไม่ได้เข้าไปวางมาตรฐานการควบคุมด้านการให้บริการของที่พัก ส่วนระบบ ไฟฟ้าในแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีเพียงพอและมีบางแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดปัญหาการ จ่ายไฟฟ้าไม่เพียงพอ

1.4) ด้านสาธารณูปโภค ด้านระบบสาธารณูปโภคของแหล่งท่องเที่ยวใน จังหวัดพิจิตรมีสภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนี้ด้านระบบประปาของแหล่งท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการที่เพียงพอ ส่วนด้านการระบายน้ำและการกำจัดน้ำเสียมีการ วางระบบท่อบำบัดน้ำเสียภายในพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ด้านระบบไฟฟ้าของ แหล่งท่องเที่ยวมีการจัดสรรไฟฟ้าที่ใช้ในพื้นที่อย่างเพียงพอด้านระบบการสื่อสารมี โครงข่ายสัญญาณโทรศัพท์ที่ดี ด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับระบบกำจัดขยะทาง หน่วยงานที่ดูแลพื้นที่ได้จัดตั้งถังขยะที่เพียงพอและครอบคลุมในแหล่งท่องเที่ยวส่วน ด้านการรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีการติดตั้ง ระบบกล้องวงจรปิดเพื่อความปลอดภัยทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวและ ประชาชนในพื้นที่

1.5) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชนในพื้นที่ที่มีความตื่นตัวเข้าร่วม กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวในระดับมากเนื่องจากในปัจจุบัน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เริ่มเข้ามามีบทบาทในการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนจึงส่งผลให้ชุมชนเริ่มมีความเข้าใจ

เกี่ยวกับการท่องเที่ยวพอสมควรแต่ยังขาดองค์ความรู้ทางการท่องเที่ยวการต้อนรับนักท่องเที่ยว

1.6) ด้านโอกาสในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดพิจิตรมีบทบาทในการพัฒนาด้านการบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่เนื่องจากทางจังหวัดพิจิตรได้จัดสรรงบประมาณพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดรวมทั้งหน่วยงานราชการภายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาพื้นที่จึงส่งผลให้เกิดโอกาสในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก

1.7) ด้านการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว การใช้สื่อออนไลน์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดพิจิตรจัดอยู่ในระดับปานกลางแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยได้รับความสนใจจากทางภาคเอกชนและชุมชนในการใช้สื่อออนไลน์เผยแพร่ข้อมูลทางการท่องเที่ยวรวมถึงการส่งต่อข้อมูลที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัด อาทิ Facebook Blog Website และ Application ทางการท่องเที่ยวส่วนการนำเสนอภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวสู่บุคคลภายนอกนั้นจัดอยู่ในระดับมาก

2. เป้าหมายของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองรองในพื้นที่ อ.เมือง จ.พิจิตร ประกอบด้วยเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองรอง โดยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน สามารถสรุปได้ดังนี้

2.1) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพักผ่อนหย่อนใจ จังหวัดพิจิตรโดยภาพรวม อยู่ในระดับที่ดีมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่การจัดจุดนั่งพักผ่อนหย่อนใจ สวยงาม เหมาะสมและเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว รองลงมาคือ ความเหมาะสมในการจัดจุดเที่ยวชมและจุดพักผ่อนหย่อนใจ การจัดสวนดอกไม้มีความสวยงามร่มรื่น บรรยากาศเหมาะสมแก่การพักผ่อน การบริการและการประชาสัมพันธ์ต่างๆ มีความเพียงพอต่อการใช้บริการของนักท่องเที่ยว

2.2) ด้านการพัฒนาจังหวัดพิจิตรให้เป็นเมืองสร้างสรรค์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศ

2.2.1 ด้านการอนุรักษ์และรักษาระบบนิเวศ อยู่ในระดับดีมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่การจัดกิจกรรมเพื่อทำการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนรู้จักการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รองลงมาคือการรณรงค์ปลูกฝังจิตสำนึกของประชาชนในพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ให้มีคุณภาพที่ดีตลอดไป มีการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลอย่างถูกวิธี มีการสำรวจตรวจสอบและศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เป็นประจำ และสร้างความสะอาดได้อย่างดี

2.2.2 ด้านการส่งเสริมการประกอบอาชีพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ด้านการพัฒนาสินค้าภูมิปัญญาชาวบ้าน มีการประชาสัมพันธ์แนะนำสินค้าของประชาชนให้แพร่หลาย และจัดกิจกรรมเพื่อจัดแสดงสินค้าของประชาชนให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายเพื่อเป็นการขยายตลาดให้กับประชาชน

3. แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองรอง โดยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ควรมีการดำเนินงาน ดังนี้

3.1) ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

3.1.1 พัฒนาการบริการด้านข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทุกกลุ่มนักท่องเที่ยว เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ที่เข้าใจง่าย มีการนำเสนอภาพอินโฟกราฟิกที่น่าสนใจ ฯลฯ เพื่อให้นักท่องเที่ยวต่างชาติสามารถวางแผนการเดินทางที่สอดคล้องกับแต่ละพื้นที่ ทั้งในเรื่องของภาษาและวัฒนธรรม

3.1.2 ส่งเสริมและพัฒนาด้านการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อรองรับการสนับสนุนภาคการท่องเที่ยว โดยเพิ่มความปลอดภัยและมั่นใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยแก่นักท่องเที่ยวด้วยการปรับปรุง พัฒนา ยกระดับมาตรการวิธีการ และการดำเนินการด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

3.1.3 ควรมีการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพื้นที่โดยบูรณาการการส่งเสริมและพัฒนาการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลักสู่เมืองรอง เพื่อสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว รวมถึงจัดสรรงบประมาณด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดท่องเที่ยวเมืองรองให้ครอบคลุมและทั่วถึง เพื่อพัฒนากิจกรรมที่เชื่อมต่อระหว่างต้นทางหรือปลายทางห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความพร้อมและความแตกต่างทางศักยภาพของเมืองรอง

3.2) สนับสนุนสินค้าและบริการ OTOP/SMEs สู่ตลาดสากล

3.2.1 ส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการขายและบริหารจัดการ กระแสการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองรอง พร้อมออกแบบกิจกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละชุมชนโดยกระตุ้นให้พื้นที่ท่องเที่ยวนำเสนอ Soft Power และสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการต่อยอดกันสร้างสรรค์กิจกรรมสินค้าและบริการ

3.2.2 ประเมินความพร้อมของเมืองรองด้านการตลาดโดยการประเมินศักยภาพชุมชน จากการ ทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน

ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

3.3) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของจังหวัดพิจิตรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.3.1 เชื่อมโยงและบริหารจัดการระบบคมนาคมทุกประเภทให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ด้วยการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมถึงเครือข่ายพันธมิตรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

3.3.2 ทบทวนและปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบันและความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดการลงทุนของนักท่องเที่ยวต่างชาติในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

3.4) จัดกิจกรรมประจำปีที่เป็นสัญลักษณ์วัฒนธรรมหรือจุดเด่นของพื้นที่ จ. พิจิตร เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

3.4.1 พัฒนาและยกระดับประสบการณ์การท่องเที่ยวตลอดเส้นทางอย่างครบวงจรด้วยรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ที่หลากหลายและการสื่อสารที่น่าสนใจแสดงถึงเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

3.4.2 เสริมสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวของท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวสัมผัส เรียนรู้และลงมือทำ

อภิปรายผล (Research Discussion)

จากผลการวิจัยที่ค้นพบผู้วิจัยนำเสนอประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย และอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ อ.เมือง จ. พิจิตร ผลการศึกษพบว่า

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด ส่วนใหญ่มีระบบบริหารจัดการดูแลแหล่งท่องเที่ยวที่ดี มีการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวใหม่ๆ เนื่องจากปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวที่ใดที่หนึ่ง คือ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมไปถึงการฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพดีที่พร้อมรองรับ นักท่องเที่ยวตลอดฤดูกาลท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Tiapaiboon, P. (2014) พบว่า ศักยภาพของแหล่งเที่ยวนั้น สิ่งสำคัญที่จะสามารถดึงดูดใจ คือ การบริหารจัดการที่ดี แหล่งท่องเที่ยวไม่มีการปรุงแต่งเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับสิ่งที่เป็นธรรมชาติ

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวจะต้องสะดวกสบาย ง่ายต่อการเดินทาง และมีกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว

1) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามาในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว แต่จะมีบางแห่งที่ยังไม่มีที่พักที่ได้มาตรฐาน และเป็นที่พักขนาดเล็กข้างทาง แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ควรจะมีการส่งเสริมในเรื่องการบริการด้านความสะดวก ความสะดวกสบาย รวมถึงการควบคุมดูแลด้านมาตรฐานการให้บริการแบบครบวงจร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Sortrakul, S. & Taweepornprathomkul, S. (2013) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ Guideline for Participatory Community Tourism Management in Songprake Sub-District, Phang-Nga Province” พบว่า การบริหารจัดการด้านที่พักที่ดีต้องเน้นในเรื่องความสะดวก บริการที่ครบวงจร

2) ด้านภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดพิจิตรนั้นส่วนใหญ่เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลทางตรงและมีอิทธิพลมากที่สุดต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรองเนื่องจากภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวเกิดจากแนวทางการประชาสัมพันธ์ของสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างจากสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ตามแนวคิดของ มอร์ริสัน และ แอนเดอร์สัน (Morrison&Anderson,2002) ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวแสดงถึงความรู้ความเข้าใจที่นักท่องเที่ยวมีต่อสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ได้แก่ อัตลักษณ์ (Identification) และความแตกต่าง(differentiation) ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวนั้นเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่กระตุ้นความคาดหวังของนักท่องเที่ยว รวมถึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมในอนาคตของนักท่องเที่ยวด้วย โดยภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวนั้นถูกสะท้อนออกมาจากการประเมิน 2 ด้านหลักๆ ได้แก่ การประเมินด้านการรับรู้

(cognitive evaluation) และการประเมินด้านความรู้สึก (effective evaluation) ซึ่งผลวิจัยพบว่า จังหวัดพิจิตรเมืองรองที่นักท่องเที่ยวไปเที่ยวนั้น มีประสบการณ์พบผู้คนที่มีอัธยาศัยดี มีความเป็นมิตร มีบรรยากาศที่ดี เหมาะกับการท่องเที่ยว รู้สึกผ่อนคลาย สบายใจ ประทับใจที่ได้เดินทางมาเที่ยว และ รู้สึกแปลกใหม่ที่ได้เดินทางมาเที่ยวที่จังหวัดพิจิตร ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หาไม่ได้จากที่อื่น สิ่งต่างๆเหล่านี้ ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงภาพลักษณ์ที่ดีของสถานที่ท่องเที่ยวในเมืองรอง

3) ด้านสภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดพิจิตรนั้นมีอิทธิพลทางอ้อมมากที่สุดและมีอิทธิพลรวมมากเป็นอันดับสองต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรองเนื่องจากสภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวโดยคุณสมบัติสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยวคือ ความดึงดูดใจ (attraction) หากสภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวไม่ดีหรือไม่มีอะไรดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยว นักท่องเที่ยวก็จะไม่มาเที่ยว โดยปกติแล้วสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวนั้นมักเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่แตกต่าง หาได้ยาก (rare) เลียนแบบไม่ได้ (inimitable) ซึ่งสภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดพิจิตรพบว่าจังหวัดพิจิตรมีสภาพอากาศเย็นสบาย บรรยากาศดี เหมาะสมกับการท่องเที่ยวและการพักผ่อน มีสถานที่ที่เป็นสัญลักษณ์ที่น่าสนใจ ขณะที่คนในท้องถิ่นมีความเป็นมิตร มีความซื่อสัตย์ ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และยังมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี

ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่าสนใจนอกจากนี้สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ดึงดูดใจและมีผลต่อการตัดสินใจเลือกจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว (Goeldner & Ritchie, 2003)

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของราเจช (Rajesh, 2013) พบว่าการรับรู้ถึงสภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวในองค์ประกอบด้านต่างๆ อาทิ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ล้วนมีผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของบัคแดร์ (Bagdare, 2016) เสนอว่า การสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยวนั้นเป็นเพียงปัจจัยเริ่มต้นซึ่งต้องอาศัยกระบวนการอื่น ๆ เช่น การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนการทำกิจกรรม ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกของนักท่องเที่ยวในขณะนั้น รวมด้วยโดยกระบวนการดังกล่าว จะช่วยส่งเสริมให้ประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับนั้นมีความชัดเจน จนเกิดเป็นภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ และนำไปสู่ความตั้งใจที่จะบอกต่อ เที่ยวซ้ำหรือความภักดีของนักท่องเที่ยวในที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการศึกษพบว่าเป้าหมายของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองรองในพื้นที่ อ.เมือง จ.พิจิตร มีปัจจัยสำคัญสรุปได้ดังนี้

1) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดพิจิตร โดยทางจังหวัดพิจิตรได้มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดประเพณีและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

2) ด้านการพัฒนาจังหวัดพิจิตรให้เป็นเมืองสร้างสรรค์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศ กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวระดับเมืองรองด้านความยั่งยืน โดยมาจากการกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง และความน่าอยู่ของเมืองที่ต้องส่งเสริมให้เป็นเมืองที่สะอาด และมีระบบการขนส่งนักท่องเที่ยวให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งการท่องเที่ยวระดับเมืองรอง นอกจากมุ่งเน้นนักท่องเที่ยวคุณภาพแล้ว ยังต้องคำนึงถึงการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจจากการ

ท่องเที่ยวให้กระจายตัวอย่างทั่วถึงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นที่อยู่ในเมืองท่องเที่ยวรอง และขณะเดียวกันก็ต้องป้องกันการเสื่อมโทรมของทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมโดยรอบที่จะเป็นผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ลัดดา ศรีอัมพรเอกกุล และธีระวัฒน์ จันทิก (2561) ได้กล่าวว่าการท่องเที่ยวคุณภาพนั้นมีความสอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวหลายรูปแบบ ทั้งการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เน้นการพัฒนาซึ่งครอบคลุม 3 มิติ คือ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ โดยดำเนินงานอย่างสมดุลระหว่างกันโดยไม่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ไปทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ภายในพื้นที่ท่องเที่ยว สอดคล้องกับ Telfer & Sharpley (2008) ได้สรุปหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่าการท่องเที่ยวควรสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองของพื้นที่ อ.เมือง จ.พิจิตรผลการศึกษาพบว่าประกอบด้วยปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมดังนี้

1) ด้านการส่งเสริมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดพิจิตรยังขาดการประชาสัมพันธ์เชิงรุก เนื่องจากในปัจจุบันนี้การสืบค้นข้อมูลข่าวสารของนักท่องเที่ยวเน้นการสืบค้นข้อมูลทางสื่อออนไลน์ ดังนั้น จังหวัดพิจิตรควรมีการพัฒนาทางสื่อออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์ให้ครอบคลุมในทุกช่องทางทางการสื่อสาร เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพิจิตรเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Carmen (2009) ได้ศึกษาเรื่อง “The Importance Planning of Public Relations in Tourist Organizations’ Communication” พบว่า ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์เป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงานองค์กรทางด้านการท่องเที่ยวซึ่งจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ในการสื่อสารตามเป้าหมายของกิจกรรม โดยอาศัยการประชาสัมพันธ์ในการสื่อสารและสร้างภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวให้แพร่ขยายกลุ่มตลาดไปในวงกว้างและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Thitiyaporn, P. (2010) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “Communication of Sustainable Tourism Community: A Study of KhlongLat Mayom Community” ที่กล่าวว่า การเลือกใช้สื่อหรือการเลือกช่องทางในการส่งสารนั้นเปรียบเสมือนกุญแจ ดอกหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการสื่อสาร

2) ด้านการสนับสนุนสินค้าและบริการ OTOP/SMEs สู่ตลาดสากลและการพัฒนาสินค้าท่องเที่ยวและการตลาด รวมถึงการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานเพื่อเป็นนำไปสู่การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพโดยเป็นการสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่จากการท่องเที่ยวระดับเมืองรองให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักที่นอกเหนือไปจากการ

ท่องเที่ยวเมืองหลักที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวอยู่แล้ว ดังนั้นการท่องเที่ยวในระดับเมืองรองจึงต้องให้ความสำคัญกับมาตรฐานด้วยอีกประการหนึ่ง โดยสอดคล้องกับเพียกานต์ นามวงศ์ (2552) กล่าวว่าลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือ ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุกๆ ด้านและความสะอาดของพื้นที่สอดคล้องกับคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (2560) ได้กำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564 ในยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความสมดุลให้กับการท่องเที่ยวไทยผ่านการตลาดเฉพาะกลุ่ม การส่งเสริมวิถีไทยและการสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการพัฒนา คือ ส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศและการท่องเที่ยวที่สมดุลเชิงพื้นที่และเวลา โดยการสร้างการรับรู้สินค้า บริการ และแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเตือนการสร้างค่านิยมของจังหวัดท่องเที่ยวรอง สอดคล้องกับ ศรีศุภกร นิลกรรณ์ และคณะ (2556) ได้กล่าวว่าแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ของจังหวัดที่สำคัญส่วนใหญ่เป็นสถานที่สำคัญในประวัติศาสตร์ ดังนั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องดำเนินการ โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับเพื่อให้การใช้ประโยชน์เหมาะสมกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน

3) ด้านโครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยวของจังหวัดพิจิตรนั้นยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลักสู่แหล่งท่องเที่ยวรอง เนื่องจากเส้นทางการคมนาคมที่สะดวกเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยสนับสนุนและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาสู่แหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Singsaktrakul, P. & Sermkarndee, P. (2013) พบว่า การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลายแหล่งเป็นแนวทางในการจูงใจนักท่องเที่ยว นอกเหนือจากการให้ความสำคัญกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสัมผัสกับธรรมชาติได้อย่างแท้จริง และสอดคล้องกับที่ Suwan, M. (1995) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ประสบผลความสำเร็จมีสิ่งสำคัญที่ต้องนำมาประเมินคือความสะดวกในการเดินทาง การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและการพัฒนาตลาดท่องเที่ยว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวของทั้งสองชุมชนมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ส่งผลให้ไม่สามารถจูงใจนักท่องเที่ยวมาได้จึงสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวของทั้งสองชุมชนและในบริเวณใกล้เคียงโดยเน้นกิจกรรมที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายและความต้องการในการท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยว

4) ด้านจัดกิจกรรมประจำปีที่เป็นสัญลักษณ์วัฒนธรรมหรือจุดเด่นของพื้นที่ จ. พิจิตร เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยวพบว่าอยู่ในระดับมาก แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ประชาชนมีการตอบสนองและรับรู้

เกี่ยวกับการท่องเที่ยวรวมถึงมีความสามัคคีในการร่วมวางแผนและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แต่ยังมีแหล่งท่องเที่ยวส่วนน้อยที่ยังไม่เกิดความรู้สึกของประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียขาดความรู้ความเข้าใจและการร่วมมือวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้การท่องเที่ยวจะสามารถพัฒนาไปได้นั้น ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการพื้นที่และจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ประชาชน ชุมชนอย่างเป็นธรรม เพื่อลดปัญหาการขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Bonzanigo et al. (2016) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นจะเป็นตัวขับเคลื่อนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการสร้างสรรคกิจกรรมในอุทยานและ การปรับให้ เกิดศักยภาพของการมีส่วนร่วมมากขึ้นเพื่อทำให้ความขัดแย้งบรรเทาลง โดยการบูรณาการความรู้ที่มีคุณภาพและความต้องการของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1.การพัฒนาระบบคมนาคมและการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มความสะดวกสบายในการเดินทางและเชื่อมโยงเมืองรองกับเมืองหลัก
- 2.การใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีในการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างการรับรู้และความสนใจจากกลุ่มเป้าหมาย
- 3.การส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์และน่าสนใจ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน เพื่อสร้างประสบการณ์ที่แตกต่างและน่าจดจำ
- 4.การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการลงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอเพื่อตรวจสอบความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว
2. ควรทำการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านสื่อออนไลน์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. การจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน ควรทำการศึกษาและสำรวจความต้องการของนักท่องเที่ยว
2. มีการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการร่วมกันพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาปัจจัยเชิงลึกที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่
2. การวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองรอง เพื่อหาวิธีการจัดการที่เหมาะสม
3. การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเมืองรองที่ประสบความสำเร็จและเมืองรองที่ยังไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เพื่อหาแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564). สถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย (International Tourist Arrivals to Thailand). ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2568. แหล่งที่มา: https://www.mots.go.th/more_news_new.php.
- กระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). ททท. เปิดตัวแคมเปญ Amazing Thailand Go Local เร่งกระแสท่องเที่ยว 55 เมืองรอง หลังรัฐบาลประกาศลดหย่อนภาษี หวังรายได้สู่ชุมชนไม่ต่ำกว่า 10,000 ล้านบาท พร้อมสร้างการเติบโตรอบด้านอย่างสมดุล. สืบค้นเมื่อ 16 เมษายน 2568 https://www.tatnewsthailand.org/news_detail.php?newsID=4670
- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเดือน ธันวาคม 2562, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2568 แหล่งที่มา: https://www.mots.go.th/download/article/article_20200123132729.pdf
- นโยบายเพื่อการกระตุ้นการท่องเที่ยว. (2562). สืบค้นเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2567 จาก <https://www.posttoday.com/finance-stock/columnist/604679>.
- นาริลักษณ์ ศิริวรรณ. (2567) การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองรอง วารสาร วิจัยปริทัศน์ ฉบับเดือนเมษายน 2567
- ประเสริฐ ใจสม และคณะ, (2563) บทปัจจัยของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรองวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2563)

- ลัดดา ศรีอัมพรเอกกุล. (2560) การพัฒนากลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวระดับเมือง
รองเพื่อรองรับการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุคุณภาพ. วิทยานิพนธ์ปรัชญา
ดุขฎฐิบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร
- สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ. ความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนา
แหล่งท่องเที่ยวบึงสีไฟ จังหวัดพิจิตร. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2567 จาก
http://etheses.psu.ac.th/libirpsru/sites/default/files/site/default/thesis/ch5_75.pdf
- พรณี ตั้งใจสถาปัตย์. (2561) นโยบายผลักดันนักท่องเที่ยวเดินทางจากเมืองหลักสู่
เมืองรอง. สืบค้นเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2567 แหล่งที่มา
https://thainews.prd.go.th/th/news/print_news/WNRPT6109100010001.
- Bonzanigo, L. et al. (2016). Sustainable Tourism Planning and Climate
Change Adaptation in the Alps: A Case Study of Winter
Tourism in Mountain Communities in the Dolomites. Journal
of Sustainable Tourism, 24(4), 637–652.
- Economic Daily. (2019). Outbound travel shows a new trend: Niche
destinations are more popular and demand for in-depth
travel increases. Retrieved from www.xinhuanet.com/2019-08/06/c_1124840593.htm.
- Sortrakul, Suyaporn. & Taweepornprathomkul, Suchart. (2013). Guideline
for Participatory Community Tourism management in
Songprake Sub-district Phang-nga Province. Journal of Sports
Science and Health, 14(3), 157–171.
- Singsaktrakul, Parichat. & Sermkarndee, Patcharin. (2013). The Study of
Potentiality and Conservation Tourism Development
Approach of Baan Thung–Maprang, Kuan Doan District and
Baan Ton–Panan, Kuan Kalong District in Satun Province.
Suddhiparitatad Journal, 27(83), 97–112.
- Suwan, Manus. (1995). Ecological and Economic Development.
Bangkok: Odeonstore.

Tiapaiboon, Phattanakan. (2014). **Potential of Community Based Ecotourism at Hua-Noun Wat Community, Mae-Tom Sub-District, Bangkum District, Songkla Province.** Master of Science in Environmental Management, Prince of Songkla University.